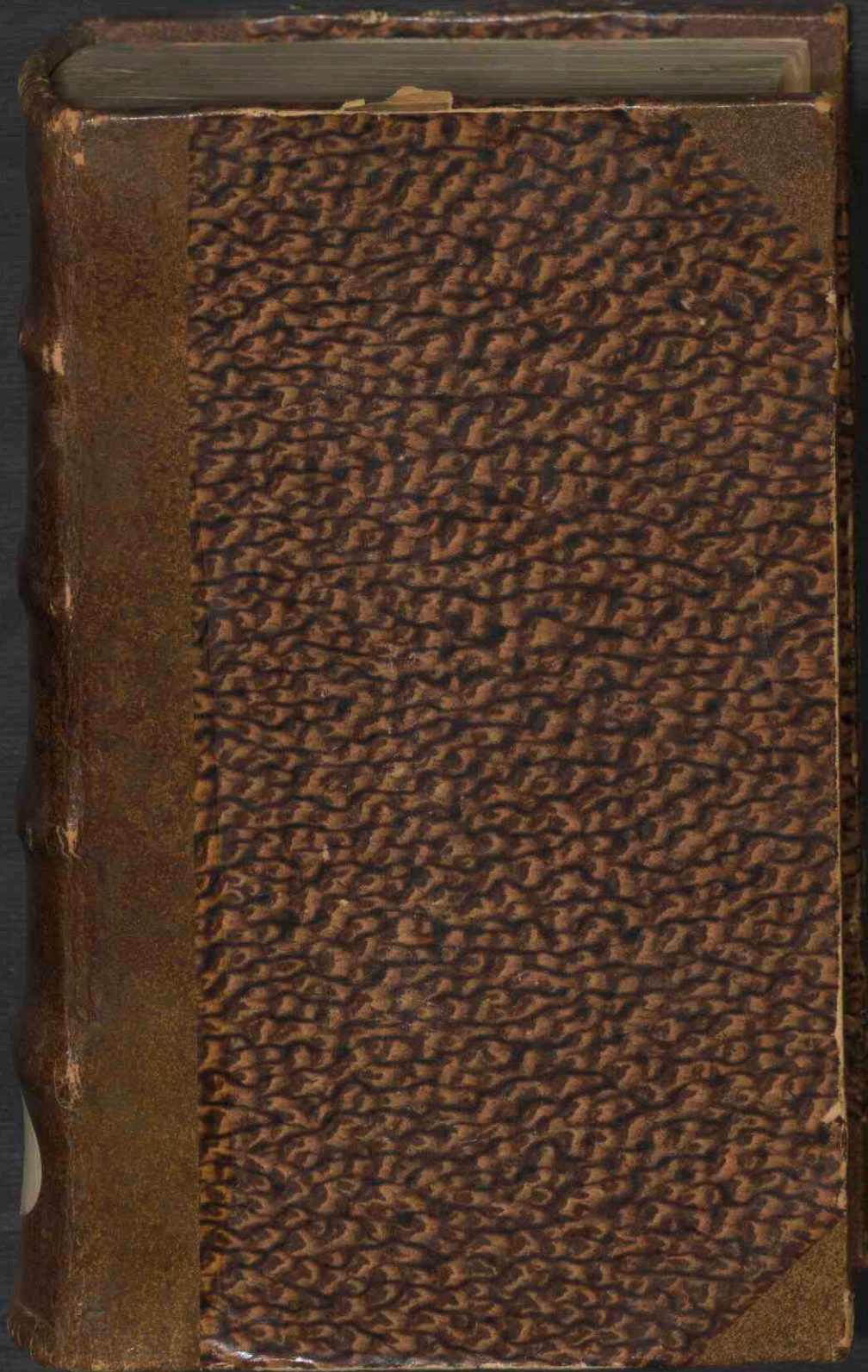

Ioan. Sleidani, De statu religionis & reipublicæ, Carolo Quinto, Cæsare, Commentarii

<https://hdl.handle.net/1874/425488>

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

S. oct.
50

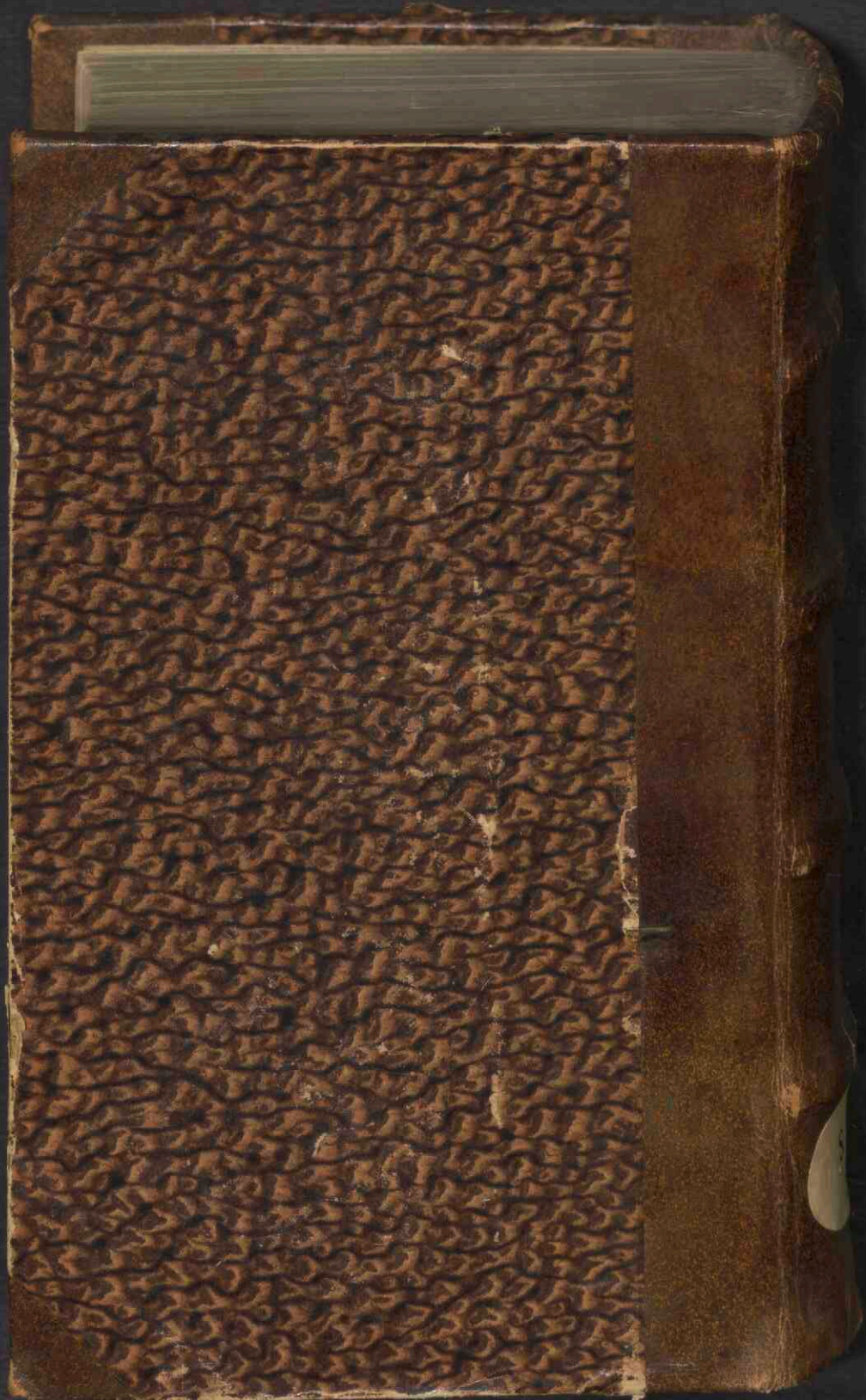

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page. The text is faint and difficult to decipher but appears to be arranged in three lines.

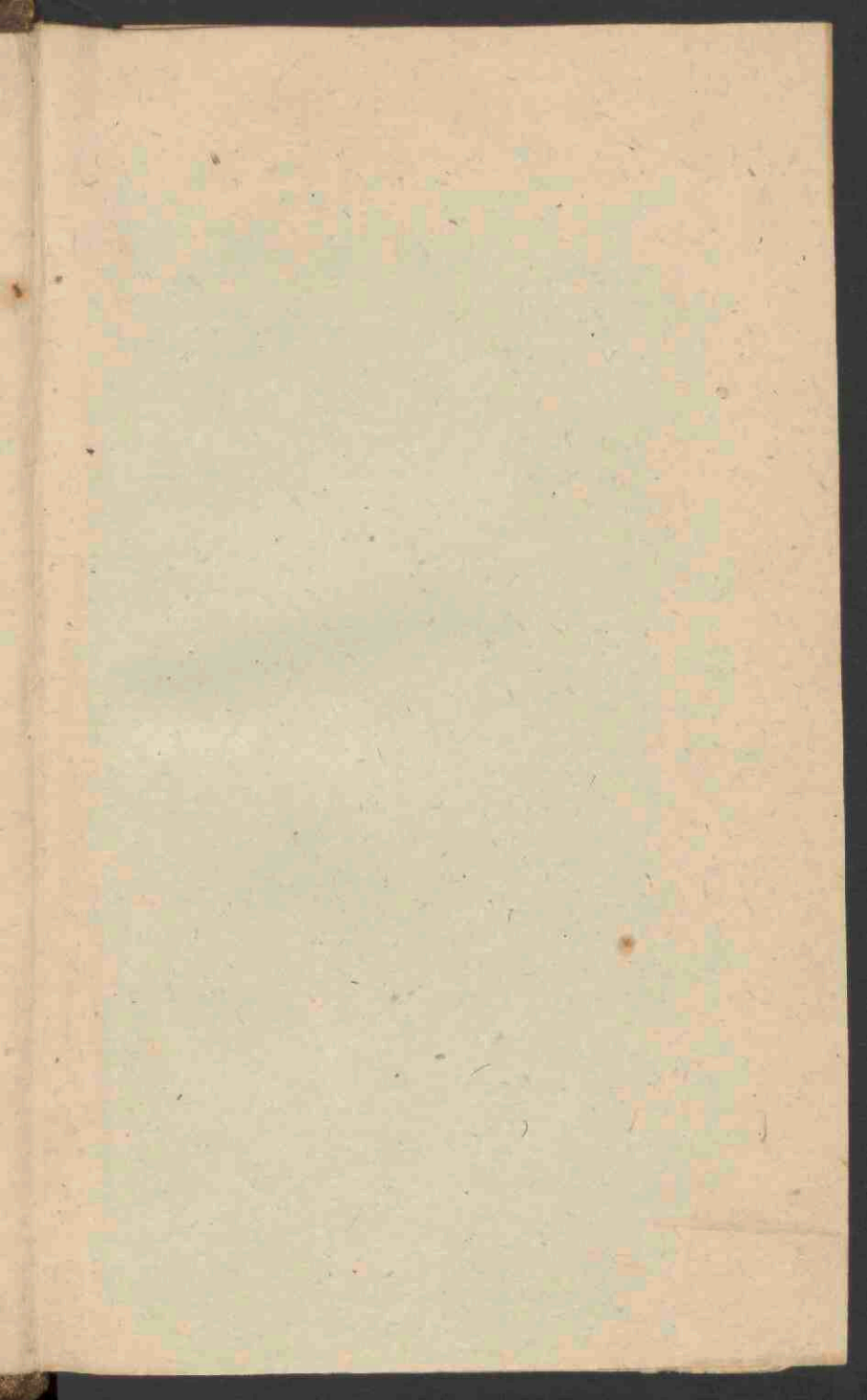
156

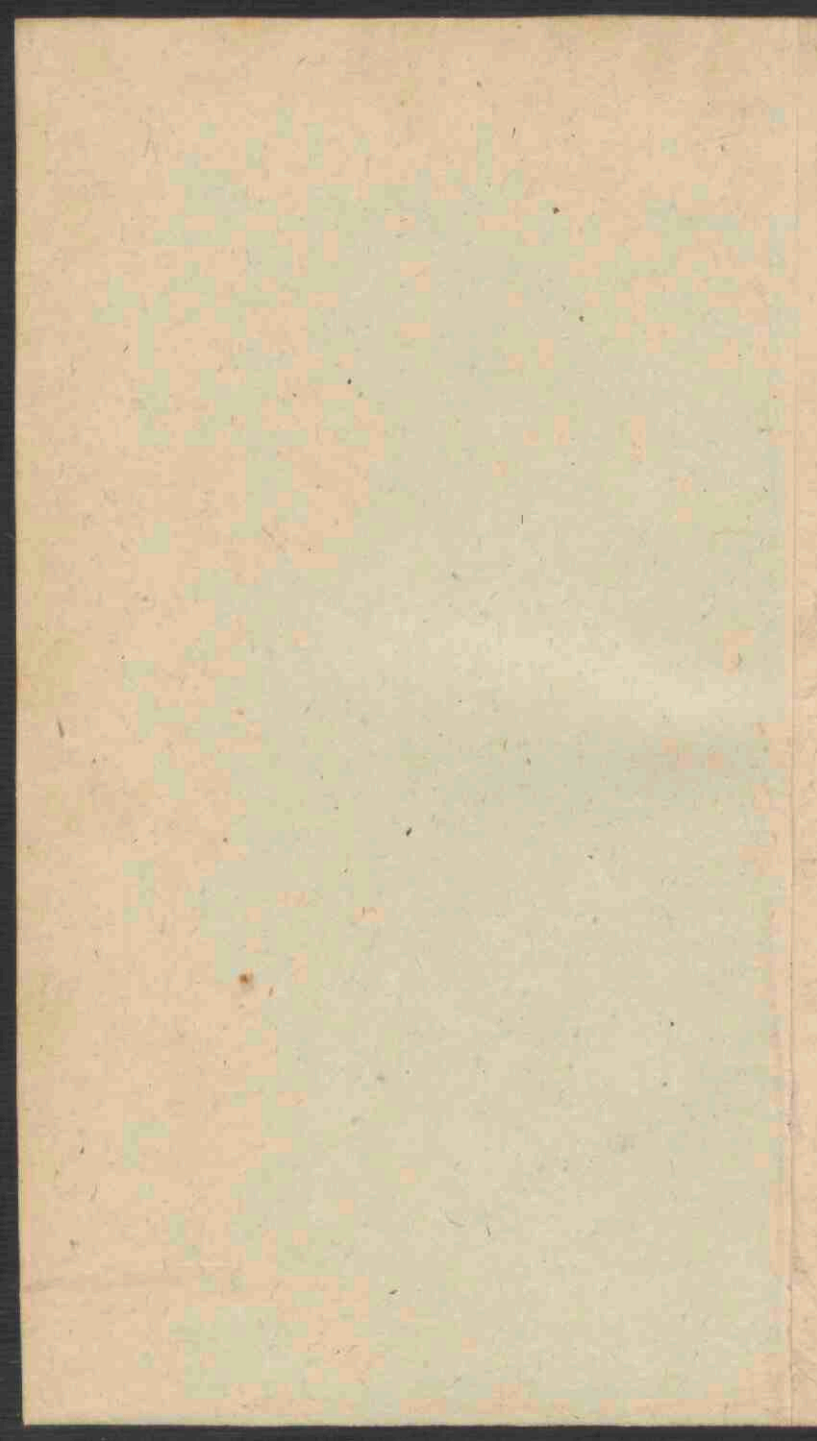
e

S. oct.
50

L. 8. 50

TABVLAE
IN LIBROS HISTORIA-
rum, de Religione & Republica
Ioannis Sleidani.

Ex donatione
H. Buechelii

ARGENTORATI Anno
M. D. LVII. Mense
Martio.

T A B V L A E

LIBROS HISTORIAS

et alios quosdam

libros

et alios
libros

et alios quosdam

libros

et alios

T

LECTORI.

VM HISTORIA CVIVSVIS
propè rei ac tēporis utilis
semper ac præclara quæ-
dam res habita est : tum
uerò ea uel maximè quæ
materiam argumentumq̃ haberet pau-
lò grandius, & propter rerum scripta-
rum admirabilitatem illustrius atq̃ ma-
gnificentius. Quo in genere haud scio
an multis ab hinc seculis ullum uerius
annumerare possimus, quàm hoc miri-
ficum ac planè cœleste ac diuinū, quod
Deus Opt. Max. hac ætate nostra in ue-
rè religionis instauratione, ueterisq̃ ec-
clesiæ disciplina restituenda suppedita-
uit. Sed præter argumentum desiderat
historia scriptorem non dico sincerum
ac fidelem (de fabulis enim & commen-
titijs narrationibus, quales hoc tempo-
re complures sunt, nō agimus) sed cūm
prudentem tum in scribendo exercita-
tum, & ut rem uerbo absoluaui, mini-
me ineptum, quo uerbo quantum si-

gnificetur, L. Crassi declarat oratio. Vtrumq; autem in ea historia quæ duobus ab hinc annis in hac nobilissima & splendidissima urbe à Ioanne Sleidano piæ atque honorandæ memoriæ uiro confecta atque edita est, abundè existeret, nemo est, opinor, ab inuidia quidem aut malevolentia alienus qui non consentiat. Religio enim summi Dei annos propè mille Sathanæ præstigijis ac fallacijs corrupta, deprauata, adulterata, Diuini uerbi ui potentiaq; ad suam puritatē integritatemq; reuocata est: Verbi, inquam, illius, quod hanc rerū compagem atque uniuersitatem momento uno totam euertere atque ad nihilū redigere, rursusq; in statum suum reuocare potest: cuius uis, ait Apostolus, penetrantior est quouis gladio ancipiti ac pertingens usque ad diuisionem animę simul ac spiritus, compagumq; & medullarum, & disceptatrix cogitationū animi mentisq; humanæ. Eius ergo instauratæ religionis initia & progressus in ea historia explicantur. Scriptor autem

tem is quem diximus Ioan. Sleidanus fuit, in aetatum omnium memoria cognoscenda à puero exercitatus: magnis ipse in rebus negotijsq; saepe magna cum laude uersatus: omnium artium disciplinarumq; studijs sic eruditus, ut Germaniæ suæ decus atque ornamentum quoddam eximium ab omnibus numeraretur. Quare hanc eius historiam ita nationes omnes & priusquam ederetur expetuerunt, & editam amplexati atque admirati sunt, ut nemo ferè iam ulla in parte Europæ sit paulò humanior, quin eam in oculis ferat, in sinu gestet, in ore ac sermone quotidiano assidue habeat. Tanta ueritatis nudæ ac simplicis ab eo traditæ pulchritudo est, tanta dignitas ac uenustas, ut incredibiles sui amores in animis hominum excitarit, pluresq; infinitis partibus hac sua nō fucata, sed natia germanaq; specie amatores adepta sit, quàm olim illa quæ commemorantur Praxitelis aut Phidiæ signa, quæ amore suo spectatores complures infatuasse nar-

PRAEFATIO.

rantur . Itaque plures unis nundinis Francfordiensibus huius generis libri diuenditi ac distracti fuerunt, quàm assentatorū quorundam panegyricæ narrationes & acroamata mensis atque conuiujs adhiberi solita inter multos annos abalienata sint. Me quidem, ut uerè fatear, ita studiosum sui liber hic habuit, ut superioribus diebus mirum me eius historię in epitomen quandam, memoriæ causa, contrahendæ desiderium tenuerit. non quo quicquam immutarem, aut inuerterem. non enim eam mihi (Dei beneficio) natura inuerecundiam, aut arrogātiā potius attribuit. Sed quemadmodum ueteres uidemus Reipub. Romanæ historiam alio atque alio scribendi genere atque ordine tractasse, cū Dionysius quidē & Liuius & Dion seriem rerum omnium perpetuam, Plutarchus autem & Latinus ille qui Cornelius Nepos inscriptus est, uirorum principū res gestas, Appianus singularum regionum bella, Florus ætatis cuiusque quasi flores et capita precipua

cipua delegerit, omnes autem unū hunc
 finem Romanæ scilicet historiæ demon-
 strandæ spectarint: eodem modo quæ
 Ioannes Sleidanus prudentissimè do-
 ctissimèq; perpetua oratione persecu-
 tus est, ea carptim ac summatim memo-
 riæ causa in hæc tabulas redigere insti-
 tui: quam ueram esse iuuandæ confir-
 mandæq; memoriæ rationem à ueteri-
 bus usurpatā nemo ignorat. duas enim
 quasi columnas singulis paginis adum-
 braui, quarum prior res in Germania
 gestas, altera res externas continet: utra-
 que autem bipartitam tractationē com-
 plectitur, religionis scilicet & reipubli-
 cæ. Ut si quis Liuij historiā ita partia-
 tur, ut primū quæ ad ciuitatis, tum quæ
 ad exterarū nationū administrationē,
 item quæ ad magistratus ciuiles & quæ
 ad bellicos pertinent, separet ac distin-
 guat: aut si in Plutarchi uita ueluti Ci-
 ceronis tot columnas & quasi stationes
 describat, quot ab eo magistratus gesti
 sunt, & Quæsturam, Aedilitatem, Præ-
 turam, Consulatum, item quæ priuatus

PRAEFATIO.

gessit ad suum locum referat. Hunc igitur laborem, etsi mea solius causa suscepissem, priuatimq; mihi & musis, ut dici solet, hæc cecinissem, tamen cum humanissimus uir Iosias Rihelius existimaret eum studiosorū rationibus prodesse posse, rusticus esse malui, ut uulgo dici consuevit, quàm importunus: neque putauī multis precibus hæc à me extorquenda esse, quæ cum meam operam cōsidero, uix digna esse quæ in manus hominum ueniant planè existimo: quum autem rerū picturam, & memoriæ subsidium aliquod attendo, non inutilem me prorsus nauasse operam mihi persuadeo. Verum eius rei iudicium penes lectorē esto, quem ut boni meum conatū consulat, uehementer etiam atq; etiam

rogo. Argentorati

Cal. Martijs.

M. D. LVII.

1780

1781

1782

1783

1784

1785

1786

1787

1788

1789

1790

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page.

EPICEDIVM IOANNIS SLEIDANI

Per Ioannem Sapidum.

Viuit Ioannes foelix Sleidanus in arce
Siderea, nec non hic sine fine manet.
Scripsit enim librum gestis de rebus agentem,
Cui uix par toto lectus in orbe prius.
Iure ferat celebrem post sacra uolumina palmā,
Egregios inter quoslibet historicos.
Nam uelut ipsa carent fucatis biblia uerbis,
Et rem simpliciter, ceu fuit acta, docent:
Cunctaq; commemorant cum libertate fideq;
Ingenua, cuius sint ea cunq; modi,
Quin nil uel culpabile uel laudabile cælant,
Quæ lex imprimis talia scripta decet:
Sic hæc absq; ioco, luore, fauore, metuq;
Hæc inquam uerax traditur historia.
Quamuis hanc effrons nimis assentatio carpat,
Et uelit extinctam quolibet esse dolo:
Nil tamen efficiet, quia uis adamantina ueri est:
Sæpe quidē premitur, non tamē opprimitur.
Ergo uiget clarum Sleidani nomen, & eius
Historicum ingi laude uehetur opus.

*Slida mihi patria est prima: Argentina secūda.
Mortuus ut uiuam, consequor historia.*

Εἰς Σλειδανὸν τὸν ἰσοεὶκόμ Μαρτίνου Κρουσίον

Ἐπίγραμμα.

Σλειδανὸν περὶθῶ, ὅπότε γίνωσκῶ, οἷα γὰρ αὐτῶ

Ζῆσ' ἠβῶν γλυκύτης, ἠδὲ λόγοιο μέλι.

Ἀλλὰ πολὺ πλείον, ἰσοεὶαν ὅτ' ἔχω μετὰ χειρός.

Τὸν Θεὸς ἐκμάξασκ', ἐνθὸ δ' ἔρῃξεν τύπον.

IN SLEIDANVM HISTORICVM,

Martini Crusij Epigramma.

Lugeo Sleidanum, cum cogito, qualis in illo

Dulcedo morum uixit, & oris honos.

Sed multò magis, historia cum uersor in eius.

Hunc Deus expressit, mox scidit inde typū.

IACOBI FABRICII CHEMæ
nicensis.

Ingenio magnus, pietate insignior, arte

Sleidanus facilis, dulcior eloquio.

Vera sciens, nec uera tacens, & uana perosus,

Germanæ sapiens conditor historiæ.

Per patriæ & caræ per posteritatis amorem

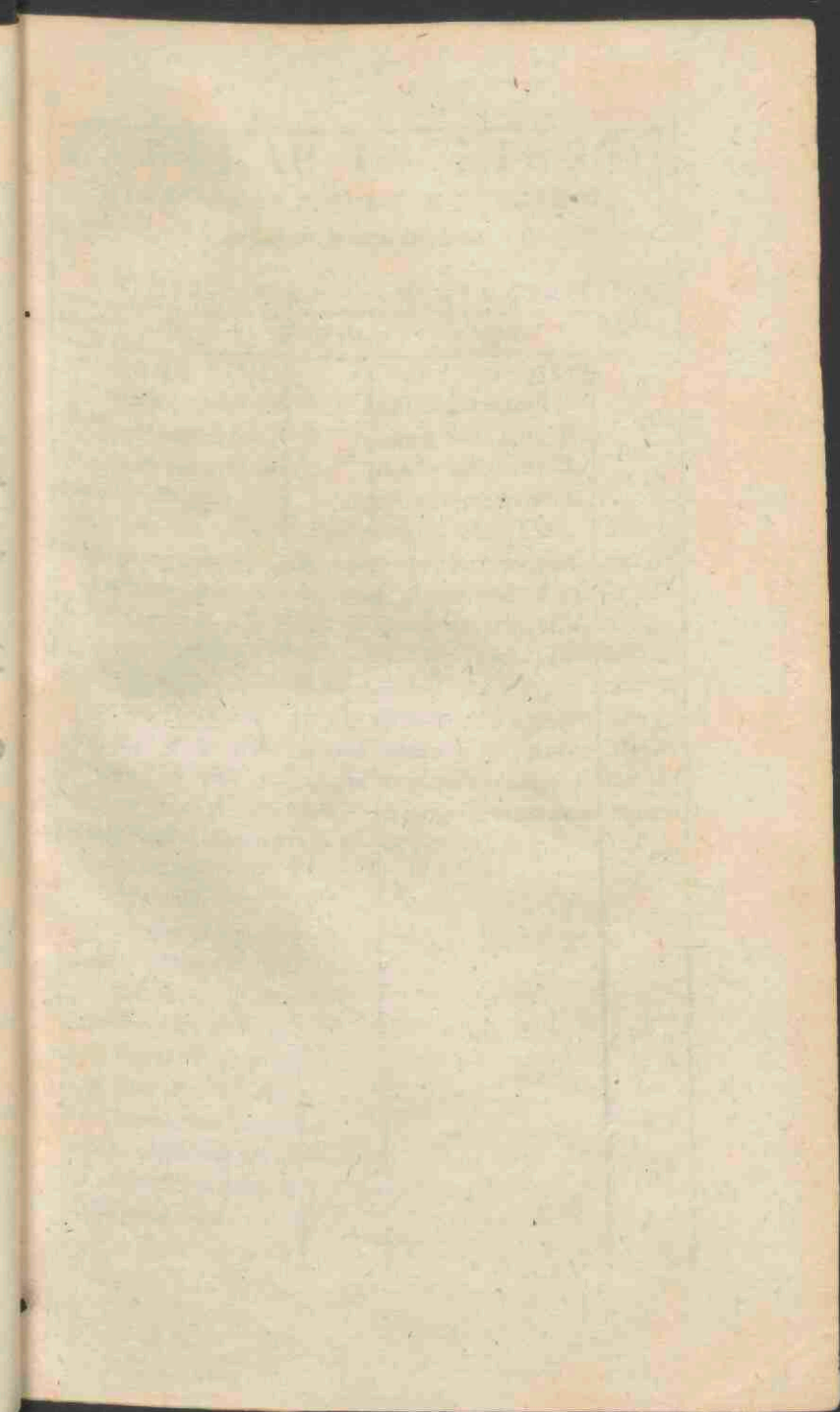
Temporis acta sui scripsit, & occubuit.

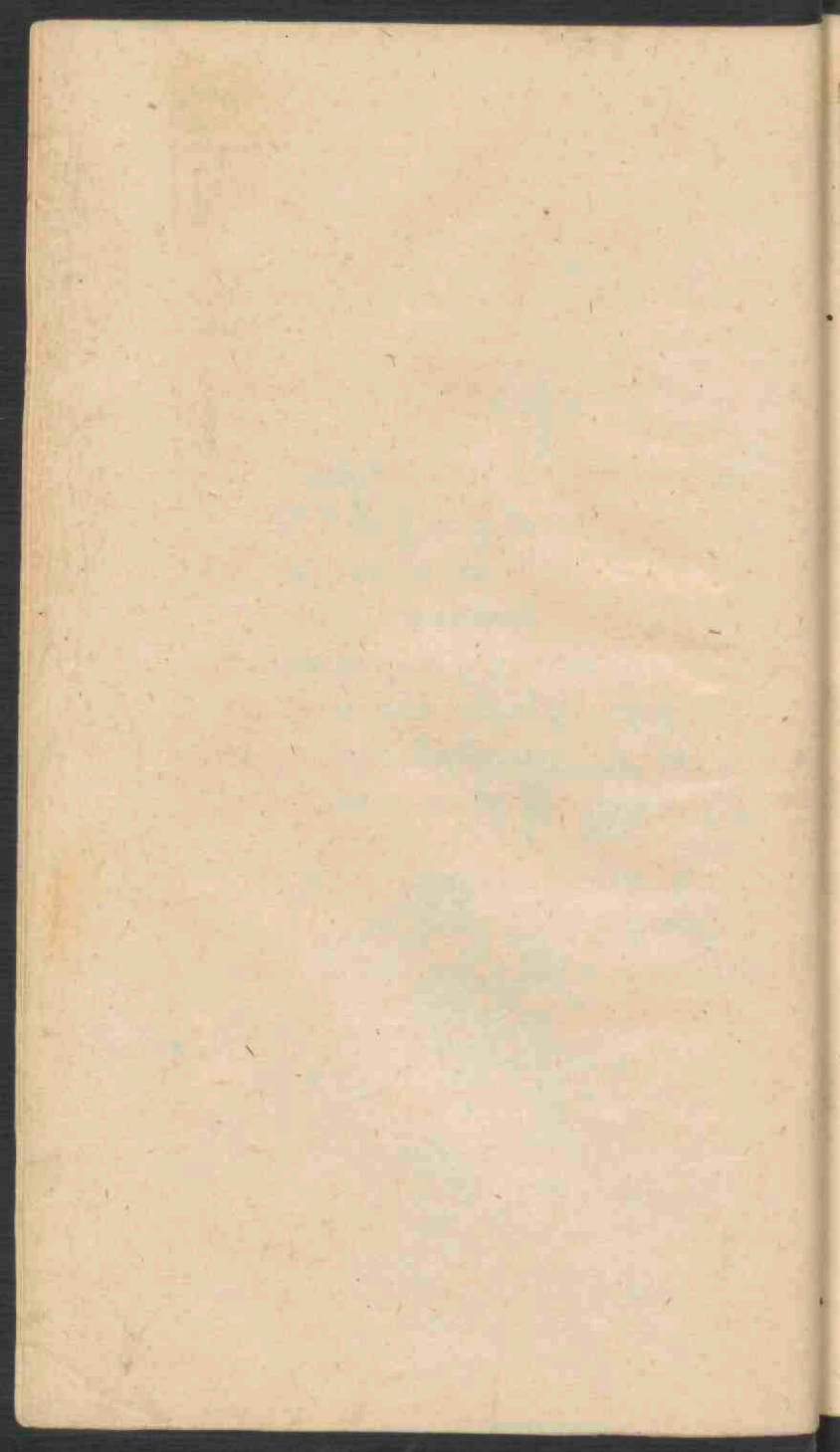
Ore Deum, ut calamo, placida est in morte pro-

Improbe nequicq̃ rûperis inuidia. (fessus:

JACOBI FABRI II CURE

Epistola ad ...
De ...
De ...
De ...
De ...
De ...
De ...

TABVLAE IN LIBROS

HISTORIARVM DE RELIGIONE

& Repub. Ioannis Sleidanti

IN GERMANIA.

EXTRA GERMAN.

1517 Religio. Respub. Religio. Resp.

LEONE PON-
tifice, generalis
peccatorum remis-
sio, quam Indulgentias
uocant, uenalis per om-
nem orbem Christianum
proscribitur. Lib. 1.

Lutherus, concioni-
bus ad populum, & lite-
ris ad Albertum Brande-
burgicum, Moguntinum
Archiepiscopum, atque
Magdeburgensis eccle-
siae antistitem, tum pri-
mum coepit, ut par era-
t indulgentias insectari atq;
oppugnare. Lib. 1.

Disputantur à Luthe-
ro, Vuittebergæ, propo-
sitiones nonaginta quin-
que, de indulgentiis, pun-
gatorid, poenitentia &
uera charitate: Quibus
contraria, Ioannes Tece-
lius Dominicanus, axio-
matâ, Francofurti, quod
est ad Viadrum, conatur
defendere. Lib. 1.

Caro-
lus Au-
striacus,
Ferdinã
to auo
mater =
no Hi-
spaniæ
regi, suc-
cedit.
Lib. 3.

Hoc anno, Martij
die 16, Lateranense con-
cilium quod Iulius se-
cundus anno 1512. A-
prilis die 19. indixerat,
exitum habuit. Lib. 2.

Leo Pontifex, pate-
facta Cardinalium in se-
ipsum coniuratione, a-
lios punit exilio, alios
carcerè: nouosque eo-
dem tempore, partim
muniendi sui, partim
conflandæ pecuniæ cau-
sa, triginta unum creat
cardinales. Lib. 3.

Turca-
cum Ce-
sar Seli-
nus, de-
uictus Sul-
tano, Sy-
ciam &
Aegyp-
tum suo
imperio
adiugit.
lib. 1.

1513. Religio. Resp. Relig. Resp.

Lutherus explicationem quadam suarum, quas antè defunderat, propositionum scribit, eamq; cum suis ad Papam literis Iunio mense perferri curat. Excusat autem se ijs literis, scriptaq; sua, ac uitam denique, Papæ subijcit potestati: tam parum adhuc in cognitione sacrarum literarum profecerat. Lib. 1.

Aggrediuntur tres ad Lutherum scriptis oppugnandum, Ioannes Eccijs primum, qui in eum scribit obeliscos: Deinde Syluester Prierias, Palatij, quod uocant, sacri magister: Tum Papam excitans ad uim atque flammam Iacobus Hogostratus Dominicanus. Iis ex ordine omnibus respondet Lutherus, ut cuiusq; causa postulabat. Lib. 1.

Maximilianus Cæsar conqueritur per literas apud Papam de dissensione in indulgentijs excitata, monetq; ut nascenti malo quacunq; ratione medicinam adhibeat. lib. 1.

Leo Papa dat literas ad Gabrielem Venetum, ordinis Augustiniani promagistrum, ut dum res adhuc est integra, pro suo in Lutherum imperio, reuocet eum ab incepto. lib. 1.

Leo Papa, per Hieronymum episcopum Asculanum, Lutherum Romanam citat. Legato suo Cardinali Cæetano negotium dat, ut ope Cæsaris, ac reliquorum Germaniæ principum

Comitia habentur Augustæ Vindelicorum. Adest pōtificis legatus in Germaniam missus Thomas Cæietanus Cardinalis. Agitur de bello Turcis inferendo. lib. 1.

Albertus Brandeburgicus archiepiscopus Moguntinus, Elector imperij, atq; Electorum facile princeps, & quasi consul perpetuus, creatur à Papa cardinalis. Videlicet ut esset in.

1518

Religio.

Resp. Relig. Resp.

cipum, unctus sistatur Romæ. Fridericum quoque Saxonie principem (sub cuius ditione Lutherus erat) per literas exhortatur, ut suam in eam rem operam conferre uelit, nedum ipsum tegere suo patrocínio. lib. 1.

Luthero de protectione Romanæ plurimum sollicito, Vittembergensis academia præclarum per literas dat apud Papam integritatis & doctrinæ testimonium. Tentat etiam per Carolum Militium Germanum, Leonis cubicularium, ut aliquo loco in Germania, potius quam Romæ, de Lutheri causa cognoscatur.

Quod ipsum tandem, intercessionem Friderici Saxonie principis, magna contentione, à legato Caietano impetratur: uidelicet ut remissa prioris citationis necessitate, apud Caietanum Augustæ Lutherus causam dicat. lib. 1.

Lutherus Augustam uenit, adit Caietanum, postquam aliquo ultra citroque de Papæ potestate, et iustificatæ fide, sermones habitos, scriptasque literas, cum errores, quos sibi demonstrari ipse petebat, cogere reuocare, Augusta discedit, & à Caietano Pontificem appellat. lib. 1.

Caietanus dat literas ad Fridericum, ut Lutherum Romæ sistat, uel suis finibus eiciat. Negat Fridericus, nisi prius demonstrato eius errore, id se iuste posse facere. lib. 1.

Iterum Leo proscribit indulgentias per Germaniam. lib. 1.

Lutherus, Papæ in propria causa iudicium ueritus, conceptis uerbis ab eo prouocat ad futurum concilium. lib. 1.

Scribit Pontifex ad aliquot Friderici consiliarios, ut faueant actioni Militum principumque suum auertant à Luthero, quoad eius scire possint. lib. 1.

Germania aliquis nobilitate generis & dignitate clarus, qui Romanam ecclesiam defenderet. lib. 1.

Leo Pontifex, per Carolum Militium Germanum, factam rosam dono mittit ad Fridericum principem Saxonie. lib. 1.

1519 Religio.

Respublica.

Relig. Resp.

Lutherus, actio-
ne Militij deterri-
us, literis excusat se
apud Papam, Mar-
ij die 3. nihilq; se nō
e se subiturum pacis
causa promittit, mo-
to uicissim suis ini-
nicis mandetur si-
lentiū. lib. 1.

Erasmus, Antuer-
pia, de Luthero scri-
bit peramanter, ad
Fridericū Saxonie
ducē, & Cardinales
nonnullos, sed & ad
ipsum Lutherum,
quem monet, ut, ad-
hibita quadam mo-
deratione, in institu-
to pergat. lib. 1.

Lipsiæ, quod est
in Misnia 4. Iulij,
instituitur inter Ec-
cium & Andream
Carolo stadium di-
sputatio: eò cum ue-
nisset Lutherus, per-
trahitur in certamē:
disputant illic per
4. dies, de Romani
Pontificis potestate,
de purgatorio, de in-
dulgentijs, de poeni-

Maximilianus Cesar e ui-
ta decedit, in Austria, 12. die
Ianuarij. lib. 1.

Electores imperij, Fran-
cosurtum ad Mœnum, Iunio
mense, pro ueteri more, ad
Imperatorem eligendū con-
ueniunt. lib. 1.

Ambiunt Imperiū Caro-
lus Austriacus Hispanie, &
Franciscus Gallie reges. li. 1.

Leo Pontifex Carolo Au-
striaco aduersatur in peti-
tione, contenditque, regibus
Neapolitanis, ex pacto, Im-
perium ambire non licere.
causam require in ipsa Sle-
dani historia. lib. 1.

Archiepiscopi Mogun-
tini suffragium fert Carolus,
Treuirensis opponit contra
Franciscum: censet tamen
potius Germanicæ gentis ali-
quem Imperatorem esse de-
ligendum. lib. 1.

Eligitur Carolus Austria-
cus Imperator, Iunij 28. an-
nos undeuiginti natus: acce-
ptis tamen prius iureiuran-
do certis quibusdam de Ger-
manicæ libertate legibus: cæ-
terum que fuerint hæ leges,
qui ritus in eligendo Cesare
seruetur, quibus maioribus

Zuin-
glius do-
cēdi cau-
sa Glaro-
na Tigu-
rum euo-
catur.
lib. 1.

Samson
Medio-
lanēsis,
Francis-
canus, in
dulgentia

1519 Religio.

Respublica.

Relig Reip

tentia, de condona-
tione culpæ ex pœ-
næ remissione, deq;
sacerdotū potestate.
lib.1.

Lutherus Lipsi-
cam disputationem
edit, colligitq; suo-
rum aduersariorum
heretica prorsus,
quæ defenderant, a-
xiomata. Lib.1.

ortus sit Carolus, uide apua
ipsum Sleidanum. lib.1.

Vlrichus princeps Vuir-
tembergicus, cum Rutelin-
gam oppidum Imperij, con-
federatum Sueuicæ pactio-
nis principibus, cepisset, ab
ijs pellitur sua ditione. Chri-
stophorus eius filius, circiter
quatuor annorū puer, auun-
culo suo Gulielmo, principi
Bauariæ, tutori committi-
tur educandus. lib.9.

rū præ-
co, mit-
titur in
Helue =
tia à Pō-
tifice. Et
sefe op-
ponit
Zuingli-
us ac im-
postorē
esse do-
cet. li.1

1520 Religio.

Relig.

Relig Reip.

Lutherus, hortatu primorum ordinis
Augustiniani, atq; imprimis Militij, de-
missas ad Pontificem, Aprilis die sexto,
dat literas. Harum caput erat, ipsum esse
omnia subiturum, modo ne scripta sua
reuocare cogatur, neue in scripturis ad
certam aliquam interpretandi formam
adigatur: Item ut cohibeantur eius aduer-
sarij, ne tam asperè contra se tumultuen-
tur. Librum etiam de libertate Christiana
ipsi Pontifici defert. lib.2.

Lutheri liber consolationum plenus
(Thesauradecas uocatur) ad Fridericum
egrotantem. lib.2.

Lutheri liber, de confitentorum pec-

Nego= Caro=
tia Fri= lus Ca=
derici sar, ini=
Saxo= tio ue=
nieprin ris, sol=
cipis, uit ab
Romæ Hispa=
propter nijs, per
Luthe= que re=
rū, pa= gnū An
rum gra glie(u=
ta. Id co bi ma=
gnoscit guficè
Fridericus princeps ab Hen-
Saxo= ex lite= rico re=
nieprin ris Va= ge exci
A ij

1520 Religio.

Resp. Relig. Resp.

catorum ratione: non esse necessariam, quin etiam impossibilem, peccatorum omnium enumerationem: sufficere non fidam poenitentiam, & in Dei promissionem certam fiduciam. lib. 2.

Misenus Episcopus damnarat Lutheri uotum quoddam, quod de caena Domini sub utraq; specie populo distribuenda fecerat: ei Lutherus respondet, simulque quam leue sit illud de Lateranensi concilio, quod contra obijciatur, declarat. Ceterum quale fuerit concilium istud Lateranense, explicat satis copiose Sleidanus. lib. 2.

Colonienses, ac Louanienses Theologi, Lutheri aliquot libros damnant. Is ad singula eorum censuræ capita sigillatim respondet. Generatim uero per censet eos quorum doctrina nunc habetur in pretio, cum tamen ipsi sint à sui temporis hominibus, etiamnum Theologis miserè uexati. Accidit id Gulielmo Occam, Pico Mirandulano, atque Laurentio Valle. Nominatim autem exprobrat Coloniensibus de Ioannis Reuchlini Capnionis oppugnatione. Quenam illa fuerit, item de Gulielmo Occam, uide apud ipsum Sleidanum. lib. 2.

Lutherus dat literas ad Imperatorē, Moguntinum archiepiscopum, ac Merseburgensem episcopum. Ad Imperatorem, ut causam religionis ipse suscipere uelit: ad Moguntinum ut sua scripta legat, neque uelit alijs credere qui ipsa calumniantur.

ceps, ægrotat grauior lib. 2.

lentini Dilebij Germani, qui tum erat Romæ.

Excusat autem se Cal. Aprilis de Luthe- ro, cuius doctrinam approbent multi docti & boni uiri, causamque totius turbæ ac tumultus reijcit in Eccium atque reliquos Pontificios. lib. 2.

pitur) contedit in Belgiū. lib. 2.

1520 Religio.

Resp.

Relig. Resp.

lumniantur: ad Merseburgensem in eandem ferè sententiam. Moguntinus respondet satis leniter & blande: Merseburgensis paulò asperius. lib. 2.

Pontifex, Iulij mensis die sexta, mittit literas ad Fridericum Saxonie principem, unà cum decreto quodam, 17. Cal. Iulij edito, quo Lutheri doctrinam damnat ut hæreticam, & bonis moribus contrariam: Lutherum ipsum priuat docèdi munere: denique nisi intra 60. dies resipiscat, proscribit eum ut hæreticum. De eius prouocatione ad concilium, dicit esse Pij & Iulij II, decretis contrariam. Ceterum que sint ea decreta, quibus à Papa ad conciliū prouocare non liceat, Seldanus declarat. lib. 2.

Exit Lutheri liber de Captiuitate Babylonica, in quo se rudem adhuc fuisse & ignarum, eo tempore quo cœpit de indulgètijs agere, cōfiteatur. Tria etiam ex septem, uel duo potius, Cœnam & Baptismum, esse uera sacramenta probat. lib. 2.

Papa per actores suos in Germania, postulat à principe Friderico, primum ut Lutheri libros omnes exuri iubeat: deinde ut ipsum uel capite plectat, uel custodie datum sibi sistat. Stiturum se Fridericus No-

Caro=
lus Cæsar è
Belgiò ue=
nit Aquis=
granū, inau=
gurationis
sue causa.

Octobris 22
die, ingre=
diens ur=
bē, magna
pōpa ab E=
lectoribus,
atque alijs
Germanie
pricipibus,
excipitur.

Postbidie in=
ungitur, at
que à tribus
Electōribus
archiepisco

Hoc an=
no Chri=
sternus,
eius no=
minis se=
cundus,
Danie,
Norue=
gie &
Suecic
rex, Sue=
cos rebel=
lātes du=
ce Steno=
ne Stu=
rā, post
multos
cōfictus
ac uarias
A iij

1520

Relig.

Resp.

Relig. Resp.

uembris quarta die respondet, modo caueatur idoneè: Libros uero eius tunc demum exuri iussurum, cum impietatis erunt conuicti. lib. 2.

Nouembris die decimo, Lutherus iterum prouocat à Pontifice ad concilium: & simul scriptum edit illius decreto contrarium. lib. 2.

Pontificij Lutheri libros exurunt. lib. 2.

Lutherus, decima die Decembris, ius pontificium, & nouum illud Pontificis decretum, Vitembergæ palam exurit. Edito deinde scripto sui facti rationem reddit. Primum quod hoc sui sit officij, qui sit sacrarum literarum professor: Deinde quod libri illi manifestò impia, tyrannica, & in magistratum, ac etiam in Deum ipsum contumeliosa quamplurima loca contineant. Recenset autem illic ex infinitis pauca quedam. lib. 2.

bis coronatur; quæ pompa & quibus ceremonijs, uide apud Sleidanum. lib. 2.

Sub Calendaris Novembres Caesar Coloniam uenit, atque ibi conuentum Imperij Vuormaciæ, ad Ianuarij diem sextum, indicit. lib. 2.

obsidiones uincit, ipsumque Sturam in prælio interfectum atque sepultum, esse fodi iubet & exuri. lib. 4.

1521 Religio. Respub.

Religio. Respub.

Solicitante Fri-
derico, Cæsar 6 die
Martij, dat literas
ad Lutherum, ut in-
tra uicesimum pri-
mum diem, Vormaciam ad se fide publi-
ca ueniat. lib. 3.

Lutherus formu-
lam Pontificie exe-
crationis nactus, eâ
populari sermone
uertit & explicat,
non sine scommatis
multoq; sale. lib. 3.

Lutherus, cõtra
suorum amicorum
consilium magna
nimi constantia,
16 Aprilis die, Vor-
maciam uenit. lib. 3.

Aprilis die 17, in
cõfessu principum,
præsente Cæsare, ro-
gatur Lutherus ab
Eccio Iurifcon. de li-
bris quæ eius nomine
exierât, an eos agno-
sceret pro suis, et an-
tueri uellet atq; de-
fendere. Lutherus
eos ordine recitatos
agnoscit. De secun-

Aguntur
Comitia
principum
Vormacia.
lib. 3.

Hoc an-
no Albertus
Marchio
Brandebur-
gicus, Prus-
siae magi-
ster, cum à
Polonia re-
ge bello pre-
meretur, ut
cum tanquã
supremum
magistratũ
agnosceret,
& ab eo po-
tius, quam
ab Imperio
penderet,
tandem cũ
eo pacisci-
tur quatuor
annorum in-
ducias. li. 5.

Leo Pontifex,
Romæ die Iouis,
qui Paschæ diem
antecedit, qui an-
ni huius erat
quintus Calen-
darum Aprilis,
pro ueteri &
anniuersario mo-
re, inter cete-
ros quos auctori-
tate atq; opinio-
ne sua diris deuo-
uet, Lutherum
etiam atq; eius
sectatores, tan-
quam hæreti-
cos, consecrat et
execratur. lib. 3.

Theologi Pa-
risienses, colle-
ctis ex Lutheri li-
bris, aliquot ca-
pitibus, quæ hæ-
retica dicerent,
omnes eius li-
bros tanquam
hæreticos dam-
nant. lib. 3.

Heluetij hoc
anno cum rege
Gallie, multum
reclamãte Zwin-
glio, sædus faci-
unt, & milites
promittunt. So-
li Tigurini
Zuinglij consi-
lium sequuti, es-
se illam militiã
& turpem &
impiam dicunt.
lib. 3.

Heluetij, Fran-
cisci Gallie regis
filium Carolum
recens natum,
baptismo, missis
legatis, suscipi-
unt. lib. 3.

Leo pontifex
& Carolus Cæ-
sar, aduersus Gal-
lie regem sædus
ineunt, coniu-

1521

Relig.

Resp.

Relig.

Respub.

do capite postridie
satis longa oratio=
ne respondet, libros
suos trium esse gene
rum declarans. Ve
rum cum urgetur
ab Eccio, uno uerbo
dixit, nisi conuince
retur erroris, se eos
non posse reuocare.
lib. 3.

Aprilis die 19, Cæ
sar per epistolam ad
principes, proscri
bendum esse Luthe
rum censet: cohibe
tur autem Cæsaris
adhuc iuuenis sen
tentia, auctoritate
& concilio princi
pum, atq; in primis
Ludonici Electoris
Palatini. lib. 3.

Treuirensis ar
chiepiscopus, de cõ
cilij sententia, Apri
lis die 24, in aliquot
principum confes
su Lutherũ iterum
per Væum Iuriscõf.
compellat: ipse etiã
priuatim hortatur,
nihilq; non tentat,
ut eum à sua senten
tia

Ferdinan
dus, Cæsa
ris frater,
Austrie
princeps,
Ludouici
Vngarie
regis soror
em Annã
ducit in ma
trimoniũ.
lib. 3.

Henricus octa
uus Britannie
rex, scribit in Lu
therũ. quam ob
causam pontifex
ei cognomen tri
buit honorificũ,
ecclesiãq; defen
sorem appellat.
Ei respondet Lu
therus acerri
mẽ, neq; parcit
regie dignitati.
lib. 3.

Leo decimus
decedit è uita,
non sine ueneni
suspicione, anno
ætatis sue 47.
Successorem ha
bit Adrianum
sextum Batauũ,
qui Cæsaris an

ctisq; uiribus
Parnam, Pla
centiam & Me
diolanum Gallis
eripiunt, ho
stemq; depellunt
ex Insubria. Præ
erant huic bello
Prosper Colum
na, & Ferdinan
dus Daualus Pi
scarius. lib. 3.

1521

Religio.

Resp.

Religiō.

Resp.

tia dimoueat. Lutherus contra, propter turbas & scandala, à ue-
ra doctrina nō esse recedendum,
confirmat. Quicquid autem scri-
pserit, non se desigere quin Cæ-
saris & principū uel futuri con-
cilij, imò etiam quorumlibet co-
gnitioni sit subiectū, modò scri-
ptura duce id instituat iudiciū.
lib. 3.

Lutherus ubi conculsi & mo-
ueri recta sententia nō potest, si-
de publica dimittitur, disceditq;
Aprilis 26 die comitatus eodem
quo uenerat, Cæsaris caduucca-
tore. lib. 3.

Octaua die Maij, Cæsar publi-
co decreto Lutherū eosq; omnes
qui ei faueant, operamq; suam
communicent, proscribit. formu-
la proscriptionis legitur apud
Sleidanum. Creditur hoc decre-
tum non ex Electorum consensu:
sed à paucis quibusdam fuisse fa-
bricatū. negabat enim Colonien-
sis se eius fuisse consciū. lib. 3.

Lutherus Friderici principis mandato, in abditum quendam lo-
cum, & ab iniuria tutum recluditur: ibi inter alios de abroganda mis-
sa librum scribit ad Augustinianos fratres, qui primi ritum missarū
intermiserant. lib. 3.

Vittembergenses theologi, post unam atque alteram ad Frideri-
cum principem suum legationem, hoc tandē perficiunt, ut illum do-
ceant ex sacræ scripturæ auctoritate, Missam esse abrogandam, ac
uerum Dominicæ cœnæ usum in suæ ditionis ecclesijs instaurandum.
lib. 3.

tea præce-
ptor fuerat.

Quis fuerit
hic Adria-
nus, & quo
modo à par-
uis initijs
ad pontifici-
um regnum
peruenerit,
uide apud
ipsum Slei-
danum.

lib. 3.

Soliman-
nus Turca-
rum Impe-
rator, Bohe-
mie atque
Vngariæ re-
gi bellum fa-
cit: Belgra-
dum Vnga-
riæ propu-
gnaculū ca-
pit. lib. 3.

1522 Relig.

Respub.

Relig.

Resp.

Caroloftadius, absente Luthero Vittembergæ turbas mouet, tu multuofe statuas è templis eijcit, atq; exorienti Anabaptistarū sectæ occulte fauet. lib. 3.

Lutherus, cum aliquot menses delituiſſet, tandem Vittembergam redit. Excusat autem se per literas, mense Martio, apud Fridericū principē, quod eius iniuſſu redierit: causasq; grauiſſimas in Vittembergensi ecclesia nascentes turbas adducit, lib. 3.

Hortatur Lutherus Bohemos ad retinendā Euangelij ueritatem, ipsis ab Husso patefactam,

Ordinum imperij conuentus Noribergæ, cum alijs de rebus, tum in primis de bello Turcico. lib. 3.

Carolus Cæſar, conſtituto prius in Germania iudicio & ſenatu, claſſe ueſtus, ad comprimendas ortas per eius abſentiam, ſeditiones, in Hispaniam redit. lib. 3.

Calendis Maij discernuntur Noribergæ, Ludouico Vngariæ regi in Turcam auxilia. lib. 3.

Sub finem Auguſti mēſis, Franciſcus Sickingus, Richardo archiepiſcopo Treuirenſi, per literas bellum denunciatur, atq; facit, quod is iure agi prohiberet cum duobus ſuæ diſtinctionis hominibus, pro quibus fideiuſſerat Sickingus. Hoc

Hugo Cōſtantiensis epiſcopus, Zuinglium Tigurinum canonicum, ortam nuper Euangelij lucē amplectentem, oppugnat apud ſenatū Tigurinum, & canonicorum collegium. Is excitatus ab Hugone, reſpondet per literas, reliquosq; Heluetios hortatur, ut naſcenti euangelio ne reſiſtant. lib. 3.

Adrianus pontifex, Octobris die 5, Hieronymum Rorariū, eius cubicularijs unum, mittit ad principem Fridericum, ut ecclesie Romane dignitatem, maiorum ſuorum ueſtigia ſequutus, tueatur, & Hieronymo, de qui-

Cæſar per Angliā iter faciens, ſocius inicit cū Henrico in Gallie regem, conuenitq; inter eos Vindeſoræ Junij die 13, ut Imperator centum triginta tria millia aureorū, quos pendebat quotannis Anglo Gallie rex, ipſe numeraret: ac Mariam Angli filiā, tunc ſeptem annorum puellā, ſuo tempore duceret in uxorem. lib. 3.

1522 Relig.	Respub.	Religio.	Resp.
ad abhorrendā pontificiam tyrannidem. Quæ fuerit post Hussi mortem in Bohemia religio, & quam uaria, explicat Sleidanus. lib. 3.	bellum inferri causa religionis calumniabatur Papa, in Imperij comitijs. lib. 3.	bus rebus ut cum ipso loquatur mandauit, fidem habeat. lib. 3.	Iunio mensese, Turcarū Imperator Solimanus magni & copijs Rhodum obsidere coepit, ac tandem septimo mensese, Decembris die 25, maximo nostro non solum detrimento, sed etiam decore, de ditione cepit. lib. 3.
Lutheri liber, ad uersus falso nominatum ordinem episcoporum. lib. 3.	Circa mensem Decembrē, legatus pontificius Franciscus Cheregatus, Noribergam uenit. lib. 3.	Pontifex sub exitum Nouembris, legatū mittit ad comitia Noribergam, Franciscum Cheregatum Apruentiensem episcopum, cum literis ad ordines, quarum hoc erat caput, ut Lutherū ad Papisticā doctrinam adigerent, uel Caesaris decretum secuti, plecterent. lib. 3.	
Ferdinandus Austriae princeps, 26 die Nouembris, grauisimum in ducatu Wuirtembergensi, quem tunc tenebat, edictum aduersus eos qui pontificijs legibus non parerēt, proponit. lib. 3.	Ioannes Reuchlinus, Hebraicæ lingue peritissimus, hoc anno decessit. lib. 3.		

1523 Religio. Resp. Relig. Respub.

1523 Religio.	Resp.	Relig.	Respub.
<p>Senatus Argentinensis literas accipit ab Adriano Pontifice, Noriberga per eius legatum, Cal. Ianuarij datas. Postulabat ab eo Pontifex, Lutheri uel eius sociorum libros in urbe sua (quod fieri audierat) excudi pateretur, atq; ut excussos flammis aboleret. lib. 3.</p> <p>Pontificis legatus exponit in confessu principii Noribergae, praescriptam sibi à Pontifice legationis suae rationem. Eius autem hoc erat caput, ut ex suo ac Caesaris decreto, Lutherum atque eius doctrinam asines seuerissime punirent: idque inauditum atq; indictam causam magnam enim eum ecclesiae facere iniuriam, qui eos contra conciliorum decreta aliquid adferentes, audiendos esse censet. Petit tandem ab eis consilium, quam ratione putent hanc tam perniciosam sectam posse opprimi. Ceterum</p>	<p>Albertus Marchio Brandeburgensis Prussiae Magister, à Polonia rege, quod in eius uerba in bello laceratus, et prope afflictus, Noribergae Imperij auxilium implorat, ac sedet in comitijs tanquam princeps Imperij. lib. 5.</p> <p>Principes Noribergae pacta, quae cum pontificibus olim fecissent, Romae non uno modo uiolari petebantq; so-</p>	<p>Indicitur Tiguri, ad 29 Ianuarij diem, aduersus 67 axiomata Zuinglij quae ipse ediderat, disputatio: quod Papistae cum frequentes conuenissent, sed disputationem subterfugeret, Senatus per suos fines edicit, ut traditionibus hominum omisissis, Euangelium pure doceatur, è ueteris et noui testamenti libris. lib. 3.</p> <p>Henricus Angliae rex rescribit ad Saxoniae principes, et de Luthero, qui paulo ante in eum scripserat acerri-me, grauitur conuenitur, oraturq; ne per eos Lutero liceat nouum</p>	<p>Hoc anno Christiernus Daniæ rex atque Noruegiae, amissa demum Gustaui Ericsonij opera, Suecia, cum metueret ne propter suam ipsius tyrannidem capitis discrimen subire cogeretur, cumq; Fredericus ipsius patruus, ac Lubecenses in ipsum arma sumerent, profugit hoc anno cum liberis et Isabella sua uxore, fore Caesaris, in Selandiam. Propinquus eius bellum suscipiunt, ut ipsum restituant, sed frustra.</p>

1523 Religio.	Respub.	Relig.	Resp.
<p>in medio cursu orationis suae Lutherum Mahometi comparat, quod uotorum uincula omnia perfringat. Futurum etiam dicit, ut postquam ab ecclesiasticorum potentia initium fecerit, ac uiam sibi communiuerit, magistratus etiam auctoritatem oppugnet. Postremo spem aliquam ostendit, corrigende per se, pedetentim tamen, Romanae curiae. Nam id ita inueterati morbi rationem postulare, quem si quis impetu sanare cogitet, is exulceret potius quam sanet. Hoc pontificij legati scriptum Lutherus Germanice conuertit, & additis in margine annotatiunculis, illustrauit. lib. 4.</p> <p>Principes atque ordines pontificij respondent, de Lutheri quod petit, sine graui seditionis periculo fieri iam non posse. Suadere se tamen, ut primo quoque tempore, piam & liberam</p>	<p>renses lites inchoatas Romae, in Germaniam transferri. Excusat se pontifex, promittitque, cum iudices & aduocati Romanam, unde propter grassantis uim morbi migrauerant, redierint, se proculdubio facturum quod equum uidebitur. lib. 4.</p> <p>Principes atque ordines, Norimbergae, petunt a pontifice, postquam uectigalia quae ipsi pendunt Germaniae</p>	<p>testamentum in linguam populi rem conuertere. Ei respondet Georgius Friderici patruelis peramicè, grauiusq; Lutherum, quem male oderat, apud eum incusat. li. 4.</p> <p>Ioannes & Henricus Augustiniani ambo, Calendis Iulij, Bruxellae sunt uisulati. Causa suae, quod ueteris & noui testamenti libris duntaxat crederent: quod decretis conciliorum & patrum, quae cum sacra scriptura non conuenirent, fidem se habere posse negarent: quod si quis Papae Romanae decreta uiolet, peccatum esse non putarent. Quaestioni huic praesuit Hogostratus</p>	<p>Populus Daniae concilio Fridericum Holsatiae principem Christierni patrum, etate iam grauem, regem constituunt, editisq; scriptis sui factionem reddunt. Contra, Christianus eorum accusacionibus respondet, atque opem & auxilium Imperij, Norimbergae, apud ordines imporat. lib. 4.</p>

1523 Religio.

Respub.

Relig.

Resp.

rum concilium ipse & Caesar in Germania cogant: ubi & de Lutheri dogmate disceptetur, et de quibusdam alijs grauissimis erroribus atq; uitijs, quæ corruptis hominum iudicijs atq; moribus, longaq; consuetudine ita confirmata sint, ut iam nunc excusentur. Interim se esse perfecturos, ut ne quid Lutherus edat, ne quid typographi excudant, ne quid dicant ulli pro concione, quod populū ad aliud, ante conciliū, innotuandum, excitare possit. Deniq; quod eius legatus dixerit de sacerdotibus, qui uxores duxissent, permittere se, postquam iure ciuili nulla est in eos pœna constituta, ut ex pontificum decretis coerceantur. Hæc ferè sunt conuentus Noribergici decreta de religione, quæ se seruatos esse ordines promittebant, modò ea quæ uicissim à pontifice petierant, impetrarent. editū

episcopi, in bellum Turcicū, uti inter eos cōuenerat, nō consumuntur, populusq; cum agitur de cogenda pecunia, tam est refractarius atq; difficultis, petunt inquam, ut uehigal illud Rom. pontifici dari solitum, in commūne Germaniæ extrarium inferatur, unde sint paratiora in Turcicum bellum subsidia. Hoc tributum Annatas uocant, de quibus satis copiose Sleidanus. Describunt prætereapricipes in certis capita, quid à pontifice, quid ab episcopis per Germaniā,

Dominicanus. Priusquam autem exurerentur, pontificijs sacris sunt exautorati, Degradationē uocant. cuius ritum egregium uide apud ipsum Sleidanū. lib. 4.

Caesar Valoleti in Hispania, Augusti mensis die sexta, expositulat apud ciuitatum imperij legatos, de Argentorato, Noriberga, Augusta, quod doctrinæ Lutheri saueat. Id esse questum apud se Roman. Pontificem. Illi sese purgant, suosq; in id omnino incumbere dicunt, ut eius uoluntati satisfaciant. lib. 4.

Carolus Borbonia dux, Conestablius Gallie, hoc anno partim sua sponte, partim à Cesare sollicitatus, defecit. lib. 4.

1523 Relig.

Resp.

Religio. Resp.

est hoc decretum sexto die Martij. lib. 4.

Lutherus de decreto Noribergico principibus gratulatur: & de singulis eius capitibus, exponit quæ sit sua sententia. lib. 4.

Lutheri liber de instituentis ecclesie ministris, ad Senatum Pragensem. item alius de doctrinis hominum uitandis. atq; alius de pijs ceremonijs in cœtu ecclesie seruandis. tum quartus, de abominatio-
ne missæ priuata, quam uocant Canonem. lib. 4.

Argentorati, nonnulli ex ecclesiastico ordine ducunt uxores, accusatiq; respondent, nihil in eo se contra Dei mandatum facere. Hac de re, Senatu cum Episcopo plurima est actio. lib. 4.

sibi præstari, emendari, aboleri uelint, eorū quæ principes in suo iure impediunt, Germaniam facultatibus exhauriant, & homines durissima seruitute constringant. lib. 4.

Ciuitates Imperij communẽ mittunt ad Cæsarem legationem in Hispaniam, de quibusdam decreti Noribergici capitibus, quæ sibi detrimento fore uident. lib. 4.

Adrianus Pontifex moritur Idibus Septembris: eiq; succedit Clemens VII e familia Medices. lib. 4.

Zuinglius dum oppugnat Pontificis doctrinam, Bernæ quod sit in Heluetios contumeliosus accusatur Is sese purgat copiose per epistolam. Octobri mense, disputatur Tiguri per triduum, de idolis & missa pontificia abolenda. Senatus Constantiensem Episcopum, qui neminem eò miserat, rogat ut de ea re sententiam ipse suam scripto declarare uelit. lib. 4.

1514

Religio.

Resp.

Religio.

Resp.

Episcopus Argentora-
 tensis, uigesimo Ianuarij
 die, sacerdotes citat Taber-
 nas, damnandos ob contra-
 ctum ab ipsis matrimoniū.
 Senatus intercedit pro ipsis
 apud Episcopum, contem-
 ditq; ut condemnationem
 eo usq; sustineat, donec per-
 actus sit Imperij, qui tum
 erat Noriberge conuentus.
 Episcopus de ea re conque-
 ritur apud Campegiū Car-
 dinalem Pontif. legatum.
 Senatum excusant Noriber-
 ge legati Argentinenses:
 tandem post multum habi-
 tum ultro citroq; sermonē,
 ita disceditur, ut legati di-
 cerent, Senatum tunc demū
 ad futurum Episcopo, in ijs
 puniendis qui uerē deliquis-
 sent, cum ipse in ceteros sa-
 cerdotes scortatores graui-
 ter & seuerē, ut par est, ani-
 maduertisset. Campegius
 Pontif. legatus, pridie Cal.
 Martij, Noriberga dat lite-
 ras Pontif. ad Fridericum,
 qui iam abierat: scribitque
 ipse ad eum alias plenas in-
 fidiose adulationis, atque
 imprimis ei conatur per-
 suadere, se ad recuperandū

Ger=

Conuen-
 tus prin-
 cipū at-
 que or-
 dinū Im-
 perij ite-
 rum agi-
 tur No-
 riber-
 ge. eō
 Clemēs
 Pōtifex
 legatum
 mittit
 Laurē-
 tiū Cam-
 pegium
 Cardina-
 lem.

libro 4.

Clemens Pont.
 Idib. Ianuarij rescri-
 bit ad Fridericum
 Saxonie principē,
 oratq; ut suo lega-
 to omnem præstet
 amorem atq; bene-
 uolentiam. lib. 4.

Vigesimo sexto
 Ianuarij die, Lucer-
 næ Heluetiorū con-
 uentus actus est: de
 creto facto ij Pon-
 tificiam doctrinam
 confirmarūt, dam-
 narunt Euangeli-
 licam. Hoc autem
 inter cetera in ip-
 sorum decreto fuit
 perridiculū, quòd
 eos qui sancti Spi-
 ritus, & Mariæ uir-
 ginis reliquias cir-
 cunferrent, ueta-
 bant ab ullo deri-
 deri. lib. 4.

Queruntur Hel-
 uetij apud Tiguri-
 nos, nouam religio-
 nis doctrinā in eo-
 rum ditionem in-
 uehi, atq; adeo pa-
 cem & publicam
 tranquillitatem in

1524

Religio.

Resp.

Religio.

Resp.

Germanie otium atque dignitatem esse missum, ut eo pacto benevolentiam eius sibi conciliet. lib. 4.

Campegius legationem suam explicat in concilio principum. Bius autem hæc erant capita. primum, ut morbo nascenti aliquaratione occurratur, & afflicte pontificis religioni, adhibeatur aliquod remedium. Deinde tametsi malè antea sit collocata à Pont. Germaniæ pecunia, ne tamen propterea Vngariis finitimis auxilium denegent. Principes imprimis responderi sibi petunt ad postulata ea scripto comprehensa, quæ proximè superiori conuentu Pontifici proposuerant. Ad ea legatus, de Vuormaciensis decreti executione cogitandum esse dicit. Principum postulata accusat tanquam hæretica, deq; Pont. uoluntate & opera in bellum Turcicum, prolixè pollicetur. lib. 4.

Decernitur tandem Noribergæ de religione, ut

terturbari. Recitant quæ passim in commoda nascantur ex noua illa religione. Tandem Tigurinos orant, ut discedant ab instituto, atq; in ueteri religione permancant. Tigurini contra ad singula querimoniarum capitare respondet, atque copiose imprimis ea loca explicant quæ tantopere dixerant alij publicam quietem, ac commune otium perturbare. Postremo orant ut si doctrinam hanc sacris literis aduersari putent, id ante sinem Maij scripto sibi uel alia quauis ratione comonstrent. lib. 4.

Constantiensis Episcopus, Calendis Iunij, misso ad Tigurinos libro ac postea edito, conatur pontificis doctri-

Pont. de uoluntate Cæsaris indicat in Germania pium & liberum concilium : ut ad diem Nouembriis n. conueniant ordines Spiram, de liberaturi de actionis formula: ut à uiris doctis colligantur ex Lutheri libris axiomata quæ principibus exhibeantur in proximo conuentu, quo fit facilior progressio cum ad conciliū uentum erit: ut interea pure, & ex probata ecclesiæ interpretatione doceatur uerbum Dei: r. qui post hac libelli & scripturæ contumeliose prodeant. lib. 4.

Iulij die sexto, post comitia Noribergica, Ratisbonam Ferdinādus ac cum Cæpegio omnes propè Germaniæ episcopi secedunt, atque ibi priuatum faciunt decretum, Noribergico maxima ex parte contrarium. Damnant omnino Lutheri doctrinam, & ne in suis ditionibus hæreat, ut sibi quidem uidentur, diligenter cauent. Interea dicis causa, leges quasdam ferunt, ad emendandum superficie

ac

nam propugnare: atq; eo pacto suadere, ne ab ea illi recedant. lib. 4.

Tigurini statuas omnes deturbant è suis templis, quàm late patet ipsorum ditio, sub idus Iunij. Postea respondent Episcopo Cōstantiensi & quàm sit eius scriptū Dei uerbo contrarium, ex sacris literis declarant. lib. 4.

Cæsar ex Hispania, Idibus Iulij, grauius per literas ad ordines Germaniæ cōqueritur, de decreto Noribergico, quod eo Vormaciense conuellatur, quod iusius auctoritas minuat. Ap probare se quidem quod de cōcilio sit statutum, se tamen de ea re fuisse appellandum. Antiquat iccirco Noribergicum, ac Germanos Vuormaci-

Pontifex rosam illam auream, quæ solet per religionē quotānis ante Pascha cōsecrare, dono mittit ad Henricum Angliæ regē, beneuolentiæ in eū summæ testimonium. lib. 4.

1524

Religio.

Resp.

Religio.

Rep.

ac uestimentorum tenuis, ordinem Sacerdotum. lib. 4.

Lutherus ubi uidet uergeri decretū Vuormaciense, Germaniæ statum deplorat, quod affulgentem euangelij lucem eripi sibi patitur. prædicit impendentem grauem aliquam calamitatem. Cesarisq; atq; Angliæ regis insignem miratur audaciam, quòd nomen sibi uindicerent Ecclesiæ defensorum. lib. 4.

Erasmus, Angliæ regis ac Cardinalis Eboracensis suafu, librum edit de libero arbitrio, cui Lutherus scripto contrario respondet, de seruo arbitrio. lib. 4.

Henricus Zutphanienfis apud Dietmarios qui sunt ad Germaniæ fines cū à Breuēsi ubi docebat, cò uocatus se contulisset, propter euangelij doctrinam, magno cruciatu est interfectus. lib. 4.

Queruntur Argentinenfes sacerdotes apud Senatū Imperij, quòd Argētinæ uetus mutetur publicè religio: deniq; quòd sibi sua nō seruetur priuilegia. lib. 4.

Mēse Nouēbri, Suedi rusticani, à suo domino Comite Lupfio, eorumq; uicini à suo magistratu discedēt, propter onera quibus grauatur. Eum motū extinguit propè ad aliquod tēpus Senatus Imperij, qui tū erat Eslingæ, ab Imperatore constitutus. Verum hic æstus non cōquieuit, sed fuit intēstini atq; grauis simi in Germania belli. lib. 4.

ensi iubet parere, non impunè laturos, nisi ita facit. Hoc creditur fecisse Cesar, ut in bellū Gallicū pontificè sibi quacunque ratione demereretur. lib. 4.

Antonius Lotharingiæ dux, poenā cōstituit in sua ditione aduersus eos qui pro cōuersione quid dicerent, quod esset è Lutheri doctrina, qui uel liberos illius ullos haberēt, nisi intra certum diem exhiberent. lib. 4.

In Heluetia, Turgiæ præfectus Ioannē Oxlinum, Verbi ministrū, noctu cōprehensum, aomi sua in Tigurinorū finibus, captiuū abducit: atq; ita Tigurinae ditionis non tantū homo, sed etiam termin uiolantur. lib. 4.

Carolus Borboniæ dux, hac æstate Massiliā obsidet, sed frustra. Inde se recepit in Italiam. Hūc rex Gallie persecutus, Mediolanū capit, Papiam ad Ticinū flumē, sub hyemē obsidione cigit. lib. 4.

B iij

1525 Religio.

Respublica.

Relig.

Resp.

Fridericus Pala-
tinus & Philippus
Badensis, principes
Senatus Imperij, Ia-
nuario mense, ad Se-
natum Argentinen-
sem dant literas, mo-
nentq; ut ab incœ-
pto desistant, & om-
nia suo loco restitue-
ant. Senatus maio-
ris in urbe uitandi
motus causa, Idibus
Februarij respōdet,
se non potuisse po-
pulo non permette-
re Euangelij doctri-
nam. Orat principes
ne delatoribus sedi-
tiosis ac turbulentis
hominibus fidem ha-
beant, neq; de se ali-
ter existimēt, quā
sasit de ijs, qui om-
nia sua consilia atq;
actiones ad Imperij
pacem referant atq;
concordiam. lib. 4.

Concionatores e-
tiam & Ecclesie mi-
nistri Bucerus atque
Capito, doctrina
sua atq; facti, proli-

Iterum excitantur
in Sueuia Rustici, ob
ducta causa, quasi &
euangelij doctrinam
tueri, et seruitutem à
se profligare uellent.
atq; eo nomine mag-
num sibi sociorū nu-
merum, in ora Danu-
bij atque Franconia,
conciliant. Postulata
quædam numero ad
duodecim euulgant
ipsi, de Ministris ec-
clesiæ cōstituentis: de
decumis posthac à se,
nisi certarum rerum,
non soluendis: de in-
digna seruitute &
uerbo Dei cōtraria,
qua prematur: de ue-
natione iniquè sibi
interdicta: de syluis,
quæ communes esse
debeant, atq; de alijs
tributis, & multis pe-
cuniarijs, quas in im-
mensum crescere con-
queruntur. De ijs sa-
tis sibi fieri à suo quis
que magistratu pe-
tunt. lib. 5.

Vlrichus princeps
Vuirtebergicus, col-

Tiguri-
ni, cum à cæ-
teris Helue-
tijs, excep-
tis Scaphu-
sianis et Ba-
siliensibus,
apud quos
docebat Io-
annes Oeco-
lampadius,
& iniurijs
& calūnijs
accerrimis
premeren-
tur: tandem
Ianuarij die
quarta, per
literas, cau-
sam & ori-
ginē illius
odij & si-
multatis de-
clarant, se
dus uideli-
cet Gallie
regis repu-
diatū: expo-
stulant de il-
latis sibi in-
iurijs, ac se
prolixè de
ijs crimi-
nationibus

Vigesi-
mo quar-
to Februa-
rij die, qui
natalis est
Cæsaris, ad
Papiam cō-
mittitur
prælium in
ter Gallie
regē Fran-
ciscum, &
Cæsaris ex-
ercitū, cui
præerat Ca-
rolus La-
noius Bel-
ga. Eo præ-
lio Cæsaria
ni Gallie re-
ge capto,
gloriosam
uictoriā re-
portat, Re-
gemq; clas-
se abducit
in Hispani-
am. lib. 4.

1525 Religio.

Reipublica.

Reng.

Resp.

xa oratione, ratione reddunt. lib. 4.

Thomas Muncerus, Alsteti ad fines Turingie primum, deinde Noribergæ, ac postremo, pulsus illis locis, Mulhusij, quod est oppidū Turingiæ, nouum doctrinæ genus proficitur, de quadam specie aufera, re uera supersticiosa carnis mortificatione: de colloquio & expositione cum Deo: de somnijs: quibus maxime Deum patere facere uoluntatem suam asseuerabat: de interficiendis impijs, & constituendo nouo regno, in quo solij uiuant. Hic & anabaptistice sectæ, & seditionū per Turingiam, Sueuiam atq; Franconiam auctor fuit. lib. 5.

Lutherus rescribit ad seditiones rusticos, declarat quam sit uer-

lecta Helueticorū parua manu, regionem suam à principibus Sueuicæ confœderationis socijs, atq; imprimis à Ferdinando occupatam, conatur recipere, oppida aliquot atq; in ijs Sturgardiæ suburbium capit, sed partim inopia pecuniæ, partim aduersariorū potentia, desinit ab incepto. lib. 4.

Georgius Trucecius Vualpurgus, dux exercitus Sueuici fœderis, repulso Virichovuirtembergico, receptisq; oppidis quæ ille ceperat, mouet in rusticos tumultus. Cum autem de pace atq; etiam de inducijs utring; frustra esset actum, neq; alterutros Senatus imperij ad ullam concordiam inuadere rationē adducere posset, rusticis à Trucecio, uincuntur, partim bello Lippenij infra Vl-

purgit, quibus immerito grauari tur: nec quod cōtra leges fœderis, ualsusibus propter religionem periclitantibus, aduersus Ferdinandum eorum principem auxilia misisset.

quod Badenam & alia quadam loca occupare proposuissent: et alias eiusmodi calumnias. Postremo ostēdūt nihil fecisse in religionis immutatione aduersus leges & pacta fœderis. Si hoc ipsū os offen-

Antonius Lotharigie dux, cum Claudio Cuyfio fratre suo, atq; Gallico exercitu, ad restringendum bellum Rusticorū quo ex Germania usque Lotharingiam peruaserat, Tartaribus usque progre-

1525 Religio.	Reipub.	Relig.	Resp.
<p>bo Dei contrarium ipforum inceptū, atque omni ratione dehortatur à seditione. Refutat etiā alio scripto, duodecim illorum postulata, ac docet nihil eos subire nō debere potius, quam arma sumere contra magistratū. Si adigantur ad impietatem, alio ipsis esse fugiendum, non armis resistendum. Doctores etiā eorum ut impios, seditiones ac cruētos uelementer detestatur. lib. 5.</p> <p>Lutherus, argumento huius exortē seditionis, admonet principes, qui in armis erant atq; eos imprimis qui euangelio resistebant, ut attendant ad Dei iudicium, neq; ueritati tam obstinatē resistant. Item ut cōcordie rationem altius inuicent, nec summo iure agant cum</p>	<p>mam ad Danubium: partim fuga & deditio, ad idus Apriles. Lib. 4.</p> <p>Excitantur alij rustici in diuersa parte Sueuie, circa Halam, & per Franconiam. ij decima sexta die Aprilis, qui tū erat Paschæ dies, Vuingurgum oppidum occupant, atq; inter ceteros nobiles, Ludouicum Comitem Helfstenum, Maximiliani Caesaris filiam notha, eius uxore, cum filiolo multis lachrimis frustra deprecante, hostis confodiunt. Eos, diuisos in duas partes, Trucecius duplici uictoria cedit & profligat: primum in agro Vuirtembergico, ubi seuerissime Comitis Helfsteni mortem uindicat, deinde in Franconia ad Engelsstatum uicum, adiutore Ludouico principe Palatino. inde contēdit uersus Alpes in Salisburgensem agrū, ubi uigebat etiam ea seditio, sed duce rusticorum cum parte copia-</p>	<p>dat, amice atque ut inter cōscederatos & fratres decet, se cum agēdū fuisse. Denique doceri peccant, si male fecerint: aliter se non posse, quācūq; uis inferatur, à suscepiantur religione recedere. lib. 4.</p>	<p>ditur: quo loco tā Lotharingi, quam Alsatici rustici, maximo numero cōuenerant. Eorum autem, tribus prelijs, octodecim millia creditur occidisse. Primum ad Lupstenum uicum, deinde ad Tabernas (quam tamen in pugna, principis fides desiderata fuit,) postremo ad fauces Vuileruallis. quo loco Comes Isemburgius est occisus. lib. 4.</p> <p>Veneti Geismeyerū seditionis forū</p>

1525 Religio.

Respub.

Relig. Respu.

miseris illis rusticis, sed disceptatione atq; iudicio rem totam cōponant. lib. 6.

Lutherus, postquam intellexit rusticos obstinatē agere, nec ullam spectare cōcordiam, sed bellū nō in pontificios modō, sed promiscuē in omnem nobilitatem maturare: tum excitat et accendit principes in eos, atq; ad cōclasticū canū, monetq; ut in eos tanquam in efferas belluas, ac nullius rationis capaces, impetus fiat ab omnibus. Hunc eius libellum ut nimis acrem & cruentum multi reprehenderūt. Ipse prolixē respondit, eosq; qui tam pertinaciter magistratui resisterēt, indignos esse misericordia confirmavit. lib. 5.

Carolo stadium, dum rustici sunt in armis, et spem concipit de eorū uictoria, tum disidet

rum per Alpes in Italiam fugiente, tandem Trucesius conqueuit. lib. 4.

Muncerus in Turingia quod diu antea moliebatur ut populū excitaret, nūc demum perficit, cum antea Mulhusij statum rei publicæ perturbasset. Phiferus homo insigni audacia, Munceri socius, agrum Isfeldiū depopulatur: ceteri Mansfeldicum inuadunt. Muncerus cum trecentis coniungit se Francusianis, magnūq; illi aliquid facturi esse uidebantur, ni Albertus Comes Mansfeldius cum parua equitum turma, occisis ducentis, eorum impetum retardasset. lib. 5.

Fridericus Saxonie princeps moritur. Is habuit fratrem Ioannem successorē. uixerat enim in perpetuo cœlibatu. lib. 5.

rusticorū in Germania ducem, ad se confugiētem recipiunt, atq; annuo stipendio donant. Is tandem Patauij, ubi domiciliū habebat, proditione fuit, & ex insidijs, interceptus. lib. 4.

Albertus Marchio Brandeburgensis antea Prusie magister, post uaria cum Polonie rege Sigismūdo bella, cū iam sustinere non posset, nec ullum uel ab Imperio,

B V

1525

Religio.

Respub.

Relig.

Resp.

à Luthero, quasi de
missa, statuis, cōfessio
ne, et id genus alijs nō
uerè doceret: confert
etiam in ipsum exilij
sui causam: Respon-
det tamen ad ea Lu-
therus copiose. Post
oppressam uerò rusti-
corum seditionē, tum
ualde de salute sua so-
licitus, edito libello ex-
cusat se apud Luthe-
rum, auctorem se rusti-
cis ullius motus fuisse
negat, quæq; scripse-
rit de religione, ait se
non definiendi, sed di-
sputandi & ueritatis
inquirendæ causa scri-
psisse. Lutherus chri-
stianè pro eo apud
principes deprecatur.
lib. 5.

Lutherus uxorem
ducit è monialibus u-
nam. hoc eius aduer-
sarij uidè, tanquam
fortissimum ad crimi-
nandum argumentū,
arripiunt. lib. 5.

Lutherus cum an-
tea acerbè in regē An-
glia

Vicini principes Tu-
ringiæ, Saxones, Io-
annes elector, & Geor-
gius eius patruelis,
Philippus Lanigra-
uius Hessiæ, & Henri-
cus Brunswicensis, col-
lecto exercitu, impetū
faciunt in rusticos, eo-
rum quinq; millia cir-
citer occidunt, Fran-
cusiū occupant, tre-
centos captiuos capi-
te mulctant. Ipsum e-
tiam Muncerum aliū
se esse mentientem, ac
morbum etiam simu-
lantem, capiunt. Is im-
posturis suis ita rusti-
cos infatuauerat, ut
certo expectarent de
coelo auxilium, cum
se uiderent hostibus in-
feriores. Ideoq; bellū
inierant, canticum il-
lud præcinentes, quo
sancti spiritus gratia
imploratur. utebatur
is arcus celestis, qui
tum cum bellum ini-
tum est apparebat, ar-
gumēto, ad eos cohortan-
dos & inflamman-
dos, quasi beniuolen-

Dissidet uel à Casa-
re presidi-
um obtine-
ret, tandem
Poloniæ re-
gi tanquam
supremo
suo magi-
stratui sese
dedit, dux
Prussiae ab
eo saluta-
tur, Maria-
norum Ten-
tonicorum
militum or-
dinem mu-
tat, Euange-
lij doctrinā
suscipit, &
aliquanto
post Fride-
rici Danie
regis filiam
Dorotheā
in matrimo-
nium ducit.
Existit
postea Vual-
therus Crō-
bergus, Al-
berto aduer-
sarius, à Ma-
rianis mili-
6.

1523 Religio.

Respub.

Relig.

Respub

<p>glie scripſiſſet, ad- monitus à Chriſtier= no Danie rege, mo= dò plenas humanita= tis & officij ad eum dat literas, oratq; ut quod acrius antea in= cum ſcripſerit, id ip= ſi condonare uelit. In eam ſere ſenten= tiam etiam ad Geor= gium Saxonie du= cem ſcribit. Sed ij ni= hilo ſiunt propterea remiſſiores: quinc= tiam Anglie rex con= traria epiſtola, ex= probrat Luthero le= uitatem & incon= ſtantiam: amare ſe dicit Thomam Vul= ſeum Cardinalẽ Ebo= racenſem (quem epi= ſtola ſua Lutherus regni peſtem nomi= narat) uel ob id quòd is cum criminetur, quodq; omnium ille diligentiſſime caueat, ne qua ipſius lepræ contagio hereat in Anglia. Accuſat etiã Lutherum inceſtus, quòd cum moniali</p>	<p>tie Dei erga eos ſi= gnum eſſet. lib. 5. Mulhuſij Phiſe= rus, ac paulo poſt e= tiam Muncerus, gra= ui prius de ipſo qua= ſtione habita, capite plectuntur. lib. 5. Caſar ex Hiſpa= nia, conuentũ Impe= rij indicit Auguſta, in quo de Vuorma= cienſi decreto uiola= to, de ſedãdis in Ger= mania motibus, & controuerſijs princi= pum componendis, de Senatus Imperij emendatione, & au= xilijs in Turcam a= gi uelit. Datæ fue= runt hæ Caſaris li= teræ Toletõ, 26. die Maij. Verũ quia ſerius perlatae ſunt in Germaniã, nem= pe ad 13 diem Augu= ſti, iccirco de com= muni ordinum con= ſenſu, atq; imprimis Ferdinandi, Caſa= ris, ad ea comitia le= gati, productum eſt eorum tempus ad</p>	<p>Pontifex Clemens, in terim dum Rex Gallie detinetur in Hiſpania, ſcriptis 20 die Martij ad Senatũ Pariſie ſem literis, hor= tatur eũ ſa= tis iam ſua ſponte in= cenſum, ad ſeuiendum in eos qui et Põtiſciam doctrinam deſpicerẽt, & Euange= licam am= plecteren= tur. lib. 5. Lutetie, dũ rex ab= eſt, Theolo= gi Sorboni= ci, Iacobum Fabrum Sta= pulẽſem, tũ quod paulo politiorem</p>	<p>tibus Magi= ſter ordinis & Pruſſie creatus. Albertus e= dito ſcripto ſui facti ra= tionem red= dit, & quẽ= admodũ ex= trema neces= ſitate coa= ctus, cum ab Imperio de= ſtitueretur, in Poloni= clientelã ſe ſe dederit, copioſe ex= plicat. lib. 5. Cum pax inter Caſa= rem & Gal= lie regẽ ca= ptiuum fie= ri non poſ= ſet, Aloïſia regis ma= ter, munien= di ſui cauſa, cum Hen= rico Britan= nie rege ſoc= ius inuit,</p>
--	--	--	--

1525 Religio. Respublica. Relig. Reipub

contraxerit matrimonium. lib.6.	undecimum diē No- uembriſ. lib.5.	eius doctri- nam indo-	praeter cae- tera in hanc
Lutherus Angliae regis ſcripto reſpon- det, contra ſuam ſen- tentiam, precibus amicorum amanter ſe ſcripſiſſe, cum ad Caietanum cardina- lem, Georgium Sa- xoniae ducem, & E- raſmum Roteroda- mum alias, tum ue- ro nuper ad Angliae regem, nihilq; ſe eſ- ſe coſecutum, quam quod omnes effece- rit ferocioreſ. ſulte nimirum ſe feciſſe, quod in aulis princi- pum quaerit pietatē, Ioannem uidelicet Baptiſtā inter pur- puratos. Cū igitur placidē & a- micē ſcribendo ni- hil proficiat, aliam ſe rationem initu- rum eſſe deinceps. lib. 6.	In agro Vuorma- cienſi ad Petershe- mum oppidum, ru- ſtici cōtra fidem atq; ius belli, poſtquam deditionē feciſſent, inſpectante atq; ipſo etiam trucidante Ri- chardo Treuirenſi archiepiſcopo, ma- gno numero occi- duntur. lib.4.	cti omnino ferre nō po- terant: tum quod eum renascenti Euāgelio fa- uere ſuſpica- bantur, pel- lunt è Gal- lia. Rex Fra- nciſcus, cum id cognouiſ- ſet, ſcribit ex Hiſpa- nia, 12 No- uēbris die, ad Senatum Parieſem, ut omni a- ctiōne ſuper ſedeat, do- nec ipſe re- uerterit. lib.5.	ſententiam, ut Tur- carum im- petus, et pe- ſtifera ſecta Lutherana proſtige- tur, à qua non minus periculi ſit quam à Tur- cis. lib. 6. Galliae rex, quod pacis tractatio nō ſuccederet, acriore cogi- tatione ac- ſolitudine pturbatus, in aduerſā incidit uale- tudinē: ſed Caſaris col- loquio re- creatus, qui bene ipſum ſperare iu- beret, me- lius tandem cōpit habe- re. lib.6.
Con-	In Briſgoia, ditio- ne Erneſti Marchio- niſ Badenſiſ, qui in- de Argentoratū pro- fugerat, diligentia partim Senatus Ar- gentinenſiſ, partim Baſilienſiſ, magni motuſ ruſticorum ſe- dantur. lib.4.		
	Auguſtae, conuen- tuſ Imperij, quo ne- mo, propter ſeditio- neſ, uel pauci omni- no ueniebāt, reiectuſ eſt in Cal. Maij inſe- quentiſ anni, Spi- ram. lib.5.		

1526 Relig. Respub.

Relig.

Respub.

Germaniæ principes
ualde frequentes, atque
Constantiensis
Episcopus, Io-
annem
Hugliū
sacerdotē, quod
pontificium do-
gma nō
per om-
nia pro-
baret,
Mer-
spurgi
cremari
iubet.
lib. 6.

Germaniæ principes
ualde frequentes, atque
ordines Imperij conue-
niunt Spire ad comi-
tia. lib. 6.

Ludouicus Vngaria
rex, Spire aduersus
Turcam auxilium pe-
tit: decernitur, sed sero.
Iam enim Turca regem
prælio uicerat. lib. 6.

Cæsar per literas con-
tendit Spire, ne quid in
comitijs agatur de reli-
gione, sed ut generale
conciliū expectetur: at-
que ut interim Vorma-
ciensi decreto stetur.
lib. 6.

Ciuitates superioris
Germaniæ censent à Cæ-
sare esse postulandum,
quando nulla spes con-
cilij, propter pontificis
fœdus cū rege Galliæ,
ostendatur, atque affli-
ctus bellis intestinis Ger-
maniæ status omnino
ita poshulet, ut uel indi-
cat Germaniæ concili-

Badenæ

Helue =

tiorum,

Eccius,

Faber,

Murne =

rus do =

ctores

pontifi =

cij sub fi

nem Iu =

nij, de

pontifi =

cia do =

ctrina di

sputatio

nem in =

stituunt.

Oeco =

lampa =

dius &

alij qui =

dam stre

nuè op =

pugnāt.

Zuin =

glius

abest,

quod ut

tam Lu

cernati =

bus, &

ceteris

eorum

Initur pax Madrucij

in Hispania, decimo

quarto demum Ianua =

rij die, inter Cæsarem et

Franciscum Galliæ re =

gem: quibus conditioni

bus uide apud ipsum

Sleidanum. Spectabat

autem eo potissimum,

ut & Christianæ religio

nis hostes, & sectæ Lu =

theranæ quas uocāt, hæ

refes, opprimerentur. hoc

inter cetera, Cæsare ac

regem spectare, scripto

comprehensum erat. Rex

ex pacto domum redit,

duobus filijs natu maio

ribus in Hispaniam obsi

dibus missis. lib. 6.

Turcarum Impera =

tor Belgrado profectus,

cū Danubium atq; Sa

uum transiisset, Vnga =

riam recta petit. prælio

decernit cum Ludouico

rege: qui uictus in fuga

periit. lib. 5.

Cæsar in Hispania du

cit uxorē Isabellam, Lu

sitaniæ regis Emanuelis

filiam, sororem Ioan =

nis, qui patri successer =

rat. lib. 6.

Relig.	<p>um, uel decretum Vormaciense usq; ad generale cōcilium sustineat. Eadem ciuitates, Augusti die quarta, postulat. quedam principibus offerunt, de monachis nō substituendis, de ecclesiasticorū abrogandis immunitatibus, de ferijs abolendis, de ciborum libertate, de liberis ceremonijs. lib. 6.</p>	<p>socijs committere nollet, idq; ne faceret à suo senatu prohiberetur. Tandē post disputationem decernūt, ne ullū nouum</p>	<p>Ioannes Sepusius Vay uoda Transyluanus, Pannoniæ rex à Turca saluatur, cum in eius tutelam contra uim Ferdinandi confugisset. contra Ferdinandus deberi sibi regnum ex pacto cōtendit. uide ius utriusq; copiosius explicatum, apud ipsum Sleidanum. Interim ferro, non sibi solum, sed etiā finitimis populis funesto, rem totam decernunt. lib. 6.</p>
	<p>Principes euangelici cum ciuitatibus, de societate ineundo, si quis professionis Christiane causa periclitaretur, colloquium habent. uerum res differtur in aliud tempus, quod legati ciuitatum nullū de care mandatum haberent. lib. 6.</p>	<p>dogma suos intra fines admittant, sed doctrinam pōtifficiam per omnem retineant. lib. 6.</p>	<p>Franciscus Gallie rex, cōditionibus Madruicane conuentionis, tantquam iniquis, stare non uult. Fœdus inquit cū Venetis & Pōtiffice, ad tuendam ab Imperatore terra & mari Italiam, & recuperandum Neapolitanum regnum prodit ab eo sui facti apologia: cui cōtraria à Cesarianis opponitur responsio. lib. 6.</p>
	<p>Episcopi principes, cum religionis actionē differendam putarent, ac propterea Saxo atq; Lantgrauius de discessione, re inspecta, cogita-</p>		<p>Pontifex per literas, Cesari, de inito à se, promalè relata meritorum erga ipsum gratia, ad tuendam Italiam, fœdere,</p>

Reug. rent, tandem Spira decernitur, Vt concilium si non publicum, at certe Germanie intra annum habeatur, ut Vuormaciense decretum ad concilium usque remittatur, atque de ea re legatio mittatur ad Caesarem. In eam sententiam conventus ad exitum Augusti dimittitur. lib. 6.

Germanie princeps, cum propter bellum Turcicum in Vngaria, accelerandam sibi esse legationem ad Caesarem uiderent, impetrant a Gallie rege, quo compendiosius perueniretur in Hispaniam, ut quatuor mensibus, suis legatis liceat per Galliam in Hispaniam iter facere. lib. 6.

Germani principes aliquot delecti Eslinge conueniunt, et mutato de mittenda legatione consilio, quod eam moram negotium ferre non posset, Caesarem orant per

significat. contra Caesarem apud eum exposulat de illatis sibi grauissimis iniurijs, beneficij et gratie loco. Idem scribit ad cardinales, ut pontificem ad pacem stectant: ac imprimis quae in Germania pontificis causa gesserit, commemorat. epistole leguntur apud Seldanum. lib. 6.

Gallie rex, per occasionem fidei publicae, quam Germanis ad quatuor menses in Hispaniam proficiscentibus dabat, Octobris die sexto petit ab eis per literas, ut hoc tempore tam afflictio per bellum Turcicum et prostrato, Caesarem hortentur ad pacem. De his literis Caesar ubi cognouit, Nouembris die 29, dat alias ad Germanos, ut sibi a simulatione et fraude Gallica caueant. Regi etiam commouet inuidiam, quasi is Turcam ad Vngariam inuadendam excitaret. lib. 6.

1526

Relpub.

Relig.

Relpub.

Relig. literas, ut propter periculi magnitudinem, reditum suum in Germaniam acceleret. Comititia indicunt Ratsbone ad sequentis anni Calendas Apriles, belli Turcici causa. lib. 6.

Mittuntur à consoderatis legati ad Cæsarem, ut Franciscum Sfortiam Mediolani principem restituat, ut accepta pecunia, regis Gallie liberos obsides dimittat, ut ab Anglo rege mutuo sumptam pecuniam soluat. lib. 6.

IN GERM.

EXTRA GERMAN.

1527

Relp.

Relig.

Relpub.

Relig. Ioannes Fridericus, principis Saxonie filius, ducit in matrimonium Sibillam, Ioannis ducis Cliuensis filiam. Desponsa fuerat ei Catharina soror Cæsaris: uerum propter religionis in Saxonia mutationem, discessum est à pactis, quod dicerent non esse seruandam fidem hereticis. lib. 6.

Leonardus Cæsaris Euangelij professor in Bauaria, post multam disceptationem doctrinae Euangelij cum ipsis a se sessoribus, in quorum

Sangalli, quidam Anabaptista in signis fratri suo, coram patre ac matre, caput abscindit, quod id sibi à Deo mandatum esse diceret. Magistratus autem uicissim ipsi caput amputat. lib. 6.

Bernates Heluetij, 17 Decembris die, edito scripto, disputationem in urbe sua de religione discernunt: uicinos episcopos conuo-

Cæsar Valoleti, Februarij die 1., legatis respondet, Sfortiam qui sit cliens Imperij, se non posse liberare, nisi prius habita cognitione: Regis liberos, cum erit paritum foederi, tunc se dimissurum. Anglie regem sibi esse et amicum et consoderatum, ipsumque à se nihil exigere. lib. 6.

Carolus Borbonius Neapolim sub Cæsaris imperio profecturus, ex itinere Romam capit, ipse murum scandens occiditur, milites urbem diripiunt. Cle-

mens

1527

Resp.

Religio.

Resp. pub.

Relig.

numero
erat Ec-
cius, tan-
dem ab
episco-
po Pas-
saviensi
herese-
os 16 die
mensis
Augusti
damna-
tur, atq;
Bauaro
principi
Guliel-
mo tra-
ditur, ut
exura-
tur. li. 6.

Ratisbonæ in co-
mitijs, propter
solitudinē prin-
cipum, nihil agi-
tur. Mittuntur
tantum 18 die
Maij, ad Cæsare,
literæ, de compo-
nendis ciuilibus
discordijs ac bel-
lis, de acceleran-
da sua in Germa-
niam profectio-
ne. lib. 6.

Magistratus
Argentinenſis de-
cernit ne qui de-
inceps in urbe se-
peliatur, & ali-
quot extra urbē
loca sepulture
constituit. lib. 6.

Indicuntur co-
mitia Imperij à
Philippo Baden-
ſi, in Ferdinan-
di legati Cæsaris
locum substitu-
to, ad inſequen-
tis anni, mensis
martij initium
Ratiſbonæ. lib.
6.

cant, ac ni-
adſint mul-
tam denun-
ciant earū
poſſeſſionū
quas in fini-
bus ſuis ha-
beant: the-
mata de
quibus di-
ſputari ue-
lint, ac ſi-
mul diſpu-
tationis le-
gem propo-
nunt, nem-
pe ut ex ſo-
la ueteris ac
noui testa-
menti aga-
tur auctori-
tate, ac ut
modestè &
ſine con-
uicijs om-
nia fiant:
quicquid
ibi decretū
fuerit, ratū
& firmum
per ſuam di-
tionem eſſe
uolunt. lib.
6.

mens & ont. obſidetur, ac
poſt ſeptimū demum men-
ſem liberatur. Cæſar acce-
pto hoc nuncio, ludos atq;
ſpectacula, quæ propter re-
cens natū filium Philippū
edebantur, ceſſare iubet: ex-
cuſat ſe de eare, imprimis
apud Angliæ regē Pontifi-
cis obſeruantiſſimum. An-
glus ea re fortassis incita-
tus, aperit animū ad bellū
adiicit, legatumq; Cardina-
lē Eboracenſem de ſœdere
mittit in Galliam. lib. 6.

Galliæ rex, inito cū An-
glo ſœdere, Lautrechū in
Italiam mittit ſubſidio Pa-
pæ. Is Papiam expugnat ac
diripit, Alexandriam ca-
pit. lib. 6.

Borboniæ dux Romæ
mortuus, Lutetiæ per Sena-
tus conſultū damnatur leſe
maieſtatis, bonaq; eius pu-
blicantur. Tulit ſententiā
Antonius Pratenſis Cancel-
larius. lib. 6.

Florentini, quo tempo-
re Pontifex Clemens Medi-
ceus obſidione tenetur, ſa-
miliam Mediceam expel-
lunt urbe, ac Gallis auxilia
ſubmiſt. a. t. lib. 7.

528 Relig.	Respub.	Religio.	Relp.
Constantien es, apud quos locabat Am- rosius Blaure us, cum iam ante à clero pro pter latas ad- uersus inhene- sta cõtubernia, scortationē & adulteria le- ges, dissensis- sent, ac propte- rea clerus exces- sisset urbe: nũc demum post Bernensem di- sputationē, mis- sam, aras, ima- gines ac reli- quas impias ce- rimonias, de sua urbe detur- bant. lib. 6.	Lantgravius et elector Saxo- niæ, admoniti à Paccio Iurisc. Saxonie prin- cipis consilia- rio, de bello, quod ad oppri- mendum Euan- gelium, aduer- sum se compa- raretur (ueren- an falso estimet qui uolent) co- pias ipsi ad se defendendum comparat. Sed cum nemo ag- grederetur, ac de bello cogita- tum usquam ef- fere negarent om- nes, nec proba- ri cõtrea posset, discessum est ab armis hac lege, ut in belli sum- ptum aureorũ millia centum deponderet epi- scopi Lantgra- ui. Paccius fal- si conuictus, ac dimissus, tandẽ	Bernates tametsi ab omnibus prope Hel- uetijs abster- rentur, in- choant ta- men dispu- tationem, se- ptimo die Ianuarij. E- piscoporũ eo nemo ue- nit, ex Ger- manie ciui- tatibus mul- ti. Themata defendebat Zuinglius, Oecolampa- dius, Buce- rus, Capito, Blaurerus: oppugna- bat Contra- dus Trege- rus Augusti- nianus, qui tandẽ cum aliunde quã è sa- cris biblijs adiumenta sibi quere-	Gallie atq; Angliæ reges per legatos à Ca- sare res suas repetunt, Gallus suos liberos, Anglus debita ex mu- tuo trecenta millia au- reorum: propter non seruatum matrimonij pactũ, quingenta mil- lia: ex pacto, trium an- norũ pensionẽ, quam centum triginta tri- um millium aureorũ quotannis, promisc- rat Imperator. Negan- ti, tandem per preeco- nem bellum indicunt. lib. 6.
Lutherus pri- mis annis, inter- alia scripserat, belligerare cũ Turca nihil a- liud esse quã repugnare deo, qui nos tan- quam flagello			Gallie rex Franci- scus, quod Imperato- rẽ famosa quædam cõ- tra ipsum iactare dice- ret, de discessione ex Hispanijs, arguit eum mendacij per literas, ac prouocat ad duel- lum. literæ redduntur sub exitum Martij. lib. 6.
			Vayuoda mense A- prili, conqueritur a- pud ordines Imperij

1528 Relig.

Resp.

Relig.

Respub.

uerberaret.
Hoc quia uariè accipiebatur à multis, & Pontifex atq; eius administri id trahébāt ad occasionè calumnie, iccirco hoc anno librum edit in scriptum Lantgrauio, quo superioris sui scripti rationem reddit, & copiose de bello Turcico tractat. lib. 14.

Antuerpiæ capitulis pœnas luit. lib. 6.
Sueuici confoederati mouent questionè Lantgrauio, quod is socijs eorū fecisset iniuriam. Sed cõposita demum res fuit, sub exitum Decembris Vormaciæ, interuentu Palatini. lib. 6.

Comitia imperij, indicta anno superiori, propter bellum tumultum nulla habentur, prolegato Cæsaris principibus renunciante ne uenirent. lib. 6.

Calendis Augusti, Cæsaris datus Valoleti literis, Imperij con-

ret, neque præfecti disputationis permitterent, discedit. Exitus disputationis, ad 26 Ianuarij diè, is fuit, ut themeta proposita probarentur, atque à magistratu non Bernæ tantum, sed etiam alijs in locis sancirentur, Nissis, aris, atq; statuis ubiq; sublati. hunc autem abolitæ pontificiæ religio nis diem, ad æternam posteritatis memoriã, aureis literis in columnam in-

per literas, de Ferdinando, quod Ungariæ regnum occuparet, quod contra ius gentium legatos suos captiuos detinuerit. quod æquis conditionibus transigere non luerit: quod Ludouicum auxilijs non iuuerit, atq; interim Italiani milites fratri suo miserit in auxiliũ. Orat deniq; quod omnè municiendi sui mentionem inierit ne sibi criminari detur, utq; prouideant ne priuatã hæc iniuria, que sibi inferatur, in reipub. detrimentum cedat. In hæc etiam sententiam scribit ad Cæsarem, hortaturq; ut fratrem cohibeat. lib. 6.

Cæsar ad Regis raris de duello, refidet Montifone Iunij: designat ad flumen quod Fonterabie & Andæ ut utrin-

ito
pr
4 die
hocum
od inter
n habitur
n, petiq;
mutantur
C ij

1528. Relig.	Respub.	Relig.	Resp.
<p>endi munus u= surpent. lib.6.</p> <p>Episcopus Ar= gentinensis Se= natum per lite ras & orat ip= se, & cum pa= rum proficere se sentiret, perf= cit ut Spira ab Imperij senatu mittatur Argē tinam legatio, de nō abrogan da missa, inie= ta spe de futu= ro Germaniæ concilio, et pro posita etiā Cæ saris offensio= ne, si non ita fa cerent. lib.6.</p>	<p>uentum indicit Spira, ad initi= um Februarij sequentis anni, religionis & Turcici belli causa. lib.6.</p> <p>Cæsar lega= tos suos confi= tuit per Germa niam Ferdinan dum fratrem, Fridericum Pa latinum, Guli= elmum Baua= rum, Episcopū Tridentinum & Heilæsse= mum. lib.6.</p> <p>Senatus Impe rij Eslinga Spi ram euocatur. lib.6.</p>	<p>scribūt: Gal lie regi mer cenariam militiam ut Christianis hominibus indignam, renunciant. lib.6.</p> <p>Geneuenses Allobro= ges, in de= turbanda Pape reli= gione, Ber= natum se= quantur ue stigia. lib. 6.</p>	<p>qui locum explorent, ac de genere armorū deliberent. lib.6.</p> <p>Lautrechus, post ca ptam Papiam & Ale= xandriam, Bononiæ substitit in hybernis, et sub primum deinde uer progressus, Nea= polim obsedit, quam Alfonsus Daualus, Hu go Moncada, Ferdi= nandus Alarco, Phili= bertus Orensius, Fer= randus Gonzaga de= fendebant. Iulio autē mense pestis admodū uehemens, magnam exercitus partem ab= sumpsit, & ipsum eti= am Lautrechū postri= die idus Augusti extin xit. Paulo ante etiam sublatus erat Vaude= montius, Antonij du= cis Lotharingiæ fra= ter, qui regi militabat spe consequendi regni Neapolitani, quod Andegauensis fami= lia, unde genus & ori ginem habent Lotha= ringi, sibi deberi con= fermat. lib.6.</p>

Religio.

Argentine
de sententia
tribuum,

Missæ pon=
tifica susti=
netur atque
intermitti=
tur, donec

pontificij
cultum esse
à Deo insti=
tutum pro=
bent. fitq;

20 die Fe=
bruarij pu=
blice in eâ
sententiam

decretum,
quod & do=
mi & foris,
quàm late

patet ipso=
rum iurisdic=
tio, Sena=
tus seruari

iubet. lib.
6.

Conuentus Spi=
rensis, qui ad initiũ
Februarij indictus
erat, Idibus Martij
fit initium. lib. 6.

Ferdinandus, Apri=
lis die quinta, priua=
tim ciuitatũ aliquot
legatos incusat gra=
uiter, quòd contra
Cæsaris edictum in
religione mutanda
fecerint. Illi respon=
dent mutationem re=
ligionis, ad salutem
suam plurimum, ad
Cæsaris iniuriam ni=
hil pertinuisse. li. 6.

Spiræ in cõfessum
senatus, Argentinen=
sis consiliarius pro=
pter abrogatam Ar=
gentine Missam, nõ
admittitur. Ciuita=
tes intercedunt: ne=
gant Argentinenses,
si huic iuri sit locus,
se posthac publicis
imperij sumptibus
cõmunicaturos: sed
hoc nihil proficitur.
lib. 6.

Basileæ o=
ritur inter
ciues et ali=
quos ex se=
natu, de reli=
gione discor=
dia, cumq;
res ad mo=
tum specta=
re uideret=
tur, iamq; ci=
ues corre=
ptis armis

atq; occupa=
tis turribus
ac propu=
gnaculis, sta=
tuas è tem=
plis sustulif=
sent, tandẽ
senatus,

quæ peti=
rant, eis per=
mittit, uide=
licet ut Se=
natores duo=
decim qui
pontificijs
fauissent, se=
nati moue=
rentur, ut in=
ijs deliberã=
dis quæ ad
Dei gloriã

Apud Helueticos,
Lucernates, Vranij,
Suitenses, Vnderual=
dij, Tugiani, cum ui=
dent Tigurum atq;
Bernam duas longè
potentissimas ciuita=
tes, in religione con=
sentire, foedus ipsi
cum Ferdinando re=
ge faciunt. lib. 6.

Suitenses, Tiguri=
nos ciues, qui pecu=
niam à suis debito=
ribus reposcerent,
uerberibus affici=
unt. lib. 6.

Vnderualdij Ber=
ne, Basileæ, & Ar=
gentine ciuitatũ in=
signia suspendũt ad
patibulum. Ob eas
autem causas Berna=
tes ac Tigurini co=
pias educũt in quin=
quepagicos. Produ=
ctis tamen utrinque
copijs, & positis ca=
stris, interuentu fini=
timorum, & Argen=
tine quoque ciuita=
tis, cõposita res fuit,

1529

Resp.

Relig.

Resp.

Religio.			
Religio.	Spiræ ex pauco= rum sententia decer= nitur, quoniam su= periori decreto Spi= rensi multi abusi sint, ut quæ religio= nem mutauerint ci= uitates nihil inno= uent: cæteræ decre= to Vormaciensi pa= reant, donec concii= liū habeatur ut sit ubique liberum ad missam adire, etiam ubi religio mutata est, ut Anabaptiste capitis pœna puni= antur: ne doctrina de cœna recipiatur: ut Ecclesie ministri iuxta probatam ab Ecclesia interpreta= tionem populū do= ceant, ne principes uel ciuitates aliena ditioni subditos in suam fidem aut cli= entelam recipiant: qui secus fecerint, proscriptorum nu= mero ac loco sint. lib. 6.	pertineret, & discessum ab ar= ac Reipu= blica com= modum, se= natus in po= sterum adhi= beret Tri= bules, nu= mero ad du= centos sexa= ginta, quo= rum utere= tur cōsilio. Decretū sit etiā, ut tam in urbe, quàm foris, per ipsorū fines, abole= retur Mis= sa. Postmo= dum 12 die Februarij, actū sena= tus Tribu= les compro= bāt, per sin= gulas tri= bus in uerō religionem iuratur, ido= la publicè excuruntur, eo nimirū	mis. A Ferdinando missa fuerunt illis au= xilia, quæ ad Rbenū usq; peruenerant. In ter alia pactum fuit ne religionis causa bellum inter ipsos es= set, utq; deinceps à maledictis abstinere= tur, constituta graui pœna. lib. 6. Gallie rex bello in foeliciter in Italia ge= sto, amisso exercitu, mortuo Lautrecho, Andrea Auria Ge= nuate, rei naualis sci= entia clarissimo du= ce, desertore atque transfuga, ad pacem animum adiecit. Ita= que Cameraci oppi= do Belgicæ conueni= unt Margarita Cæ= saris amita, & Alois= sia regis mater, pa= cemq; Augusto men= se faciunt hoc pacto, Burgundiam Casar Gallo permittit, si marem è sorore susci= piat. Rex uerò pro libe=

Relig.	Resp.	Relig.	Respub.
Relig.	to Elector Saxonie,	die, quem	liberatione filiorum
	Georgius Brande-	Pontificij ci	Casari dependit au-
	burgicus, Ernestus et	nerum uo-	rorum millia uicies
Sollicita-	Franciscus Lunebur	cant, dij ip-	centena, & in his de
tione Lant-	gici, Lantgravius,	forum in ci	bitum Anglicanum.
grauij, Lu-	Anhaldius, suæq; in-	nerem redi-	Caput illud ante tri
therus ac cū	tercessionis hanc po-	guntur, atq;	ennium in Hispani
eo è Saxo-	tissimū causam, Apri	itā amice di	nia additum de pro
nia Melan-	lis die decima nona,	sceditur. lib.	figandis Luthera-
chthon, et Io	scripto edunt, quod	6.	nis, repetitur, ac de-
nas: ab Hel	de paucorum senten		nua confirmatur.
uetijs Zuin	tia, non liceat à com		lib. 6.
glius et Oe-	muni totius imperij	Erasmus	
colampadi-	decreto Spirensi su-	propter reli	Casar ex Hispani-
us, Argento	periore recedere. De	gionis muta	nij Genuam appel
rato Buce-	inde ad singula poste	tionem, &	lit. lib. 6.
rus: Nori-	rioris huius decreti	suspitionis	
berga Ost-	capita respondent,	periculum,	Turca sollicitatus
ander, ad in	quibus se teneri nec	Basilca mi-	à Vaynoda, cum ma
eundam de	uelle nec debere pro	grat Fribur	gno exercitu per
doctrina cœ	testantur. Inde nimi	gum, Ferdi-	Vngariā profectus,
na domini-	rum dicti Protestan-	nandi regis	Viennam Austrie
cæ concor-	tes. his se coniungūt	oppidum.	ad Idus Septembris
diam, Mar-	primi nominis ciui-	lib. 6.	obsidet. Sed cum ni
purgi con-	tates Argentina, No		hil proficeret, tandē
ueniunt. Ve	riberga, Vlma, Con-		postridie Idus Octo
riam cūm	stantia, Rutelinga,		bris, soluit obsidio-
propter	Vuinseniū, Memin-		nem, amissis in redi
grassantis	ga, Lindauia, Cam-		tu multis hominum
uim morbi	podunum, Hailbru-		millibus. Is Vayuo-
necessario	num, Isna, Vuiffibur		dam abiens Budere
interrumpe	gum, Norlinga, San		gem constituit. lib.
retur eorum	gallum. Post appella		6.
collocutio,	tionis formulam con		Franciscus Sfortia,
			C iiij

1529

Respub.

Relig.

Resp.

Religio.

tandem iuo
Octobris
initium pla
cidè & ami
cè discedi-
tur. lib. 6.

Erasmus
Nouembri
mense, libel
lum edit ad
uersus quos
dam qui se-
se falso ia-
ctant Euan-
gelicos.
Huic scri-
pto respon-
dent Argen-
tinenses
Theologi.
lib. 6.

cipiunt, & edunt:
rem omnem ordine
commemorant, ac
demum ab omni a-
ctione Spirensi et de-
creto ibi facto pro-
uocāt ad Cæsarem,
ad futurum genera-
le, uel Germanicæ
nationis legitimum
cōcilium, ad omnes
deniq; nō suspectos
iudices, ac simul le-
gationem ad Cæsa-
rem hac de re decer-
nunt. lib. 6.

Per totam Ger-
maniam homines su-
dore pestifero corre-
pti, magno nume-
ro, partim intra 24
horam moriuntur,
partim cum uirus
exsudassent, ualetu-
dinem paulatim re-
cuperant. Fuit etiā
eodē tēpore frumen-
ti ac uini tenuissi-
mus prouētus. li. 6.

Mense Octobri, le-
gati principum atq;
ciuitatū Protestan-
tū Schuabachi, ad
incundū religionis

intercessione Clementis
septimi, cum Cæsare pa-
ciscitur nongētis aureo
rū millibus, ducatumq;
Mediolanēsem recipit.
lib. 6.

Protestantium lega-
ti Placentiæ 12 die Se-
ptembris, Cæsari postu-
lata sua scripto compre-
hensa tradūt, strictumq;
ac breuiter intercessio-
nem suā ad Spirensē de-
cretum, atq; legitimas
eius causas cōmemorāt:
orant tandem Cæsarem
ne ob eam commoueri,
nēue grauius eam ferre
uelit. lib. 7.

Decima tertia die O-
ctobris, cum Cæsar lega-
tis Protestantium ita re-
spondisset, ut minas eti-
am adijceret, si perge-
rent à cæteris in religio-
ne dissentire, appellatio-
nis formulā uti erat con-
cepta, ei curant exhibe-
ri. Cæsar iubet capitis
denunciata pœna, ut ne
discedant, nēue quē suo-
rum aliquo mittant, ne
ad principes suos quic-
quam perscribant. Mi-
chael

Relig. causa Joëaus, cōveniunt. Verum cum Argentinēses ac Vlmenses legati de cōprobanda per omnia Saxonum doctrina (nam hoc illis propositum fuerat, ut in eandē cum reliquis doctrinæ sententiā convenirent) nihil sibi mandatum esse dicerent, nec se prius unquam fuisse monitos: iccirco Smalcaldie alter cōventus ad eam rem, Idibus Decembris indictus est. lib. 6.

Senatus Noribergicus acceptis Cadeni literis, Saxoni ilico monet, Lantgraviū, ac ceteros socios: placet ut sub finē Nouembris Smalcaldie conveniant. lib. 7.

Smalcaldie, cum Saxo doctrinæ consensionē urgeret, Argentinenses autem atq; Vlmenses ipsi nō assentiretur, hoc tandem convenit, ut qui doctrinam quam Saxo proposuisset, approbare atque profiteri uellent, Noribergā uenirent ad sextum Ianuarij diem anni sequentis, de liberandi causa, quid deinceps agendum esset. lib. 7.

Chael Cadenus Noribergēsis, qui tum forte aberat, nec e dicto tenebatur, omnia ad suos perscribit. Idem libellum egregiē adornatum, in quo summa totius religionis capita inerant, acceptū à Lantgrauio Cesari porrigit, Cesar uicissim Hispano cuidam episcopo, qui postea calumniatus Cesari percōtanti refert, eo libro Christiano magistratui adimius gladij. Cesar penultimo demum Octobris die, Parma dimittit à se ceteros protestantium legatos, solum Cadenū manere iubet capitibus indicta pœna nisi pareat. Is autem cum de periculo suo cognosceret, clam reuertit, & quidem quam potuit celeriter in patriam. lib.

1530 Relig.

Reipublica.

Relig. Resp.

Ianuarij die quinto, Argentinenses fœdus ineunt in annos quindecim cum Tigurinis, Bernatibus, & Basiliensibus, quò uim sibi ob doctrinam Euangelij illatam depellant. Senatus imperij grauitè apud eos de eare conqueritur. lib. 7.

Noribergæ cum paucarum ciuitatum legati conuenissent, deliberatur quam ratione in proximo conuentu, quem à Cæsare breui indictum iri sperarent, se gererent, quidq; singuli proponerent. Ita quarto Idus Ianuarij disceditur. lib. 7.

Elector Saxonie primus uenit Augustam cum filio Ioanne Friderico, atq; suis Theologis. lib. 7.

Vlmenses cum honoris causa Cæsari irent obuiam, repulsi sunt, propter superioris anni protestationem. lib. 7.

Cæsar cum Augustam uenisset, principibus protestantibus denunciat, ut et secum ad sint Misse, et concionatores

Augustani iubentur presidiū quod urbi tuendæ eius causa imposuerant, deponere, alios à Cæsare conscriptos milites recipere, portamq; unam urbis ipsi Cæsari committere. lib. 7.

Cæsar edicit per præconem, graui cõstituta poena, ut utriusque partis concionatores desi-

Cæsar 21 Ianuar. Bononiae per literas ad Germanos, indicit comitia Augustæ, ad diem octauū Aprilis. lib. 7.

Cæsar 4 Februarij die, Bononiae maximo cū apparatu atq; splendore, inauguratur à Pontice, cum prius uerbis cõceptis iurasset, perpetuum se pontificie dignitatis futurum defensorem. lib. 7.

Bononia profectus Cæsar,

1530 Relig.

Republica.

Relig. Resp.

tores suos cessare iubeant: Illi neq; adsunt neque suos cessare iubent, quod id iniquum esse diceret, ante cause cognitio- nem. lib. 7.

desistant, donec de religione decidatur. Ipse tamen constituit aliquos, qui doceant sine cuiusquam contumelia. tib. 7.

Iunij die 20, fit initium actionis, ac primo Fridericus Palatinus nomine Cesaris longam habet orationem, de perpetuandis in Turcam auxilijs, et de sedandis religionis discordijs. lib. 7.

Principes protestantes, cum uisum esset agi primum de religione, magna demum contentione impetrant à Cesare, ut fidei suae confessionem coram eo liceat recitare. Postea latinè atq; Germanicè scriptam ei tradunt. Huic post aliquod tempus, aduersarij theologi, Faber & Ecius contrariam scribunt, ac Cesari exhibent. lib. 7.

Iunij die 26, ciuitatum omnium legati domum Cesaris conuocantur, atq; inter cetera, protestantes per Fridericum Palatinum, uiolati Vuormaciensis decreti accusantur, ac causam cur id fecerint rogantur. Si impetrato ad respondendum spacio, septima Iulij, eas causas adferunt, quas ante ipsorum legati missi in Italiam, exposuerant.

Fridericum Mantuanum ducem constituit, qui prius fuerat Marchio. lib. 7.

Eleonora soror Imperatoris, Galliae regis uxor, ex Hispania uenit in Galliam, cum regis liberis Fracisco & Herico, qui iam totum quadrien- nium ibi fuerant obsessi, parentis loco. lib. 7.

Pontifex legatum mittit ad Ferdinandum regem, Petrum Paulum Vergerium Iurisconsultum

1530

Republica.

Religio. Retp.

Religio.

Conuenit tandem, ut ipsi dege-
ti Vuormaciensis capita, qui-
bus se grauari putent, scripto
comprehendant. lib.7.

Argentineses, Constantien-
ses, Memingi, Lindauij, qui de
coena Domini non idem quod
Saxones sentiebant, doctrine
sue confessionem, scriptam &
ipsi tradunt Cesari. lib.7.

Recitantur iussu Cesaris con-
fessionis Saxonice confutatio,
scripta ab Eccio & socijs, ac de
Saxonica nonnulla capita ad-
mittuntur de ceremonijs uideli-
cet, si cum Romanis conueni-
rent: hoc enim erat additum, ce-
tera reiiciuntur multis patrum
& conciliorum adductis testi-
monijs. lib.7.

Saxonie princeps petit exē-
plum cōfutationis, ut ei respon-
deatur. Cesar ait sat esse dispu-
tationum, urgetq; ut ad Ponti-
ficias partes redeat: exemplum
tamen hac lege pollicetur, ne
quid typis edant. lib.7.

Augusti die sexto Lantgra-
uius legatis relictis, Augusta di-
scedit. Cesar mandat Senatui
ne quem omnino sinat egredi:
stationes collocat in portis præ-
ter morem, conqueritur de di-

tum, man-
datq; impri-
mis omnem
nauet ope-
ram, ne Pro-
uincie Ger-
manie con-
cilium fiat,
utq; Ferdi-
nandus om-
nem impe-
diat eius ge-
neris actio-
nem. Alium
ipse mittit,
cardinalem
uidelicet
Capegium,
ad conuen-
tum Augu-
stanum.
lib.7.

Florenti-
ni ob electū
Medicæam
familiam, a
Cesarianis
ac Pontifi-
cijs copijs
obsessi, cum
ferè per an-
num obsi-
dionē tole-

1530

Respublica.

Relig. Resp.

Religio.	<p>cessu Lantgrauij apud principes. Ii illum excusant per uxoris ualetudinem. uicissim ipse propter eadem factam, & Germanorum ac Hispanorum dissidia, praesidia à se collocata esse praetexit. lib. 7.</p>	
	<p>Deliguntur utrinq; septeni, post etiam terni, qui de religione conferrent, & omnes concordiae uias inirent. Cumq; in eo colloquio Melanchtho plus etiam quam socij uellet, Pontificijs tribuisset: attamen eo nihil est profectum. lib. 7.</p>	<p>rassent, quarto Idus Augusti, certis conditio = nibus, cum Fer rando Gonzaga paci scuntur: Alexã = dru Me dicaeũ, cui Ce = sar filia suam no thã Mar garitam in matri monũ promise rat, prin cipem, iussu Ce saris, re cipiunt: molẽ in urbe ad uersus li bertatẽ suam ex trui ab</p>
<p>Erasmus Augusti m̃e sis decima octaua, Fri burgo re = scribit ad Campegiũ Põtificis le gatum, atq; pro prote = stantibus de precatur, sed mirabi = li artificio. Lutheri do ctinã (quã malorum catherã uocat) ait ab Oceano</p>	<p>Solicitantur priuatim principes Protestantes nomine Caesaris, ut ad Pontificiam religionem redeant. Saxoni negat Caesar, ni ita faciat, Saxo nica ditionis inaugurationẽ, quam petebat pro more Imperij: Georgio Brandeburgico minatur se Alberti, Casimiri sui fratris filij, tutelã adem pturum: Lantgrauio spem inijcit re = situendi Vlrichi principis Wuirtem bergici, & componendae, quam ha = beret cum Nassouio de Chattis, con = trouersiae. lib. 7.</p> <p>Septembris die septimo, Caesar Protestantibus de futuro cõcilio pol licetur ac recipit, ea lege, ut ipsi in = terim Pontificis doctrinam sequan = tur. Ii quod de concilio recipiat, ac = cipere, sed religionem ueram se mu = turos negare: contra Caesar spem</p>	
per =		

1530 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

peruasisse usq; ad Heluetiorū fratres: qui se-
 clus ament, animaduersione dignos esse uerum esse aliquid condonandum tam lubrico & periculoso tempore. Emer-
 sisse tandem ecclesiam ex illis Arriano-
 rum, Manichæorum, Donatistarum atque
 similibus erroribus: sic presenti malo tempus allatum medicum nam. tolerari Bohemos: idem Lutheranis esse conceden-

onem concilij adimere, ac minari necdant à proposito: uicissim illi concilium (quod esset in superioribus comitijs decretum) urgere. Tandem cum ad 18 Septembris diem Saxo domum cogitaret, Cæsar petit ut decretum conuentus, ad quadriduum solum expectet. lib. 7.

Septembris die 22, in confessu principum recitatur decretum quod ad religionem pertinebat. Eius hoc erat caput, tametsi refutata esset principum fidei confessio, dari tamen eis deliberandi spatium usque ad 15 Aprilis diem, an redire uelint ad Ecclesie partes. Interim pacem colant, ne quid innouent, libera sit quibuscunq; in ipsorum ditionibus pontificia religio. Post aliquot uliro citroq; de doctrine defensione, commutata uerba, Protestantes exemptiū decreti sibi dari petunt, cui salua conscientia se parere posse negant: spacium tamen deliberandi postulant, ad constitutum usque diem, sed frustra. Nam Cæsar, quando parere nolint, reliquū esse dicit, ut ipse cum cæteris aliud decretum faciat, & omnem rationem ineat cum Pontifice atq; externis regibus, opprimenda atq; extinguenda illius falsæ religionis. Postremo mandat ipsis atq; iubet, ut Abbates, monachos atque

Alexandro patientur. certam reipubl. formam sibi à Pontifice præscribi, atq; primarios aliquot Senatores capite truncari. lib. 7.

Ad hoc tempus exundat Tyberis Romæ, maximo cum terrore ciuitatis, restantibus uen-

1530 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

dēdum. At
etiam ini-
tio Caesaris
nomen ab
omnibus
non agno-
sci. Et Ger-
manos qui-
dem sic a-
gnosere,
ut imperēt
nerius quā
pareant.
lib. 7.

alios ecclesiastici ordinis in integrū
restituunt. lib. 7.

Principes protestantes, quoniam
ita secum agatur, rem totam se Deo
committere, profitentur: purgant se
de bello rusticorum, cuius culpa in
ipso translata fuerat: ac tandem pe-
tita dimissione, relictis inibi legatis
discedunt. lib. 7.

Electo Brandenburgico, cum
pro Cesare uerba faceret, addide-
rat aliquid de uoluntate principum
ad oppugnandam protestantium re-
ligionem, & subministranda Cesa-
ri in eam rem auxilia: ob eam cau-
sam Moguntinus, Treuirensis et Pa-
latinus Saxoni & Lanigrauianis
significauit, hæc iniussu suo Brande-
burgicum locutum esse, seque apud
Cesarem professos esse contrarium.
iccirco orant ne de se aliam quam de
amicis opinionem cōcipiant. lib. 7.

Eadem omnino ratione, qua cum
principibus, ac multo etiam acer-
bius, agitur cum ciuitatibus prote-
stantibus, & ijs maximè que diuer-
sam de coena Domini à Saxonibus
doctrinam sequebantur. Recitatur
acerbissima doctrina quam profi-
terentur, & plena criminationum
refutatio: cuius exemplū impetrare
legati, quo responderent, nunquam
potuerunt. Postremo iubentur do-

tis, &
flumi-
nis de-
curren-
tis impe-
tū retro
pellen-
tibus.
Eadem
calami-
tas et a-
trocior
multo
perua-
sit Bata-
uos, ijs-
que faci-
timos
popu-
los, tum
per ag-
geres,
quibus
cōstrin-
gitur ijs
locis,
mare
perru-
pisset,
ac om-
nia se-
cum lon-
gè late-
que in-

1530

Respublica.

Relig. Reip.

Religio.

strinam pontificiam sequi, & aduersus Turcam auxilia conferre. Ad ea respondenti legati ciuitatum, auxilia se nisi pax publica fiat, conferre non posse: formulam quidem pacis esse conceptam, qua contineantur qui decretum factum approbent. Verum ea se excludi, uel disertè non contineri. Quòd ad religionem attinet, urget superioribus comitijs iam decretum concilium, sibiq; securitatem eousq; concedi postulant. lib. 7.

uoluis-
set. lib.
7.

Luthe-
rus Cobur-
go in Fran-
conie fini-
bus, (quo
mandato
principis
uenèrat, ut
tanto esset
Augustæ ui-
cinius, si
quæres for-
te ipsius re-
quireret cõ-
siliu) li-
brum scri-
bit ad Epi-
scopos &
ceteros in
Augustano
conuentu
proceres:
bor-

Faber & Eccius, ob scriptas con-
futationes, honorariũ munus à prin-
cipibus petunt, & impetrant. ac Fa-
ber quidem postea Viennensem Epi-
scopatum est adeptus. lib. 7.

Saxones & socij legati petunt à
Cæsare, ut pacem etiam cum ipsis
perinde ac cum cæteris faciat, & ut
à Camera Imperij nulla sibi creetur
molestia. Cæsar utrunque negat fieri
posse, 11 die Nouembris. Repulsam
Legati passi, cum se alioqui conferre
nihil ad sumptus imperij posse decla-
rassent, 13 Nouembris die discedunt.
lib. 7.

Cæsar transactionem, quam à
Prusiæ principe factam esse cum re-
ge Poloniæ supra docuimus, infir-
mat & rescindit, Nouembris die 14.
lib. 7.

Nouembris die 19, Cæsar nouum

1530 Religio.

Republica.

Relig. Resp

hortatur eos & cō-
monefacit officij, de
sas Pontificatus te-
nebras, impiā doctri-
nam, foedos errores
commonstrat. suam
contrā doctrinā uer-
bo Dei consentaneā
esse declarat: expro-
brat illis crudelita-
tem et animum san-
guinariū: tandem
aduersus Deū iniri-
frustra consilia cō-
cludit. lib. 7.

Lutherus rescri-
bit ad Melanchtho-
nem, qui ex illa op-
preffione Augusta-
na, ualde perturba-
to erat animo atque
anxio, totumque se
dabat mœrori, suspi-
rijs atq; lachrymis
Erigit autem eum
Lutherus per lite-
ras, atq; hortatur ad
bene sperandum, &
in Deo conquiescen-
dum, aduersus om-
nes hominum impe-
tus. Declarat autem
in illa epistola que =

decretū promulgat, quo om-
nis Pontificia doctrina per
singula capita confirmatur:
contrariæ siue intercessionēs
siue appellationes infirman-
tur: Camera Imperij prescri-
bitur ratio agendi in prote-
stantes, ad eamque omnis eis
aditus occluditur: qui sunt
pōtificiæ religionis in Impe-
rij fidem ac tutelam aduer-
sus suos principes recipiun-
tur. Additur etiam aliquid
de concilio impetrando, in-
dicendo intra sextum men-
sem, ac post annum inchoan-
do. lib. 7.

Novembri mense, Lant-
gravius sex annorum foedus
init cum Tigurinis, Basilien-
sibus & Argentinensibus, ut
si cui uis religionis causa
fiat, mutuum præstetur au-
xilium. lib. 7.

Citantur Electores Colo-
niam, ad finem Decembris
mensis, creandi causa Roma-
norum regis. eò Saxo mittit
filium cum consiliarijs, ut ei
actioni tanquam Imperij li-
bertati contrariæ, interce-
dat. lib. 7.

Conueniunt Protestantes
Smalcaldie 22 Decembris,

Ponti-
fex pos.

1530 Religio.

Respublica.

Relig. Resp.

dam de traditionibus hominum, de coena Domini integra, de iurisdictione Episcoporum, ac monet interim, ne plus quam par est eis in eare indulgeat. lib. 7.

Bucerus Augusta de Saxonis Electoris ac sui magistratus uoluntate, conciliandae de Coena Domini doctrinae causa, proficiscitur ad Lutherum, cum quo conuenit ita, ut illinc iret ad Zuinglium & Heluetios, quo propius iungerentur animis atque sententia. lib. 7.

Lutherus de fœdere, causa religionis inuendo consultus, cum antea semper magistratui nõ esse resistendum docuisset, Iuriconsulti autem licere quibusdam in causis et

maxi-

ibiq; defendendi sui causa fœdus faciunt. sed Argentoratum, Vlma, Constantia, Memminga, Lindauia, Campodunum, Heilprunum, Rutelunga, Biberacũ, Isna sic recipiunt, ut ad suos referant & disertè nunciēt intra sextam hebdomadam, quid suæ sit in eare uoluntatis. Placuit etiam Danie regem & Pomeranum, item Megelburgium principē, ac ciuitates Saxonicas atq; maritimas esse sollicitandas ad hoc fœdus. lib. 7.

Confœderati principes, Smalcaldia 24 Decembris, dant literas ad Cæsarem, atque illud quod de creando rege Romanorum, Imperatore superstitè audierint, declarant esse contra morem & libertatem imperij, contra Caroli quarti legem, ac contra Cæsaris ipsius iniurandum. In eandem sententiam Elector Saxonie rescribit ad collegas: idem faciunt reliqui principes, ac largitionem, de qua se inaudiisse dicunt, contra legem Carolinam esse monent. lib. 7.

conuentum Augustanũ Calēdis Decembris, dat literas ad Polonia regē, quibus præfatus aliquid de Protestantium peruicacia, & præclara Cæsaris in opprimenda doctrina Lutheri, uoluntate, inuitat eũ ad conciliũ, atq; ad iuuandam suam tã sanctam uideli-

IN GERMANIA.

EXT. GERM.

1530 Rel.

Respublica.

Relig. Resp

maximè re=
ligionis as=
firmarent,
cedit ipse
iuri ciuili,
quòd nō es=
se dicat ip=
sum à Chri=
sto condem=
natum, sed
contra po=
tius confir=
matum. lib.
8.

Principes ac ciuitates protestan=
tes, ultima Decembris die, petunt à
Cæsare, ne religionis causa fisco per=
mittatur contra se actio. Id enim oc=
cultè concedi per decretum Augusta=
num. Verum nihil est impetratum.
Cæsar enim acceptis Idibus Ianuarij
litteris, legatos dimittit sine respon=
so, sibi que dicit esse longius ea de re
deliberandum. lib. 7.

cet, cau=
sam. In=
dicturū
autem
se id esse
in Italia
signifi=
cat. lib.
7.

IN GERMANIA.

EXT. GERM

1531 Relig.

Respublica.

Relig. Retp

Luthe=
rus scriptū
edit, quo
monet in u=
niuersum
omnes, ne
magistratui
ad bellū con=
tra religio=
nem inferen=
dum, mili=
tiam impe=
ranti, ob=
temperent.
Futuros e=
nim alioqui

Ianuarij die quinta, Colonia, Fer=
dinandus, rex Romanorum renun=
ciatur. Saxo, quod unū potest crea=
tioni se non consentire per filiū pro=
testatur. Has causas prætexebat Cæ=
sar, quòd multis regnis imperaret,
nec posset esse perpetuo in Germa=
nia, & uero necesse esset aliquem,
rerum Imperij peritum & cui ipse
fidere posset, secundum se creari,
qui tanquam alterum Imperij ca=
put, per suam absentiam Germania
imperaret. Post creationem, u die Ia=
nuarij, Aquis regno inauguratur. re=
dicit deinde Cæsar per litteras, & no=
minatim protestantibus rescribit, ut

1531 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

se & uerita-
tis oppres-
siones, & a-
pertissimi
mēdaciū pro
pugnato-
res. lib. 8.

eum pro rege Romanorum agno-
scant. Lib. 7.

Rescribunt protestantes ad Gal-
liæ & Angliæ reges, ac commemo-
rato Euangelij toto progressu, &
explicata totius Augustani conuen-
tus actione, calumniis quibus uulgo
grauarentur, à se reijciunt: ac primū
quod statum religionis, mutasse di-
cantur, ut in bona ecclesiastica inua-
derent: deinde quod magistratum
ac potestatem ecclesiasticam cuer-
tant. Postremo orant ut Cæsarem,
ad hanc dissensionem disceptatione
ac legitimo concilio potius, quàm
ui & armis finiendam, impellant.
Tulerunt responsum Aprilis die 21
à Gallie, & tertia Maij ab Angliæ
regibus, satis commodum. Gallie
rex etiam addebat nonnihil de Fran-
corum ac Germanorum coniunctio-
ne, de qua uide Sleidanum. lib. 8.

Vigesima nona Martij conue-
niunt Protestantes Smalcaldie, ac
primum quid actum sit cum princi-
pibus ac ciuitatibus, quas antea so-
licitari ad foedus placuerat, quidq;
singuli responderint, commemora-
tur. Deliberatur de suffragijs exqui-
rendis, de conferenda in perpetua
& subitaria auxilia pecunia, de de-
ligendis ducibus, de recipiendis ijs
qui uelint, in societatem foederis, de

1531 Relig.

Reipublica.

Relig. Reip

Bucerus
rogatus ab
Vlmēſibus,
permiſſu Se-
natus Ar-
gentinēſis,
ipſorum di-
tionis eccle-
ſias conſti-
tuit, & re-
ligionis for-
mulam con-
ſcribit, ad-
iutus ab
Oecolam-
padio &
Ambroſio
Blaurero.
lib. 8.

conſtituendis procuratoribus & ad-
uocatis, qui pro ſe Camere reſpon-
deant. Georgius Brandenburgicus,
Noriberga, Campodunum, Heilpru-
num, licet ſcedus recuſarent, huic ta-
men cautioni ſe coniungunt. De Fer-
dinando idem quod antea ſtatuunt,
non eſſe habendum pro rege Roma-
norum. Francofurti indicitur alter
conuentus ad 4 Iunij diem, quo &
Saxonie princeps reſponſi formu-
lam adſerat, ad illud Caſaris de Ro-
manorum rege: & ciuitates expli-
cent quid de eo ſtatuant, ac de deſen-
ſione paranda, quid ſibi ſit propoſi-
tum. lib. 8.

Adferuntur Smalcaldiam literae
Caſaris ad proteſtantes, Turcam eſ-
ſe in armis, ut aduerſus eum conſe-
rant auxilia. Illi reſpondent, ſi pax
ſecum ineatur, ac Camera aduerſum
ſe inhibeatur actio, tum ſe & perlu-
benter & copioſe collaturos. Caeterū
quandiu fuerint & Camera & ca-
terorum iniurijs expoſiti, & inique
& imprudenter ſe facturos, ſi ſibi
ipſi praecidant deſenſionis neruos.
lib. 8.

Martio menſe decedit è uita Ri-
chardus Elector, archiepiſcopus Tre-
uirenſis, non ſine ueneni ſuſpicionē.
lib. 8.

Maria
ſoror
Caſaris
quae Lu-
donico
Vnga-
rie regi
nupſe-
rat, ue-
nit in
Belgiū.
Hac Ca-
ſar ami-
tae ſuae
Marga-
rite,
quae nu-
per de-
ceſſerat,
ſubſti-
tuit &
regioni-
bus illis
preſi-
cit. lib.
5.

Cle-
menti ſe-
ptimo
lis erat
cum Al-
fonſo du-
ce Fer-

D iij

Relig

Iunij die quarta, cum Protestantes Francofurti conuenissent, exponunt legati ciuitatum de rege Romanorum quid sui sit animi, uidelicet propter hoc nomen, nolle se incurere in offensionem, non modo Casaris, sed etiam aliorum, qui sibi alioquin infesti religionis causa non sint futuri. Itaque se hoc Casari condonare. Principes contra Casari ac Ferdinando rescribunt, quod contra morem ac libertatem imperij sit factum non se posse approbare, nec ipsi titulum tribuere Romanorum regis.

lib. 8.

Actum erat superiori conuentu de recipiendis in scædus Heluetijs, nunc uero Saxo respödet per legatos, quia diuersum sentiant de cœna Domini, iccirco non esse recipiendos. lib. 8.

Agitur iterum de pace inter Casarem ac protestantes, interuētu Moguntini Archiepiscopi ac Ludouici principis Palatini: indiciturque dies ad eam rem penultima Augusti mensis Smalcaldie, cum hoc prius Casar concessisset ut fiscus interim quiesceret. lib. 8.

Lis erat Vuigando Bambergensi episcopo, cum Georgio Brandeburgico apud confœderatos Sueuicæ nationis. Nam uiolari ius suum à Georgio querebatur episcopus. tandē con-

rariensi, de Rhegio & Mutina: tandem facto compromisso Casarem deligunt arbitrum. Is in Belgio cum esset, pro Alfonso pronunciat. lib. 8.

Per totū ferè mensem Augustū apparet cometa. lib. 8.

1531

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

uenerat inter eos, ut mense Iulio Norlingæ disceptatione res tota finiretur. Cum autem eò uetum esset, Georgius quæstio cognitionis esset ecclesiasticæ confœderatos recusat iudices, atq; ab omnibus eorum iam ante factis decretis prouocat ad futurum legitimum concilium. Illi instant ex fœderis legibus quæstionem hanc esse suæ cognitionis: nec eum ergo debuisse prius in eos conuenire, uel se coram eis defendere. tandem minantur, nisi pareat, se ex fœderis legibus esse in eum acturos. Is cõtra urget prouocationem, ac in ea se persistere profitetur. lib. 8.

Cæsar componendi religionis causa, conuentum indicit Imperij Spire, ad idus Septembris. lib. 8.

Vndecimo Cal. Septembris, ueniunt ad Saxonis principem à Cæsare Nassouius ac Nuenerius comites, ut de pace cum eo agerent, uerum placuit ut hæc tota actio in proximum imperij conuentum differretur. ac cum ex eorū uerbis appareret, quasi Cæsari persuasum esset, ipsum Zuinglij ac anabaptistarum doctrinam probare, purgat se de

Moritur Aloisia Francisci Gallie regis mater, Sabaudie ducis Caroli soror. lib. 8.

Redintegratur bellum inter Heluetios, Tigurinos uidelicet ac quinquepagicos, cumq; intercessione Gallie regis, ac cæterorum pagorū adduci quinquepagici ad rationem & otium nõ possent, Tigurini ac Bernates eos cõmeatu intercludunt, suiq; facti Septembris die nona, rationem scripto reddunt. lib. 8.

Octobris die nona, quinquepagici signa profecerunt, tantaque celeritate con-

Zuinglius, un

D iij

1531

Reipublica.

Relig.

Respub.

<p>Relig. eare apud Legatos, & quæ sit sua de religione confessio, se dicit Augustæ declarasse. Contentum ueniunt ipsi ut Spiram ad conuentum ueniat, uel eò filium mittat. Is se facere posse negat, quia sibi sit iratus Cæsar. Permittat ergo ipsi ex suæ religionis præscripto Spiræ uiuere, caueat Lutheo qui cum ipso sit uenturus, tum demum se ipsum ad conuentum esse uenturum recipit. lib. 8.</p> <p>Conueniunt Smalcaldie ad constitutum diem Moguntini ac Palatini principis legati, cum Protestantibus, ut de pace agerent: uerum cum ab Augustani conuentus exitu in initium fieri uellent, ac ea tractari de quibus illic conuenire non potuisset: Protestantium uero legati nullum se à suis principibus illius rei mādatum habere dicerent, nec se potuisse diuinare de ea re actum iri, ut mādatum exquirerent: cumq; esset utrinq; de mādatis disputatum, hoc tantum decernitur secunda die Septembris, ut cum Saxo atq; Lantgrauius quid suofociorumq; suorū consilij esset, perscripissent (quod quam primum fieri deberet) tum Spiritu conuenirent ad eum diem, qui Moguntino ac Palatino inter-</p>	<p>decima die Octobris, in prælio quinque pagicorum aduersus Tigurinos, ceditur euntia ipse inter ceteros. subierat enim hoc periculum, tum quia ita est apud Helueticos in more positum, ut unacum ipsis Ecclesie minister primus, prodeat in aciem, tum quia si infce-</p>	<p>tendunt ut in Tigurinorum finibus intra tertium diem Tigurinum præsidium circumter mille militum, nec opinantem opprimerent. auderant quidem auxiliares copie Tiguro missæ, et suos è fastigio montis laborantes in conualle prospicere poterant, sed eis auxilio nisi singulares descendere non poterant: eaque res & fugæ & cladis Tigurinis causam dedit. lib. 8.</p> <p>Tigurini quibus auxilia Bafilia, Scaphusia, Sangallo, Mulhusio uenissent, iterum educunt aciem, stantq; noctu in monte insidijs, ut Tugium uicinum</p>
---	--	---

1531

Respublica.

Relig. Respub.

Relig.

cessoribus uisus esset. Postmodū autem, Octobris uidelicet initio, rescribūt Saxo & Lantgrauius, Moguntino atq; Palatino, uideri sibi sine theologis nihil agi cum fructu posse, cōcilio autem, quod toties sit promissum, & tantisperdum inchoetur, publica pace uehemēter opus esse. Quod si ad eam ineundam conuocentur, non se defuturos: Sinuero ut doctrinæ fiat disceptatio, cum sibi ac theologis, impietisq; Lutherō cautum erit, & libera Spira religio sua cuique permessa, tum demum se adfuturos esse dicunt, nisi grauior aliqua causa prohibeat. lib. 8.

Cæsar conuentū, quem paulo ante indixerat Spira ad idus Septembris, propter bellū Turcicum reijcit in mensem Ianuariū anni sequentis Ratisponam, ut Austria tanto sit uiciniore. lib. 8.

Francofurti 19 Decembris, Protestantes, quod reliquū erat de paranda defensione, perficiunt, ac Goslarienses, Embesenses, & Eslingenses in foedus recipiunt. lib. 2.

liciter
absente
se pu-
gnatum
esset, ca-
lumnias
& inui-
diā me-
tuēbat.
natus e-
rat an-
nos 44,
cum oc-
cisus est,
minor
Luthe-
ro qua-
tuor an-
nis. lib.
8.

Sub
finē No-
uēbris,
Occolā
padius
49 an-
nos na-
tus, è ui-
ta foelici-
ter disce-
dit. lib.
8.

ppidum ad pri-
mum lunæ flen-
dorem ex impro-
uiso capiant: ue-
rum hostes, cum
id per iudicium
accepissent, cele-
riter arreptis ar-
mis ante lucem
procedunt, & il-
los incautos op-
primunt. Victi
tamen Tigurini
de religionis stu-
dio nihil remit-
tunt. Pax tan-
dem fit inter Hel-
uetios hac lege,
ut Tigurini, Ba-
silienses & socij
recedant à foede-
re Lantgrauia-
no atq; Argenti-
nensi: quinque-
pagici uerò ab
eo quod habeāt
cum Ferdinādo.
Itaq; redditis li-
teris, quibus in-
uicem teneban-
tur, dissoluta fuit
hæc utrobq; cō-
foederatio. lib. 8.

1532

Respub.

Relig. Respub.

Religio.

Bernardus
 Rotman-
 nus qui po-
 stea factus
 est Anaba-
 ptista sum-
 mus, hoc an-
 no purè do-
 cet Euange-
 lium, in tem-
 plo diui
 Mauricij
 prope Mo-
 nasterium:
 ac paulò
 post opera
 ciuium quo-
 rundam in
 urbem reci-
 pitur: quò
 mox euocat
 Marpurgo-
 binos docto-
 res, qui se-
 cum prædi-
 cent Euan-
 gelium. lib.
 10.

Cum Cæsar Ratisbonam per-
 geret, placuit inter principes, ut
 ad initiū Aprilis, iterum Schuin-
 furti de Mœnū de pace inter eos
 ageretur: habētq; Mogūtinus ac
 Palatinus principes eius rei à Cæ-
 sare sibi mandatā actionē. lib. 8.

Offertur Schuinfurti pax pro-
 testantibus, his præsertim condi-
 tionibus, ut intra fines Augusta-
 næ confessionis sese contineant,
 cunq; Zuinglianis ac Anabapti-
 stis nihil habeant commune. Itē
 ut Cæsari ac Romanorū regi pa-
 reant. Si cūm fere cæteras leges
 omnes reciperent, in hac postre-
 ma potissimum resistunt, ac gra-
 uiter cum Palatino ac Mogunti-
 no exposcunt, quòd ei rei tam
 magni momenti, ac tam Germa-
 nicæ libertati contrariæ consen-
 serint. Quid autem in ea re desi-
 derent, ac quid requirant à Cæ-
 sare, perscriptum & ob signatū
 exhibent. eius hoc erat primum
 caput, ut Ferdinandus rex ab in-
 stituto desisteret, neque pro Ro-
 manorū rege se gereret. Postea,
 si fortè Cæsari opus esset adiuto-
 re, præscribebant grauissimas cō-
 ditiones, quibus rex Romanorū
 crearetur, & eas serè quibus cre-
 atur Imperator. require eas si lu-
 bet, ab ipso Sleidano. lib. 8.

Christie-
 nus Danie
 rex, iam per
 decem an-
 nos exul, ut
 supra dixi-
 mus, compa-
 rata classe,
 cogitabat
 amissa recu-
 perare, sed
 captus mari-
 custodiæ tra-
 ditur. eodē
 fere tempo-
 re filius eius
 adolescens,
 quem Cæ-
 sar auuncu-
 lus educa-
 bat, mortē
 obiit. lib. 8.

Solyman-
 nus Turca-
 rum Impe-
 rator, cūm
 Belgradum
 uenisset de-
 flectit ad Le-
 uam, & Gi-
 untum op-
 pidum at-
 cemq; fru-
 stra

Religio.

Senatus
 Monasteri-
 ensis cum
 Pontificios
 rogasset, an
 sua dogma-
 ta ex uerbo
 Dei propu-
 gnare uel-
 lent, quæ do-
 ctiores noui
 mendacij ar-
 guerent, ijꝫ
 nihil se ha-
 bere fateren-
 tur, quo se
 defenderēt,
 iubet ut ijs
 docendi lo-
 co cedant,
 qui puram
 Euangelij
 doctrinam
 sint populo
 annunciatu-
 ri. lib. 10.

Saxo, Lantgrauius, ac Baua-
 ria principes, inierant fœdus cū
 Gallie rege Germaniæ liberta-
 tis tuendæ causa. Et Gallie qui-
 dem rex aureorum millia cente-
 na deposuerat apud Bauaros,
 quo essent in promptu, si neces-
 sitas postularet. Ea res eorum ani-
 mos ad tuendam maiori constan-
 tia suam libertatem, erigebat.
 Itcirco cum inter eos & princi-
 pes intercessores, Palatinum ui-
 delicet etque Moguntinum mi-
 nimè conueniret, hoc tantum sta-
 tutum est, ut iterum Noriberge
 ad eam rem conuenirent ad ter-
 tium Iunij diem. lib. 8.

Habentur à Cæsare Ratisbo-
 næ comitia. Ibi Cæsar certam
 spem iniicit de concilio, quod si
 à Pontifice non possit impetra-
 ri, in publico Imperij conuentu
 rationem remedij se initurū pro-
 fitetur. lib. 8.

Datum fuerat in Augustano
 conuentu negotium certis prin-
 cipibus, ut Cameræ Imperialis
 emendandæ rationē inirēt: eius
 rei modò conceptam formulam
 Cæsari exhibent. Is communica-
 to cū principibus consilio, post-
 quam nonnihil adieciisset, eam
 sancit & confirmat. lib. 8.

stra tentat,
 propugnante fortiter
 Nicolao
 Iurixio.
 lib. 8.

Casonus
 quindecim
 millium e-
 quitū Tur-
 carū dux,
 cum præda
 tum Linci-
 um usq; su-
 pra Vien-
 nā excurrisset, ac iam
 pedē referret, incidit
 in agmen
 Germano-
 rum mili-
 tum à qui-
 bus pluri-
 bus locis ad
 internecio-
 nem prope
 cōcisus, tan-
 dem et ipse
 interfectus
 est. lib. 8.

1532

Respub.

Relig.

Resp.

Relig.

Cum paulò antè Imperij Camera Albertum Brandenburgicū Prusie principem ob datam Polonia regi fidē proscripsisset, iā in hoc cōuentu per legatum Poloniae regis, & Vualterū Crombergum, de Prussia disputatur, sitne in ditione Imperij, an uero in Poloniae regis clientela. lib. 8.

Pontificij Monasterienses ac summi templi canonici irati urbe excedunt: uias omnes occupāt ne quid in urbē annonae importe= tur: Telgeto senatum per literas ut se restituat monent, nisi faciat, bellum denunciant. lib. 10.

Monasterienses 24 Decembris, Telgeti, Pontificios in=

His in Comitijs cum Turciam premeret Austriam, decernuntur aduersus eum auxilia, sic ut ordines Imperij non pecuniā, sed militem in hoc bellum subministrant. Ita ab hoc conuentu 26 Iulij die, disceditur. lib. 8.

Noribergae, licet summa dissensionis de Romanorum rege, inter protestantes & principes intercessores conciliari nō posset: attamen propter irruentem in Austriam Turcam, pax inicitur cum ipsis, ita ut in Turcicū bellum conferant auxilia, Camerae Imperiali interdicatur omni adusque concilium actione. Decreta est pax ista 23 Iulij die: confirmata uero per Caesarem Augusti mensis die secunda. lib. 8.

Alidus Augusti Saxonie princeps Elector diem supremū clau

Solymanus Gratiū usq; Stiriae oppidū progressus, cum à Caesare castris omnibus ad Viennā positis expectaretur, tandem consilium mutat, nullaq; memorabili perfecta, reuertit in patriam. lib. 8.

Caesar reiecta eorū sententia qui persequendum hostem censebāt, dimittit exercitū, & Viennā contendit in Italiam. li. 8.

Caesar Mantua rescribit ad ordines Imperij, se in

1532

Reipub.

Relig.

Reip.

Religio.

cautos op=
primunt, ac
omnes ca=
ptiuos in ur=
bem abdu=
cunt. li ro=
gati num
posthac E=
uagelij pre
dicationem
impedire co
gient, libe=
raliter re=
spondent se
daturos ope
ram ut ca ui
geat. lib. 10.

dit: ei succedit Ioannes
Fridericus filius. lib. 8.
Cum Caesar ex bel=
lo Turcico properaret
in Italiam, Christopho=
rus ducis Vlrichi Vuir
tembergici filius, qui in
Caesaris comitatu erat,
proripit se ab eo, in ui=
cinam Bauariam. Nam
cum pater eius sua ditio
ne pulsus esset, solusq;
is superesset haeres, con
siliu hoc aduersus ip=
sum unitum esse putaba
tur, ut ad externos abdu
ctus, fieret ordinis ecclē
siastici. lib. 9.

in Italiā concilij cau=
sa esse profectum: ut
interim Ferdinando
Romanorū regi fra=
tri suo pareant. lib. 8.
Caesar Bononiae fee
dus init cum pontifi=
ce ac ceteris Italiae
dynastis, pro tuenda
Italiae pace. Galli que
runtur de eare: pla=
cat tamen eos ponti=
fex, iniecta spe future
breui eius dissolutio=
nis. Foedus enim fece=
rat Pontifex obsecu=
tus tēpori. Ceterum
Italiā magnopere cu=
piebat Hispanis, quos
magna copia secum
Caesar adduxerat, li=
berari. lib. 8.

IN GERMAN.

EXTRA GERM.

1533

Relig.

Reipub.

Relig.

Reipub.

Februarij die 14,
Senatus Monasteri=
ensis paciscitur cum
pontificijs, his legi=
bus, ut in sex tēplis
Euangelij purē do=
ccatur, summu tē=

Legatus pontificis Vi
nariae Saxonie princi=
pem alloquitur, Pontifi
cemq; declarat conciliū
instituisse Placentiae, uel
Bononiae, uel Mantuae,
quae sit urbs Imperij:

Caesar ex
Italia nauigat in Hi=
spaniam mi
Martio.
lib. 8.

1533 Relig.

Resp.

Religio. Resp.

plum Pontificijs re=
linquatur. lib. 10.

Ioannes Leidenfis
sarcinator Hollan=
dus, & Hermannus
Stapreda, ille clam,
hic publicè, Rot=
manni factus colle=
ga, doctrinam Ana=
baptisticam Mona=
sterij disseminant.
Rotmānus primum
ijs repugnat: Sena=
tus eos urbe pellit:
redeunt tamen. di=
sputat publicè,
Rotmannus sit ana=
baptista: confutan=
tur ab Hermanno
Buschio: publico se=
natus decreto pellun=
tur urbe, clam tamē
redeunt, ac sibi tan=
to numero sectato=
res conciliant, ut cō=
cionatores eijciant.
disputationem sub=
terfugiunt. Discu=
runt per urbem, qua
si diuino numine af=
flati, populumq; ad
poenitentiam & ad
secundum baptisimū

sed ne indiceret hoc ad=
huc obfuisse, quòd pri=
us constare inter princi=
pes oporteat, de modo
& ordine actionis, uide
licet ut liberum habea=
tur, ut se omnes ei subij=
ciunt, ut adsint omnes
uel legatos mittant, si
qui neutrum fecerint, ut
nihilominus à Cesare et
reliquis regibus ad pa=
rendum adigantur. hæc
capita scripto compre=
hensa tradit electori, ac
promittit, si commodè
ipse et reliqui prinoipes
respondeant, futurū ut
concilium intra sex men=
ses indicatur, inchoetur
autem intra annum. Sa=
xo sumpto ad deliberan=
dum spatium, respōdet sō=
re commodius, ut unum
Pontifex habeat ab om=
nibus Protestantibus re=
spōsum. Itaq; cum om=
nes Smalcaldie ad 24
Iunij diem, conuenire de=
beant, orat ut illius tem=
poris moram leniter se=
rat: futurum ut ad illud
ter omnes, Pontifici uel

Pontifex
rescribit ad
Petru Paul=
lum Verge=
rium, suum
apud Ferdi=
nandum re=
gem legatū,
quia Rhegi=
nus episco=
pus iā tum
erat etate
prouectus,
ut si quid il=
li impedi=
menti acci=
dat, ne pos=
sit obire le=
gationē, ip=
se in illius lo=
cum succe=
dat: Impri=
mis autē ut
meminerit
quæ sua sit
de concilio
mens ac uo=
luntas. man=
datis igitur,
atq; formu=
le præscri=
ptæ diligen=
ter insistat,
nec ipsu

Pōtifex
mittit le=
gatū in
Germa=
niā Hu=
gonem
Rango=
num, Ep=
iscopū
Rhegi=
num.
lib. 8.

1533 Religio.

Respub.

Relig.

Resp.

prouocant: parent è
populo multi, par-
tim metu, partim
ignorantia: forum
occupant, tormenta
bellica & curiam in
uadunt, multis uim
faciunt. Contrarie
partis ciues contra
uim se muniunt: tan-
dè fit pax inter eos
hac lege, ut domum
redeant, suam quis-
que religionè sequa-
tur, et otium colant.
Ea pactio Rotman-
no et Bernardo Cni-
perdolingo factio-
nis huius facile prin-
cipi, nò diu placuit.
excitant enim ex ui-
cinis locis sui simi-
les homines, à rebus
domesticis male con-
stitutos, cosq; spe for-
tunæ commodioris
ac rerum nouarum,
ad se alliciunt, ma-
gnòq; numero per-
trahunt Monasteri-
um. lib. 10.

Georgius Saxonie
princeps, 70 Lip-

per legatos, uel scripto
respondeant. lib. 8.

Vltima die Iunij, scri-
pto respondent Prote-
stantes ad illud Pontifi-
cis de concilio, Expe-
ctasse se ex Imperij de-
cretis, liberum in Ger-
mania, in quo tota reli-
gionis controuersia, nò
à Pötifice uel eius emis-
sarijs, sed à uiris bonis
& æquis iudicibus di-
sceptaretur: nò ex scho-
lasticorum libris, sed ex
solis biblijs: Iam uerò
Pontificem qui sit prin-
ceps aduersarius, qui ià
ipforum doctrinam nò
solum præiudicio, sed
etiam flammis damna-
uerit, ipsum nimirum si-
bi iudicis partes in hac
disceptatione sumere,
extra Germaniam con-
cilium indicere, reges si-
bi ad uim atque facinus
conciliare. Tandem Cæ-
sarem orant (cui sua om-
nia subijciunt) ne se pu-
tet propterea legitimū
cōcilium subterfugere:
sed curet potius, ut co-

in angustias
ac necessita-
tem concilij
peragendi
conijciat, ex-
tiam si maxi-
merex Fer-
dinandus in-
sistet & ur-
geat. lib. 8.

Pontifex, in
regis grati-
am quatuor
Gallos crea-
at Cardina-
les, Odetū
Castilioneū,
Philippum
Boloniciū,
Claudium
Gyurium,
et Ioannem
Venerium.
lib. 9.

1513 Religio.

Respub.

Relig. Respu.

senses ciues ob Lu-
theri doctrinam ur-
be pellit. II cœne cõ-
municare nisi sub u-
traq; specie corpo-
ris & sanguinis nol-
lebant. Conqueri-
tur etiam de Luthe-
ro apud principem
Electorem, quod nõ
solum sibi conuicie-
tur, sed suum etiam
populum ad rebel-
lionẽ excitet. Sua se-
rat enim per episto-
lam Lutherus Lip-
sensis, ut pericu-
lum subirẽt potius,
quàm facerent quic-
quam contra cõsci-
entiam. Resillit Lu-
therus eam crimina-
tionem edito libel-
lo, ac per epistolam
Lipsenses ciues exu-
les consolatur. lib.
9.

gatur quale & ipsi
postulauerint sem-
per, & cogi sit æ-
quissimum. lib. 8.
Smalcaldiæ, post-
quam ita responsum
est, statuitur ut pu-
blicè responsum eda-
tur, ut ad Camera
iudices, qui litẽ nõ-
nullis religionis cau-
sa tum mouebant,
ad Palatinũ & Mo-
guntinum principes
legati mittatur, atq;
Cæsari res hæc de cõ-
cilio tota perscriba-
tur. lib. 9.

Lantgrauus per
absentiam Cæsaris,
Ulrichi Vuirtem-
bergicè propinqui
sui, qui diuione sua
pulsus erat, restitu-
tionem molitur, pro-
fectusq; in Galliam
agrũ Mompelicar-
tum accepta pecu-
nia, regi oppignerat
Ulrichi nomine, ita
ut nisi intra tertium
annum luat, sit Gal-
liæ regni heredita-
rius. lib. 9.

Conueniunt
Masiliæ Gal-
liæ rex, ac Cle-
mens septimus
Pontifex. initur
matrimonium
inter Henricũ
principem Au-
relianum regis
filium, quinde-
cim annorum
adolescentem,
ac Catharinam
Medices Clemen-
tis cognatam.
dispar coniu-
gium, ac uix ip-
si Pontifici an-
te peractas nu-
ptias, creditũ,
sed quod ad sta-
tus Italiæ mu-
tationem per-
tineret: uide a-
pud ipsum Slei-
danum, seriem
cognitionis Me-
dicæ familie.
lib. 9.

1534 Relig.

Resp.

Religio.

Resp.

Oppidani Monasterienses praesertim locupletiores, cum uiderent urbem externis hominibus copleri, mense Februario subducunt se quam possunt commodissime, relictis in urbe Anabaptistis & promiscua plebe. lib. 10.

Anabaptista non uim senatum deligunt: uiciniam incendant, uastant, diripiunt, cogunt omnes ad suam impietatem, qui non consentiunt, eos urbe pellunt, eorum bona occupant.

Cum autem Episcopus instaret urbem obsessurus, multique ex profugis in eius exercitum incidissent, hostium loco habiti sunt. Haec res multos coegit utros minime malos, cum u-

Monasterium urbs Vuestphaliae primi nominis quam Anabaptistae occuparunt, obfidetur a Comite Francisco Valdeco episcopo. mittunt ad eum auxilia, Hermannus Coloniensis archiepiscopus, et Ioannes Cluensis princeps. cum autem eius per uim capiunda nulla spes esset, septem circum propugnacula extruunt, ut eam fame cogant ad deditonem. ad continuandam autem obsidionem, & suppeditandos belli sumptus, indicitur conuentus eorum principum ac ciuitatum quae sunt Rhenanae prouinciae, ad 12 Decembris diem hoc anno, Cösluentiae. lib. 9.

Lantgrauius cum

Angliae rex, de senatus, ordinumque regni consilio, decretum facit quod se per Angliam Ecclesiae capitulum proximum a Christo pronunciat, poenamque constituit, si quis episcopo Romano supremam potestatem adscribat. Tributum etiam annuum (uulgo diui Petri denarios uocant) denegat, & ne qua pecunia Romam deinceps deferatur, grauissimis uerbis edicit. lib. 9.

Aurelij in Gallia, monachi Franciscani simulant reditum anime uxoris Praetoris, quae non ita

Martij die 23, Clemens septimus decimus decidit litem, quam rex Angliae Romanae habet, de conubio Catharinae Ferdinandi regis Hispaniarum filiae: inque Caesaris gratiam secundum Catharinam pronunciat, cum rex antea Catharinam repudiata & Maria eius filia pronunciat illegitima, duntaxat Annam Boleniam. lib. 9.

1534 Relig.

Respub.

Religio.

Resp.

culū imminere pro
uiderent, inuitos
in urbe manere.
lib. 10.

Ioannes Mat-
thæus, primi nomi-
nis inter Anabapti-
stas propheta, iu-
bet ut omnes bona
sua conferant in
commune, ut om-
nes libri, præter bi-
blia, cōburantur.
Hubertum Trute-
lingum Fabrum,
qui quid in eos ri-
diculum dixerat,
ipse sua manu con-
fodit. Tandem etiā
ipse cum se urbem
obsidione liberare
uelle diceret, pro-
pugnā ad castra ue-
nisset, à milite in-
terficitur. lib. 10.

Lutherus graui-
ter scribit in Eras-
mum, quod is Chri-
stianam religionē
rideret, contemne-
ret, ac in dubiū uo-
caret. adductis au-
tem ipsius lucubra-

Vlricho Vuirtem-
bergico ad recupe-
randam eius ditio-
nem, copias primo
uere conscribunt,
ac educunt: Lausfe-
ni in agro Vuirte-
bergico suos ho-
stes, 13 Maij, in su-
gam conijciunt:
Aspergum, Vra-
chum, Tubingam,
Nipham recipiūt.
In illa fuga Philip-
pus princeps Pala-
tinus, exercitus
Ferdinandici dux,
machina uulnera-
tus calcē pedis a-
misit, & captiuus
est abductus. lib.
9.

Cademi, quod
est oppidum Bo-
hemie, Iunij die
penultima, Mogū-
tinus archiepisco-
pus & Saxonie
princeps Georgi-
us, Lantgrauij so-
cer, inter Ferdinā-
dum regē & prin-
cipem Saxonie
transigunt. Saxo-

pridem in eorū
templo, sed mo-
dicē ac parcius
quā ipsi æ-
quum uidere-
tur, sepulta fue-
rat. Eam finge-
bant se damna-
tam nunciare,
propter Luthe-
ri doctrinam.
detecta fraude,
præcipui rei
huius artifices
Lutetia, iussu
regis damnati
sunt: sed quia
per hos fere di-
es grauis inci-
dit in Luthera-
nos persecu-
tio, & horum
pœna ad totius
ordinis inuidi-
am pertinere
uidebatur, &
ad Lutherano-
rum gratiam,
iccirco senten-
tia lenis illa
quidem pro tā
to facinore,
executioni mā-
data non est,

Angliæ re-
gem quædā
incesserat
religio, siue
simularet,
siue ita re-
uera crede-
ret, quasi in-
cestum sibi
cum uxore
Catharina
matrimoni-
um interce-
deret, quod
illa fratri
eius Arturo
quatuorde-
cim anno-
rum adole-
scētī fuisset
prius collo-
cata. Vrget
itaq; diuor-
tium apud
Papā. Sed
is rem tam
lubricā ac
tanti mo-
menti pro-
ducit in lon-
gum tēpus,
dum quid
sit opus se-
cō delibe-
ret.

1534 Relig.

Respublica.

Relig.

Relp.

tionum aliquot lo
cis id ipsum demō
strat, & in scriben
do flexiloquū esse
esse docet: & quo
niam in rebus diui
nis ad eum modū
ludat uerbis ambi
guis, cum apertius
loqui possit atque
debeat, aduersus
ipsum interpretan
da esse omnia con
tendit. Huic dein
de scripto respon
det Erasmus, &
asperè quidē. Nā
omnium maxime
metuebat, ne sua
scripta uenirent in
contemptū. lib. 9.

Ioannes Leidenfis
Monasterij alter
inter Anabaptistas
propheta, templa
omnia destrui iu
bet. lib. 10.

Cniperdolingus
fore uaticinatur,
ut qui sunt summo
in gradu collocati
deturbentur, alij

cum socijs hoc pa
cto tenetur Fer
dinandum habere
pro Romanorum
rege: Ferdinandus
uicissim perficere
apud Caesarem ut
fiscus cesset ab om
ni actione: ut Cae
sar Saxonis suc
cessionē in pater
nis bonis & aui
tis sanciat: pacta
etiam matrimonij
cum Cliuensi du
ce approbet. lib. 9.

Iidem principes
paciscuntur inter
Ferdinandū ac Vl
richum Vuirtem
bergicum, spōden
te pro eo atque
Lantgrauio, prin
cipe Saxonie, ni
starent cōuentio
ni. Vlrichus pacto
recipit ditionem,
sed gratia & bene
ficio domus Au
striacae: quinetiam
si quando Vuirte
bergicæ familie
deficiant masculi,

ipsiq; monachi
nulla grauiori
poena multati,
ē uinculis euase
runt. lib. 9.

Clemens se
ptimus Ponti
fex ē stomachi
morbo, cum
suadēte medico
Curtio rationē
uictus mutasset
iam senex, ad
exitum fere Se
ptembris dece
dit ē uita, suc
cessoremq; ha
bet Paulum ter
tium Farnesi
um. lib. 9.

Paulus terti
us Pontifex A
lexandrum ex
filio notho Pe
tro Aloisio, ual
de adolescentē,
& Afcanium
ex filia notha
Constantia, ne
potes, creat car
dinales. Paulū
Vergerium euo

ret. Cardi
nalis Eborā
censis An
glus inte
rim uidet re
gem adama
re quādam
Annam Eo
leniā, que
Euangelij
doctrinam
amplecti se
rebatur. mo
net itaq; Pō
tificem, su
curū ut rex
Lutheranū
ducat, si ip
se diuortij
cōfirmarit.
Verū non
expectata
Pontificis
sententia,
rex ducit
Boleniam,
ipsumq; E
boracensem
exutum bo
nis, grauissi
mē multat.
Pontifex se
cto regis ir
ritatus, ter

1554	Relig.	Respub.	Relig.	Resp.
	autem infimæ conditio- nis emergant: ac paulo post ipse è Senatore fu- carnifex. lib. 10.	redit ea dicitur ad domum Au- striacam. Lant- gravius & Vl- richus intra cer- tum tempus ue- niam petere de- bēt à Ferdinan- do rege suppli- ces, aut ipsi, aut per legatos. Vi- dereliquas hu- ius pacis condi- tiones apud Sle- danum. lib. 8.	cat è Germa- nia, postea= que remit- tit, qui uer- bo conciliū promitte- ret ac etiam indiceret Mantua, re autem ue- ra impedi- ret, Casarē reliquosq; reges ad ar- ma excita- ret, quibus conditioni- bus uellent concilium Protestan- tes cogno- sceret, ut omnino cō- tra quam uellent fie- ret, ac im- primis cau- tè atq; occul- tè ageret, ne fraus sub- esse per sen- tisceretur, quod Cle- mente pon-	dem Martij die uigesimo tertio, in Cæ- saris gratiam secundum Ca- tharinam pro- nunciat, re- gisq; factum condemnat: cum tamen ipse plurimo- rum theolo- gorum ac ma- ximè, distri- buta pecu- nia, Parisien- sium Sorbo- nicorum ap- probatione, in sua fuisse sententia con- firmatus. lib. 9.
	Ioannes Leidenfis ui- am sibi munit ad regnū per duodecim uiros, quos ad rempub. admi- nistrandam constituit, multarum uxorū ma- trimonium sancit. tan- dem 8. Calend. Iulij ua- ticinio cuiusdam noui prophete aurificis, è propheta creatur rex, ut interfectis omnibus regibus ac principibus per uniuersum orbem, piorum regnum stabi- liat. Cniperdolingum nimium ipsum inepte ac turpiter insanientē, ac solum etiam regium appetentem, per triduū in carcere detinet. In so- lione ipse sedens pro con- uentione, cum omni regio apparatū, causas popu- li asceptat: cæ fere om- nes erant de diuortijs. ib. 10.	Legatus Pon- tificis Paulus Vergerius indi- gnè tulit hanc Ferdinandi, cū principibus Lu- theranis pactio- nem. lib. 9.	Vlrichus pe- cuniam quam Gallie rexi pa- ctus erat in pi- gnus, serius ac- tam prope con- fecto bello reci- pit, culpa que- storis, qui hanc	Mediolani princeps Fran- ciscus Sfortia ducit in ma- trimonium Christinam, Danie regis captiui Chri-
	Obsessi Anabaptiste			

1534 Relig.

Repub.

Relig.

Relp.

librum edunt de futuro
priorum regno, de iure
gladij quod ad Eccle-
siarum pastores perti-
neret: de conferendis in
commune bonis: de duo-
bus falsis prophetis Ro-
mano pontifice, ac Lu-
thero, quorum tamen
hic sit illo deterior.

Hec dogmata scriptis
oppugnant Melanch-
thon, Iustus Menius, Vr-
banus Regius. lib. 10.

Monasterij propheta
iussu cõclamatur ad ar-
ma, concurritur, coena-
tur simul à quatuor mil-
libus. Post coenam suã,
celebrant eam quæ est
Domini, 26 doctores e-
mittunt. Rex è coena
cõsurgit, militem quen-
dam captiuum obrun-
cat, ac postea redit ad
coenam. lib. 10.

Doctores emissi do-
ctrinam Anabaptistica
in vicinis oppidis annũ
ciant, capiuntur, actor
mentis subiecti, præter
unũ omnes capite mul-

moram interpo-
nit. Vlrichus in-
tra primum an-
num pignus luit.
Rex ei pecuniã,
quam præterea
non exigua sum-
ma crediderat, do-
no dedit. lib. 9.

Lantgrauius
20 die Iulij, dat
litteras ad Cæsa-
rem, quibus sibi
atq; Vlricho prin-
cipi condonari
petit. Cæsar Ca-
lend. Septembris,
Valentia ad ea re-
spondet, se misso
legato, quid esset
sue mentis nun-
ciasse: ut ex eo de
sua clementia stu-
dioq; pacis intel-
ligat. lib. 9.

Cõfluentiæ De-
cembris mense, fit
principum ac ci-
uitatum Rhena-
næ prouinciæ, is
de quo diximus
supra conuentus.
his ultro se adun-

ifice dico
et accidi-
ẽ. Manda-
tiã ut pri-
cipum ani-
mos accen-
dat in An-
glie regem.
cuius ditio-
nem in præ-
dam dare
cogitet oc-
cupanti: ui-
deat præ-
terea num-
quaratione
posint Lu-
therus ac
Melanch-
thon ab in-
stituto di-
moueri. lib.
9.

Novem-
bri mense
Luteciæ,
crudelissi-
mè seuitur
in eos quos
uulgò uo-
cant Luthe-
ranos. Pro-
scriptæ sive

sterni, sero-
risq; Cæsa-
ris filiam.
Eirex Gab-
lia facturus
erat bellũ,
nisi Clemẽ-
tis Pontifi-
cis inspera-
ta mors ac-
cidisset. lib.
9.

Ludouic-
us, An-
dræ Grit-
ti Venetæ
reipub. du-
cis filius no-
thus, By-
zantiij su-
sceptus,
cũ apud
Solyman-
num tantã
inisset gra-
tiã, ut Illyri-
ci parti illi
quæ Vere-
tis proxima
est, domi-
nus & prin-
ceps consti-
tueretur,

1534

Relig.

Respub.

Relig.

Resp.

stantur. Interrogati in quaestione aiunt, expectare eos qui sunt Monasterij, copias è Frisia & Hollàdia, simul ac uenerint regem suū proditurum in aciem ad interficiendos impios, & pietatis regnum instituendum. Quatuor in orbe prophetas esse, duos iustos, Dauidem & Leidensem, duos iniustos Pontificem ac Lutherum: Præterea Israelitarum exemplo, qui discedentes Aegyptiorum bona secum absulerint: sic se ciuium profugorū bona occupasse. lib. 10.

Rex Anabaptistarum proditionis metu (ciues enim oppressi fame, eum uinctum episcopo dedere cogitabant) deligit sibi duodecim duces, quibus singulas ciuitatis partes attribuit. Eos sibi promissis ac pollicitationibus priuatim conciliabat, recensendis nominatim pro uincijs quas esset cuiq; eorū attributurus. spem etiam facit populo fore ut ad Pascha liberentur ab obsidione. lib. 10.

git Saxonie princeps. Decernuntur episcopo Monasteriensi auxilia subitaria, equites CCC, peditū millia tria in sex menses. placet etiam ut reliqui ordines interpellentur de auxilio atq; in primis Ferdinandus, ut ad eam rem in mensem Aprilē conuentum publicum indicat. li. 10.

Sub finem Decēbris, principes, Cōsuentia, hortatur Monasteriēses per literas ut ab instituto desistant, & sese suo legitimo magistratui dedant: ni pereant, Imperij totius uim & arma minantur, episcopo qui eos obsideat, non esse desitura. lib. 10.

rant iamq; quamprope eset ut etiam filius Antonius Quinquecellensis episcopus, à Clemente septimo fieret Cardinalis, per occasionē simultatis comprehensus ab inimicis suis, capite multatur. lib. 9.

Prodit hoctēpo re libellus gallicè scriptus, ridiculus quidem, sed tamē serius in Pontificios mercatores. lib. 9.

1535

Reipublica.

Renz. Reip.

Relig.	<p>Vere primo Lantgravius ad Ferdinandam regem proficiscitur, inter gratæ reconciliationis causa. Idem facit Vlrichus, sed post longam deliberationem. caput enim illud pacis, ut esset Austriacæ domus beneficiarius, indignissimè ferebat, ob idq; Saxoni atque Lantgrauio per aliquot tempus, grauitèr fuit insensus. Egit tum Vergerius Roma reuersus de concilio cum Lantgrauio apud Ferdinandum: sed nullum ab eo responsum tulit. lib. 9.</p>	<p>Ianua rio men se rex Gallia Lutetia uenit, suppli- catione ad deo- rum te- pla infu- tuit: con- cionem ad popu- lum ha- buit de religio- ne, con- tra Lu- theranis- mum que uocant. Expia- tionis autè & placati- di numi nis diui- ni cau- sa, sex miseros Christia- nos tan- quam ui-</p>	<p>Gallie rex, cum propter le- zatos Tur- cicos, qui apud illum erant, ac propter cru- delitatè in Lutheran- os, uocari se in odium per Germa- niam scin- ret, excusat se quibus- cunque po- testè rationi- bus per lite- ras: ac de Turcis ait, allatas sibi esse pacis cõditiones, quas adhuc repudiari semper, ac sit repudia- turus, nisi ceteri reges ac princi- pes ea pace comprehẽ- dantur. De</p>
	<p>Princeps Saxonie Viennam uenit, ac de Camere iudicibus agit cum Ferdinando. Protestantes, quia camere Imperialis iudices, contra pacem Noribergicam ac mandata Ferdinandi, lites mouebant, quod eas merè nõ esse religiosas dicerent, Protestantes inquam, eos itcirco, cõcepta solenni quadam formula, recusant iudices, ut sibi inimicos & suspectos. Recusationis autem suæ, principes quosdam & Senatus deligunt arbitros. Illi neglecta recusatione in instituto perseuerant. Ob hanc maximè causam sese ad Ferdinandum conserit Saxonie princeps, ac tandem, magna tamen contentione ac difficultate, perficit ut se rex promittat curaturum, ut ab omnibus causis, quas ipsi religiosas esse contendant, Camera supersedeat. lib. 9.</p>		

1535

Reipublica.

Relig. Resp.

Relig.	<p>Novembri mense Vergerius Sa- xonie principem offendit Praga, ex Austria redeuntem. Agit cum eo de concilio, dicitq; serio iam Pontificem de eo cogitare, pio uidelicet, libero, ac omnino tali, quale ipsi postulent, sine ulla conditione. Locum Pontifi- ci placere Mantuam, urbem nimirum Imperij, Germanie propinquam, de modo ac forma futurae actionis, in ipso conuentu iri disputatum. Inuitat eum igitur, ut ipse adsit, ac quanto- pere pacis ac religionis sit studiosus ostendat. Saxo, cum socijs delibera- re, se responsurum esse dicit, ac petit interim, ut quae uerbo dixerit, scri- pto complectatur, ac sibi tradat. Ille paulo aliter ac dixerat rem describit, Mantuam uidelicet Caesari ac Ferdi- nando regi et nunc placere et iam antea Clemente Pontifice placuisse. in Germania non esse tutum propter</p>	<p>Etimas, Lutheranis eodem ip- so die, diuersis urbis lo- cis, exu- ri iubet. Vide a- pud Sle- danum de pompa et cre- monijs Idoli Ge- nouesae apud Pa- risienses, quod pu- blice i- sta, sup- plicati- one ge- statum fuit: Itē de sup- pliciorum crudeli- tate ad- uersus Christi- anos. lib. 9.</p>	<p>autem ait, fuisse eos non eius reli- gionis quae colitur in Germania, sed audaces ac facinoro- sos homi- nes, qui pre- textu reli- gionis, rei- publicae mo- luntur exi- tium. lib. 9.</p>
Mona- sterienses ad prin- cipum li- teras re- spōdet, sed nihil ad rem, ad Lan- grauium prius- tum mis- sis	<p>Sacramentarios ac Anabaptistas. Fal- li qui Pontificem de suo iure decessu- rum putant: ac eos etiam qui Cesa- rem prouinciae concilium in Germa- nia, Pontifice inuito, credant habi- turum. De cautione et fide data per obsides non esse quod sint tantopere soliciti. Mantuam enim urbem esse Imperij, ueruntamen ne id quidem, si uelint, ad iusti concilij actionem de- futurum. lib. 9.</p>	<p>Impera- tor Aprili mense, Bar- chinone, tra- iicit in A- phricā, Tu- netum ur- bem, et ar- cem Gole- tam capit, Muleassem regem re- stituit, sibi- que tributa- rium facit. Barbarossa Turcicus le-</p>	

1535 Relig.

Republica.

Relig. Resp.

his literis,
de rege crea-
to se conan-
tur excusa-
re, quod
Dei manda-
to creau-
erint. und
mittunt e-
tiam suum
de restitu-
ne librū, ac
multis uer-
bis monent
ut resipi-
scat, nec eis
pergat bel-
lum gerere.
Lätgravius
lecto libro
quid in eo
uituperaret
annotat, su-
isq; mandat
uti respon-
deant. inte-
rim rescri-
bit non esse
quod causę
cognitionē
sperēt, post
quam se ge-
rāt ad eum
modum, ut

Ciuitates Imperij Eslinge con-
ueniunt, & ibi demum statuunt,
eos qui antea Confluentie conue-
nissent, non habuisse ius ullum,
onus ipsis imponendi, ac ita quite
quam in Monasteriense bellū con-
ferre recusant. Quod si quem hoc
nomine periclitari contingat, in-
uicem auxilia promittunt. lib. 10.

Protestantes Smalcaldie De-
cembri die sexta conueniunt: re-
spondent autem uigesima prima
ad Pōtificis legationem, idem fere
quod antea Clementi septimo re-
sponderant, ac quā non captio-
sum, non fraudulentum postulent
concilium, declarant. uide supra
quale responsum Clementi dede-
runt anno 1533. ultima die Iunij.
lib. 9.

Gulielmus Bellaius Langeus
Legatus in hoc conuentu Gallie
regem excusat de Christianorum
supplicijs sumptis in Gallia, eos
nimirum non idem sensisse cum
ipsis: præterea seditiones per re-
gnum excitasse. commemorat de
studio regis & beneuolentia erga
eos, propter Gallorum ac Germa-
norum coniunctionem: nullum
hostibus, regem contra ipsos esse
laturum auxilium. cupere ipsum

gatus dilata-
bitur, ac
classem re-
parat. Cæ-
sar in Sici-
liam se reci-
pit. lib. 9.

Anglie
rex mense
Iulio Ioan-
nem Fische-
rum Ros-
sensensem Epi-
scopum, &
Thomam
Morū, qui
regni can-
cellarius
fuerat, ca-
pite multa
riubet. U-
neq; diuor-
tium regis
probabat,
neq; decre-
tum, quo
Pōtificis ab-
rogata po-
testate, pro-
fitebatur se
caput esse
totius per
Anglię Ec-

1535 Relig.

Republica.

Relig. Relp.

tam aperte Scripturæ repugnēt. respondēt iterum Lantgrauio Monasterienses, ac librum alium mittunt populari lingua scriptū de Scripturæ mysterijs. Is plenus erat restitutionis illius, & regni iustitiæ, in quo soli iusti impijs omnibus oppressis regnare deberent. Lecto libro Lantgravius negotium dat suis, ut illum scripturæ auctoritate refutent. lib. 10.

Februario mēse ex regis uxore una, populi fame pereuntis misericordia ducta, cum Deum nollet dixisset ut homines ad hūc modum inedia consumerentur, ipsa regis mariti

mariti

maximopere ut inter ipsos primū, ac deinde inter omnes publico concilio, inætur doctrinæ consensio. Ipsum eius conciliationis futurum adiutorem & sociū. Cupere autem cum primis, si ipsis commodum sit, uel Theologos doctos homines mittere in Germaniam, uel Germanis mittere è suis in Galliam: ut de summa religionis inuicem conferant. lib. 9.

Protestantes respondēt ad orationem legati regij, Quando seditiosi illi fuerint, de quibus sit sumptum supplicium, orare se ut si qui sint in Gallia qui confessionem Augustanam profiteantur, in posterum ne in eos seuiatur. De eius beneuolentia fuisse pergratum: ipsos uicissim in ijs quæ ad Cæsarem & imperium nihil attinent, nulli duros in ipsum auxilia. De conciliatione non stare per se quo minus fiat, sed per Pontificum fraudes & technas qui concilium quale uelint, ipsi representare metuant. Orare se regem, quoniam

clesiæ. Rosensis captiuus creatus est à Papa Cardinalis. lib. 9.

Franciscus Sfortia Mediolani princeps edit è uita sine liberis, sub finem mensis Octobris. lib. 9.

Cæsar è Sicilia Neapolim uenit. inde per literas conuenitur apud Protestantes, quod ipsos audierit inuadere Pontificorum bona, & cum in iudicium iccirco uocentur, obducere pacem.

1535 Relig.

Reipublica.

Relig. Reip.

manu capite ple
ctitur. ad hoc tā
crudele spectacu
lum, reliquæ u=
xores concinunt
& patri cœlesti
gratias agunt.
deinde choream
rex ducit: multi=
tudinem etiam,
cui præter panē
& salem nihil e=
rat reliqui, ad sal
tationem atq; læ
titiam cohorta=
tur. lib. 10.

Rex Mona=
steriensis, qui li=
berationem ad
pascha promissis
set, per sex dies
ægritudinem si=
mulat: post in fo
rum prodit, &
asino cæco cum
insedisset, totius
multitudinis pec
cata sibi Deum
imposuisse dice=
bat: iam igitur
ipsum planè mun
dos esse, & ab
omni piaculo so
lutos.

regum sit & principum co=
gere concilia, det operam ut
cogatur liberum & loco ad
iniuriam minimè opportu=
no. De mittendis in Galliam
Theologis, rem esse longio=
ris deliberationis, & cuius
legati mandatum nullū ha=
beant, se postea sententiam
suam regi per epistolam ef=
se declaraturos. lib. 9.

Legatus regis priuatim
explicat, quæ sit ipsius &
quàm à Sorbonicis diuersa
de religione sententia. Vide
eam apud Sleidanum descri
ptā longioribus uerbis. Hor
tabatur legatus regis Pro=
stantes, ne quem concilij lo=
cū reciperent, nisi de ipsius
& Angliæ regis sententia.
lib. 9.

Angliæ regis legatus in
conuentu Smalcaldico ora=
tionem habet de præclara
sui regis erga ueram religio
nem uoluntate, de profliga=
tione tyrannidis Antichri=
sti: de doctrinæ consensione,
de pace totius orbis Chri=
stiani, ac de concilio, quod
tale haberi non cupiat, in
quo Pontifex suam tyran=
lutos.

Noribergi=
cam. lib. 9.

Gallie
rex, qui tā
plane consti
tuerat in I=
talia bellige
rare, legatū
mittit Smal
caldiam ad
Protestan=
tium cōuen
tum, Guliel
mum Bel
laium Lan
geum. Hu
ius erat po
tissima cura
ut eos ad sce
dus cū Gal
liæ rege in=
cundum so
licitaret.

Verūcūm
ipsi perse
tuō Cesare
exciperent,
infectare di
scessit. li. 9.

Angliæ
rex legatū
mittit ad

1535 Relig.

Relpublica.

Relig. Resp.

lutos. Hanc illā esse quam promiserit liberatio nem, qua quidem debeant esse contenti. lib. 10.

Lutherus per hoc tempus grauiſimè de hac Monasteriēſi inſania conquiritur: ei cauſam, Euangelij contemptum attribuit. Veruntamen nimium aſperam hanc eſſe Diaboli technam, quā ut poſſit eo modo Euangelio tenebras offundere. rudem uidelicet & parum exercitatum eſſe eum cacodæmonem, qui tam detectā impietatem proponat, à qua homines etiam natura abhorreāt. Multo cautiore

nidem ſtabiliat: tandem ait non recuſare regem, quin ad reſtituendum ac tuendum uerū Dei cultum, ſeſe iſtis coniungat, & hoc quidem ſe habere in mandatis, rogare autem ut ſibi liceat amplius priuatim de eare, cum aliquot delectis conferre. lib. 9.

Proteſtantes Angliæ legato ad ſingula eius orationis capita peramicè reſpondent, ac impriſis concilium Pontificem poſſe liceri Mantuæ, quid autem in ea re ſuæ ſit ſententiæ edito ſcripto declaraffe. Scriptum ei tradunt quod ad regem perferat, ac ſimul quosdam deligunt, ut de quibus dixerat rebus cum illis conferat. lib. 9.

Cum eſſet actum cum Angliæ regis legato de ſœdere, per ſcribit iſ ad regem quæ ſit in eo uoluntas Proteſtantium, nempe ut rex Auguſtanam confeſſionem profiteatur ac propugnet, nullus niſi de communi uoluntate concilij recipiatur locus, ipſe ſit ſœderis deſenſor, dependatq; ad eius tuitionem centena millia aureorum, ſi bellū fuerit diuturnum, ducenta: ipſi

Proteſtationum conueniētiam Smalcaldiam Eduardum Foxxum epiſcopum Erfurtē ſem. lib. 9.

1535 Relig.

Reipublica.

Relig. Resp.

et astutiorē esse
 eum, qui specie
 religionis ac tē-
 perantiae in ui-
 ctu, in uestitu, in
 corporis uolu-
 ptatibus et re-
 bus externis, de-
 niq; in omni si-
 mulatione pieta-
 tis, superstitionē
 ac impietatem

Deo non minus
 quam illa aper-
 ta, odiosam indu-
 cit. Ab illo mul-
 to magis nobis
 esse cauēdum, ac
 multa alia que
 quis ex ipsius
 Lutheri libris
 potius, quam ex
 his riuulis hauri
 re poterit. lib.

10.

Consultatio-
 nem errorū quos
 docuere ac docēt
 adhuc Anabapti-
 stae si quis uidere
 cupiat, legat li-
 bros Theologo-
 rum huius eta-
 tis, quibus et ex
 pro-

uicissim non facultates modō
 suas, sed uitam etiam cogantur
 profundere, si religionis causa
 regi bellam inferatur. Cum hæc
 Protestantium postulata misis-
 set in Angliam Legatus, Vit-
 tembergæ transigit hyemem.
 Interea cum theologis de reli-
 gione differit, sollicitatq; relu-
 ctantes ut regis diuortium pro-
 bent. lib. 10.

Cum à Ferdinando rege 12
 die Decembris, Saxonie prin-
 ceptis redisset, tandem 24 men-
 sis, decreto facto, foedus quod
 post annum finiebat, renouatur
 in annos decem: placet ut qui
 uelint, in hoc foedus recipian-
 tur, modō profiteantur confes-
 sionem Augustanā. In his erant
 Pomeranie princeps, Ulrichus
 Vuirtembergicus, Robertus
 Bauarus Bipontinus, Augusta,
 Francosfurtum, Campodunum,
 Hamburgum, Hanobria, quo-
 rum nonnulli iam tum petebāt
 admitti, reliqui spem faciebāt.
 Gulielmus Comes Nassouius in
 hoc foedus admittitur: sitq; in-
 ter ipsum atq; Lantgrauum re-
 ligionis nomine conciliatio, ex-
 cepta tamen ditione Chatterū,
 de qua erat inter eos cōtrouer-

1535 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

professo nonnulli, et
è re nata quam plu-
rimi doctrinam co-
rum profligarunt.
lib. 10.

Senatus Augusta-
nus hoc anno omni-
demum sublata dis-
fensione, doctrinam
Euangelij recipit, et
datis ad Lutherum
litteris orat, ut fide-
les ecclesie mini-
stros, et in his Vr-
banum Regium mit-
tat. lib. 9.

Ad Casarem ue-
rò, Ferdinandum et
ceteros ordines Im-
perij edito scripto
facti sui rationem
reddit. Christopho-
rus episcopus illi
scripto postea respõ-
det, et à multa cri-
minatione Casarem
atque principes hor-
tatur, quandoqui-
dem ad ipsos non
minus quam ad se
periculum pertineat,
ut in medium consu-
lant. lib. 11.

CAsar-

sia. Conuenit præterea de-
creto, ut si Camera pergat
contra mandata Ferdinan-
di, resq; deueniat ad uim, tũ
demum edito scripto, prin-
cipes orent, ne Camera sen-
tentiam eiusmodi ratam ha-
beant. Si nihil proficiant, tũ
à se, quacunque ratione pos-
sint, iniuriam depellat. Sta-
tuitur etiam ut uitia in cere-
monijs et ecclesiastica iuris-
dictione emendentur: cauea-
tur tamen diligenter, ne cui
sue facultates eripiantur.
lib. 9.

Aprili mense Vuormacia,
Ferdinandus rogatu princi-
pum per legatos conuentum
agit. Ibi cum ciuitates de con-
tributione in Monasterien-
sem obsidionem, plurimum
cum principibus contendis-
sent: tandem tamẽ decernun-
tur auxilia in menses quin-
que: conuenitq; ut capta ur-
be, innocenti turbae parcere-
tur, et ut uiris bonis qui uel
obsessi essent, uel alio com-
migrassent, bona restitueren-
tur. lib. 10.

Vigesima quarta Iulij die,
consilio atq; opera duorum
transfugarum, Oberstinius

1535 Religio.

Respublica.

Relig. Rdp.

Calendis Iulij, cum Monasterienses omnia praefractè ac obstinatè agerent, iubentur tandem à duobus, qui urbem obsidebant, ne posthac ullos emittit, ne pueros quidem aut mulieres. Nam antea compulsi fame quidam exierant, quibus erat parvum. Alii autè postridie queruntur per literas, se non admitti ad legitimam cognitionem, & præter omnium meritum affligi: quod si quis errorè ipsis demonstrat, non se defuturos officio. Deinde locum quem Danielis explicant, de quarta bestia longe omnium scruissima: exitus erat literarum se Dei beneficio in hac ueritate confessione perscueraturos. hæc autem omnia de uoluntate regis ita scripta sunt. lib. 10.

Comes dux totius exercitus, simul cum episcopo, nocturnè Monasterium inuadunt, milites etiam per fossam atque uallum introducunt, cumque aliquantisper oppidani resistissent in portis primum, ac deinde in medio foro, tandem ueniamque petunt ac impetrant. Rex & Cniperdolingus capiuntur. Rotmannus cum in cõsertam hostium aciem incurriisset, occiditur. Episcopus dimidiam prædæ & tormenta sibi sumit, duo tantum signa præsidij causa seruat. lib. 10.

Idibus Iulij Vuormacie, per Ferdinandi legatos conuentus agitur, de delendis in uniuersum Anabaptistis, de interpellando Pontifice, de concilio. Monebat id Protestantes Ferdinandus. Illi respondent, tam sepe id à se ante factum esse, ut iam minime necessarium putent. Monasterienses episcopus satisfieri sibi petit, pro impensis in hoc bellum factis: Cumque nihil decerni posset, indicitur alter conuentus ad eam rem, eodè loco, Calendis Nouembris. lib. 10.

1535 Relig.

Respub.

Relig. Resp.

Rex ac socij captiui, cum huc illuc ad principes spectaculi causa circumduceretur, ac in Lantgrauij concionatoribus incidisset, ita est ab eis scripturae auctoritate conuictus, & labefactatus, ut proposita sibi impunitate, se perfecturum promitteret, ut qui per Hollandiam, Brabantiam, Angliam, Phrisiam essent maximo numero Anabaptistae, resipiscerent ac magistratui obtemperarent. uerum id uitandae mortis causa dixisse creditur. lib. 10.

Vuormaciae Calendis Nouembris, decernitur ut Episcopus Monasteriensis, aestimatione facta, eam praedae partem quam ex urbe occuparit, compenset cum impensis: si quid sit amplius, ut eius ratio habeatur: ciues innoxij conseruentur, profugi restituantur, rex & ceteri captiui puniantur, propugnacula omnia diruantur: ceterum urbs pro more antiquo subsit Imperio, religioque ex Imperij decretis in ea statuatur. Huic postremo de religione, Saxo, Lantgrauius, Vuirtembergicus & Anhaltius intercedunt: idem faciunt etiam ciuitates, sed neque ueteres urbis munitiones dirui uolebant, de nouis non repugnabant. lib. 10.

1536

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Circa finem mensis Ianuarij Monasterij, sumitur supplicium de Ioanne Leidensi Anabaptistarum rege, Cniperdolingogo ac Crechtingo eius socijs. Alligati palo, cadenti forcipe excarnificantur. Rex quidem agnoscit peccatum, reliqui obstinate sua defendunt. lib.10.

Saxo, Lantgravius, Ernestus Luneburgius, ac nonnullae uicinae ciuitates, mense Februario pacem faciunt inter Christianum Friderici Holsatiae ducis (qui Lubecensium ope creatus erat Daniæ rex) filium regni successorem, atque ipsos Lubecenses, cum inter eos ortum esset grauisimum bellum. lib.10.

Duodecima die Martij, Legatus Angliæ, cum de regis sententia cognouisset, quanam ea sit Vitemberge, coram Saxonie principe explicat, Rex enim uidelicet ipso-

Catharina, quæ ante annum tertium Hæricus Angliæ rex repudiauerat, relicta ex eo filia Maria, moritur mense Ianuario. Mariam iam antea rex pronunciauerat illegitimam. lib.10.

Occasione belli, quod Gencuensibus Bernatum socijs inferebat Carolus Sabaudie dux, impulsus ab Episcopo Geneuensi, Bernate Heluetij, repulso hoste, Sabaudiam quæ ipsorum finibus uicina est, aliquot etiam ultra Lemanium lacum miliaribus occupant. Gallie rex admonitus idem facit, ac Schaboto Admiraliõ duce, Taurinum occupat. Pedemontanam regionem inuadit, Carolum auunculum suum ditione pellit. hoc putatur fuisse Cle-

Relig. rum conditiones recipere, modo suppeditent ipsi uicissim in quatuor menses, aut quingētos equites, aut decem naues instructas, si quis regi bellum inferat. Item modò de religione inter ipsos cõueniat. Quod quò facilius fieri possit, opus esse ut legatos ad ipsum mittant, & in his aliquem insigniter doctũ, quo cum sui de doctrina tota, deque ceremonijs conferant ac stant. Saxo communicaturũ se ressondet consilia cum socijs. lib. 10.

Aprilis die 24, Francofurti Protestantes conueniunt, ac de mittēda in Angliam legatione decernunt: imprimis autem ut in faciundo scedere, nominatim ac diserte excipiuntur ea, quæ ad

mentis Pontificis consilium, ut eò facilius rex Mediolanum recuperaret. Vide apud Sleidanum, quo iure rex Mediolanũ ad se pertinere contendat. lib. 10.

Cæsar Neapoli celebrat nuptias filia sue nothæ, cū Alexandro Medices, quem paulo ante Florentiæ ducem constituerat. Certior factus de Gallie regis conatibus, exercitum conscribit in Germania, & euocat in Italiam. Foedus facit cum Venetis in Turcam: Sperabant enim eum Mediolani possessionē alicui esse traditurum: Idque unum erat quod optabant, ueriti scilicet ne aut ipse, aut Gallie rex tam amplo in Italia principatu locupletaretur. Vergerius è Germania euocatus à pontifice, mittitur Neapolim ad Cæsarem, ut ei quid de protestantibus subodoratus esset declararet, ac imprimis consilium Georgij Saxonie ducis commemoraret. Is enim affirmaret Vergerio, maximum imminere Germaniæ à Protestantibus periculum, quod non

1536 Respub.

Relig.

Respublica.

Relig.

Cæsarem & Imperium spectat. Recepti sunt in fœdus hoc in cõuentu princeps Vürttembergicus, Berninus et Philippus fratres Pomeranie principes, Georgius et Ioachimus Arbaldis fratres, ite Augusta, Francofurtum, Campodunũ, Hamburgum, Hãnobria. Decernitur præterea mittendas ad Cæsarem esse literas, quibus ad ipsius epistolam, Neapoli datam, ut supra dictum est, respondeant. Saxonia princeps hoc cõuentu, de iniurijs quas sibi Georgius princeps inserat, socijs cõmemorat per legatos, ut pacem quæ patri cum eo fuerit

Pontifex deligit non uem, qui diploma de concilij indictione cõscribant. Ii sunt Campegius, Cæsius, Simoneta, Ginucius, Contarenus, Polus Cardinales: Archiepiscopus Brundusinus, Episcopus Rhegiensis, Vergerius, tunc primum factus Episcopus Modruensis, ac nõ multo post Iustinopolitanus. lib. 10.

Paulus tertius cum speciosa præfatione pietatis, cõ

alia ratione depelli possit aut euitari, quàm si bellum Cæsar & Pontifex illis inferrent. Ea Cæsari Vergerius à Pontifice missus, commemorat. lib. 10.

Cæsar initio mensis Aprilis, Neapoli Romam uenit, in Senatu grauissimam in Gallie regem orationem habet: eius hic erat exitus, ut uelle se cum eo diceret singulari certamine decertare, quò uidelicet priuato alterutrius potius, quàm publico totius orbis incommodo bello finis imponatur. lib. 10.

Cæsar apud Pontificem urget indictionem concilij, uultq; secum eius rei diploma, in Germaniam asportare: Id sibi satis esse si alicubi habeatur: quo loco parui sua referre. Nam ubicunque tandem sit, Germanie potissimum partem suam esse partes secuturam. lib. 10.

Initio Iunij mensis, Anglie rex coniugem suam, adulterij damnatam & incestus, capite plectit, quum filiam

1536

Reipub.

Relig.

Reipublica

Relig.	<p>pluribus modis ipse uiolarit, ut sibi defectionem ab Ecclesia & Cesare exprorbrarit: postremo si quam ille forte cum suis uim comparet, ope & consilio iuuari sese petit. lib. 10.</p>	<p>cilium indicit Mituae, ad 23 diem anni sequentis: reges & principes orat ut uel ipsi ueniant, uel legatos mittant, ut uidelicet in eo conuentu consiliu uincatur, quomodo funditus tollantur hereses, ecclesia pristino restituatur splendore, & in hostes religionis bellum moueatur. Subscribunt huic diplomati Cardinales 16. Recitatur hoc scriptum Romae in ecclesia Petri & Latera-</p>	<p>ex ea procreasset Isabellam. Ea res legationem, quam Germani in Angliam instuebant, omnino impediit. lib. 10.</p> <p>Galliae rex petebat ab Heluetijs auxilia ex lege foederis, quia nimirum in suis finibus bello peteretur. Ferdinandus autem misso legato suadet ne subministrant. Regem enim Galliae, occupata Sabaudia, belli primam causam dedisse: nec quod Caesar discedentem persequatur longius, iccirco dici ipsum posse belli auctorem, sed ob id tantum hostem suum confiteri, ut & de damno dato sibi satisfiat, & ocium publicum recuperetur. lib. 10.</p>
<p>Archiepiscopus Coniunctus Hermannus conuocavit</p>	<p>Protestantes missis ad Caesarem in Italiam legatis, ac literis excusant se de ijs, quae dicebantur occisisse bonis ecclesiasticis, & de Camera iudicio conuenerunt. Caesar acceptis literis, ac legatis auditis, nihil respondet, sed Matthiae Heldum Procellarium amandatum in Germaniam. lib. 10.</p> <p>Protestantes nona die Septembris</p>	<p>tu consiliu uincatur, quomodo funditus tollantur hereses, ecclesia pristino restituatur splendore, & in hostes religionis bellum moueatur. Subscribunt huic diplomati Cardinales 16. Recitatur hoc scriptum Romae in ecclesia Petri & Latera-</p>	<p>Caesar Saulia oppido septima die Iulij, ante acceptas à Protestantibus literas, eos hortatur ne sibi à Galliae rege persuaderi sinant, quasi sit ipse uiolatus: pacem quam cum ipsis habeat, ideoque sint tranquillo animo, nec ad ullum motum excitari sese patiuntur. lib. 10.</p>

1535 Keil.

Relig.

Relig.

Reipublica.

provincia conciliū, cōuocatis Leodino, Tractēsī, Münsteriensī, Osnabrugē si ac Mindē si suae ditio nis episcopi. Ab eo conuentu liber editur, quem Ioannes Groppe rus Pontificij iuris professore composuit, in quo dogmata Pontificia pleraque omnia nouis interpretationibus, tanquam coloribus, ueluti ostiuntur. Is postea liber etiam Archiepiscopo displiuit. lib. 10.

brisi, ad Caesaris literas, Saualia datis, respondēt, ac simul declarant, non paruam sibi ex ijs literis securitatem accessisse. Monent de concilio quod Pontifex contra Imperij decreta, Martiae indixerit. Orant postremo, ut non nisi legitime sinat institui. lib. 10.

nensi: pro scribitur etiam in publicis urbibus, quia uidelicet (id est scripto comprehensum) nonnullorum intersit, quibus sine periculo denunciari non possit. lib. 10.

Iulio mensē Erasmus Roterodamus, 70 circiter annorum senex, moritur Basilea. li. 10.

Simulat Pontifex, edito diploma te, se uelle Romam ab omnibus uere uitio am macu-

Caesar cum in Prouinciam Gallicam inuasisset, nec haberet unde suo exercitui uictum compararet (Rex enim egros omnes, quos facturus erat iter, deuastarat) multa etiam hominum millia ac imperiis ipse Antonius Leua, contagione perisset, re nulla praclare gesta Genuam se recipit. lib. 10.

Moritur Franciscus Galliae regis natu maximus filius. Sebastianus Moncuculanus quod illi uenenum diceretur propinasse, Lugduni diuersis equis distribitur.

Rex apud Germanos graue de ea re querimoniam habet, et in Antonium Leuam, ac Ferrandum Gonzagam Caesaris ministros, omnem facti confert inuidiam. lib. 10.

Alter Caesaris exercitus, qui ductore Nassouio comite, Peronam obsidebat in Vexromanduis, diuersa Galliae regni parte, re infecta cogitur recedere. lib. 10.

Oritur in Anglia grauis contraregem sedtio, cum ob

1536 Resp.

Religio.

Respublica.

Relig.

lis, ac iubet quicquid ad eam rem Ostiensis, Sansuerinus, Genucius, Simoneta Cardinales, ac cum his Episcopus Cassanensis, Nuuosicus, Aquensis statuerint, ut non impune negligatur. lib. 10.

profligatum Pontificatum, tum ob supplicia sumpta de nonnullis: uerum castris utrinque positus, cum rex quorundam animos demulisset, facile sedata est: postea, cum aestus ille defuisset, capite multati sunt motus auctores. lib. 10.

Cesar Octobri mense Genua soluit, & in Hispaniam redit. lib. 10.

IN GERMANIA.

EXTRA GERM.

1537

Respublica.

Relig.

Resp.

Relig.

Protestantes, cum per legatos suos cognouissent, Caesarem mittere Heldum in Germaniam, septima die Februarij Smalcallic conueniunt, ac Lutherum, Melanchthonem, Buceron, Osiandrum multosque alios theologos secum adducunt. lib. 11.

Matthias Heldus Smalcaldiam uenit, legationisque sue causas 19 Ianuarij die, explicat. Imprimis autem ait hanc Caesaris legationem ad eos qui Heluetij cum Argentinen-sibus, deprecantur apud regem pro uinis religionis causa, sed parum proficiunt. Rex profugis, si ueram religionem ab iurassent, reditum concedebat, sed conditionem eam Gallia rex Calend. Ianuarij, filiam natu maximam Magdalenam in matrimonium collocat Idem quinto, Scotie regi. lib. 10.

Laurentius Medices Alexandrum pro pinquum suum Floren-

1537

Relpub.

Relig.

Relpub.

<p>Relig. nouissimè religionem incon- sulto Cæsare mutarint, ma- ximè uerò ad Augustinos, ni- hil pertinere, quòd in eo Cæ- sarem manifestò contempse- rint. Ceteros ergo laudat primum, quòd à Gallicis ar- tibus prudèter sibi caueant, quodq; fœdera Gallie & Anglie regū repudient. Re- liqua legationis capita sunt de Camera Imperialis iudi- ciji, de ijs qui post pacifica- tionem Noribergicam, cum Protestantibus fœdus iniss- sent, quibus ij licere per Cæ- sarem pacis beneficio frui pe- tebant. postremum de conci- lio: quibus de rebus omnibus plurimè fuit Helder cō Pro- testantibus altercatio. Nam Heldus contendebat permit- ti debere Camera Iudicibus, ut quæ causa essent religio- nis, quæ uerò non, cognosce- rent. eas præterea solas ui- debat religionis causas di- cere, quibus qui pontificis re- ligionē profligassent, ob id in ius uocarentur. Protestan- tes contra pacem Noribergi- cam ac decretum Cadamicū à Ferdinando factum adfer- bāt, quibus id se nominatim</p>	<p>remitti Helue- tj postula- bant. Putatur Anna Mon- rancijs, per quē tum rex respondebat, eum impuls- se, ne Helue- tjjs quod po- sulabant, cō- cederet. li. 10. Polus Car- dinalis (quē, qui norunt sa- miliariter, ue- ritatem Euan- gelij nouisse affirmant) si- ue quod suspi- cionem Lu- theranismi ui- tare, siue quod Pontifi- ci gratificari uellet, librum scribit, Pro ec- clesiasticæ de- fensionis uni- tate (sic enim appellat, cum sit reuera pro Pontificie ty-</p>	<p>Florētie prin- cipem, iniecta spe potiunde cuiusdam no- bilis matro- ne, pertractū in ades suas, noctu ex insi- dijs interficit. Sūm rei per- uenit ad Cos- mū Medicos, qui de uolun- tate Cæsaris, Petri Tolet- ni Proregis Neapolitani sūiam, duxe- rat in uxore. lib. 10.</p>
--	---	---

Relig.	<p>contendisse dicebant, ut quæ cause quoquomodo ab uni- uersa illa præiudiciali reli- gionis in concilio discepta- tione penderent, ab ijs omni- bus Camera abstineret: quod cum impetrauerint. Contra tamen Iudices, etiam merè religiosas ab eo tempore di- sceptasse. Hamburgenses e- nim ab eis esse cõdemnatos, ut suæ ciuitatis Pontificios non bonis tantum, sed etiam pristinæ religioni restituant. Quod si talem illis decretis liceat affigere interpretatio- nem, non in dubium uocari pacem, sed planè tolli. De se- cundo capite Heldus dicebat Casarem ignorasse ullos sese Protestantium fœderi con- iunxisse, eosq; qui nomina- tim Noribergicæ paci com- prehensi nõ fuissent, omnes dicebat sese ipsos decretis co- mitiorum et pactis antiquæ religionis deuinxisse. Ideoq; Casarem, salua conscientia, non posso quod petant per- mittere. Protestantes respon- dent, plerunq; à se in comi- tijs hoc petitum esse, ne ullos prætereà in suam fœderis re- cipere, necum nunquam es-</p>	<p>rannidis con- firmatione) contra Henri- cum Angliæ regem. Scri- ptu suo sum- ptu Romæ procudi cu- rat, et ad se re- ceptis omni- bus exemplis, Pontifici tan- tum ac Cardi- nalibus legen- dū dabat, ne- que uulgo le- gi uolebat. Demum uerò post multos annos ad unū et alterum in Germaniam, emanauit. lib. 10.</p> <p>Pontifex, cum ei quæ Vergerius de Germania re- nunciauerat, minime pla- cerent, legatū alium eo mit- tit, Aquenses</p>	<p>Idibus Ianua- rij Gallie rex, in curia foren- si Lutetie per regium aduo- catum Capel- lum, grauem habet de Cæ- sare querimo- niam, et cau- sas explicat, cur Flandria et Artesia ad Gallie patri- monium de- beant reuo- cari. lib. 10.</p> <p>Pontifex Re- ginaldum Po- lum nuper fa- ctum cardina- lem, mittit le- gatū ad Gal- liæ regem. Le- gationis cau- sa fuisse puta- tur, ut aduer- sus Angliæ re- gem aliquid cuderetur. lib. 10.</p>
--------	--	--	---

1537

Republica.

Relig.

Respub.

Relig.	<p>se impetratum: quia uidelicet equum sit, ut ad ueram doctrinam omnibus pateat aditus, neque ipsos etiam ad uersarios, si quis à se transferret ad ipsorum religionem, esse eos exclusuros. Quos receperint, eorū se nomina legitis suis in Italiam proficiscentibus dedisse perscripta dicunt, ut si rogarentur exhiberent. Quod uero patris deuinctos fuisse dicat Heldus, ea nimirum spe & quasi cōditione sese obligari passos esse, ut intra sextum mensem indiceretur cōcilium, quod non sit praestitum. praeterea ipsum ius Pontificium docere, ad impia patēta, etiam si iusiurandū intercesserit, nullo quenquam uinculo teneri. Veruntamen ut ista locum non habeant, esse multos qui Caesari nihil promiserint: esse etiam alios qui priuata pactione, ut id sibi liceret, exceperint, principem scilicet Vuirtembergicum, transactione Cadamica. Postremo de cōcilio narrabat Heldus quanto studio & labore id à Pontifice impetrasset, hortabaturq; ut ad</p>	<p>Episcopum, cum literis ad Saxoniam principē, quibus eum ad concilium hortabatur. lib. ii.</p> <p>Pontifex, adiecta speciosa suae culpae excusatione, cōcilium ad Calendas usque Nouembres producit, quod Mantuae princeps Fridericus, militum praedio muniri uoluit, & sumptus in eam rem conferri uellet. lib. ii.</p> <p>Angliae rex scribit in concilium indictum à Pontifice, primum eo qui ius indicendi non habeat, deinde</p>	<p>Scotiae rex ad initium Maii cū uxore Magdalena è Gallia reuertit in Scotiam. lib. ii.</p> <p>Galliae rex, decimo Caluuij, respondet ad Protestantium literas, & satisfactionem eorū accipit, de sua uoluntate ipsi prolixè pollicetur, unaq; libellum mittit quo Caesarianorum calumnias refellit. De concilio nisi legitimum sit, & tutum censet non esse approbandum. Neque se aut Scotiam regem generum suum,</p>
--------	--	---	---

1537

Respub.

Relig.

Resp

Relig.	<p>prescriptu. tempus ne dees- sent. Illi contra quam sit ab Imperij decretis diuersum quod nuper indixerit Ponti- fex concilium ostendunt, nec pium esse nec liberum, quod tamen, quoties de concilio a- ctum est, data opera ab eis ut huiusmodi esset, semper sit petitum. Pontificem qui sit ab ipsis idolatrie ac herese- os conuictus reus, iudicis par- tes occupare. Ipsum diplo- mate suo doctrinam de qua queri debeat, iam preiudi- cio condemnasse. Quod au- tem in Germania cogi libe- rum concilium uelint, non id sine exemplo facere. Idem enim multis ante annis fe- cisse Liberum Romanu. E- piscopum, Athanasij hereti- ci, opinionione communi homi- num, sed fallatamen, perdi- tissimi, fautorem et amicum, cum a Constantino Cesare contenderet, ut Alexandria, ubi reus et actores habita- rent, concilium indiceret, sic qui concilio interfuert Ba- siliensi recusasse Ferrariam, quod Pontifex Eugenius ali- ud indixerat. Citant etiam perfidiam Pontificis in Con-</p>	<p>alieno loco, et minime tuto: postremo alie no tempore, uidelicet quo bellum ardet in Italia. Ce- sar atq; regu esse concilia conuocare. Epi- scopum uero Romanum se- nihil pluris facere, quam alium quem- uis episcopu. non commissu- rum ut Man- tu se in Pon- tificis hostis sui laqueos inijciat. Pro- ductionem il- lam concilij adiecto loco, esse orbis ter- rarum ludifi- cationem. Ma- tuanum nihil peccare, Papa uero fraudu- lenter agere. Ipsam nimi- rum in alia</p>	<p>nisi tale sit, ap- probaturum esse spondet. lib. ii.</p> <p>Junio men- se Caesaris ex- ercitus in At- trebatibus Sampaulum, Floro Burense ducc, ui capit, Terouennam obsidet, sed frustra. Fiant decem men- sium inducie, sed in ea duntaxat regio- ne. lib. ii.</p> <p>In Pedemon- tio Cherium oppidum ut Caesariani re- cipiunt, Tan- rinum comca- tu interclu- dunt. Sed ab Henrico Gal- lie Delphino et Anna Mom- morancio fer- ro patefacta</p>
--------	---	--	---

1537

Reipub.

Relig.

Resp.

Relig.

stantiensi concilio, narrantq; quo ipse modo cum sua turba Sigismundo Cesari illuse. Cum hæc Protestantes multo quidē copiosius Hel- do respondissent, statuunt re- cusati à se concilij causas ad- exterarum nationum testifi- cationem, esse scripto com- mendandas. Excusant ergo se primum et calumnias, qui- bus propterea ab iniquis pe- ti possunt, à se rejciunt, qua- si nullam causæ cognitionē, nullum iudicē admittere ue- lint, ceteras nationes præ se cōdemnant, pudeat ipsos suæ doctrine, lucem defugiant, dissidia leuib; de rebus ca- ptent minimē necessaria, ue- teres hæreses excitēt & iam olim damnatas. Postquam has criminationes copiose refutarūt, adserūt eas recusa- ti cōcilij causas, quas Heldo- Cesaris legato supra cōme- morarant. Postremo recitat patrū exempla, qui cum sci- rent iniusta & fraudulenta cogi concilia uel suspecta, ea defugerunt uel ab eis scripto appellarunt. Orant denique reges ac principes, ne Ponti- ficijs fidē habeant, sed in hoc

sua ditionis urbe conciliū indicturum.

Itaq; cum nul- la legitimi cō- cilij spes sit,

suadet princi- pibus ut sin- guli in sua di- tione, religio- nem ex uerbo Dei constitu- ant. lib. 11.

Paulus Pon- tifex, siue ut se muniret ad- uersus Luthe- ranos, siue ut inuidiam ex- suis nepoti-

bus Cardina- libus factis de- clinaret, ui- ros eloquen- tia ac propba- na eruditione præstantes,

creat Cardi- nales Caspa- rem Contare- num, Reginal- dum Polian, Ioannem Bel-

lita, annonæ in urbem com- portatur. lib.

11.

Ferdinandi regis exerci- tus, cum per aliquod tem- pus Execchiū oppidum ad Drauum flu-

men frustra obsedisset, in- cidit in aduer- sarios Tur- cas, à quibus magna ex par- te conciditur. lib. 11.

Quarto Idus Octobris, An- glie regi na- tus est filius Eduardus ex Ioanna Seme- ra, quam ab

Anna Bole- nia duxerat in matrimo- nium. lib. 11.

1537

Respub

Relig.

Resp.

Relig.	<p>potius incumbant, ut ue- ra Dei cognitio recupere- tur, atque ab omni seui- tia & crudelitate ad quā Pōtiffex eos impellere co- netur, abhorreant. lib. 11.</p>	<p>latum, Fridericum Fre golum. Qui- bus etiam post ali- quod interuallum temporis, adiu- xit Sadoletū, Ale- xandrum, Bem- bum. De Erasmo etiam fertur ali- quando cogitasse. lib. 11.</p>	<p>Pontificū persuafione & auctorita- te fiunt et pro- dicuntur in Pedemontio inter Cesare & regem in- ducia. cogita- bat autem de pace inter eos incunda, ut in</p>
	<p>Petierat Heldus priua- tim à Saxonia principe, nomine Cesaris, ut auxi- lia decreta Ratisbonæ cō- tra uim Turcicam, mit- teret: aut si Turca Ger- maniam non adoriretur, aduersus Gallia regē ea- dem subministraret: Sa- xo uero deliberaturū se- cum socijs responderat: ideoq; ne forte eorum ali- qua in repub. opera de- sideraretur, statuunt ut communi sumptu Saxo & Lantgrauius dimissis nuncijs, quid Turca mo- liatur cognoscant, & si Germaniam forte petat, ut tum rursus conueni- ant, deliberaturi quid ex officio quemq; facere o- porteat. lib. 11.</p>	<p>Paulus negotium dat Contareno, Theatino, Sadole- to, Polo Cardina- libus, ut clam & secreto emenda- tionis Romane ec- clesiæ formulam concipiant. Illi ri- diculam omnino faciunt. Superfi- ciem enim dunta- xat, ac ne uix qui- dem deterget. mul- ta de conferendis beneficijs adserūt, de decorē uestien- dis sacrificulis, de meretricibus à ma- tronis nobilibus discriminandis, et id genus alia. De</p>	<p>Angliae regē & Luthera- nos eorum ar- ma conuerte- ret. lib. 11.</p> <p>Christina Da- nica, sororis Cesaris filia, uidua Medio- lanensis, Ita- liæ relicta per Germaniam reuertit in Bel- gium, & age- batur de ipse- us atq; Guliel- mi principis Cluensis ma- rimonio, sed frustra. lib.</p>
	<p>Venit Aquensis Episco- pus Pontificis legatus in Germaniam, sed nihilo</p>	<p>id genus alia. De</p>	<p>11.</p>

1537 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

Ecclesiæ Ro-
manæ refor-
matio à Car-
dinalibus con-
cepta, cum in
Germaniam
emanasset,

Lutherus lin-
gua popula-
ri, Ioannes
Sturmius au-
tē latine, re-
spondent, ad
emendatores
ipsoꝝ oratio-
ne conuersa.

Lutheri libro
prefixa pictu-
ra statim de-
notat argumē-
tum. Sed et e-
nim Pontifex
in sublimi so-
lio, eumq; cir-
cumstant ali-
quot Cardina-
les, qui caudis
uulpinis ad-
longurios alli-
gatis, tāquam
copis, omnia
super sum deor-
sum repur-
gant. lib. 11.

plus quā Vergeri-
us profecit, neq; ma-
gnus illi a principi-
bus honos habitus
est. Cūq; ipse ali-
quando Lantgrauij
colloquium expeti-
uisset, negauit prin-
ceps sibi licere per-
ocium: eodemq; se-
tēporis puncto, Lu-
therum grauitē ex
calculo decumbentē
inuisit, idq; legatus
ē diuersorio uidere
poterat. lib. 11.

Protestantes com-
muni consilio, excu-
sant se apud Gallie
regē, quōd in supe-
riori cōuentu, lega-
to eius nō satisfac-
erint. Orāt ut quem-
admodū facit, ipsis
faueat. Suā de conci-
lio sententiā perscri-
būt, ac uicissim quid
sit in eare eius pro-
positi exquirunt.
lib. 11.

Martij die sexta,
dissoluitur Smalcal-
dæ Protestantium
conuentus. lib. 11.

grauioribus usq;
intestinis, ac cete-
rorum etiā prin-
cipijs nullum uer-
bum. Sed ne hæc
quidem superficia-
ria emendatio esse-
tū ullū habuit,
reclamante Nico-
Capuano, ad id au-
tem creditur appo-
situs fuisse ab ipso
Pōtifice. Nam idē
ipse postea dicitur
clanculum eam ad
amicum in Germa-
niam emisisse, siue
ut Pontificem præ-
beret deridēdum,
siue serio, ut de Pō-
tificis erga religio-
nē studio præclarū
hoc Germanis spe-
cimen ederet. li. 12.

Pontifex à Cal-
Nouembris ad Ca-
lendas usq; Maias
concilium extra-
hit, & Vicentiæ lo-
cum designat, quæ
Venetorum ditio-
nis urbs est ampla
& copiosa. lib. 12.

Per Gel-
driam rebel-
lat populus
contra prin-
cipem suum
Carolū Eg-
mondanū,
qui semper
suerat par-
tū Gallica-
rum: & tūc
eō spectare
dicebatur,
ut Gallorū
ditionis pro-
uinciā suam
saceret. Ex-
clusus autē
à populo
passim tu-
multuante,
uix unū aut
alterū reti-
nuit oppi-
dū quō per-
fugeret. Do-
strinam pō-
tificiā sem-
per magno
studio defen-
derat, nec à
supplicijs
etiā absti-
nuerat. li. 11.

1533

Respublica.

Relig.

Relp.

Relig.	Protestantes ad exitum	Lutetie	Februario me
	Martij Brunsvici conueniunt. Henricus Brunsvicensis Saxoni, Lantgraui ac socijs, ut eo uenirent per eius ditionem, fide publica cauere noluit. In hoc conuentu recipitur in foedus Christianus Danie rex, qui ipse Brunsvicum uenerat: agitur de Ioanne Marchione Brandeburgensi recipiendo: Albertus Brandeburgicus Prussiae princeps, quod proscriptus esset ab imperio, excluditur. lib. 12.	Sub idus Aprilis, qui tunc nonus erat dies ante Pascha, Tolosanus quidam nobilis & literarum studiosus adolescens, propter esum carnis, gula prius laqueo fracta exiit, sed ita tamen ut pendulus succensum ignem persensisceret. Hoc ei summi beneficij loco concessum est, quod Mortuini uoce perterritus, impie se fecisse testificatus esset. In eodem erat periculo	se, Gallie rex, Annam Momorancium curie praefectum, creat Constabulum, id est magistrum equitum, qui summus ibi est honoris gradus. A Caroli Borbonij defestatione ad hoc usque tempus, per quindecim ferme annos hoc munus uacauerat. lib. 12.
Sensatus Argentine	Argentorati schola iuuentutis, auctore potissimum Iacobo Sturmio, Senatore primario, instituitur. lib. 12.		Niceae Maio
gentine	Ioachimus Brandeburgicus Elector, Iunij mensis initio, legatum mittit ad Saxoniam principem, qui cum de Turcae conatibus & consilijs admoneret, ut ipse occurreret. Buda de Germania inuadenda cogitet. magnam rem esse periculum ac Turcae facilem, nisi coniunctis uiribus resistatur. opportunitatem temporis quo Ferdinandus & Vayuoda conciliati sunt, non		mense ad Pontificem Gallie rex et Imperator conueniunt, cumque de summa rei consentire non possent, paciscuntur tamen in decem annos iudicis sollicitat eos Pontifex ut Vicentiam ad conciliu cum suis ecclesiasticis proce-
sis, quae religio-			
nis cau-			
sa mul-			
tis esset			
emigrandum e			
Gallijs			
& Belgio, peregrinis			
templum			
aperuit.			
huic primis ali-			
quot annis pra-			
fuit Ioannes Cal-			
uinus, deinde			
Petrus Brulius.			
lib. 12.			

1533

Republica.

Rehg.

Resp.

<p>Relig. esse negligendam. Ideoq; orare ut ad pacem animum adijciat, conditionesq; quibus transigi commodè posse putet, ad se perscribat: daturum operam ut aliquid à Cesare per Ferdinandum, propter rempub. impetretur. quò deinde in Turcam coniunctis uiribus impetus fiat. Duxerat hic Ioachimus Sigismundi Poloniae regis & Vayuo de sororis filiam. religionem Euangelicam susceperat, sed nimium Cesari ac Ferdinando sese addicebat. lib. 12.</p> <p>Saxonie princeps atque Lantgrauus, re deliberata, 12 Iunii die Brandeburgico respondent, agnoscere se ea omnia que nunciari esse uera: nec ignorare praeterea, quantum à Turca Germanie periculū immincat, cui, si coniuncti Germanorum principum animi essent, coniunctis uiribus esset obuiandum. Verū non esse sibi tutum, qui omnes fere uicinos principes insensos habeant, suas pecunias conferre in bellum longinquum & externum cum infestis uicini</p>	<p>Germani tres Belga, sed à Senatore quoddam admoniti, fuga sibi salutem querunt. lib. 12.</p> <p>Excuduntur Lutetiae claustrum biblicum sermone Anglicano, quae postea iussu regis in Anglia distribuerentur per templum. Verū postquam id rescitum est, ne fieret interdicitur: uocatur etiam in periculum typographus. lib. 12.</p> <p>Angliae rex Thoma Cantuariensem, qui a-</p>	<p>bus uentant: illi tamen se excusant. lib. 12.</p> <p>Octauio Pontificis nepoti, collocatur in matrimonium Margaritha Caesaris filia notha, quam Florentiae princeps Cosmus ambrue rat, post necem Alexandri Medicei. lib. 12.</p> <p>Cesar ac Gallie rex ad Aquas mortuus, quod est Galliae Narbonensis oppidum, multis circumplexibus & congratulationibus cōgrediuntur in colloquium. lib. 12.</p> <p>Carolus Ecomondensis, Gellidricae princeps, moritur. De ipsius autem Erbilitatis atq; populi uoluntate,</p>
--	--	--

1533	Reipublica.	Relig.	Reipub.
<p>Relig.</p> <p>Exoriuntur hoc tēpore Antinomi, qui quæcunque tandem sit hominis uita & quantum uis impura, iustificari tamē eum statuant, si modo promissionibus Euangelij credat. Pœnitentiam ex decalogo descendam esse negant, eosq; impugnant qui esse prædicandum Euangelium nisi</p>	<p>atq; domesticum. Orant igitur ut Ferdinandum flectat ad pacem, quæ firma & indubitata à Cæsare impetretur: ut tollantur actiones Cæmeræ, utq; socij qui post transactionem Noribergicam ad se accesserint, pacis etiam fruantur beneficio: ut ea præter Imperij principes, ad Daniae quoq; regem pertineat: postremo ut eam religionis Pœnitentiæ principes ratam habeant, si non omnes, certe præcipui: & si ne hi quidem, saltem Cæsar atq; Ferdinandus. Hoc si impetretur, & se et socios, quantum pro uirili parte conferre debeant, tantum se habituros in promptu cum opus erit. Ac ne quid sui ad eam rem desit officij, conuentum sociorum Isenaci ad 23 Iulij diem, se esse habituros dicunt. rectè facturum ipsum uicissim, si det operam ut Cæsar et Ferdinandus ac ipse quoque & Palatinus prin-</p>	<p>puud Anglos magna ueneratione fuerat, anno 1171 in Anglia interfectū, cōdemnat: eiusque corporis reliquias auro & gemmis exēptas, incidit: de eo Thoma Sleidanus scribit. lib. 12.</p>	<p>rei summa trāsfertur ad Gulielmum principem Cliuensem. lib. 12.</p> <p>Pontifex Augusti mensis initio, Romam reuersus, magna pompa & gratulatione omnium excipitur, ob pacem orbi restitutam, & conciliatos monarchas. lib. 12.</p> <p>Octobri mense, Cæsar & Veneti confœderati Castelnouum, Illyrici oppidū in sinu Ambraçio, Turcæ eripiunt. Cæsar præsidium imponit quatuor millium Hispanorum, duce Francisco Sarmiento.</p>

1538 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

nisi primū
quassatis
animis &
fractis per
legis diffi-
cultatem et
terrorē. In
ijs erat faci-
le primus
Ioannes Is-
lebius Agri-
cola. Luthe-
rus ista co-
piose resu-
tat & docet

ceps, cum mandatis amplius
simis eò suos legatos mit-
tant. lib. 12.

Protestantes 23 Iulij Ise-
naci per legatos cōueniunt.
Brandeburgicus Ferdinan-
dum orat ut pacem procu-
ret apud Cæsarem : deinde
Palatinum etiam, ut actio-
nem hanc unā secum susci-
piat. ac iam quid factio sit o-
pus, missis Isenacum legatis,
exponit. lib. 12.

Protestantes Isenaco re-
spondent, se, uti perscripse-
rit, Palatinum principem
rogaturos, ut hūc pacis pro-
curandæ laborem subire ue-
lit: de ipsorum consilio alte-
ri conuentui se diem esse di-
cturos. Orāt præterea Bran-
deburgicum Electorem, a-
pud Ferdinandum perficiat,
ut is à Cæsare mandatum im-
petret, quo Henricus Brun-
swicensis actioni sese sistat.
Goslarienses enim iniquè o-
dio religionis opprimebat.
Hoc in conuentu recipitur
in fœdus Lantgrauij soror
Elisabeta uidua. Petebant
etiam admitti Hallenses &

Veneus hoc præ-
ter spem accidit,
quòd in illa ora
positum oppidū
sibi potius debe-
ri dicerent. lib.
12.

Compendij,
quod est oppi-
dum in Suesio-
nibus, Gallie
rex cum sorore
Cæsaris Maria
uenit in collo-
quium. Hoc con-
silio factum id à
Cæsare putatur,
ut à principe Cli-
uensi Gulielmo,
qui Guldriam te-
nebat, animum
regis auerteret:
& amicitie re-
gis opinione, ter

153. Relig.

Reipublica.

Relig. Resp.

neris de-
monstret.
islebius tan-
dem à Lu-
thero com-
monefactus
priuatum,
et facta feri-
ptura colla-
tione recti-
us institu-
tus, in eius
sententiam
accedit, id-
que publi-
co deinde
scripto te-
statur, erro-
rem confes-
sus. lib. 12.

Hailbrunenses, eaque res Augu-
stus & Vlmensibus demanda-
ta fuit. lib. 12.

Impulsu & suasionem Heldi,
qui Caesaris & Ferdinandi no-
mina atque auctoritatem obdu-
ceret, fit foedus Noribergae à prin-
cipibus & episcopis Pontificijs,
in annos 11, si religionis, quam
ueterem uocant, ulla cui fieret
iniuria. Foedus sanctum appel-
labant. In ijs erant praecipui Mo-
guntinus & Salisburgensis Ar-
chiepiscopi, Gulielmus & Lu-
dowicus Banari, Saxo Georgius,
Ericus & Henricus Brunswicen-
ses. lib. 12.

Imperij Camera ciuitatem
Mindensem, ob licentiam cum Ec-
clesiasticis, solenni more proscri-
bit. Saxo & Lanigravius, con-
foederatorum omnium nomine,
principes orant ut sententiam il-
lam Camerae, contra Caesaris &
Ferdinandi decreta, latam, ha-
beant pro nulla: alioqui, si eius
executionem ulli uelint suscipere,
in illo periculo se confederatos
Mindenses non esse neglectu-
ros. lib. 12.

rorem illi
atque me-
tum adfer-
ret. lib. 12.

Caesar,
Nouembris
die 25, Tole-
to dat lite-
ras in Ger-
maniã, qui-
bus, ut de
pace cum
Protestanti-
bus agi cõ-
modius pos-
sit, Matthiã
Heldũ atq;

Relig.

Acceptis Caesaris quas Toletus de-
derat literis, constituitur Februarij
dies duodecimus, quo Francofurti
ad ineundas rationes pacis, conue-
niant principes. lib. 12.

Henricus Brunsvicensis, qui fœ-
deris Noribergæ nuper initi, ex pri-
mis erat ducibus, 26 Decembris re-
scribit ad Moguntinum archiepisco-
pum, & Heldū, suumq; scribam Ste-
phanum Fabrum, legatū ad eos mit-
tit cum mandatis. literæ tametsi bre-
ves, tamen ita erant scriptæ ut facile
appareret, agi aliquid inter eos in
perniciem Protestantium. manda-
ta ad Moguntinum hoc nunciabāt,
Lantgraviū irrequietum esse &
prope amentem: quid moliretur,
Bavaris non esse ignotum: socios
collegij & ordines Sueuicos esse so-
licitandos ad fœdus, & de Suevi-
cis iam prope rem esse confectam.
Se cum Bavaro collocuturū, & com-
municatis sententijs aliquid esse ca-
pturos consilij. In mandatis autem
ad Heldū se alacrem esse semper ad
institutum dicebat, & quicquid ac-
cidisset, se futurum semper partium
Caesaris. Inibat præterea rationem
adoriendi Lantgravijs, hanc nimi-
rum, ut eum iuberet Camera arma
deponere, ac postea sibi ac Bavaro
mandaret, prouiderēt ne quid respu-

Londensem
Archiepi-
scopū, aut
ex ijs alte-
rū, legatū si-
bi cōstituit,
plenamq;
facit agen-
di cum prin-
cipibus po-
testatem.
lib. 12.

Veneti,
cū fœdus
sibicum Cæ-
sare pericu-
losum fore
prouiderēt,
inducias cū
Turca pa-
ciscuntur.
lib. 12.

1738

Reipublica.

Relig. Reip.

Relig. blica detrimenti caperet. Eæ demum Brunsvicensis literæ intercipiuntur à Lantgrauio. Nam Stephanus Faber iter faciens, cùm forte fortuna in Lantgrauuum uenantem incidisset, ac rogatus de suo hero alium mentitus esset, conuictus mendacij, propter eius rei suspicionem, quæ postea uera comperta est, sistitur à Lantgrauianis. Re tota ad hunc modum patefacta, conqueritur Lantgrauius per literas, seq; cum apud socerum suum Georgium, tum apud Ferdinandum et eius sororè Mariam, diligèter purgat. lib. 12.

Matthias Heldus, ad hoc ipsum tempus, magna celeritate per Galliam contendit in Hispaniam ad Cæsarem. lib. 12.

IN GERMAN.

EXTRA GERMAN.

1539

Reipub.

Relig.

Resp.

Religio.	Henricus Brunsvicensis, cùm sua uidet esse detecta cõsilia, scripto conqueritur, de	Angliæ rex alterũ scriptum edit	Galliæ rex per literas Vricho duci
Lutherus edit librũ de cõcilio & Ecclesiã, in quo docet non esse conciliũ, novos	Lãtgrauio & Saxone, quod cùm iret in Saxoniam aliquando, & nuper cùm rediret Noriberga, posite sint sibi ab eis insidiæ. Ad ea respondet Saxo, sepe ei nocendi (si uoluisse) oblatam sibi esse saccultatem, maxime cùm per	de Synodo Vicentina, & eandẽ fore eius pro=ducendæ causam, quæ superius Man=	Vuirtembergico, se audisse commemorat, ipsum cũ socijs in Episcopos Germaniæ parare bellum: monet

1539

Respublica.

Relig.

Relp.

eligio.
fidei arti-
culos ede-
re. Docet
etiam è re
nata, cano-
nes illos,
qui Apo-
stolis affin-
guntur nõ
esse Apo-
stolorum.
lib. 12.

suos fines, ipse ueste famula-
ri cū paucis, ne dignosci pos-
set, uersaretur. At cum ipse fi-
dem publicam sibi per illius
fines profecturo denegasset,
tum pari iure cum eo agi co-
ptum. hæc res tandem exijt,
auctore Brunswicensi, in a-
cerbissimas inuectiuas. li. 12.

Moritur Ioannes prin-
ceps Cluensis, Gulielmo hæ-
rede relicto. lib. 12.

Francofurti, quò Februa-
rio mense uentum erat, post
multam disceptationem tan-
dem Aprilis die 19, Augu-
stane confessionis socijs dan-
tur quindecim mensium in-
ducie, quibus pax Noriber-
gica rata sit, & Cameræ a-
ctiones etiam præteritæ su-
stineantur. Interim agatur à
delectis ex utraque parte,
tum Theologis, tum alijs ar-
bitris de religione, ut quod
ab ijs actum fuerit, & ab or-
dinibus postea confirmatū,
id firmū sit & ratum. Nul-
li tantisper recipiantur u-
trinq; in sœdus. Protestan-
tes promptū in Turcam ha-
beant auxilium. lib. 12.

tue, de non
strat. Non
enim Vene-
tos tam sibi
re concilij
inopes, ut
urbem suã
sine præsi-
dio exponi
tanto peri-
culo patian-
tur. Itaque
Pontificem
concludit
orbi terra-
rum illude-
re. lib. 12.

nei autè pro
sua in ipsum
bencuolenta,
ut ab eo insti-
tuto abstine-
at. Nam alio-
qui Casarem
ac Ferdin. in-
dum, quibus-
cum superio-
ribus annis
transegerit,
ipsum esse
grauissimè of-
fensurum. lib.
12.

Apparet men-
se Maio Co-
meta, iisdem-
que ferè die-
bus moritur
Caroli Casæ-
ris uxor Isa-
bella, cui dein
de Gallie rex,
cum primum
rescuiuit, quæ
regum con-
suetudo est,
Lutetiæ facit
exequias. ib.
12.

1539

Reipublica.

Relig. Relp.

Religio.

Lutherus

Lipfiam ac

cerfetur, Ge

orgij Saxo=

nie princi=

pis, qui ip=

fum grauis=

fime ode=

rat, quondā

oppidum:

Ibiq; con=

ciones ali=

quot habet,

ac uere reli

gionis facit

initium.

lib. 12.

Saxo palam hic profitetur non se tribuere Ferdinando nomen Romanorum regis, sed se stare pactis Cadamicis & Viennensibus. lib. 12.

Conferuntur clam milites ab Henrico Brunswicensi, & Christophoro eius fratre Bremensi Archiepiscopo, ut postea certo cognitum est, qui in Luneburgici principis ditio- ne, Bremensi, atq; uicina, quieti ex- pectent, dum quid ijs imperetur. Ve- rum cum non abstinerent a praedatto- ne finitimae regionis protestantium, Camera uero querelis occlusas pra- beret aures, Protestantes subtili qua- dam ratione eos ad se perducunt: nec ad ullius tamen iniuriam abutun- tur. lib. 12.

Saxo & Lantgrauus cum de re- gis ad Wuirtembergicum literis co- gnouissent, Francofurti 19 die Apri- lis nomine communi, sese purgant, orantq; ut ne falsis aduersariorum criminationibus, fidem habere ue- lit. lib. 12.

Aprilis die 24, Georgius Saxo- nie princeps moritur sine liberis, in- stituitq; testamento Henricum fra- trem & eius filios Mauricium & Augustum, sub hac conditione he- redes, si nihil in religione mutaret.

Cunq;

1539

Republica.

Relig.

Relp.

Relig.

Cunq; in ea re nobilium ac ple-
bierum consensionem exquire-
ret, atq; illi non omnino consen-
tirent, sed exquirendam esse ipsi-
us Henrici uoluntatem censerēt,
interim moritur: Adit autem hæ-
reditatem Henricus, & totā Ge-
orgij ditionem, constituta, ut par-
erat uera religione, in suam fidē
redigit. Hæc res Pontificios prin-
cipes non parum commouit: Mo-
guntinū uerò et Henricū Brunsvi-
censem cum primis, quòd ad par-
tes Protestantium tanta factū es-
set accessio. lib. 12.

Henricus Brunswicensis ilico
per Galliam ad Casarem contem-
dit in Hispaniam. lib. 12.

Cum Casar, interpellatus à Pa-
latino et Brandeburgēsi, ut Theo-
logorum colloquium Noriberge
permitteret, negotium excusaret:
neq; certū esset an inducias Fran-
cosurtenses cōprobaret, Nouem-
bris die 19, Arnsteti conueniunt
Protestantes, ibiq; de defensione
necessaria, deliberant, de mitten-
dis ad Casarem in Belgium lega-
tis, de bonis Ecclesie rectē dispen-
sandis, de sollicitando Gallie re-
ge, ne doctrinae causa homines

Pontifex,
cum nulli
Vicentiam
ad conciliū
uenirent, 10
die Iunij, li-
teris euulga-
ris concili-
um, nō qui-
dem ampli-
us produ-
cit, sed ad
suum, atq;
senatus Car-
dinalium ar-
bitrium su-
spendit.

lib. 12.

Henricus
Angliae rex
ducit in ma-
trimonium
Annam Cli-
uensis prin-
cipis Guliel-
mi sorore.
lib. 12.

Mense Au-
gusto, Tur-
cicus lega-
tus Barba-
rossa Ca-
stelnouū Il-
lyrici oppi-
dum recipit
praesidiarijs
prope omni-
bus interse-
tis. lib. 12.

G iij

539

Respub.

Relig.

Resp.

Relig.	<p>innocentes affligi pateretur. Re- cipiunt in fœdus Rigenses: man- dant Saxonie principis legatis, quos ipse in Angliam mittebat ad gloris sue cum rege nuptias, ut molliant eius animum, & auer- tant ab ijs decretis, quæ nuper fe- cisset. Postremo alterum Smalcal- diæ constituunt diem ad Calend. Martias, quo de reliquis rebus ne- cessarijs decernerent. lib. 12.</p>	<p>Anglicæ rex Pontifi- ciam doctri- nam de Mis- sa & sacer- dotibus, pu- blica regni conuentu sancit & cõ- firmat. lib. 12.</p>	<p>Gandauc̃ ses rebellat: quæ res Cæ- sarem cogit properare in Flandri- am, eamq; ob causam eò fide pu- blica, per mediũ Gal- liæ regnum contendit. lib. 12.</p>
--------	--	--	--

IN GERMANIA.

EXTRA GERM.

1540

Respub.

Relig.

Resp.

Relig.	<p>Ferdinandus ex Austria conten- dit in Belgium ad Cæsarem. lib. 12.</p> <p>Protestantes per legatos 24 die Februarij, excusant se apud Cæsarẽ: commemorant patefacta illa Henri- ci Brunsvicensis consilia: refutant criminationes quibus ad eum delati fuerant, quasi ipsi bellum pararent, quasi de statu religionis non essent so- liciti. queruntur de illatis sibi, & a Camera, & ab aduersæ partis prin- cipibus, iniurijs. Postremo orant ip- sum de pace, quo & religio constitui possit, & de bello Turcico delibera- ri. Cæsar præfente Granuellano, re-</p>	<p>Cæsar ex- cipitur per totam Gal- liam, et ma- ximè Lute- tiæ, celever- rima pöpa, atq; incre- dibili prin- cipũ gratu- latione. lib. 12.</p> <p>Cæsar ac Galliæ rex legatos mit-</p>
--------	--	---

1540

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. deliberata se responsurum dicit. lib.
12.

Rescribunt Protestantes ad Gallie regem, ut ad decretum Francofurtense confirmandum, Casarem excitet, conatum ipse Casaris, qui cum sit amicitia cõiunctus, adiuuet, ut, ea ratione quæ Francofurti fuit inita, consulatur ecclesiæ. lib.12.

Ad Calendas Martias Protestantium legati Smalcaldiam ueniunt. una conueniunt quoque Theologi, qui cum ut formulam scriberent de doctrinæ conciliatione iussi essent, paucis interiectis diebus, scripto respondent, non esse à uestigijs Augustanæ confessionis, & huic adiunctæ apologiæ, discedendum. lib.12.

Redeunt ex Anglia legati Saxonicæ, & ad Smalcaldicum cõuentum de rege referunt, ipsum non esse religioni plurimum infestum, nec ualde à Protestantibus alienum, sed censere tamen, ipsorum theologos male de Cæna & coniugio sacerdotũ sentire: rogare autem ipsum ut scriptis utrinque hæc quæstiones illustrentur. Cæterum Cromelium, qui summo sit apud ipsum loco, censere commoueri regem posse, si splendida mittatur ad ipsum legatio, unaque Philip

tunt Venetias, ut se Veneti ad oppugnamdum Turcam, regibus coniungant. Si neglecta legatione, cum Turca paci scütur, sunt qui dicant Gallorum consilio nõ aperto, sed occulto tamen, eos id fecisse. lib. 12.

Turcum de Senatus Veneti decreto per indicium cognouisset, primo cõgressu dari sibi Naupliam et Epidaurũ pacis causa, ut Senatus de-

Relig. *pus Melanchthon regem autem mirari, quod religionis tantum nomine foedus inierint. Futurum enim ut longe alio nomine bellum ipsis inferatur. lib. 12.*

Adfertur Smalcaldie nuncium de Caesaris responso ad Protestantium legatos, ipsum uidelicet ita ambiguum respondisse, ut an pacem an bellum uellet, intelligi non posset: nominatim uero de sustinenda Camera actione rogatum, respondisse rem presentis deliberationis non esse. lib. 12.

Protestantes Granuellanum, qui concordiae atque ocij studiosus uidebatur, interpellant ut Caesarem ad pacis consilia flectat. lib. 12.

Mittuntur Smalcaldiam a Granuellano, quasi suo nomine, legati de pace, Theodoricus Manderchittus & Gulielmus Nuernarius comites, quanquam ille ex morbo in uia substitit. Postulata satis erant aequa, sed tamen illud significabant, quasi Caesari persuasum esset, ipsos duci contentionis & auaritia studio, non religionis animo: fauere etiam ijs qui apertas in ipsum inimicitias exercerent. Haec putantur ad Caesarem delata, cum esset in Gallia: exhibitas quoque esse ei Protestantium ad regem literas. Quidam hoc in ipsum

creuisset, a legato pettit. Is cui non nisi ad extremum, si non aliter fieri posset, ut eas offerret, esset mandatum, recusare non potuit quin daret. reuersus domum, coqueritur de proditiis reipub. arcanis. habetur quae stio, nonnulli conuicti, capite puniuntur.

Ex ijs quidam in aedes gallici legati per fugit, nec prius exhibitur, qua tormentis bellicis appositis aedium euer-

1540

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. regem, alij in Constablū conferunt.
lib. 12.

Protestantes Aprilis die 11, ad istas criminationes prolixè respondent, non esse uerisimile, se tam esse sordidos & tam auidos quæstus, ut Cæsaris & tam multorum principum odium, inuidiam, offensionem sustinere, tot subire pericula, orbem denique totum contra se concitare uelint, pro omnibus totius orbis thesauris, nedum pro tam exigua pecunia. Atque ut esset uerisimile, sumptus tamen quos tantos faciunt ad hanc defendendam causam, ecclesiarum suarum tam bene cōstitutam rationem, scholis tam frequentes à se erectas, satis omnem à se quæstus suspicionem remouere. Se ad hostes Cæsaris nunquam inclinasse: idq; uel ex eo posse probari, quòd Cæsari puluerem tormentarium suppeditauerint, quod conditiones scederum tam idoneas repudiarint. Ac si quis eorum in hanc suspicionem uocetur, se non recusare quin legitima habeatur de eare cognitio. Orant itaq; Granuellanum ut apud Cæsarem perficiat, quo pax illa tantopere flagitata concedatur.
lib. 13.

Theologis dant negotium Protestantes, ut ad Angliæ regis argumen-

sionem, Senatus legato minaretur. lib. 12.

Heldus Cæsaris procancelarius, opera Granuelani loco submotus, Curia decedit, ac uitā priuatam agit. Vocatur Heldus in crimen & odium, quòd in consilijs & actione nimium esset uehemens: quodq; Cæsarem nihil tale cogitatum & inuitum, prope modum in bellum pertraxisset. In Heldi locū Ioannē Na-

1540

Reipublica.

Relig. Reipub.

Relig. *ta scripto respondeant. Suadent Heilprunensibus, ut missam Pontificiam è certis templis exterminent, promittuntq; ad eam rem auxilia, si quis in eos motus oriatur. lib.13.*

Decimo octauo die Aprilis, Cæsar Saxoni atque Lantgrauio dat literas, quibus denunciat ut ad sextum Iunij diem ipsi Spiræ adsint, nec impediri se ullare patiantur, præterquam ualetudine. Socijs etiam ut adsint denūcient. Se enim pro sua benignitate, hūc ipsis conuentum iudicare, ubi de pace agatur, & ad quem Ferdinandus etiam ipse sit uenturus. lib.13.

Nona die Maij, Saxo atque Lantgrauius ad Cæsaris literas respondent, Francofurti nuper decretum fuisse, ut utrinq; theologorum iniretur colloquium, eamq; sibi uideri cōmodissimam & prope solam feriundæ pacis rationem. Vt autem Spiram ueniant, non communicato prius cum socijs consilio, id sibi fore perincōmodum. Enimuerō tam breue tempus esse constitutum, ut uix longinquoies ad diem adesse possint. ueruntamen se missu-

uium Lucemburgiū, Granuellanus substituit. lib.12.

Cæsar animaduertit in Gandauenses: seditionis auctores capite plectit, priuilegia omnia adimit, & extructa in urbe arce, presidium in capite et ceruicibus illorū collocat. lib.13.

Galliæ rex, cum recuperandi Mediolani spe decidisset, dissimuliter a nimum ab amicitia Cæsaris totum auertit, & cum principe Cliuensi licet occultè consilia cōmunicat.

Relig.

ros eò suos legatos cum amplissi-
mis mandatis, ne uideantur in
hac parte suo deesse officio: mis-
suros etiam suos theologos, qui-
bus ut publica fide caueatur ro-
gant. Sperare enim futurum, ut
scriptura sacra summū & præ-
cipuum ibi locum obtineat. li. 13.

Cardinalis Farnesius adole-
scens mittitur à Pontifice ad Cæ-
sarem legatus. Summa legationis
eius hæc erat, religionis decreta
non esse priuatorum colloquio-
rum, siue conuentuum: pertinere
ad orbem uniuersum, ideoq; esse
ad concilium generale referenda:
nec uideri consultum, ut cum Pro-
testantibus Cæsar posthac quic-
quam agat priuatis actionibus de
religione, pacem etiam cum rege
Gallie suadebat esse faciendam.
lib. 13.

Cluuiæ princeps, Geldrie pos-
sessor, transactionis causa ad Cæ-
sarem uenit: uerum frustra. li. 13.

Indicitur Protestantibus Ha-
ganoæ conuentus, clam Cardina-
li Farnesio. lib. 13.

Henricus Brunswicensis Hen-
ricum Saxonie principem, Geor-
gij heredem, accusat apud Cæsa-

de ei collocan-
da in matrimo-
nium Ioanna
Nauarrorum
principe, cōsi-
liū tū iniri cœ-
ptum est. lib. 13.

Pontifex bel-
lum facit Peru-
sinis, cum illi
salis, & aliarū
rerum, auctum
uectigal pende-
re recusarent.
Perusium in
suam potesta-
tem redigit, &
Aseanium Co-
lumnæ fini-
bus omnibus
eijcit. lib. 13.

Cardinalis
Farnesius Lu-
tetiam reuertit-
tur, Antonium
Medonium sa-
cris Cardina-
lijs in augu-
rat, ac postea
Romam con-
tendit. lib. 13.

1540

Respublica.

Relig.

Respub.

<p>Relig. rem, quod conditioni in testamento posite non paruisset, quod uicinorum episcoporum iurisdictionem interpellaret, quod 60 aureorum millia, quos in usum foederis Georgius reliquisset, ipse retine- ret. lib. 13.</p> <p>Conuentus Haganoici ad 25 Iunii diem fit initium. Iulij uero demum 28, Ferdinan- dus actione tota commemo- rata decernit, Vuormacie Octobris die 28, habitum iri Theologorum, de dogmatis Auguste propositis, collo- quium. Scribas etiam adhibi- tum iri, qui ea quae dicentur, diligenter excipiant. Interea pacem colant omnes, & a ui abstineant. An autem Came- re liceat de pace Noribergi- ca pronunciare, quod Prote- stantes negent, se ad Caesaris referre notionem. Cum autem scire certo cuperet Protestan- tes, de Camere iudicio an es- set inhibitiu necne, urgeretq; Caesaris ad se literas quibus de eo sententiam suam, Ferdi- nandum scriberet esse decla- raturum. Respondet is, quia bona ecclesiastica nec respu-</p>	<p>Exit Lute- tia decima tertia Iunii, grauissimu a rege aduer- sus Luthe- ranæ here- seos diffemi- natores edi- ctum. lib. 13.</p> <p>Secundo Calendas Iu- lij, Londini crematur re- ligionis cau- sa, quam co- stantissime retinebat, Robertus Barnus do- ctor theolo- gus. Is in ea legatione fuerat, qua rex miserat Vuittem- bergam, de diuortio quod pro-</p>	<p>Galliae rex ad conuentum Ha- ganoicum, mo- nitu Caesaris (nam offensio- nem uterq; dis- simulabat) lega- tum mittit La- zarum Bayfii. lib. 13.</p> <p>Angliae rex, occiso Thoma Cromelio, An- nam Cluensem repudiat, et Ca- tharinam Ha- wardam in ma- trimonium du- cit. Cromelius suasor fuerat Cluensis con- nubij, uenerat que in suspicio- nem quasi Pon- tificijs molire- tur exitium. lib. 13.</p> <p>Ioannes Vaz- uoda rex Vnga- riae moritur, re- lictio infante fi- lio Stephano, ex</p>
--	---	---

1540

Reipublica.

Relig.

Respub.

Relig.	tui, nec sequestro deponi consentiant, ideo sibi mandatum esse ut de eo taceat. lib. 13.	bari Germanis theologis cupiebat. exuruntur una cum eo, duo eisdem religionis. eodem die cremantur etiam tres quod Pontificis Romani primatum, & Catharine Hispanie coniugium approbarent. lib. 13.	ex Isabella Sigismundi Poloniae regis filia. lib. 13.
	Ferdinandus, propter Vayode mortem, Haganoa recta contendit in Austriam. lib. 13.		Augusto mensis moritur Lutetiae, Gulielmus Budaeus: uoluit autem absque pompa sepeliri. lib. 13.
	In Saxonia exuruntur aliquot oppida: auctore id Henrico Brunsvicensi factum putabatur, & incendiarij, de quibus postea sumptum est supplicium, morientes, se ab Henrici domesticis ad id conductos, constanter asseverabant. lib. 13.		A morte Vayode, pupilli tutores & caeteri proceres ipsum Turcae commendant. Turcae patrocinium pollicentur, eique honoris causa donamittit. lib. 13.
	Caesar datis Vtrique literis Idibus Augusti confirmat decretum Haganoicum. alijs item sub Idus Octobris Bruxelle datis, Granuellanum ad futurum Vormaciense colloquium, legatum instituit. lib. 13.		
	Ferdinandus in Austriam reuersus, statuit sibi pro Vngariae regno prius esse belligerandum, quam regina uidua & pupilli tutores instrui essent. lib. 13.		
	Venit Vuormacia Granuellanus, cum Hispanis theo-		

1540

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

logis, habetq; orationem de
Caesaris studio ad pacem. lib.

13.

Deliguntur utrinq; bini
Scribae, qui fideliter ea quae
dicenda sunt excipiant. lib. 13.

Adest hic à Pontifice le-
gatus Thomas Campegius,
Feltrensis episcopus. lib. 13.

Proponuntur à praesidi-
bus huius colloquij haec leges,
ne cui, nisi qui sit ad congres-
sum designatus, communi-
centur acta colloquij, nec
euulgentur etiam, nisi prius
ad Caesarem sint relata. De-
inde petunt ut Protestantes
ea doctrinae capita, quibus
omnino decreuerint immo-
rari, scripto complectantur
& exhibeant. Plurima de
ijs, de formula iurisdictioni,
de numero collocutorum, de
suffragiorum modo, fuit in-
ter eos altercatio. Et consul-
to Pontificij ita ducebant
tempus quod Protestantes
uiderent numero suffragio-
rum esse superiores. lib. 13.

Solyman-
nus Turca Hie-
ronymum La-
scum, quae Fer-
dinandus ut i-
psum placaret,
Byzantium le-
gatum mise-
rat, conijcit in
uincula, simul
auxilia pupil-
lo mittit, quae
tamen impedi-
ta hyeme pau-
lo serius adue-
nerunt. Hie-
ronymus ille
Lascus supe-
rioribus annis
à Vayuoda de-
sciuerat ad Fer-
dinandum. lib.

13.

Religio.

Secunda Ianuarij die alie leges proponuntur, ut duo tantū ex omni numero theologi differāt, ut scribæ nudas sententias excipiant, rationes & argumenta omittant: ne minor pars teneatur accedere sententiæ maioris. has leges Protestantes recusant. Idibus tandem Ianuarij conuenit ut Ioannes Eccius & Philippus Melanchthon soli differant. Verū post tertium colloquij diem, ecce adferuntur Cæsaris literæ, quibus tota actio dissoluta reijcitur ad Ratisbonæ comitia. Idq; erat nimirum quod tantopere Pontificij expectabant. Accidit hoc opera Petri Pauli Vergerij imprimis, Gallie regis nomine quidem in hoc conuentu legati, sed reuera Pontificij procuratoris. Orationem hic de unitate & pace Ecclesie à se compositam & typis excussam singulis distribuebat. In ea hoc potissimum erat non esse de nationis concilio cogitandum, sed omnia esse ad generale referenda. lib. 17.

Initio Ianuarij mensis, Cæsar è Belgio per Metum, Spi-

Exijt Lutheri liber, ad Ratisbonæ comitia allatus, quo Saxonie principem aduersus Henrici Brunsvicensis contumelias defendebat. In eo libro disputat Lutherus de concilio & ecclesie reformatione, de Cæsaris officio ac potestate, eiq; Protestantes in religionis decretis minime parere debuisse confirmat: repetit etiā ab initio causam qua

Vndecima die Februarij Philippus Schabotus, Gallie (quem uocant) Amiralus, Meloduni damnatus repetundarum & lese maiestatis, abducitur in carcerem non procul à Lutetia Vincennium: tulit hanc sententiam Gulielmus Poyetus Gallie Cancellarius, euocatis ad hoc iudicium totius Gallie primarijs senatoribus. lib. 13.

Gulielmus princeps Cluensis clarus uenit in Galliam sub finem Aprilis. Celebratur eius nuptie cum Ioanna Nauarra

1541 Relig.

Respublica.

Relig.

Relig.

impulsus ce-
perit primū
indulgenti-
is oppugna-
re. Brunsvi-
censis scri-
pto Saxo-
nie princi-
pem appel-
larat hereti-
cū, seditio-
sum, Cainū,
monstrum
Æsopum,
nulla nec a-
nimi, nec
corporis vir-
tute prædi-
tum, quem
ipse quoque
Lutherus li-
cet eius ido-
lum ac ue-
lut alter
Deus, ride-
ret & con-
temneret.
addiderat e-
tiam Luthe-
rum exci-
tasse tragœ-
diam hanc
religionis,
impulsa Sa-

ram, Noribergam, uenit Ra-
tisonam. lib. 13.

Mauricius Henrici Saxo-
nie principis filius, ducit in
matrimonium Agnetem, Lant-
grauij filiam. lib. 13.

Mense Martio cōueniunt
magno numero Ratibone
principes. Saxo nō uenit, sed
legationem misit amplissi-
mam, cū Philippo Melanch-
thone & alijs theologis. Ve-
nit quoque Caspar Contare-
nus Cardinalis, Pontificis le-
gatus. lib. 13.

Aprilis die quinto, Ra-
tisonæ inchoatur actio. Ion-
ga imprimis nomine Caesaris
habetur oratio: in qua ad de-
clarandum eius erga repu-
blicam animum, commemo-
ratur quicquid ante multos
annos tum reipub. tum reli-
gionis causa fecerit. exitus o-
rationis erat, ut deligerentur
utrinq; Theologi, qui de con-
trouersis articulis amice dis-
ceptarent. Hæc cum Prot-
stantibus placuisset oratio,
deligit Caesar Aprilis die deci-
ma tertia ipsorum permissis

regis filia, sub
Iudis Iunij. Pare-
tes hoc coniu-
gium non ualde
probabāt, erāt-
que filia paulo
ab eo alienior,
uerum regis au-
toritati conce-
dunt. Post hoc
contractum ma-
trimonium, re-
diu Cluensis in
Germaniam, re-
lictā apud ma-
trem coniuge
sponsa, donec
esset uiro tem-
pestiua. lib. 13.

Maiō mense
Gallic rex, A-
miralium male-
statis damnatū,
non tantum car-
cere liberat, sed
etiam pristina
dignitati atque
honori resti-
tuit. lib. 13.

1541 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

xonie prin
cipis Fri=
derici, qui
Magdebur=
genssem epi=
scopatam in
uidisset Al=
berto Mo=
guntino. Lu=
therus his
causis exci=
tatus, eum
quem supra
diximus li=
brum edit.
lib. 13.

Philippum Melanchthonē,
Bucerum & Pistorium qui
cum Iulio Pflugio, Eccio &
Ioanne Groppero disceptēt.
deligit præterea Fridericum
Palatinum & Granuellanū,
qui disputationi præstant,
alios præterea qui tanquam
testes adsint. Cum autem col=
loquij causa delecti cōuenis=
sent, offertur eis à Granuella
no descriptus liber, quem a
uiris pijs atq; doctis Cæsari
traditum esse diceret. iubet er=
go ut eum euoluant diligen=
ter, & quod in eo simul om=
nibus probabitur laudent,
quod minus corrigant. li. 13.

Protestan=
tium ordi=
nes, Maio
mense, ad
Gallie regē
dant literas,
quibus de=
precantur
pro ijs, qui
per Prouin=
ciam in Gal=
lia Merin=
doli religio=
nis causa ue=
xabantur.
lib. 13.

Vltima die Maij redditur
Cæsari liber, cuius in quam=
plurimis articulis conuenire
inter doctores non potuit,
conuenit tamen in nonnullis.
exhibent unā cum libro Cæ=
saris Protestantes, suam de cō=
trouersis articulis, argumen=
tis & rationibus munitā sen=
tentiam. Vtrunq; Cæsar exhi=
bet principibus examinan=
dum: quæq; sit de eo, & de
reipub. statu emendando ip=
sorū sententia sibi renuncia=
ri petit. Principes magna ex

Anna Mon=
morancius Gal=
lie Connesta=
blius, cum ob
Cæsaris transi=
tum per Gal=
liam, regem ha=
beret minus
propitiū, quiq;
antea summa
apud regem ha=
beret omnia,
nunc contem=
ptus & despe=
ctus uiuere in
Curia, domum
se recipit ad
hoc tempus, &
incerta condi=
tione uitam pri=
uatam agit.
lib. 13.

Sub Calen=
das Iulias, Cæ=
sar Fregosus et
Antonius Rin=
conus, quos
Gallie rex ad
Turcarum Im=
peratorem le=
gatos mittebat.

1541

Respub.

Relig. Respub.

Relig.

Eccius,
Ratisbone
febricitans,
morose re=
scribit ad
ordines, li=
brum à Cæ=
sare oblatū
insulsum ef=
se, phrasim
Melanch=
thonis redo=
lere, nun=
quam ip=
sum sibi ef=
se probatū,
ac nihilo
magis etiā
scriptum il=
lud quod
unā Cæsari
oblatum ef=
et. Sic à su=
is ipse socijs
dissidet, qui

parte omnes Pontificij cen=
sent ad Pontificis legatum re=
ferendam esse omnem actio=
nem. Protestantes urgent in=
choatum colloquium, atq;
ad ciuilem reipub. administra=
tionem, censent leges ante an=
num undecimum latas esse in=
usum reuocandas: ecclesiasti=
cam autem ad Euangelij nor=
mam esse reuocandam. Lega=
tus Pontificis censet ad publi=
cum concilium hanc esse om=
nino reiiciendam controuer=
siam. Episcopos deinde ad se
conuocatos hortatur longa
oratione ad uitæ honestatē,
ad extinguendam omni stu=
dio Lutheri doctrinā, ad ex=
citanda iuuentutis studia, et
eius generis cætera. hanc ora=
tionem postea scripto com=
prehensam Cæsari exhibet, ac
nonnullis episcopis. lib. 14.

Cæsar apud ordines Im=
perij tertia Iulij die, de prin=
cipe Cliuensi conqueritur,
quodq; iure sibi Geldria de=
beatur, declarat. Principes ac
ordines omnes deprecantur
pro Cliuensi. Cæsar indigna=
tur quod in hac causa, que
proprie ad se pertineat, tam

cum Padum na=
uigarent, ituri
Venetias, capti
sunt à Cæsariā=
nis et trucidati.
accusatur
huius facinoris
Alphonsus Da=
ualus Marchio,
Cæsaris per Im=
subriam præfe=
ctus. Is purgan=
di sui causa, le=
gatū mittit ad
regem Comitē
Franciscum La=
dronium. Rex
mittit ad comi=
tia Ratisbonā,
qui de cæde sa=
cta queratur a=
pud Cæsare. li=
uero cum respō=
sum, non quale
cuperent, tulisse=
sent, et Geor=
gius Austriacus
Maximiliani
Cæsaris filius
nothus, archi=
episcopus Va=
lentinus, ex Hi=
spanijs in Bel=
gium profectus

rus,

1541 Relig. Respublica.

Relig. Resp

factam sibi bene inter ipsos conueniat, ut ab eo tali oratione, iniuriam rati, nō conquiescunt, donec Caesar scripto publico honorificū illis testimonium daret. lib. 14.

Quarta die Iulij, Gallie regis legatus Raymondus, oratione proluxa, de scripto recitat causam exacti Sabaudie principis Caroli, qui superioribus aliquot diebus ad Caesarem et ordines regē accusarat. lib. 14.

Caesar 12 Iulij die, quid Pontificis legatus responderit apud ordines exponit, rogatque num putent esse consultum, ut ea de quibus inter collocutores conuenirent rata sint, tantisper dum generale fiat concilium, aut alter agatur imperij conuentus. Legatus Pontificis ut id fieret nō assentiebatur. Impediunt etiā Henricus Brunsvicensis et unā cum eo plerique alij principes. Electores et principes ceteri, cupidipacis, ut id fiat consentiunt. Protestantes flagitant, ac praeterea rogant decretum Augustanum aboleri, uel certe suspendi: de concilio etiam quale cupiant, utque nec Pontifici nec ipsius clientele tribuant iudicandi partes declarant. lib. 14.

rus, per Galliam iter faceret, Lugduni comprehensus, iudicandi Rinconis et Fregosi causa in carcerem abducitur. lib. 14.

Ferdinandus Buda Ioannis Vayuode uxorem uiduam obsidet, cum eius filiolo Stephano. Verum aduentu Turcarum obsidionem cogitur relinquere. Turca Iulio mense mittit auxilia Budam Vayuode filio, Pestum capit, et relegata in Transyluaniam Vayuode regis uidua cum filio, Budam sibi ab ea ingratam traditam occupat. lib. 14.

H iij

1541

Respub.

Relig.

Resp.

Relig.

Contarenius cum uidet fore ut tota res ad generale, uel ad prouincie Germanie conciliū reijciatur, 26 Iulij petit per epistolam, hoc postremum de prouincie Germanie concilio, ne addatur. Principes negant: theologi uerò Protestantes ad singula eius argumenta respondent. lib. 14.

Iulij die 28, decernit Caesar ut institutum colloquium, & omnis religionis actio referatur ad concilium, ad conuentū uel Germanie totius uel ordinum Imperij. Ne quid Protestantes præter conciliata dogmata noui suscipiant. Episcopi ut suas Ecclesias à uitijs repurgent. Conuentū Imperij promittit ante 18 menses, si non possit à Pontifice concilium impetrari. Addita erant in decreto de non diruendis templis monachorum alia capita, de non interuertendis bonis sacris, de non sollicitandis alijs ad diuersam religionē. Ea Caesar postea, rogatu Protestantium, declarat scripto quomodo accipiat. Non esse diruenda templa monachorum, sed censere ipsos ad piam emendationem esse reuocandos. Neminem esse pelliciendū ad diuersam religionem, sed tamen li

Franciscus

Lotharingie ducis Antonij filius, in matrimonium ducit Danie regis Christierni filiā Christianam uiduā. Tulit hoc molestè Gallie rex, eoq; magis quod anno superiore filia Lotharingi nupserrat Auracie principi Renato, qui totus p̄debat à Cesare. lib. 14.

Caesar Lucæ cum Pontifice colloquitur, ac quo Turcas in diuersa parte distineret, soluit e portu Veneris & per Corsicā & Baleares insulas nauigat ad Argieram: quo tandem appulit Octobris die 23. lib. 14.

154

Respublica.

Relig.

Resp.

Religio.

cerere ut eos recipiant, qui ultro uolent ad ipsos transire. Decretū Augustanum, proscriptiones omnes, nominatim uero Goslariensem suspendi. Ita cauet Caesar Protestantibus per literas signo confirmatas, ac uicissim ab eis auxilium aduersus Turcas impetrat. lib. 13.

Granuellanus à Casare in Italia relinquitur, ut de cōcilio Pontificem sollicitet, & Senensem rempub. seditionis fluctibus astuantem, componat. lib. 14.

Moritur
Argentine
Capito,
summe uir
eruditio-
nis, profes-
sione theo-
logus. lib.
14.

Decernitur subitarium aduersus Turcas auxilium Germanorum, quos Fridericus Furstbergius deducit in Vngariam. li. 14.

Cesar Ratisbona contendit in Italiam, Fridericum Palatinum orat ut per principes electores cli principe Cliuensi agat de restituenda Geldria. lib. 14.

Electores ad Cliuensem legatos mittunt. Ille causam iuris disceptationi permittere se respondet, et ne uim sibi fieri patiantur, sed ad equitatem, Caesaris animum flectant, obtestatur. lib. 14.

Grassatur morbus in Germania, praesertim ad Rheni tractum. lib. 14.

Cesar tertio post die quam Argeram applicuit, cum orta ingenti tempestate, cum & ormenta b. lucas, & n. ues quipurimas, & omnem
H. 154

1541	Republica.	Relig.	Repub.
Relig.	<p>Austriacæ nobilitatis proceres numero ad XXIII, & unâ cum ijs ciuitates decem, in publico conuentu ordinum ditionis Ferdinandi, Pragæ, decima tertia Decembris die, libellum supplicem Regi tradunt, ac commemoratis cladibus à Turca acceptis, quas Deum immisisse sibi, propter corruptum ipsius cultum, queruntur, orant & obsecrânt, uti sibi sacramentorum purus usus & Euangelij sincera doctrina permittatur: atq; ut exrecenti Ratisbonensi decreto, liceat Ecclesias suas à uitijs emendare. Ferdinandus iubet eos publicum totius orbis, uel Germaniæ prouinciæ concilium expectare. Decretumq; Ratisbonense excipit ad solos Protestantes pertinere. lib. 14.</p>	<p>Basileæ moritur Simon Gryneus summus philosophus, & simul sacrarum literarum studiosissimus. lib. 14.</p>	<p>castrensem apparatus amisisset, in seclâ re cogitur redire mense Nouembri in Hispaniam. lib. 14.</p> <p>Cladis Africane nūcius delatus in Galliam mense Decembri, non obscuram excitat letitiam. lib. 14.</p>

1542 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

Moritur
Episcopus
Numburgi
cus: ei substi-
tuitur à col-
legio, Iulius
Pflugius, is
qui in Ra-
tisbonensi
colloquio
partium e-
rat Pontifi-
cis. Saxo-
nie prin-
ceps non li-
cere colle-
gio conten-
debat, nisi
quem ipse
approbas-
set, eligere.

Ideoq; aliū
instituit Ni-
colaum Am-
storffium,
ex nobilita-
te theologū
Vuittēber-
gicum, quē
Ianuario
mense Lu-
therus mini-
sterio prae-
sit. Saxo

Agitur mandato Ce-
saris, ordinum conuen-
tus Spire mense Ianua-
rio. Februarij uerò men-
sis die nona cum omnes
conuenissent, Ferdinan-
dus proponit de Turca,
qui relictis in Vngaria
tormentis omnibus belli-
cis, proculdubio estate
proxima sit in Austriam
rediturus: Cumq; expo-
suisset de Austriacis, Vn-
garis, Bohemis quid ipsi
in bellū collaturi essent,
hortatur ordines, ut
quid ipsi etiam debeant
conferre, dispiciant. lib.
14.

Legatus Gallicus Frā-
ciscus Oliuerius, decima
quarta Februarij die,
cum in ordinum confes-
su de Regijs legatis, quos
auertendi Turcæ causa à
bello Pannonico, dimi-
serat, interfectis, breui-
ter est conquestus, de bel-
lo Turcico uerba facit,
ac omnino dissuadet, hoc
tempore tam diuiso ac
distracto, bellum inferri
Turcæ: illatū uerò pro-

Anglie rex
uxorem Catha-
rinam Hauardā
capite plectit,
quod cum eam
duxisset pro uir-
gine, antea fuis-
se corruptā atq;
uitiatam compe-
risset. suppliciū
etiam postea de
stupratore sum-
ptum est & alijs
quibusdā, quod
cum id scirent re-
ticuissent. Ea su-
blata sextam du-
cit Catharinam
Parram. lib. 14.

Reuerso in
Galliam Oliue-
rio, Gallie rex
animum ad bel-
lum adijcit: resi-
tutionem Ami-
ralij, quo uti in
bello præcipue
cogitabat, 12 die
Martij publico
diplomate san-
cit & confir-
mat. lib. 14.

Ponti-
fex, Calen-
dis Iunij, cō-
cilium in-
dicit Tri-
denti ad Ca-
lendas No-
uembres.
lib. 14.

1542 Relig.

Respublica.

Relig.

Reipub.

inter alias causas, quibus Pflugium non ap-
probet Episcopum, hanc adfert, quod Augustane confessioni palam aduersetur. lib.

14.

Bucerus commendatione Gropperi, euocatur beneuolentiae causa ab Archiepiscopo Colonien-
si. Profectus est Februario mense, & amice acceptus, dimit-
titur, ita ut alio tempore uocatus eo redeat. lib. 14.

Lib.

pulsari suadet uehementer. altera parte orationis hortatur Germanos ad concordiam, ac longe lateque per historias tum ueteres, tum recentiores excurrens, quanta monarchiae, quam firma imperia sola sint discordia dissoluta declarat. lib.

14.

Pontificius legatus Ioannes Moronus episcopus Mutinensis, die Martij uerba facit, ac nomine Pontificis in bellum Turcicum quinque peditem millia, promittit, si modo Caesar ipse militiae praesit. Sin alius dimidium tantum. De concilio ait, quoniam Pontifex inter esse & debeat & uelit, per etatem autem ipse non possit longiorem institutione profectioem, et aeris mutatio sit ipsi periculosa, ipsa ideo non posse in Germania concilium indicere. Verum postquam res ita postulet, non recusare, quin Tridenti ad ipsos Ger-

Excitatur Lutetiae rumor de subito in Veromanduis tumultu, quasi iam ibi hostes essent.

Rex eo continuo mittit principes qui tum forte aderant, Vendomium, Guysium, Aumalium, Niuernum, & maximum cum ipsis numeram nobilium. Postquam eo reuertum est, mera solitudo, merum silentium. Hunc ruorem rex ipse dicitur excusasse, ne belli, quod iam decreuisset, auctor populo uideretur. lib. 14.

Lutetiae proponuntur edicta, & a rege & a Senatu grauisima, aduersus Lutheranos. moneatur populus ut quos nouerit aliam religionem

Galliae rex, ad principem Cluensem, Longeuallum mittit, qui sub aetate collectis ibi co-

1742 Relig.

Reipublica.

Relig.

Reipub.

Luthe-
rus cum ab
ordinibus
Imperij ad-
uersus Tur-
cas decretū
esset bellū,
militarē e-
dit concio-
nem, ut qui
castra se-
quutiuri es-
sent Eccle-
siae mini-
stri, formu-
lam aliquā
haberent et
docendi &
exhortādi.
Explicat
primū quid
ex sacris li-
teris de Tur-
ca sit senti-
endū. De-
inde subij-
cit consolā-
tionem quā
dam eorum
qui apud
Turcas ca-
ptiui deti-
nentur. Po-
stremo for-

mania fines ad Idus Au-
gusti indicatur. Princi-
pes Pontificij gratias a-
gunt. Protestantes con-
cilium in Germania pe-
tunt, neq; legato Ponti-
ficio in uillare assentiun-
tur. lib. 14.

Decernuntur in Tur-
cam, & ad sustinendum
bellum, & ad amissare-
cuperanda totius Impe-
rij auxilia, estq; hoc no-
mine uiritim per Germa-
niam collecta pecunia.
Summa rerum praefici-
tur Elector Brandebur-
gicus Ioachimus, qui sta-
tim Spira profectus ad ite-
ter se comparat. Finem
habuit conuentus Apri-
lis die undecima. lib.
14.

Disident in Saxonia
princeps Elector, et Mau-
ricius Henrici patris sui
nuper mortui heres, de-
ditionis suae finibus, res-
que omnino ad bellum
spectare uidebatur, nisi
Lantgrauius corpescu-
isset. Pflugij causam pro

colere, eos
deserat ad
delectos ad
eam rē The-
ologos. Ita-
bentur hi-
bliopole
quicquid
habent su-
spectorū li-
brorum, id
ante certū
tempus de-
ferre ad de-
lectos. da-
tur sacrifici-
culis For-
mula secun-
dum quam
in haereti-
cos inquit-
rant a popu-
lo. Fit etiā
publicè sup-
plicatio ad
templa di-
uorum, re-
gni salutis
& conser-
uandae reli-
gionis cau-
sa. circum-
fertur etiā
Genouefa

pijs, ductore
Martino Rosse-
mo, rei gerendae
occasionem ex-
pectaret. lib. 14.

Julio mense
Gallia rex atro-
cissimis uerbis
Caesari bellū de-
nunciat, ac con-
tinuo post quin-
que diuersis lo-
cis ipsum sum-
ma ui & conten-
tione adoritur.
In Brabantia ua-
stabant omnia
Longuallus &
Rossemus, ac ni-
rebus ad tormen-
ta necessarijs de-
stituti fuissent,
ipsam Antuer-
pnam cepissent
atq; Louanium.
Ita tandem Aure-
liano principi
Carolo, qui Lu-
cemburgicae re-
gioni bellum fa-
ciebat se coniun-
gunt, ac praeter
Danuillerum,

1542	Republica.	Relig.	Respub.
Relig. mulā ad dit pre- catio- nis, ad- uersum Satha- nam, Pō- tificem atque Turcā. lib. 14.	<p>babat aperte Mauricius. lib. 14.</p> <p>Hac æstate locustarū infinita turba Germaniam & Italiam citeriorem uolando peruasit. erant autem inusitata magnitudine, & ubicunque considerent, agros depascebant. lib. 14.</p>	<p>tutelaribus ip- forum dea: & his ipsis quidem die- bus nonnul- los è Chris- tianis sacri- ficant. lib. 14.</p>	<p>Virtonum, luxum, ipsum etiam Luce- burgum capiunt. Rex diuersa parte Parpinianum ad Py- renæos montes obse- det, sed frustra. bel- ligerat etiam in Pe- demontio Langeus.</p>
	<p>Saxo et Langravius communi confederato- rum nomine, Henrico Brunsvicensi bellum fa- ciunt, eiusque regionem in suam redigunt potesta- tem. Is fuga sibi salutem petit & ad Bauaros cum natu maximo filio Caro- lo Victore, contendit. Im- perij ciuitates Goslarū & Brunsvicum Smalcal- dicis confederatas, per- petuis excursionibus & rapinis vexauerat: edi- ca etiam Cesaris ac Fer- dinandi, quibus iusserat ut desisteret, contempse- rat: atque adeo Protestan- tes ad uim necessariò re- pellendam pertraxerat. Ipsi sui facti postea scri-</p>	<p>Lutetie in æde San- ctæ crucis, Franciscus Ladrus po- pulum do- cebat & pu- rè quidem, neque missi- cabat, quod uinum non biberet, na- turane an- stituto in- certum est. Verum co- gitur tan- dem Sorbo- nicorum so- licitatione, traditiones ecclesiæ quæ uocāt, ut piæ &</p>	<p>Vendomius prin- ceps in Atrebatibus et Morinos impetum facit. præstitisset multorum iudicio, unam aliquam pro- uinciam summis co- pulis oppugnare. Ex- pectabat eo tempo- re rex classem à Tur- ca, sed Polinus eo missus, serius om- nino peruenit ad Turcam, quam pos- set classem ad tempus præsto esse. Ideoque differtur res in se- quentem annum. lib. 14.</p>
			<p>Rupellani in Xantonibus tumultu- antur, tum ob no- uum urbi præsidium impositum, iarnaco</p>

1542 Resp.

Religio.

Respublica.

Relig.	pto rationē red- dunt. lib. 14.	sanctas pro cōcione ap probare.	duce, tum ob uectigal salina rum. Iarnacus mandato re- gis tormenta illis omnia & arma adimit, occupatisque portis excubias atq; statio- nes ibi collocat. Lib. 15.
	Ad idus Iulias agitur Imperij conuentus Nori berge (sic enim Spiræ decretum fuerat) propter bellum Vngari- cum. Eo uenit Ferdinandus ex Austria, Cæsaris legati, & pauci omnino præte- rea principes.	lib. 14.	Gulielmus Poyetus Gal- lie cæcellarius, dum rex Par- pinianum proficiscitur, no- ctu è lecto abducitur in car- cerem. è gynæceo regis nata hæc illi putatur calamitas. Mensibus aliquot antè sa- cris inaugurari uoluerat, si- ue quòd consequendi cardi- nalatus spem certam conce- pisset, siue quòd impenden- tem sibi calamitatem præui- deret, seq; hac ratione morti subducere cogitaret. lib. 14.
	Queritur Ferdi- nandus decretū Spirensē postre- mum non serua- ri, & esse quos- dam qui militē nullū miserint, quosdam qui mi- serint quidē, sed absque pecunia. machinas deside- rari cum instru- mento quas non nulli promisc- runt. Ob eā cau- sam nihil ait præclare geripo- tuisse. Orat or-	Meti præ dicatur à nonnullis Dominica- nis Euange- liū: eò quo- que uenit Gulielmus Farellus, et in urbe pri- uatim, ac postea foris in castello quodam cō- cionatur. Verū cum à Cæsare eò uenissent li- tere, qui- bus uetabat ne quid in religione mutarent, Senatus ne quis nisi de episcopi & tredecim ui- rorum con- sensu, con-	Cæsar Augusti dis uige- sima quinta, occasione acce- pti à Pontifice diplomatis de concilij indictione, rescri- bit ad ipsum ex Hispania lō- gam epistolam. Commemo- rata autem sua in Gallie re- gem equitate, & ipsius con- tra iniuria (recenset enim à multis annis omnes ubique locorum regis conatus) ex- citât Pontificem in ipsum,

Relig.	dines ad extre= mum ne tempo= re tam necessa= rio reipub. de= sint. lib. 14.	cionem ha= beret ad po= pulum, in= terdicit. lib. 14.	quantum potest: ac postre= mo contendit ab eo, ut illum reipub. hostem iudicet. lib. 14.
Ad hoc tem= pus Ot= to Hen= ricus Pa= latinus euange= lij do= Etrinam ample= Aur: idem fa= ciunt Heildef= semes. lib. 14.	Decernitur pena in eos, qui Spirensi decreto nō obteperasset, simul alia que= dam gerendo bel= lo necessaria sta= tuuntur. Exitus comitij fuit ad 16 Augusti diē. lib. 14.	Cardi= nalis Conta= renus mori= tur sub exi= tum Augu= sti Bono= nia, non si= ne ueneni= suspicione. Is apud Pō= tificem ue= nerat in su= spicionem quasi scue= ret Luthe= ranus, quod non se ijs a= crius Ratis= bone oppo= suisset. Pau= lo ante mor= tuus erat e= tiam Frego= sius Cardina= lis, qui Con= tarenum, quem graui= ter pleriq;	Pontifex Augusti die 16 legatos mittit de pace ad Cē= sarem et Gallie regem. Cē= sar idem Pontifici respon= det per epistolam, quod pau= lo ante rescripserat. lib. 15.
	Cesaris exer= citus ductore pri= cipe Atraco, Lu= liacensem princi= pis Cluensis a= grū longe lateq; uastat. Duram precipuum op= pidū deditioe capit. lib. 15.	nerat in su= spicionem quasi scue= ret Luthe= ranus, quod non se ijs a= crius Ratis= bone oppo= suisset. Pau= lo ante mor= tuus erat e= tiam Frego= sius Cardina= lis, qui Con= tarenum, quem graui= ter pleriq;	In Vngaria aduersus Tur= cam nihil agitur foeliciter. Pesta tentatur, sed frustra. cō= tagione præterea multus in= terit miles. Mauricius hoc bello cum in Turcas incidis= set, essetque in summo uitæ discrimine, tandem tamen à suo puero seruatur. lib. 15.
	Mauricius pa= tris Henrici mor= tui pactis, de for= dere Smalcaldi= co, negat se tene= re. lib. 15.	nerat in su= spicionem quasi scue= ret Luthe= ranus, quod non se ijs a= crius Ratis= bone oppo= suisset. Pau= lo ante mor= tuus erat e= tiam Frego= sius Cardina= lis, qui Con= tarenum, quem graui= ter pleriq;	Scoti sub initium Decem= bris infœliciter pugnant ad= uersus Anglos. belli causa fuit, quod rex Scotie, con= tra fidem Eboracum ad trat= figendum de finibus non ue= nisset. Gallie rex Scotis mit= tit auxilia. lib. 15.
		nerat in su= spicionem quasi scue= ret Luthe= ranus, quod non se ijs a= crius Ratis= bone oppo= suisset. Pau= lo ante mor= tuus erat e= tiam Frego= sius Cardina= lis, qui Con= tarenum, quem graui= ter pleriq;	Pridie Idus Decembris Scotie rex, relicta sola filia Maria recens nata, decessit e= uita. Regni procuratio re= -

1542

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Profligatus Henricus
Brunsvicensis Protestan-
tibus apud Cameram die
dicit. Illi uero Decembri
mense Camerae tribunal
declinant, ac misis lega-
tis, Camerales iudices re-
pudiant. lib. 15.

Cliuentis princeps a-
sperrimo brumae tempo-
re, Duram obsidet ac re-
cipit. lib. 15.

absentē in-
cuscant so-
lus defende-
rat. lib. 14.

Ponti-
sex Triden-
tum legatos
mittit ad sy-
nodum, Pa-
risium, Po-
lum, Moro-
num Cardi-
nales. lib.

15.

cidit ad Iacobū Ha-
meltoniū Arranie
Comitem, regis con-
sobrinum. Secun-
dum cum erat An-
dreas Cardinalis,
Galliae regi deditis-
simus. Post mor-
tem Galliae regis si-
liae, Scotus Mariam
Claudij Guisij prin-
cipis filiam duxe-
rat in uxorem. lib.

15.

1543

Respublica.

Relig.

Resp.

Relig.

Agitur Noriberge conuentus.
Adest Ferdinandus, adsunt Frideri-
cus Palatinus, Episcopus Augusta-
nus, & Ioannes Nauus Caesaris le-
gati. Adest reuersus ex Hispanijs
Grannellanus. lib. 15.

Ferdinandus secundo Cal. Febru-
rij sollicitat ordines de auxilijs in
Turcam. lib. 15.

Vuirichus Criechingus & Vi-
gilius Zuichemus regine Marie,

Prima la-
nuarij die,
Galliae rex
habita ad
populū con-
cione, Ru-
pellanis,
qui sordida
ti regi sup-
plicabant,
benignè dat
ueniam.
lib. 15.

1543.

Respublica.

Relig. Resp.

Relig.

que Belgium regebat, legati Cluensem principem accusant ob bellum à rege in Belgio gestum. lib. 15.

Quinta die Februarij, Granuelanus nomine Caesaris, in Gallie regem & principem Cluensem illius confederatum, Imperij implorat auxilia. lib. 15.

Protestantes scripto recitatis sibi à Camera factis iniurijs, recitata etiam illa recusatione iudicij, de lite Brunsvicensi, cum ex Imperij decretis Cameram emendari peterent, iudices loco moueri, litescq; in pristinum statum restitui: Ferdinandus uerò ac Caesaris legati dicerent id commodè non posse fieri, præterea Brunsvicensem censerent bonis debere restitui, & Tridentinum iactarent concilium: Protestantes inquam, tum concilium se non approbare, sibi non satisfieri, ideoq; deliberationem eiusmodi nullam se ratam habere posse respondent. lib. 15.

Decernitur Noribergæ de muniendis locis Turcarum ditioni finitimis, de conferendis in eam rem sumptibus: qui recusarint, fisco subijciuntur. Camera iuxta Ratisbonensis decreti anno ante 11 formulam emendanda, mensis Iulij dies tertius designatur. lib. 15.

Pro=

Caesar

Philippum filium, Hispaniarum regem designat & 10 annis Lusitanie regis filiam Mariam, dat ei in uxorem. lib. 15.

Sigismundus, Poloniae regis Sigismundi filius, in matrimonium ducit Ferdinandi filiam Elisabetham. lib. 15.

Moritur Gulielmus Bellaius Langeus, uir summae dignitatis ac uirtutis, atque in omnibus generendis rebus exercitatisimus. lib. 15.

1543

Reipublica.

Relig.

Resp.

Relig.

Protestantes, tum quia communicatum secum non sit consilium, tum quia sibi non satisfiat, nec sit contributionis æqualitas: iccirco se decreto non assentiri profitentur. ac propterea neq; refertur in commentarios, uti fieri consuevit, nec auctoritatem habet. lib.15.

Electorum principum intercessione, impetrantur à Granuelano Cliuensi principi cum Cæsare induciæ. uerum cum mensis Martij 24 die, Cliuensis foelicitè prælium commisisset, eaque res ei spiritus nouos attulisset, eas ipse repudiat. lib.15.

Bauari fratres in Noribergico conuentu, petunt à Protestantibus, ut Henrici Brunswicensis ager sequestro deponatur uel apud Cæsarem, uel aliquot Germaniæ principes. lib.15.

Christophorus Episcopus Augustanus apoplexia moritur Noribergæ, cum in posterum diem conuiuium instituisset. Erat è familia Stadionum, homo literatus, & à studio pacis non alienus. Ei successit Otto Truccesius. lib.15.

Victoria Cliuensis principis ad Sittardum, magnam excitat in Gallia lætitiã, in suq; regis publica decernitur ad templa diuorum supplicatio. lib.15.

Gallia rex accepta, sed ali quanto serius, Cæsaris ad Pontificem illa quã supra diximus, epistola, prolixè respondet ad singula capita. ea uero responsio typis est excusa. lib.15.

1543 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

Hermannus
 Archiepiscopus
 Colonienſis, cõ-
 uocatis ſua ditio-
 nis ordinibus, ex
 decreto Ratiſbo-
 nenſi piam eccle-
 ſiarum ſuarum
 emendationẽ in-
 ſtituit. Concipit
 ergo per pios ali-
 quot uiros emen-
 dationis formu-
 lam, eamque mit-
 tit Theologis Co-
 lonienſibus ut e-
 ſacris literis iudi-
 cium faciant, &
 quid ſua ſit ſen-
 tentiæ renunci-
 ent. Verum cum
 ei illi non ſatisfa-
 ceret, nec eſſent,
 quos populo re-
 tẽ præſiceret,
 Bucerum Argen-
 torato euocatũ,
 Bonnæ docen-
 do publicè Euan-
 gelio præſicit.
 lib. 15.

Bucero ex or-
 dinum Colonien-
 ſium

Hericus Brun-
 ſuicenſis ad Cæ-
 ſarem in Italiam
 proficiſcitur, &
 Cremonæ graui-
 ter accuſat Pro-
 teſtantes. lib. 15.

Aduentante
 iam ex Italia Cæ-
 ſare cum copijs,
 Proteſtantes, qui
 literas eius Ge-
 nuæ datas nuper
 acceperant, ad
 24 Iunii diem
 Smalcaldie con-
 ueniunt, & de
 legatione ad ip-
 ſum mittenda,
 de ijs quæ ad A-
 gri Brunſuicen-
 ſis tutelam atq;
 foedus pertine-
 rent, de Mauri-
 cio principe ſo-
 licitando, de Sue-
 ciæ rege, de Ot-
 thone Henrico,
 de Vuolſgango
 principe Bipon-
 tino, de Mona-
 ſterienſi Epifco-

Franciſcus
 Landrus Pari-
 ſienſis concio-
 nator, diebus
 aliquot ante
 Paſcha mitti-
 tur in carcerẽ.
 Euocatus à re-
 ge Sangerma-
 num, & de re-
 ligione roga-
 tus, nõ præſtat
 eam quam de-
 buerat conſtan-
 tiam. Ideoque
 redire iuſſus
 Lutetiam Apri-
 lis die 29, in æ-
 de primaria ur-
 bis, adſtante to-
 to ſenatu, cogi-
 tur ea quæ pri-
 us docuiſſet,
 pro concione
 abiurare. lib.
 15.

Depenſius
 è Pariſienſi Sor-
 bona ſodalis, iu-
 betur ea quæ
 ante docuerat

Cæſar Maiſſ
 die 26, ab Hiſpa-
 nijs claſſe Ge-
 nuam appellit.
 datifq; illinc ad
 Proteſtantes lite-
 ris, hortatur ut
 in Turcam auxi-
 lia cõferre ne re-
 cuſent. lib. 15.

Cæſar Buſſe-
 ti cum Pontifice
 uenit in collo-
 quium: contenz-
 dit autem ab eo,
 ut Gallie regem
 hoſtem iudicet,
 nec tamen impe-
 trat. Vicifim
 Põtiſſex, qui Par-
 mam atque Pla-
 centiam, permu-
 tatione cum Se-
 natu Cardinaliũ
 facta, filio ſuo
 Petro Aloyſio af-
 ſignarat, à Cæ-
 ſare petit, ut eam
 rum poſſeſſionẽ
 eius filio confir-
 met. Fuerant e-
 nim aliquando
 hæc ciuitates Me-

1543 Relig.

Reipub.

Relig.

Reipub.

fium consensu, excepto ecclesia
stico, datur negotium, ut ad instituendam emendationem doctrinae Christianae quaedam capita conscribat. lib. 15.

Melanchtho principis Saxoniae iussu, Pistorius Lantgrauus, ad constituendam religionem, Bonnam ueniunt. eodem etiam Argentina Hedio mittitur. lib. 15.

Buceri scriptum exhibet Archiepiscopus primarij templi Coloniensis ecclesiae, ut eius libri dogmata diligenter expendantur. lib. 15.

Iunij die 22, tertium ordinum

po, qui quidem omnes cupiebant in foedus recipi, deliberant. Fidem habuit hic conuentus 21 die Iulij. lib. 15.

Legati Prostantium Caesarem, qui Spiram uenerat ex Italia, die secunda Augusti mensis adeunt. Purgabant se de recusatis in Turca auxilijs: uerum non aliud responsum, post multam contentione, ferunt, quam satis ipsis superque antea fuisse cautum de pace: Octobri mense in Camera iudices inquisitum iri: de contributionibus nisi de cominunt omnium ordinum consensu ac uo-

retractare: cum que id non usque adeo discrete fecisset, alio quodam die cogitur in concione ad populum, explicare singula distincte et aperte, donec primoribus Sorbonicis qui aderat morosis quidem illis ac difficultibus, satis esset factum. lib. 15.

Clemens Martius poeta in Gallia celebratus, et inscribendo mire foelix, quinquaginta Davidis psalmos edit hoc anno Geneuae, cum illuc propter Lutheranismi suspicionem, e Gallia confugisset. ediderat ante huiusmodi tri-

diolani ducum. Verum cum Caesar sui iuris nihil uellet imminui, recusat, et colloquium abrupit. lib. 15.

Caesar accersitis ducentis aureorum millibus, et amplius eo, Florentiae acburni, quas ad hoc tempus habebat in sua potestate, Cosmo Mediceo Florentiae duci tradit. lib. 15.

Caesar et Angliae rex aduersus Galliae regem foedus faciunt. Atque ob id Anglus maxime, quod Galliae rex Scotis tulisset auxilium. lib. 15.

1543 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

indicit conuen= tum Archiepi= scopus. Ecclesia stici urgēt ut Bu cerus ac reliqui docendi loco mo ueantur, ac sibi detur de libro spacium delibe= randi. Archiepi= scopus, si uel falsæ doctrinae, uel impure uitæ cōuinci possint, non recusat. Pon tificij contrariū librum antidag= ma parant. in li bri præfatione dicunt malle se uiuere, sub Tur= carum imperio, quam sub magi= stratu qui refor= mationem talē instituat. Auctōr libri fuit Grop= perus, qui quan quam initio Bu cero faueret, ue nit tamē postea, ubi serio rem agi uidit, in orauem cum eo si multa	lūtate, nihil pos se remitti. ipsum Brunswicensem, nisi restituatur, rationes initu= rum esse quibus sua recuperet. lib. 15. Colonienfis Archiepiscopus, et legatus Saxo nicus apud Cæsa rem pro princi= pe Cliuensi de= precantur, sed parū proficiunt. lib. 15. Cæsar Bon= nam uenit Mo= guntia secundo flumine. Ibi doce bant Bucerus et Hedio, non sine discrimine, ma ximè præsentibus Hispanis. Inde Duram Au gusti die 22 ue nit, eamq; secun do post die ui atque impetu ca pit ac diripit.	ginta Lutetia, sed magna cum molestia et dif ficultate pro= pter eius loci doctores Sorbo nistas. lib. 15. Theologi Parisienses, ubi de Landro et Depensio tri= umphassent, Cal. Augusti, 15 doctrinae ca= pita, siue fidei articulos edūt, qui postea pu blice populo recitantur, et à rege sanci= untur. Scriptū ijs edit contra= rium Calvinus, quod antidotū uocat, eosque multo sale per fricat. lib. 15. Sub hoc tē= pus librum e= dit Calvinus quo subtiliter	Gallia rex in Veromanduos cū exercitu pro= fectus, oppidum Landresium Cæ sari adimit, ac opere præsidio= que munit. lib. 15. Barbarossa Turcicus lega= tus, ductore Po= lino Gallo, ma= gna cum classe Tollonum appli cat. mittitur ei auxilio à rege Anguianus Ven domensis cū co= pijs et aliquot triremibus. Con iunctis copijs il li Niceam con= tendunt, oppidū atq; portum Au gusti die 20 ca piunt, arcem ob sident. lib. 15. Alter Turca rum exercitus in Pannoniam ir= ruit. Quinquec=
---	--	--	--

tem.

1543 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

tem. Paulo post ipse cum Bernardo Hagio Cancellario, utriusque multis opimi sacerdotijs, à suo principe ad aduersarios deficiunt. lib. 15.

Mauricius Saxonia dux leges instituit, de ijs quæ ad ecclesie administrationem pertinent: in quibus etiam excommunicationem ministris de consilio magistratus permittit.

In eos qui uirgines constuprant ac postea uxores ducunt, animaduertit. Gymnasia tria Misene, Merseburgi, Portæ, ad instruendam iuuentutem instituit. Lipsensem academiam duobus millibus aureorum annuis, & modis aliquot frumenti auget atque amplificat. lib. 15.

Cluensibus uoluntatibus animi auxerat constantans quædam opinio à Gallis ut traditur ex-citata, quæ ipsius etiam du-cis insederat animo, quod Cæsar ad Argieram submersus, iam pridem factus esset escapiscium. sed suo magno malo contrarium sunt experti. lib. 15.

Occupatis etiam à Cæsare præcipuis aliquid ditionis Cluensis oppidis, princeps ipse supplex uenit Venlonum ad Cæsarem, cum deprecatoribus Henrico Brunswicensi, et Coloniensis Archiepiscopi legatis. Quorum

percerent, quæ quibusque in Gallicis locis de quibus no-uerit, sint diuorum, quæ uulgo adorantur, reliquæ: et quam sit res præstigiiosa, falsa, & deploranda, demonstrat. lib. 15.

Carolus Bossetus Iuriscōsultus à Cæsare missus, Medenses à mutanda Pontificia religione absterret. Recitatur Idibus Octobris editum Cæsaris quod iubentur in antiquare-

clesiam, Strigoni- amque urbem & arcem capit. Albam regalem oppugnat. lib. 15.

Gallie rex dum Cæsar Geldria inuadit, parat iter cum copijs Luxemburgum. Ioannam Nauiarorum uult per Cardinalem Bel-laium deduci ad maritum. Sed ecce, cum esset in itinere & iret inuitissima, adfertur nuncijs de Cluensi sub iugato: quæ res & profectiois et matrimonij abruptendi causa fuit. Rex nihilominus progressus Luxemburgum occupat, sub finem Septembris. lib. 15.

Anglie rex Henricus copias aliquot militum transmittit in Belgium, qui Cæsarianis con-

1543 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

Heilaeſſemē= ſes accuſantur a= pud Caſarem à Valentino epi= ſcopo ob muta= tam religionem, quòd eccleſiaſti= corum bona oc= cuparint, ui mo= nichos a dege= rint ad ſuam reli= gionem, quòd q; uirginem Mariā ac ceteros diuos in theatrum & ludos ludibrij cauſa traduxe= rint. Ejs Caſar Auguſti die ſex= ta, per literas Vuormacia com= minatur, ni uete= rem religionem reſtituant. lib. 15.

Auguſti die no= na Moguntia Ca= ſar dat literas ad Senatū Colo= nienſem, ut per= gat populū in ueteri religione continere. lib.

25.

aſſidua & obni= xa deprecatione, Septembris die ſeptima ipſi tan= dem eſt parcitū. Victo Granuel= lanus & Aurai= cæ princeps le= ges imponunt, ut à totius Gel= driæ poſſeſſione recedat, fœderi Gallico & Da= nico renunciet: in religione ni= hil mutet, & ſi quid ſit mutatū reſtituat. lib. 15.

Bellum erat Dania regi cum Caſarianis Bel= giſ, propter Chri= ſtiernum regem captiuum. & il= le quidem Prote= ſtantes de auxi= lijs interpella= bat, ſed hi cau= ſam hanc ad ſcē= dus nihil perti= nere, & eſſe ex= tra cauſam reli= gionis reſpon= dent. lib. 15.

Pom=

ligione per iuncti, Landreſiū manere, & obſident. lib. 15.

Clasſis Turci= ca, ſiue quod ad= uentarent copie Caſaris ex Inſu= bria, ſiue quod hyems inſtaret, quanuis nondum præſens ad eſſet, Nicea Tollonum ſecedit in hyber= na. Lib. 15.

In Scotia ori= tur contra reginā motus eorum qui Angliæ regi faue= bant. Uireginulam ſuam Eduardo An= gliæ regis filio de= ſponſam uolebāt, compoſiti ad hoc à rege. Cardina= lem itaque An= dreanum capiunt, reginam in arce ob= ſident, & matri= monium conſici= unt. Verum con= uerſis, Gallie re= gis opera, nobi= lium animis, maxi= mē uerò Hamelto= nij adminiſtrato=

1543 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

Pontifex in eandem prope sententiam senatui Coloniensi rescripserat atque Caesar: et priuatim etiam ad collegium canonicorum Calendis Iunij. uocabat autem Archiepiscopum hęrestiarum, monebatque ne haberet eum pro pastore, sed pro hoste. has literas Ioannes Pogius Pontificis legatus Moguntia mittebat Colonienfis Augusti mensis die 25. lib. 15.

Bucerus & Caspar Hedio, cum per aliquod tempus Bonnę docuissent, ecclesięque & ministros institutissent, impetrata dimissione domum redeunt. lib. 15.

Cluensis uictus a Cesare Gallię regis foederi renunciat, uxoremque suam ad se mitti petit, sed non obtinet. lib. 15.

Protestantes Francofurti conueniunt, & de rebus in proximis Imperij comitijs ab se tractandis, illic deliberant. Rescribunt autem ad Cesarem & ab eo fidem publicam, ut ipsi ad comitia tuto uenire possint, impetrant. lib. 15.

ris regni, disceditur a pactis, interque ipsos atque Anglos bellum recrudescit. lib. 15.

Conueniunt magnis copijs Imperator ac Gallię rex Landresij: Resque ad prelium spectare uidebatur. Sed Galli inuenta clanculum in urbem annonam, recedunt. Cesariani discedentium postremum agmen morati aliquot interficiunt. lib. 15.

Caesar legatum mittit ad Anglię regem Ferrandum Gonzagam ut aliquid aduersus Gallum molliatur. lib. 15.

Gulielmus Furtembergius ab alienatus a Gallię rege, Cesari militat ad Lucemburgum per hyemem. uerum cum Galli ductore Longeuillo comēatu in urbem intulissent, nulla re perfecta discedit. lib. 15.

1544

Reipublica.

Relig.

Resp.

Relig.

Agitur Spira conuentus, principum frequentia maximè celebris. Nam & Caesar, & Ferdinandus & electores omnes, & plerique omnes principes adsunt. Fit autem initium actionis 18 die Februarij. lib. 15.

Nona die Februarij mittuntur à principibus nonnullis hortatu Caesaris, ad Pontificem litera, ut Nicenam consilio suo & opera quod adhuc fecerit, aduersum Turcas tueatur. Respondet is, 26 Februarij, se suo non defuturum officio, modò ut ipsi etiam de sanandis, per pacè uidelicet atq; concilium, reipublica uulneribus cogitent. lib. 15.

Aprilis die secunda, monitu Caesaris, Electores ac reliqui ordines monent Heluetios, ne Gallia regi, qui Turcam habeat socium & adiutorem, auxilia ministrèt. Sub finem autem Aprilis Badena respondent Heluetij, in castris regis nullū à suis ducibus uisum esse Turcicum auxilium, & Caesarem hortatur ad pacem, quae si fiat, tum & Bohemis & Germanis aduersus Turcam auxilia pollicentur. Contendunt etiam ut legati Gallici, illud de Turcico auxilio resutantes, audiantur. li. 15.

Initio Comitij instant Caesari Pro

Vigesima quarta Ianuarij fuit solis eclipsis. Lunæ uerò tres fuerunt hoc anno. res prodigiosa & quam à Caroli magni tempore non accidisse Physici dicunt. lib. 15.

Postridie Paschæ quatum erat Aprilis dies 14, Caesari ni milites, Alphonso Daualo ductore, confligunt in Pedemontio cum Gallis ad Carignanum oppidum, & superantur

1544

Respublica.

Relig.

Reipub.

Relig. testantes et reliquis ordinibus, ne Hēricus Brunsvicensis in confesso principum locum habeat: cunq; non impetrant, profitentur se eum non habere pro principe imperij. Idem is quoq; uicissim contra Protestantes facit. Adsignatur dies utrisq; ad hanc actionem. lib. 15.

Gallie rex legatos ad hanc Comitia destinarat, per quos de Turcica societate se purgaret: uerum illi progredi in Germaniam non ausi, Nanceij subsistunt, ac foeciale mittunt Spiram, qui fide eis publicam impetraret, sed is a Cesarianis nullum fert responsum humanius, quam ut pulchre secum agi putet, quod sibi uita ferro non sit praecisa. Exclusi legati paulo post, cum domum rediissent, eam orationem quam erant in conuentu habituri, typis excusam edunt. Purgant autem ea Gallie regem de Turcica societate. lib. 15.

Martio mense decedit e uita Ludouicus Palatinus Elector, cuius successit Fridericus frater. lib. 15.

Aprilis die quinta, in totius Imperij confesso, Protestantes Henricum Brunsvicensem accusant, ac docent quam iustis de causis ac necessarijs

multis millibus desideratis. Gallorum dux erat Anguianus Vendo mensis. ea nunciata clade, Cesare multi putabant non recusaturum actionem pacis, uerum obfirmate bellum perabat. lib. 15.

Maij mensis initio Angliae rex ingentem classem, secunda tempestate mittit in Scotiam: ac Letham nobilem portum, post etiam Edimburgum primariam urbem Sco-

1544

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. arma in eum sumpserint, qui cōtemptis & Caesaris & Ferdinandi decretis, pacem publicam perturbavit, ac socios & confœderatos toties violavit. Edunt in eum literas, quas in arce Vuolffebutelo ad Moguntinũ, Baucarum & Heldum repererant. Iis ipsos literis excitabat, minabatur Protestantibus, querebatur de mora Caesaris, eiusq; etiam nomen se ad terrorem instare solium profitebatur, decretum Noribergense violari quiritabatur. Ipsum etiam Granuelanum addebat pecunia à Protestantibus esse corruptum, eiq; pro merito mortem inhonestam precabatur. Habebat Henricus sororem Ulrichi principis Vuirtembergici Mariam in uxorem: nihilominus tamen ex pellice quadam, ex uxoris gynecœo, nobili, septẽ filios sustulerat. Quõq; res esset tectior & ab omni suspicione remotior, ipse, compositis ad id quibusdam mulierculis et larua supposita, pellicis mortẽ simularat, fœnus magna pompa & celebritate procurarat: pro mortua ab omnibus uicinie sacrificulis orari iusserat, nihilq; officiorũ eorum quæ mortuis Pontificia religione exhiberi solent, omiserat. Ea re cõmemorata, Protestantes impietatem eius, & suæ ipsius religionis contemptum arguebant. Aprilis die 23 respondet ad ac-

Hoc anno Valdenses in Gallica Provincia, populus aliquanto prioris doctrinæ quàm reliqui, cum ob eam causam adducti essent in odium regi, et multis quotidie apud eum calumnijs prementur, hoc tandem anno doctrinæ suæ puram, & è mera

tiæ caput, & cum archiibi defenderetur, nec capi posset, incēdit. lib. 15.

1544

Respublica.

Relig. Resp.

Relig.

cusationem Brunsvicensis, sed nihil quod magnopere ad eius defensionē pertineret: vim magnam tantū conuictiorū profundit in Protestantes, ad quæ cū iterum ipsi respōdissent, nec quicquam amplius agi de eo publice Cæsar uellet, scripto rem omnem comprehendunt, ac Cæsari exhibent: idem postea facit Brunsvicensis. Tandem post multam utrinque disceptationem, cū Cæsar agi in Brunsvicensem nollet acerbius, decernitur, ut omnis ager Brunsvicensis sequestro sit apud Cæsarem, donec disceptata lis sit atq; definita. lib. 15.

Aprilis die 27, Sabaudia dux Carolus per legatos Gallie regem accusat de classe Turcarum accersita. implorat autem Imperij auxilia ad arcis Nicenæ propugnationem, cui solus ipse superesse non possit. lib. 15.

Creatur Vuolsgāgus Prusie magister: intercedit autem Polonie regis legatus, quod iure Prusiam in fide atq; clientela sui regis esse dicat. lib. 15.

Vngari legati queruntur de non missis auxiliis, ac ni subueniatur, profitetur quod in desperatis rebus fieri solet, se esse facturos. lib. 15.

Maiō mense transigitur inter Sa

scriptura facta depromptam confessionē ad ipsum mittunt, profitenturq; uetus et nouū testamentū esse suæ fidei normā ac regulam. Regem tandem obserant ne criminationibus fidei habeat, neue quid in eos grauius decernat. Belotum rex erat implicatus, ideoque tantisper quies illis est concessa, quam tamē postea, cum fœnore sui sanguinis grauisimo lucunt. lib. 16.

1544

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. xonem et Ferdinandū: agnoscit eum Saxo pro Romanorum rege: Cæsar uicissim dotalia eius cum Cluensi pacta confirmat. Agitur inter eos, sed occultè, de Ferdinandi filia Eleonora, Saxonis maiori natu filio collocanda, si fiat religionis cõciliatio. Istud clam Lantgrauio ac reliquis Protestantibus inter eos agitur, lib. 15.

Daniæ rex missis legatis transigit cum Cæsare: à Galliæ regis amicitia uidebatur, propter societatis Turcicæ samam, discedere. lib. 15.

Decernitur hoc conuentu, quòd ad postulata Cæsaris attinet, ut ipsi aduersus Galliæ regē suppeditetur ad sex menses pecunia, in equitum millia quatuor, peditum uerò uiginti quatuor. eius uerò partem aliquā ut Ferdinando fratri communicet, quò suæ ditionis loca finitima Turcicum colligi placet pecuniam uiritim per omnē Germaniam. Ne quis exteris militet, Galliæ regi præsertim, grauissimis pœnis edicitur. Auxilia belli Gallici ciuitates nonnullæ, præsertim hæ quæ sunt Galliæ uiciniores, propter mercatorū commercia, item Vuirtembergici & Lunenburgenses legati initio recusabāt, sed postea admoniti, & uerbis castigati consentiunt. lib. 15.

Barbarossa Turcicus legatus, siue quòd res eius ita ferret, siue per suusus à rege, siue quòd metueret ne Gallie rex cum Cæsare pacificaret, domum redit, & quæcumque loca maritima uel Cæsaris essent, uel Imperij, uexat incursionibus, à sola temperat Pontificia ditione, Galliæ regis, ut est credibile, commendatione. lib. 5.

1544

Reipublica.

Relig. Resp.

Relig.

Statuitur ut ecclesiæ, cuiuscunque sint religionis, facultates suas obtineant: ut ad Camera iudicium, ijs etiã qui sunt religionis Protestantium post aliquod tēpus præstitutum pateat aditus: ut edictum Augustanum, lites motæ protestantibus religionis causa, Goslarie et Mindensis proscriptio, sint in suspenso, donec de religione sit transactum: Anabaptistæ ex decretis ueteribus puniuntur: mēse Decembri de religione tractatur: Interim uiri boni atque docti de pia aliqua emendatione meditentur, eiusq; formulam describant. Inuitissimis Pōtificijs ista de religione decernuntur. Iunij mensis die decimo finem habuit hic conuentus. lib. 15.

Lantgrauius perbene acceptus à Cæsare, cum ad eum salutandi causa uenisset, domū reuertit. lib. 15.

Meti cum esset Cæsar, capitur Hubertus comes Bichlingus Germanus, qui Gallie regimebat: damnatusq; captis, uix tandem deprecatione Maximiliani Ferdinandi filij, morti eripitur. lib. 15.

Cæsar sub finē Maij Lucemburgū deditione recuperat. Inde cum exercitu progressus, Ligneum capit: post Sandesirium obsidet, ac tandem secūdo demum mēse, mortuo ruina domus Landræo duce, cum puluis tormētarius deesset, deditione capit. oppidulum hoc quassato muro Cæsar semel cominus tētauerat, sed occisis circiter ex eius militibus quingentis, strenuè fuerat ab oppidanis repulsus. lib. 15.

Moritur Antonius Lotharingie dux, non tam etate, quàm cura et sollicitudine, ob uicinum et prope domesicū bellum

1544

Respub.

Relig.

Respublica.

Relig.

Cæsar Spira, finito conuentu, proficiscitur Metim. cum sequuntur in militiam Saxonie dux Mauricius, Albertus Brandeburgicus, cum singulis equitum millibus, Gulielmus Furstembergus dux peditum, & Sebastianus Schertelinus, religionis Protestantium omnes. lib. 15.

Legati Protestantium, ut sequestrationis Brunsvicensis pacta haberent à Cæsare confirmata, uenerant in Lotharingiam, & literis ad Cæsarem & Granuellanum negotium tentabant. Verum cum Cæsar occupationes bellicas excusaret, iubentur redire domum, & ad proximum usque conuentum expectare. lib. 15.

lum confectus. Ei succedit filius Franciscus, qui Cæsaris sororis filiam habebat in matrimonio. lib. 15.

Anglie rex ingenti cum exercitu, traiecto mari, Caletum uenit. post obsidet Möstrolium: illinc Boloniam profectus, oppidum maritimum obsidet. Ei rex præfecerat quendam genere nobilem Veruinum. militabat Anglo Cæsaris uoluntate Maximilianus comes Burenensis. Renatus Aurice princeps tormento percussus, altero post die, cum Gulielmi Nassouij filium, patruelisuum, fecisset heredem, uitam finijt, non sine maximo Cæsaris moerore. lib. 15.

Cæsar Augusti die 25 relicto Catalauno, per Campaniam pergit in interio-rem Galliam, & ad Matronam fluium (cuius ad alteram ripam erant aliquot equitum Gallorum cohortes) castra ponit. lib. 15.

Gulielm

1544 Relig.

Resp. Relig.

Resp.

Prodit Lutheri li-
ber de coena Domi-
ni, quo ueterem con-
trouersia renouat,
& in Zuinglium
cuiusq; doctrinae so-
cios, multa dicit: &
respondent Tiguri-
ni & quidem acri-
ter. lib. 16.

Clerus & Acade-
mia Colonienfis re-
scribit iterum ad Ar-
chiepiscopum, & le-
gatos mittit, ut no-
uos concionatores re-
moueat, & emenda-
tionem omnem ad pu-
blicam concilij no-
tionem referat: nisi
faciat minantur se
nouo remedio ad-
uersus ipsum usuros
esse. Cum autem ne-
sic quidem aliquid
efficerent, Octobris
die nona conueniunt
in aede primaria Co-
loniae, & ab ijs om-
nibus quae Archiepi-
scopus contra Vuor-
maciense, Augustanum,
Ratisbonense,
& nouissimum Spi-

Octauo Calen-
das Septembris
Pontifex gra-
uissimam in Ca-
sarē emittit epi-
stolam, quod
cum Protestan-
tibus de religio-
ne statuendo,
non solum con-
tra officium fe-
cerit, sed etiam
pietatem gra-
uissimē uiola-
rit. Ea et excus-
sa est, & à Slei-
dano recitatur.
ut ad hunc mo-
dum Pōtifex scri-
beret, Galliae re-
gis impulsu fa-
ctum putatur.
lib. 16.

Stephanus,
Vintoniensis
episcopus, Bri-
tannus, libellū
ad hoc tempus
emittit in Buce-
rum, ualde con-
tumeliosum, eo
que tum inter
alia propugnat
coelibatum. lib.

16.

Gulielmus Comes
Furtembergius, dū
uadum, quo flumen
transiri posset, inue-
stigar, intercipitur
ab equitibus Gallis,
& in castra magno
cum ipsius ludibrio
& conuicio, quod
Gallicas partes an-
tea secutus, ingentē
auri uim exportaf-
set, Lutetiam pertra-
hitur. lib. 15.

Cesar nemine re-
sistente, cum ipsimet
Galli Espernem in-
cendissent, progre-
ditur usq; Castrote-
reum, oppidū à Lu-
tetia itinere non bi-
dui. Et quanquam
in ipsius castris es-
sent legati regij de
pace missi, nihilomi-
nus tamen quotidie
procedebat. lib. 15.

Lutetiae Septem-
bris initio trepida-
tur, fugitur ab ijs qui
paulò sunt fortuna-
liore, regisq; ip-
sius edictum fugam

pro-

1544 Relig. Resp.

Relig. Respublica.

rense decretum, fecisset, prouocant ad Pontificem, & Cæsarem summum, ut aiunt, Ecclesie aduocatū ac protectorem. Præsidebat huic coetui Georgius Brunswicensis eius collegij præpositus. Decima octaua post ea Nouembris die, ordines cogunt, ut sue appellationi subscribāt: qui recusant loco mouent. Idem contendunt ab aliquot externis academijs, atq; ita Archiepiscopum ad Cæsarem & Pontificem accusant. lib. 16.

Respondet scripto Coloniensis Archiepiscopus, primum non esse quod clericus prouocet, quia nihil sit à se factum præter officium. Ad Vuormaciense decretum, quo damnatus est Lutherus respondet, id consen-

Cardinales creat Pontifex, Germanos, Christophorū Madrusiū Tridentinum, Ottonem Trucesium Augustanū episcopos: Gallos Georgium Arminiacum, Iacobum Annebaldum: Hispanos Franciscum Mendozam, Bartholomæum Ceuā, in Cæsaris nimirum, Ferdinandi, Gallieq; regis gratiā, utq; in Germania si bi propugnato resparet. lib. 16.

prohibentis, negligentis: rex modo hominum, à qua non minus fortassis erat, quam ab ipso hoste periculi in urbe minet. lib. 15.

Anglie rex Boloniā tormentis concussam deditione capit. lib. 15.

Vigesima quartademum Septembris die, Cæsar, cum Castroteræo uenisset in Suefiones, cum Gallie rege pacem facit. Quicquid ab inducijs Nicenis utriusq; captum esset, redditur. Gallie rex renūciat iuri & petitioni Arragonicæ, Neapolitanæ, Fladricæ, Atrebatensi, Geldricæ: Cæsar uicissim ditioni Boloniensi, Peronæ & alijs ad Somtiam flumen oppidis, Burgundie inferiori & agro Natisconensi. Regis filio Carolo

1544 Relig. Relp.

Relig.

Relpublica.

su principū factum nō fuisse, neq; eiusmodi quicquam tum sibi fuisse communicatū. Ad Augustanū, ait se tum legatis mandasse ne cōsentirent: ipsos autem mandatum reticuisse, cuius rei quidā ex ipsis possint esse testes. præterea nullū pactum, quo Dei uioletur honos, nedum ab ignorante factum, seruandū esse. De Ratisbonēsi uerō dicit, se eo maxime fretū id cepisse quod agat. Eo enim à Cesare & à legato Pontificis episcopis, ut in suis ecclesijs piā emendationē instituerent, mandatū esse. lib. 16.

Pōtifex iterum concilium denunciat ad Idus Martias anni sequentis. magnā initio diplomatis præ se fert letitiam, & ita incipit, Letare Ierusalem &c. lib. 16.

Carolo promittitur in matrimonium alterutra uel Cesaris filia, cum Brabantia, Flandria, Batauia, Hānonia, Frisia, Vetrica, Atrebatibus, Lucēburgo, Limburgo, dotis nomine: uel filia Ferdinandi, cū principatu Mediolanensi. uide ceteras pacis conditiones apud ipsum Sleidanum. lib. 15.

Mittuntur simul & à Cesare et à rege legati de pace ad Angliæ regē: sed cum is Boloniam restituere recusaret, nihil ab illis perficitur. lib. 16.

Carolus Aurelianus regis filius, cum Cardinali Turnonio et Gynæceo regis ad Cesarem in Belgiū proficiscuntur mutue cōgratulationis causa. lib. 16.

Cesar Hispanorum copias in Lotharingiam & agrum uicinum in hyberna mittit. lib. 16.

1545

Reipublica.

Relig.

Resp.

Religio.	Agitur Imperij cō-	Petrus Brulius pe-
Lutherus scripto gra- uiter in Lo- uanienses inuehitur: hæreticos uocat et san- guinarios, qui princi- pum aucto- ritate freti, ferro & ig- ne grassen- tur in Chri- stianos. edit contraria religionis Christiane dogmata è sacris literis petite. illa autem quæ Louanien- ses edide- rāt, copiose refutat. lib. 16.	uentus Vuormacie, cuius, 23 Martij, ab- sente propter articula- rem morbum Cesare, fit initium. Propo- nit Ferdināndus de re- ijcienda ad instans cō- cilium, Spira nuper decreta religionis a- Elione. huic assentiun- tur principes Pontifi- cij. Petit præterea, ut ad Camera sumptus pecunia cōferatur. eo- rum partem dimidiā in sex annos Mogunni- nus atq; Treuirensis pollicetur, atq; ut Ce- sar reliquos faciat, cō- tendunt. Postremum Ferdinandi postulātū est de auxilijs in Tur- cam. Principes cen- se it aliquot esse deli- geidos, qui de ea re de- liberent. lib. 26	reginorum Argen- torati concionator, e- uocatur clam Torna- cum, ab hominibus e- uangelicæ doctrine studiosis. Docet inibi Septembri mense pri- uatim. eadem de cau- sa, Insulas in Flandri- am proficiscitur, ac subinde Tornacum re- dit, sub exitum Octo- bris: Cūq; in eum in- quireretur à iudici- bus, ac periculi uitan- di causa, fure per ur- bis moenia demissus esset, crus ei fractum est. Ita capitur à uigi- libus & in carcerem cōditur. Post aliquod tempus, cūm fidei cō- fessionē, quam inter- rogatus, coram iudici- bus, ediderat, ad uxo- rem & amicos missus fuit, ea postea edita est, 19 Februarij die, ui- uus est ustulatus. Sena- tus Argentinenſis & legati Protestantium missis literis pro eo deprecantur. Sed iam

Relig.	<p>gione transigatur amice, uel si fieri id nondum possit, pax sibi concedatur ad futurum usq; legitimum in Germania concilium. Nam Pontificium quale patretur Tridenti se non morari: idq; semper antea se professos esse, quoties eius incidisset metio, declarant. Pax ergo si sibi concedatur, que non sit astricta Pontificio concilio, tum se non recusare dicunt, quin de auxilijs in Turcam conferendis deliberetur. lib. 16.</p>	<p>cum perlate sunt literae, sublatus erat emedio. lib. 16.</p>	<p>Hispani, quos Caesar per Lotharingiam collocarat in hybernis, Aprili mense discedunt, & per Sueuiam factum itinere, proficiscuntur in Austriam, ad tria circiter millia pedum. lib. 16.</p>
	<p>Inter principes cum de summa rei conuenire non posset, tandem septima die Maij placet ut Caesaris aduentus qui iam in itinere sit, expectetur. lib. 16.</p>	<p>Theologi Parisienses, iussu regis, Meloduni de dogmatis in futuro concilio proponendis, deliberant. Post multam inter eos altercationem, statuerunt, ab his que iam ante Lutetiam promulgant, non esse recedendum. lib. 16.</p>	<p>Franciscus Lotharingie dux moritur, relicto infante filio. tutela eius post multam altercationem, matri eius & patruo episcopo</p>
	<p>Decedit e uita Ludouicus princeps ille Bauarus Herici Brunswicensis amicissimus: cumq; coagmentanda hereditatis causa</p>	<p>Louanienses Theologi 32 capita religionis conscribunt, que post Caesaris edicto sancti. Horum doctorum mos est axiomata nulla, que credi a populo uelint, proponere, rationes nullas adscribere. lib. 16.</p>	<p>Ioannes Minerius Prouincie Gallicae, per absentiam Grini ni, praefectus, Ianuario mense literas impetrat a Galliae rege, commendatione Cardina</p>

1545	Repub.	Religio.	Relp.
Relig.	<p>conuenisset ne uxore duceret, moritur sine liberis. lib. 16.</p> <p>Maij die 16 Caesar uenit Vuormaciam: postridie Cardinalis Farnesius. Is excitandi in Lutheranos belli causa, certo putatur eo uenisse. Na nec per agrum Vuirtembergicum Roma uenit, quamuis fides esset ei impetrata, nec publice quicquam agit: & post aliquod tempus de nocte clanculum discedit. Confirmant id res preterea quam plurime. Nam Roma perscribitur id temporis, Pontificem pedum millia duodecim, equites quingentos in bellum Lutheranum promittere, & clam centuriones atq; belli duces ab eo iam esse conductos. Concione habet preterea Vuormacie postridie Penecosfes monachus quidam Franciscanus,</p>	<p>lis Tornonij, uti fertur, quibus ei demandatur eius aresti executio, quod quinto ante anno in Valdeses Prouinciales Gallos latu erat. Dignam igitur seipso procuracionem nactus, capite primu sancit ne quis Valdeses ulla re iuuat, sed ut promiscue cadantur omnes quocunq; loco deprehensi. Aprili deinde mense cum copijs progreditur. Miseri homines ad eius aduentum per syluas & ardua loca cum pueris et uxoribus diffugiunt. Ille interim deserta ab hominibus oppida diripit, uastat, incendit. Merindoli cum unicu adolescentem reperisset, eum ad oleam religatum, tormentis iubet transfadigi. Cabriam de ditione, pollicitus impunitatem, capit: uerum intromisso milite non tantum fidem uiolat, sed etiam omnem sensura exui-</p>	<p>po Metensu comittitur. lib. 16.</p> <p>Moritur filia Ferdinandi, Polonie regis filio nupta. lib. 16.</p> <p>Nascitur in Hispanijs Casari ex filio Philipo nepos. Verum non multo post eius ortum, interitus natus consequitur. lib. 16.</p>

1545

Respub.

Relig.

Resp.

Reiig.

ad Cæsare & reliquos principes, atq; aperte, cōtra Lutheranos, ad arma cōclamat. Legatio quoq; per id tempus mittitur ad Polonia regem, ut si Protestantes ad sanitatē nō redirent, ope is atque consilio Cæsarem adiuvaret. hæc iam tum futuri belli signa apparebant. Granuellanus et Nauius cum aliquot à Protestantibus delectis agunt de concilio, eundemq; omnino cursum tenet eorum disceptatio, quem paulo ante, cum Ferdinando tenuerat. lib. 16.

Grinianus Gallie regis legatus, in consessu publico Germanos hortatur, ut quod conciliū Cæsar & Gallie rex approbent, id ipsi ne repudient, sed ei se subijciant. Hoc ad terrorem protestantibus inferendum ex cōposito aſium putabatur. lib. 16.

humanitatis. omnes enim cōcidit, nulla uel ætatis uel sexus habitata ratione. multos in æde sacra necat, alios qui alio latebant loco, productos in campum trucidat. quadraginta foeminas in horreo pleno straminis, incendit. qui ab eo furore insantes superfuere, plerisque rebaptizari iubet. editur hæc tam crudelis laniena Aprilis die 20. Cæsi numero fuere tam in oppido quam foris octingenti. Costa deinde expugnatur. mulieres ac uirgines constuprantur, grauidæ quedam ac natiuiores puellæ extinguntur: qui per syluas atque rupes intercipiuntur, partim fame perimuntur, partim confodiuntur, partim demantur ad triremes. Quidam numero ad 25, qui nō procul ab oppido Muſſio cauernam ingressi sub rupe latitabant, pate-

Gallie rex arcem in litore prope Boloniam ædificat, ut Anglos cōmeatu intercludat, ad idq; ne illi longius euagati structure impedimentū faciant, in uicinia exercitiū habet. lib. 16.

Carolus Aurelianus Gallie regis filius Cæsaris futurus aut generus aut affinis, nona die Septembris paucorum dierum morbo perijt, circiter 23 annorū adolescens. lib. 16.

K ij

1545 Relig.

Republica.

Relig.

Resp.

Prodit Lu-
theri liber lin-
gua populari
cui titulus est,
Aduersus Pon-
tificatum Ro-
manum à Sa-
tana constitu-
tum. eo libro
respondet illi
Pontificis epi-
stole, qua Cæ-
sarē à religio-
nis procurati-
one grauisi-
mis uerbis ex-
rat dehorta-
tus: eaq; scri-
pturæ loca
quæ Pontifex
usurpat ad sui
primatus con-
firmationem,
copiosissimè
refutat, & in
ipsum retor-
quet. lib. 16.

Prodeunt Lu-
theri axioma-
ta, quæ dispu-
tauerat ali-
quando, de tri-
bus hierar-

Cum inter principes
de pace non conueniret,
Cæsar legatum mittit ad
Turcam, ut ab eo indu-
cias impetraret. lib. 16.

Conscribentur militem
ad Saxonie fines pro Bri-
tanniæ rege, Fridericus
Risebergus: hanc nactus
occasione Hæricus Brun-
suicensis, profectus in
Galliam, regi promittit
se facile eos dissipaturū,
& hac iniecta spe regem
aliquot emungit aureorū
millibus: quos in bellum
aduersum Protestantes
postea conuertit, neque
quod promiserat magno
pere curauit. lib. 16.

Cæsar propter solitu-
dinem principum, decer-
nit alium Imperij cōuen-
tum Ratisbonæ, mense Ia-
nuario, principes ipsos
iubet, nisi ualitudine de-
tineantur, eò uenire. emē-
dationem Camera, & a-
ctionem religionis in il-
lud tempus reijcit. Ideo-
que Theologorū ibi col-
loquium instituit, quos

facti fumo præ-
focantur. Helue-
tij qui colunt e-
uangelium de-
precabantur pro
ijs apud regem:
sed nulli ijs in
causis depreca-
tioni iam pridem
locus est relictus.
lib. 16.

Tridentum ue-
niunt ad Idus
Martias Pontifi-
cis legati Ioan-
nes Mariæ Mon-
tanus, Marcellus
Ceruinus, Regi-
naldus Polus car-
dinales. uenit a-
liquanto post Ia-
cobus Mendoxa
Hispanus, qui
cum Cæsaris ac-
ceterorū Hispa-
norum moram
excusasset, exci-
piunt eius sermo-
nem legati Pon-
tificij, & se me-
lius de Cæsare

Guliel-
mus Fur-
stember-
gius ca-
ptiuus
Lute-
tiæ, de-
pensis
aureorū
millibus
trigin-
ta, libe-
ratur, et
ad Cæsa-
rem in
Belgiū
uenit, ex-
ceptus
humana-
rissimè.
lib. 16.

1545 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

chijis à Deo
constitutis, ec-
clesiastica, po-
litica, & econo-
mica: quar-
nulla Pontifi-
cem contine-
ri probat. lib.
16.

Emittit Lu-
therus pictu-
ram quamuis
ludicram, ue-
ri tamen præ-
nunciam, de
Pontifice &
futuro conci-
lio. Infidet
Pontifex sui
ample &
mammosæ
quam fodit
calcaribus (ea
nimirum est
Germania)
dextra popu-
lo, suo more,
benedicit. fini-
stra oletum
exhibet, ait-
que, en illud
quod tanto-
perceptis cõ-

sub Calendas Decembres il-
lic adesse iubet. Caput hoc de
Theologorum colloquio, Põ-
tificij obnixè recusabant, sed
tamen obtinuit. lib. 16.

Negotium de Agro Brun-
suicensi antea ceptum, nunc
demum conficitur, & seque-
stro deponitur apud Casarẽ.
Monetur Brunsuicensis, de
nunciata pœna proscriptionis
ut quiescat. Is tamen non
paret, sed occultè copias con-
scribit, ut amissa recuperet.
lib. 16.

Finijt Vuormaciensis hic
conuentus Augusti die quar-
ta. Cesar autè secundo Rhe-
no Colonia domum redit.
lib. 16.

Protestantes ad Gallie et
Anglie reges, diuersos, eodẽ
tempore, de pace legatos mit-
tunt. lib. 16.

Henricus Brunsuicensis
neglectis omnibus Cesaris
edictis, collecta manu, graf-
satur in uicinis agri sui fini-
bus, datq; plurimum damni
finitimis Protestãtib;: Sten-
bruccum suæ dittonis arcem
deditione capit, Vuolffebute-
lum obsidet. Et contra Lant-

sperare di-
cunt, quam
ut Vuorma-
cie (ubi nunc
sit) quicquam
cũ Protestan-
tibus de reli-
gione statuât.
Hoc toto an-
no, propter
serum episco-
porum aduen-
tum, nihil a-
gitur. lib. 16.

Moritur Al-
bertus Cardi-
nalis Mogun-
tinus, eiq; suc-
cedit Sebastia-
nus Hufseste-
nus. lib. 16.

Opera
& soli-
tatio =
ne Casa-
ris, con-
ueniunt
à Gallie
& An-
glie re-
gibus le-
gati de
pace
Brugis,
uerum
paulò
post di-
scedunt
re infe-
ctu. lib.
16.

1545 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

cilium. Sus
uero ad ole
tiniidorem
suspiciit, &
rictu nari=
busq; præ=
dã captat.
lib. 16.

Colonien
ses aduersus
Archiepi=
scopum suũ
Cæsare im=
plorant, gra
ui de ipso
habita que=
rimonia. E=
os autẽ Cæ=
sar sub finẽ
Iunij recipit
in suum pa=
trocinium.

Alijs deinde
literis Ar=
chiepisco=
pum citat
ut intra diẽ
trigesimum
ad se ueni=
at, aut pro=

grauius mandatu sociorum, cũ
genero suo Mauricio, ac Erne=
sto Brunswicensi. Dum non pro
cul utrinq; absunt copie, agitur
de pace à Brunswicensi, interces=
sore Mauricio: uerũ interim
leuibus aliquot prælijs utrinq;
decernitur. Impetrantur tandẽ
inducia, quò de pace facilius a=
geretur, sed ea statim à Brunswi=
censi uiolantur, eoq; res deduci=
tur, post aliquot prælia, ut de
summa rei cum toto Lantgrauij
exercitu sit ei decernendũ. Hic
ipse metuere, & quas antea re=
pudiarat pacis leges grauissi=
mas, post longam deliberationẽ
recipere, leges erant hæ quas ip=
si tulerat Mauricius, ut se & fi=
liũ maiorem natu dederet. Itaq;
paret, & sese cum filio dedit. Ac
cusatur postea Mauricius, quòd
ipsum captiosus uerbis in cas an=
gustias perduxisset. Sed is edito
scripto sese purgat. lib. 16.

Saxo atq; Lantgrauius per
literas à Cæsare contendunt, ut
propter neglecta decreta Impe=
rij, Brunswicensis & socij pro=
scribantur. Alijs deinde literis
Lantgrauitis ultima die Octo=
bris Cæsari significat, de patefa=
cta quadam ex Brunswicensis

Conueni=
unt iterum
inter Ardeã
& Guinam
Anglie &
Gallie lega=
ti, idq; suasu
legatorum
quos mise=
rant Prote=
stantes, sed
nihil tandẽ
est perfectũ,
cũ Angli
Boloniam re=
stituere recu=
sarent. lib.
16.

Anglie rex
Protestantiũ
legatos mo=
net de bello,
quod in ip=
sos compare=
tur: idem fa=
cit quidã ex
præcipuis
eius cõsilia=
rijs, ac excu=
satos edit,
quorũ idẽ
peru præci=
pijs præcipi=
tur. lib. 16.

1545 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

curatorem chartis atque literis, in ipsum mittat. Is uel Ferdinandū fratrem techna autem licet & machinatione. Si hoc quicquam extra fines sua interesse putet, ut Imperij Cæsari præstare uideret, & ex archetypo descriptum esse ex Imperij legibus non teneretur, procuratorem tamen, qui se defenderet, mittit in Belgium. lib. 16.

Iulij die 18, Pontifex Coloniensem Archiepiscopum, & alios eius partium canonicos citat ut ad 60 diem sibi præsto sint Romæ. lib. 16.

Cæsar legatum mittit ad Lantgrauium, ut uictoria uictur moderatè, ut agat legibus potius quàm uictur, utq; pro ueteri principum consuetudine, capitiuos liberaliter ac honestè accipiat. legatus ista decimo octauo die Nouembris exponit. Lantgrauius legato declarat, quam egerit moderatè, quantum de summo iure remiserit, aduersum eos qui Brunswicensi auxiliati erant. Interim contendit ut ex Imperij legibus, ipse cum socijs proscribatur. lib. 16.

Idibus Decembris prodit Tridenti Pontificis bulla, qua populum hortatur ut se ad poenitentiam committeret, ad ieiunium & orationem. postea peccatorum ueniam & remissionem commisit prolixè pollicetur. lib. 16.

1546 Relig.

Reipublica.

Relig.

Relp.

<p>Palatinus Ele- ctor emendationem doctrinae & rituum instituit per suam di- tationem: Ita Ianuarij die decima in prima rio templo Heidel- berge fiunt preces lingua populari. Protestantes ei gra- tulantur per lega- tos, & orant, ut Au- gustinae confesio- nis doctrinam pro- fiteatur, & pacem Caesari suadeat. lib. 16.</p>	<p>Ianuario mense conuentus agitur Protestantium Fran- cofurti. deliberatur ibi de concilio Tri- dentino, de proro- gando facere, de sumptibus belli Bru- suicensis, de non de- serendo Colonienfi, de sollicitando Ca- sare in Comitijs ut det pacem religio- ni, ac rectè Came- ram instituat. lib. 16.</p>	<p>Septima Ianu- arij die Tri- denti, cum au- ctior esset episco- porum numerus, fit initium conci- lij à missa Ponti- ficia. Post mis- sam legati Cardi- nales orationem habent de scri- pto ad patres, ueram quidem in multis, sed fu- catam & simu- latam. omnes e- nim omnium ca- lamitatum cau- sas conferunt in se & ordinem, quem uocant ec- clesiasticum. ue- rum longè aliter loquuntur, ac sentiunt. lib. 16.</p>
<p>Ratisbonae, cum omnes utrinque & Theologi & audi- tores & praesides conuenissent, fit eius colloquij initium, 27 demum Ianua- rij, quod anno supe- riore fuerat designa- tum placet ut Augu- ste exhibita confes- sio disceptetur, omis- sis prioribus tribus capitibus, de quibus iam inter ipsos con- uenierit. leges collo- quij</p>	<p>Hoc in conuen- tu Archiepiscopi Co- lonienfis legati que- runtur de iniurijs cleri, deq; tum Casa- ris tum Pontificis ci- tationibus. lib. 16.</p>	<p>Post habitam orationem, Ioan- nes Fonsæca Epi- scopus Castrima- rinus, recitat de scripto quasdam leges de future actionis condi-</p>

1546 Relig.

Respublica.

Religio.

Resp.

quij hæ à multa fe-
runtur disceptatio-
ne, ut bini utrinque
sermonem omnem
scriptis excipiant,
nec ulli acta collo-
quij communicent.
hoc ita tum statui-
tur si modo Cæsar
& principes Prote-
stantes ratum habe-
rent. lib.16.

Quinta die Fe-
bruarij, Petrus Mal-
uenda, iustificatio-
nem prolixè tractat
more scholastico: in-
terpellatur autem à
Bucero, qui caput il-
lud Ratibone quin-
to ante anno fuisse
conciliatum dicit, il-
le negat. Postea Bu-
cerus idè caput tra-
ctat, diuidit in cer-
tas partes, argumen-
ta Maluendæ refel-
lit, & tandem con-
cludit hominem iu-
stificari gratis, sine
meritis, & Deum
imputare nobis pro
iustitia fidem. succe-
dit.

dant: sed illi offen-
sionem ueriti recu-
sant. lib.16.

Cùm increbre-
sceret rumor de bel-
lo contra Protestan-
tes, Ianuarij die 24,
Lantgrauus ad Grã-
uellanum per lite-
ras, quæ sint eius in-
dicia explicat, &
quàm non incerta.

addit per mirum ple-
risque uideri, quòd
Cæsar qui pacatum
habeat Gallum, &
cum Turca fecerit
inducias, modò co-
pias conducat. Grat-
uellanus septimadie
Februarij per lite-
ras Cæsarem negat
copias conducere,
negat eum de bello
cogitare, & quam
longissimè potest,
omnes belli suspicio-
nes ab eo remouet.
lib.16.

Augustani cùm
de Cæsaris & Pon-
tificis apparatu bel-

tione atque or-
dine. omnes au-
tem erāt fere hu-
ius generis, ut
singuli sepe deli-
cta confiterētur,
Deum orarent,
episcopi singu-
lis diebus domi-
nicis missam per-
agerent, honestè
& moderatè ue-
stirentur, sobriè
uiuerent, ut in
dicendis senten-
tijs, decretum
Toletani conci-
lij sequerentur,
agerēt modestè,
non clamose, &
cætera fere hu-
iusmodi. lib.16.

Alter confes-
sus fit quarto die
Februarij. nihil
ibi tum agitur,
nisi quod symbo-
lum fidei recita-
tur, & tertio cō-
fessui dies dicitur,
ad octauum
Aprilis diē, quo
tempore plures

1546 Relig.

Republica.

Relig. Reip.

dit Bucero Billicus Car melita, & ea quæ Buce rus dixerat conatur re= sistare. Decimo tertio Februarij die Maluen= da Bucero respondet, et hæc tria concludit, ope= ra disponere ac præpa= rare ad iustificationem: charitatem esse formam iusticiæ, iustificatorum opera cõsummare iusti= ficationem, & mereri uitam æternam. lib. 16.

Decimo quinto Fe= bruarij die, cum nouæ leges colloqui à Cesare allatæ essent, quæ prin= cipi Saxonie displice= rent, ac imprimis illa, ne quid de colloquio ul= li enunciaretur prius quàm ad Cæsarem re= latum esset, suos ipse theologos reuocat. Bu= cerus uigesimo die Mar= tij discedit ad Lant= grauium, ut eum de to= ta re faceret certio rem. Ita tandem colloquium abruptum. Pontificij hunc discessum postea criminati sunt, sed Bu=

cerus

lico multis ex locis co= gnouissent, Palatino at= que Lantgrauio arcane denunciãnt. Ii statim deli= berandi causa Francofur= tum, ubi conuenerant ca= teri, se conferunt: lega= tionem ad Cæsarem pro= Coloniensi decernunt, ac mox inde se domum re= cipiunt. Interim desertur ad Cæsarem Smalcaldi= cos aduersus ipsum Fran= cosurti coniurare: eaque captatur aperti odiij ad= uersus ipsos occasio. lib. 16.

Nauius, orto sermo= ne inter eum & Solmen sem comitẽ, de belli con= tra Protestantes rumore, (inciderat enim is in Sol mensẽ, cum ad Palati= num iter faceret) copiose purgat Cæsarem de belli suspitione. suadet autem Lantgrauio ut Cæsarem paucis comitatus conue= niat: futurum ita ut om= nis utrinque tollatur su= spicio. Lantgrauius, ad= monitus à Solmensi, re= spõdet, re communicati

sperabã tur adfu= turi. lib. 16.

MO= ritur Al phonfus Dau= lus Cæ= saris per Insubri am præ= sectus, in eiusq; locũ suc= cedit Ferran= dus Gõ zaga, Mantua nus, qui antea fu= erat Sici= liæ pro= rex. lib. 16.

cerus illis copio
se respondet, &
simul quicquid
de iustificacione
hominis dici po-
test, tractat &
explicat copio-
se. lib.16.

Lutherus e-
uocatur à Mans-
feldijs comiti-
bus, ut disidiū
inter eos ali-
quod de finibus,
quæ cōponeret. que
negotia licet tra-
ctare non sole-
ret, hanc tamen
operam princi-
pibus ijs, in quo-
rum ditione na-
tus erat, negare
iuste non potuit.
Is ergo cum esset
Islebij, unde na-
tus erat, & ali-
quoties in tem-
plo docuisset,
decima septima
die Februarij coe-
pit.

cum socijs, se non recusare,
quin Cæsarem adeat. lib.16.

Protestantium & unà cū
ijs Palatini & Brandeburgi-
ci Electorū legati apud Cæ-
sarem deprecantur pro Co-
loniensi. summa petitionis
erat, ut hanc causam Cæsar
ad ceteras religionis refer-
ret, & institutā à clero actio-
nē rescinderet. Etenim si qua-
uis ei fieret, eum se nō posse
in periculo honeste desere-
re. Cæsar contra quā iustas
& graues causas aduersus
ipsum habuerit, quāmq; le-
niter egerit demonstrat. De-
niq; se rem omnem ex prin-
cipum consilio, in proximis
comitijs esse transacturum
pollicetur. lib.16.

Cum sub exitum Martij
Cæsar uenisset Spiram, itu-
rus ad Comitata Ratisbonā,
uenit eō Lantgranius, con-
filiotum Nani, tum etiam
Granuellani: uenit etiam Pa-
latinus Elector, & à princi-
pe Vuirtembergico quidam
legatus. Vigesima octaua die
Martij, Cæsar atque Lant-
granius, diu multūmq; uo-

Aprilis
die octauo,
tertius fit
Tridentī cō-
sessus pa-
trum. De-
cernitur il-
lic de aucto-
ritate sacre
scripturæ:
recitatur ue-
teris & no-
ui testamēti
libri, eorū-
que eterna
auctoritas
esse inbe-
tur. Vetus
illa & uul-
gata Biblio-
rum trans-
latio sola in

1546 Relig.

Respublica.

Religio. Resp.

pit grauiter a-
grotare. Aderat
illi tres filij cum
alijs aliquot ami-
cis. Postridie à
coena, cum pios
paulò ante ser-
mones de rebus
sacris habuisset,
ac animum suū
Deo semel atque
iterum commen-
dasset, tanquam
dormiturus pau-
latim è uita de-
cedit, annos na-
tus tres & sexa-
ginta. Defertur
mortuus Vittem-
bergam & ho-
norificè quinto
post die sepeli-
tur. Quos ha-
buerit sermones
ante mortem, et
qua moriens sit
usus precatione,
uide apud Slei-
danum. lib. 16.

rijs de rebus colloquuntur,
ac primum de rumore belli-
co, quem Cæsar extinguit
quantū potest. uicissim pur-
gat se Lantgrauius de con-
uentu Francofurtensi, ubi
coniurasse aduersus ipsum
Protestantes rumor erat: Pe-
tit Cæsar ab eo, ut cum suis
consiliarijs de ineunda pa-
cis & concordia ratione de-
liberet. Is per sociorum ab-
sentiam se excusat: neq; ta-
men recusare dicit, quin de-
care cum ipsis sermonē ha-
beat, modo id sit sine præiu-
dicio. De Ratisbonensi col-
loquio, queritur Lantgra-
uius iniquas ibi latas esse cō-
ditiones, neq; tamen se scire
an sit abruptum dicit. De
concilio Tridentino, docet
quaratione, & antea sem-
per, & nunc quoq; tantope-
re à se repudietur. Ad hæc
Cæsar ait, se concilium pro-
curasse, ut qui sunt ibi pa-
tres ultro sese reformēt ipsi:
neq; sui esse propositi, ut si
quid ibi decretum sit, con-
fessionis Augustanæ socijs ic-
circo ulla uis fiat. Colonien-
sem grauitè incusat Cæsar,
cōtra Lantgrauius excusat,

templis at-
que scholis
iubetur ha-
bere locū.
Statuitur ut
in interpre-
tanda scri-
ptura, sola
sit regula
patrum au-
thoritas, &
cōsensus Ec-
clesiæ. man-
datur ne
quid excu-
dant libra-
rij nisi de
cōsensu præ-
sulis ordina-
rij. edicitur
ne quis Scri-
pturæ au-
thoritate ad-
res impias,
ludicras &
uanas abu-
tatur. futu-
ro confessui
dies ad 17
Iunij desi-
gnatur. lib.
17.

1546 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

Ioannes Dia-
zius Hispanus
theologus (qui
relictâ Lutetia
propter Euange-
lium sese contu-
lerat Argentora-
tum) adfuerat
Bucero Ratisbo-
næ, & cum Mal-
uenda pōtificio
doctore popula-
ri suo, diu mul-
tumq; fuerat col-
locutus. Ei fra-
ter erat Alphon-
sus Romæ Iurif-
consultus, qui si-
mul ac audiuit
fratrem in Ger-
mania esse, &
partes defende-
re Lutheranor-
um, ratus hoc
ad suam & pu-
blicâ patriæ insa-
miam pertinere,
continuo uenit
ad fratrem qui
tum erat Nubur-
gi: ac cum nulla
eū ratione à uera
religione dimo-
uere posset, fin-
git

et uirum bonum esse ait, qui
cupiat ex præscripto sacra-
rum literarum suam eccle-
siam emendare. Cæsar impe-
ritum esse arguit, & omnia
immutare, negat esse refor-
mare. Quod à canonicorum
bonis, non temperare dice-
retur, excusat Lantgrauus,
idq; eo ab ipsis fingi docet,
quod ex legibus Imperij in
Turcicum & Gallicum bel-
lum pecuniam ipsis impera-
rit. lib. 17.

Postridie apud Palatinū
electorē colloquantur Lant-
grauus, Granuellanus, Na-
uius, & Wirtembergicus le-
gatus, de ineunda religionis
concordia. Lantgrauus Spi-
rense decretum factum ante
annum secundum laudat, &
seruandum suadet. Ceterum
quia de generali cōcilio nul-
la aut perexigua spes sit, i-
deo per nationis Germani-
cæ concilium instituendam
esse religionem censet. Gran-
uellanus excipit, Spirense
decretum illud tempori suis
se accommodatum. Ceterū
prouinciale concilium ad
morū non ad doctrine emen-

Vndeci-
ma die Apri-
lis Pontifex
datis literis
Sedunensem
ac Curien-
sem Helueti-
cos Episco-
pos euocat
ad conciliū:
mittitq; ad
eos legatiū
cum manda-
tis, Hiero-
nymum Frā-
chum. lib.
17.

Ponti-
fex Aprilis
die 16 solici-
tatione Co-
loniēsis cle-
ri, Louani-
ensis Acade-
miæ, & epi-
scoporum
Leodini at-
que Vtricē-
sis, lata sen-
tentia, Colo-
niensem Ar-
chiepisco-
pum à Ro-

1546 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

git ipse se ad eam accedere, atq; ita fingit ut cupido fratri facile persuadeat. conatur præterea fratrem secum pertrahere in Italiam, sed frustra. discedit ergo solus, uerum non multum adhuc erat itineris emensus, cum redit ipse in urbem, mittitque summo mane carnificem suum famulū ad fratris diuersorium: qui cum dixisset se ab eius fratre ad eum habere literas, facile ingreditur: consurgit ergo è lecto Diazius, poscit fratris literas, legit: Interim à tergo famulus, securim, quam ad hoc compararat, infligit ei ad manubrium usq; in capitis partem dextram: ita præcis cerebri organis nullam miser Diazius uocem edit, sed propè mortuus concidit.

dationem pertinere. Palatinus suadet colloquium quale ceptum erat Ratisbonæ. Tandem ubi inter eos conuenire non potest, suadet Lantgrauio Granuellanus, ut ipse ad comitia ueniat Ratisbonæ: ille se excusat. Idem contendit ab eo Caesar paulo post, cum salutandi causa uenisset, urget iterum atq; iterum. sed periculum excusat Lantgrauius à Brunswicensis socijs, si longius absit à sua ditione. Tandem amice dimissus Lantgrauius domū redit. lib. 17.

Ad hoc tempus Vuormacie conueniunt Protestantes, Rauesburgenses in seclus recipiunt: cumq; de Cesaris bono erga se animo è Lantgrauij literis cognouissent, Aprilis die 23 discedūt, ut eò citius eant Ratisbonā. lib. 17.

Vbi Cesar ac reliqui Ratisbonæ conuenissent, altera die Iunij, queruntur Protestantes apud Cesarem, & mox apud Ferdinandum de cæde Ioannis Diazij. Respondet uterque se esse cum

mane ecclesie communiōne se parat, priuat Archiepiscopatu, eum que ut litis sumptus restituat aduersarijs condēnat. lib. 17.

1546 Relig.

Reipublica.

Relig. Reip.

cidit. Mox ille se
 proripit, & ad por-
 tam urbis conscen-
 sis equis ipse & Al-
 fonfus magna celeri-
 tate diffugiunt. po-
 stea tamen Oenipon-
 ti comprehendun-
 tur. Oppidum illud
 ditionis est Ferdi-
 nandi. Otto Henri-
 cus et Palatinus plu-
 rimum contendunt,
 ut quamcitissime co-
 gnitio habeatur, at-
 que etiam, ut ad se
 Nuburgum, ubi
 cædes erat facta, re-
 mittantur. Verum
 dum Ferdinandici
 moras neclunt, ue-
 nisse dicuntur Cæsa-
 ris literæ, quibus re-
 ad suam cognitionem
 reuocaret. Ita scilicet
 seruat parrici-
 da, iis. j. manifestè
 opprimitur à Cæsa-
 rianis. lib. 17.

fratre deliberaturum. lib.
 17.

Quinto die Ianuarij Cæ-
 sar conuocatis ordinibus,
 proponit de dissidio religio-
 nis pacædo deliberationem.
 Camere sumptus petit à sin-
 gulis principibus tolerari,
 qui ius habent constituendo-
 rum assessorum, seque uult
 ea impensa liberari. Aduer-
 sus Turcam quia & breui
 finiant induciæ, & uiolen-
 tur multis modis, poscit ut
 antea promissa auxilia con-
 ferantur. lib. 17.

Secessionem Ratisbone
 faciunt Electorum Pontifi-
 ciorum legati Moguntini ui-
 delicet atque Treuirenses, et
 cum antea semper soliti es-
 sent cum socijs Electoribus
 communicare consilia, nunc
 se demum separant ab ijs, &
 ceterorum Pontificiorum
 principum legatis coniun-
 gunt, Tridentinum conciliū
 approbant, orantq; Cæsa-
 rem, Protestantibus persua-
 deat ut idem faciant. Illi con-
 tra petunt uel per conciliū
 in Germania liberum &

1546

Reipublica.

Relig. Resp.

Relig.

pium, uel conuentum Imperij & Theologorum colloquium religionem instaurari. lib. 17.

Increscit hoc tempore bellum, & Caesar nona die Iunij celerissimo cursu Romanam mittit Cardinalem Tridentinum, qui cum Pontifice aduersus Protestantes seorsum faciat. Belli duces ipse centuriones & tribunos cum pecunia dimittit, ut e-

Pala-
tinus
lector
Argen-
torato
uocat

Pantum
Fagium
Theolo-
gū Hei-
delber-
gam, ut
in Euan-

gelij do-
ctrina
ceteris
preceat,
et uiam
comon-
stret.
lib. 18.

uestigio delectus habeant. Burenfi Comiti Maximiliano iam ante man- dauerat, ut quantas omnino posset equitum peditumq; copias per infe- riorem Germaniam conduceret. lib. 17.

Protestantium legati Iunij die de- cimo sexto Casarem interrogant de bello. Is non negat, sed in rebelles quosdam, & pacis publica pertur- batores, parari dicit. lib. 17.

Decima septima Iunij die Caesar datis literis ad plerasq; ciuitates se- deris Protestantium, imprimis ad Ar- gentinenses, Noribergicos, Augusta- nos, Vlnenses, conatur persuadere non in ipsos suscipi bellum, sed in alios quosdam rebelles, maiestatis re- os, qui consilia in ipsarum etiam ci- uitatum perniciem moliantur. Itaq; se confidere ad extremum ait ipsos

Decima
septima Iu-
nij die, Tri-
denti statui-
tur ut in sin-
gulis siue
monacho=
rum siue ca-
nonicorum
collegijs, u-
na lectio
theologica
instituat, ut septimo
quoque die
episcopi, ar-
chipresbyte-
ri, pastores
populoque
ad salutem
sunt neces-
saria denun-
cient, qui in

1546

Respublica.

Relig.

Resp.

Relig.	<p>sibi aduersum tales hostes non esse defuturos. In eandem fere sententiam ad principem Vuirtembergicum scribit. Granuellanus et Nauius eodem die ciuitatum quas dixi legatos ad se uocant, et eodem modo quo Caesar per literas, cum singulis colloquuntur. lib.17.</p>	<p>collegijs et alijs ecclesijs prealigent aut concionabuntur, ut sint et uite et eruditionis abbati uel</p>	
	<p>Senatus Argentinensis acceptis uigesima quarta Iunij die Cesaris literis, respondet copiosissime, sequitur ac sui foederis socios purgat diligenter, et ad singula criminatum, quibus opprimantur, capita respondet. Postremo Caesarem obsecrat, ut arma deponat, et qui deliquerint in eos iure ac legibus animaduertat. lib.17.</p>	<p>probate. ut diligenter caueant episcopi, ne quid falsa doctrina doceatur. Fit decretum de peccato originis, tollitur uinum eius omnem per baptismum: manere qui dem concupiscentiam, sed eam peccatum esse desinere.</p>	<p>Vigesimo sexto die Iunij, opera Cardinalis Tridentini, conceptum iam antea et informatum secundum decernitur Rome inter Caesarem et Pontificem ad reducendos Germanos ad sancte sedis obedientiam. deponit Pontifex Venerabilis ducenta aureorum</p>
	<p>Mauricius uigesimo quinto die Maij Ratisbonam uenit, ac ubi diu multumque cum Cesare collocutus esset, Iunij die uigesimo discedit. paulo post Pragam ad Ferdinandum regem proficiscitur. lib.17.</p>	<p>De Maria uirgine idem statuunt quod ante Sixtus Pon</p>	
	<p>Protestantium legati cum ad uim et arma omnia spectarent, Ratisbona discedunt. lib.17.</p>		L

1546

Republica.

Relig.

Reipub.

Relig.

Cæsar ad Idus Iunij lega-
tum mittit ad Heluctios,
cūq; se in seditiosos et reos
maiestatis mouere bellū de-
clarasset, petit ut in ueteri
amicitia & fœdere maneāt,
neq; quicquam contra se mo-
ueant. lib.17.

E' Protestantibus dux
Vuirtembergicus & supe-
rioris Germaniæ ciuitates
primæ, copias conscribunt,
& stant in armis diuiso exer-
citu. Iunij die 21, Gunspergi,
alteri agmini Schertelinum,
alteri Hedecum præficiūt,
ei nimirum, quod Vuirtem-
bergicus ad uiginti quatuor
signa peditum, conscripse-
rat. lib.17.

Legati Protestantium
Vlma, 21 Iunij, dant literas
ad Venetos, ac de Pontificijs
iniurijs conquesti, rogant ne
cuis copijs per suos fines iter
præbeant. idem rescribunt
ad Rhoetos atq; Tirolenses.
lib.17.

Cæsar nona die Iulij in-
terroganti Palatino de cau-
sa belli, et qui eo peterentur,

tifex quar-
tus statue-
rat, eam ui-
delicet ex-
tra peccatū
originis es-
se conce-
ptā. lib.17.

Petrus
Danesiuss
Galliæ re-
gis Triden-
ti legatus in
hoc confes-
su orationē
habet, et de

Regis erga
Pontifices
meritis co-
piosius lo-
cutus, postu-
lat, quædā
de Galliæ
regum pri-
uilegijs, sibi
confirmari.
lib.17.

Iulij die
tertia Pon-
tifex horta-
tur Heluc-
tios per li-

millia in hoc bel-
lum: alit præte-
rea ad sex men-
ses peditum Ita-
lorum decē mil-
lia, & leuis ar-
mature quingē-
tos equites. po-
stremo Cæsari

permittit ex an-
nuis prouentibus
monasteriorū di-
uendere usq; ad
quingenta mil-
lia aureorum.
lib.17.

Fit pax inter
Galliæ atq; An-
glie reges. An-
glo Bolonia re-
linquitur, donec
Gallus debitam
pecuniam per-
soluerit. Ger-
mani milites qui
Galliæ regi me-
rebant transeunt
ad Protestantes,
idque illis cadit
per commodē.

Anglus confir-
mandæ amicitie
causa, Isabellam

1546

Republica.

Relig.

Respub.

<p>Relig.</p> <p>eadem ferè respondet, quæ antea ad ciuitates rescripserat. Postridæ Palatinus responsum Cesaris Saxoni, Lantgrauio, & Vuirtembergico mittit, & explicato cõmuni periculo suadet, ut de suo iure decedant potius, quàm ciuile bellum in Germania excitari patiantur. lib. 17.</p> <p>Saxo atque Lantgrauius magno studio copias conducunt: & cum deliberandi causa conuenissent, Iulij die quarto, datis ad Cesarem litteris, cum de suo erga ipsum obsequio et obseruantia multa essent locuti, queruntur tandem quod indicta causa, contra leges Imperij, & ipsiusmet Cesaris iusiurandũ, ad libidinem uidelicet Antichristi, atq; ad nutum nefarij & impij Tridentini concilij, sibi bellum inferatur. lib. 17.</p> <p>Coloniensis Archiepiscopus, u</p>	<p>teras ut Tridentinum ad concilium, tâquam ad cœlestem angelum, cui Deus ipse præsit, ueniant. Declarat etiã quomodo ipse atq; Cesar ad concilium & sanam religionem Germanos adire statuerint (quod tamen Cesar ad eos dissimulauerat) petitq; ut ipsi ad eam rem auxilia conferant. lib. 17.</p> <p>Cæsar Iulij die septima Coloniensẽ Archiepiscopo, graui denunciato periculo, nandat ne suos alteri quàm sibi militare patiat. parat</p>	<p>Henrici Gallie Delphinifiliam, recens natam, suscipit è baptismo. lib. 17.</p> <p>Cardinalis Andream Scotus, in arce sua, à nobili quodam, cuius fratrem ob Lutheranismũ uexauerat, sub ipsum prandij tempus occiditur. lib. 17.</p> <p>Legati Protestantium superioris Germaniæ, dum sunt Badenæ, Iulij die quinta reijciuntur in mensẽ Augustum. Postulabant ij ne militi externo Heluetij darèt iter per suos fines, & ut suos militare sibi permitterent. lib. 17.</p> <p>L iij</p>
---	---	--

1546

Reipublica.

Relig. Resp.

Relig.
immi-
nēs Ger-
manie
pericu-
lū Deus
auertat,
preces
publicē
feri iu-
bet. lib.
17.

Archiepiscopus & Cæsaris literas pas-
sim in sua ditione promulgat. lib.17.

Protestantes cum priuatim ad Cæsa-
rem rescripissent, Idibus Iulij edunt pu-
blicē libellum, quo certis argumētis, si-
gnis atque indicijs confirmant & euin-
cunt, quanuis Cæsar dissimulet, nihil ta-
men hoc tempore moliri aliud, quàm ut
ueram religionem profliget, & ad Tri-
dentinum concilium Germanos adigat.
lib.17.

Albertus & Ioannes Brandeburgi-
ci, ambo religionis, & Ioannes quidem
etiam fœderis Protestantium, cum Cæ-
sari militarent, Ioannem Smalcaldici in-
terpellant, ut ex legibus fœderis, in Cæ-
sarem qui religionem oppugnet se con-
uertat. Ille Cæsarem sibi cauisse respon-
det, non peti hoc bello religionem: se
quidem fœderis Smalcaldici, uerum Au-
gustine tantum confessionis ratione. Si
quo ullo alio priuato fœdere teneatur,
in eo Cæsarem excipi disertis uerbis. Illi
uicissim ex ipsiusmet literis contra do-
cent, & ea quæ responderit, nullius ad
excusationem esse momenti planum sa-
ciunt. lib.17.

Pon-
tifex Idi-
bus Iulij
decernit
ieiunia
& ora-
tiones,
ut Deus
bellum
contra
Prote-
stantes
beneuer-
tat. lib.
17.

Lantgrauius 16 Iulij die (tanta nimi-
rum fuit eius diligentia, et hominum ad
hoc subeundum bellum alacritas) copias
educit in hostem. ac cum Saxone itinere

1546

Republica.

Relig.

Resp.

Relig. facto per Franconiam contendit ad socios. eo ueniunt Mauricij et electoris Brãdeburgici legati, petuntq; ut sibi liceat inter utrosq; intercedere. uerum prasens responsum nullum ferunt. Hoc autem consilium Smalcaldicorum tum fuit, ut iter Italis ad Cesare intercluderetur. iccirco mittitur Schertelinus ad Alpes, ut uiam angustias occuparet. Ille profectus Fiessam ex itinere capit. postea Erebergum arcem editissimo loco positam, quo iter Italis facere necesse esset, occupat. uerum cum vicini populi ad arma concurrerent, relicto prasidio cogitur paulo post redire ad socios. lib. 17.

Alter Protestantium exercitus cui præerat Hedecus, Iulij die 23 Dillingam ac mox Donauerdam deditione capit. lib. 17.

Cæsar Ratisbonæ copias expedit. Hispanos quos anno superiore è Lotharingia miserat in Austriam, euocat. paucos ad huc omnino secum Germanos et Hispanos habet. Interim 20 die Iulij Saxonem atq; Lantgrauum publicis literis proscribit. causas adfert proscriptionis, gesta ab illis bella contra ordines, princi-

Põtifcis legatus Hieronymus Franchus, per literas petit ab Heluetijs, ut declarent an se foederi Pontificio, aduersus Germanos coniungere uelint, et se concilio Tridentino In eorum autem numero erant duo archiepiscopi, unus Gothus Vpsalensis, Olauus magnus, alter Hibernus Armacanensis. Ti licet præter umbram et inanem titulum archiepiscopatus nihil haberent, et Põ-

Põtifcis legatus Hieronymus Franchus, per literas petit ab Heluetijs, ut declarent an se foederi Pontificio, aduersus Germanos coniungere uelint, et se concilio Tridentino In eorum autem numero erant duo archiepiscopi, unus Gothus Vpsalensis, Olauus magnus, alter Hibernus Armacanensis. Ti licet præter umbram et inanem titulum archiepiscopatus nihil haberent, et Põ-

Augusti die septima ingressus strages editur Mechliniæ cum puluere tormentarius qui in

L. iij

1545

Reipublica.

Relig.

Relp.

<p>Relig.</p> <p>pes spoliatos, episcopos oppres- sos, iudicia sublata, foedera con- tra se inita, Turcam in Germa- niam allectum, Postea Iulij die 22 legatum remittit ad Turcam: & ad Calendas Februarias anni se- quentis Imperij cōuentum reij- cit. lib. 17.</p> <p>Dux Cliuensis Gulielmus, & Albertus Bauariae ducis filius Ferdinandi regis duas filias du- cunt in uxores, Ratisbonae, nu- ptiae celebrantur in medijs tur- bis & motibus bellorum. lib. 17.</p> <p>Cesar Augusti mensis die pri- mo, misso ad Mauricum & Au- gustum proscriptionis exemplo, mandat ipsis ut proscriptorum quae ad ipsos tāquam proximos agnatos pertineant, occupent: ni- ita faciant, minatur grauem pœ- nam. lib. 17.</p> <p>Protestantes Augusti die ter- tio, scribunt ad Gulielmum Ba- uariae ducem, de dato ab ipso cō- tra fidē, externo militi per suos fines itinere, rogant ut Caesaris militem ē suis oppidis Rero & Ingolstadio migrare iubeat, aut sibi tantundem praesidij ijs locis imponere permittat. lib. 17.</p> <p>Cesar Augusti mensis initio,</p>	<p>tifex ipse menstrua pensione eos alere coge- retur, tamē ad ostenta- tionem & pompam eos uoluit concilio interesse: quasi duo isti populi tam longin- qui Gothi & Hiber- ni suas eius iugo cerui- ces submit- terent. lib. 17.</p>	<p>turri qua- dam ad ur- bis moenia reconditus fuerat, con- flagrasset. Turris, nō humano a- liquo consi- lio, sed de coelo tacta, igne corri- pitur. lib. 17.</p> <p>Augusti no- no die Hel- uctij Pontifi- cij Protestā- tium legatis respondent, se se nolle huic bello immiscere, aut in alter- utram par- tē inclina- re. petunt etiam, ut quos ipsi ex suis condu- xerint di- mittant, & domum re-</p>
---	---	--

1546

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. cum iam Protestantes cum omnibus copijs essent ad Danubium, relicta Ratisbona cum presidio Landishutum petit, Bavarie ducis oppidum ad Isaram flumen, & pro moenibus castra ponit. lib. 17.

Protestantes Augusti mensis die undecima, comunicato consilio, epistolam scribunt, & per tubicinem ad Caesarem mittunt. ea cum iniustum inferri sibi bellum declarassent, multaque de sua causa & equitate attulissent, tandem defendendi sui causa, et propulsandae, non inferendae iniuriae eam Caesari, qua devincti sint, fidem renunciant. Caesar epistolam hanc non modo non recipit, sed etiam si quis in posterum ab eis ad se veniat, laqueum comminatur. Has literas Protestantes post multam disceptationem ei inscribebant qui se gereret pro Caesare. Censuerat Saxo cum non esse affandum nomine Caesaris, sed Lant grauius repugnabat. lib. 17.

Habita deliberatione Protestantes Ratisbonam cogitant, eo consilio, ut si Caesar obsessis opem ferat, de summa rei cum eo dimicent. sed cum lente progrediuntur, interim adueniunt Caesari sub Idus Augusti Pontificij milites ad decem millia pedum, equites ad quingenti. his pra-

dire patiantur. Caesaris uero legato promittunt se a pactis et foederibus Austriacae domus & Burgundicae non esse recessuros. Ceteri qui Pontificiam religionem a se reiecerunt, uelle se deliberare & a Caesare cognoscere, respondunt, an Germanis saluam permittat religionem. Cum autem 27 die Augusti, datis literis, id eis facile persuasisset, respondent, se quod se deceat esse facturos. lib. 17.

Relig. erat omnibus Octavius Farnesius Pontificis nepos. lib. 17.

Caesar cum copijs uenit Ratisbonã, ac mox Ingolstadium. Protestantes, ne Nuburgum atq; Donauerdam occupet, sicque in agrum Wuirtembergicum iter abeat, eunt obuiam. Interim committit Sulmonensis princeps cum Lantgrauo leue prælium. Propius enim Ingolstadiũ accesserat, ignarus ibi Caesaris esse copias. utrinq; nonnulli desiderati, uulnerati plures. Insequenti nocte irruunt Hispani in castra Saxonis & ad centum pedites interficiunt: ex ipsis quoq; nonnulli sunt desiderati. Postridie 29 Augusti, erumpunt equites Itali in exploratores quosdam Protestantium, cunq; multi utrinq; cecidissent, nihil de castrorum hostilium situ a Protestantibus est cognitũ. lib. 17.

Protestantes pridie Calēdas Septembris, reperto uado flumen traieciunt, & editum quendam lacum occupant, prope Ingolstadium, atq; ibi castrametantur. Postmodum tormentis magno impetu Caesaris castra concutiunt: sed cum is eam sustinuisset tempestatem intrepidus, sequenti nocte castra munit. Lantgrauij tum erat consilium Caesaris munitiones disturbare, & summis in eum copijs impressionem facere. sed non ita reliquorum tulit consilium. præclara oc

1546

Respublica.

Relig.

Resp.

Relig. *casio dicitur rei bene gerendæ tum omiffa. lib. 17 & 18.*

Burenfis Comes, qui in Belgio Cafari collegerat exercitum, Augufto mense, oppofitis Smalcaldicorū copijs, Rhenum traifcit ad Moguntiam. Septembri, Cafari fe coniungit ad Ingolftadium, uitatq; Protestantium infidias, qui ei obuiam ierant, ut tranfitu prohiberent. lib. 18.

Bohemi Ferdinandi criminationibus occupati, Protestantibus auxilium negant. Illi eis per literas bello religionem peti confirmant, & ne quid hostile contra fe faciant, poftulant. lib. 18.

Proteftantes, acceptis à Cafare Saxonis atque Lantgrauij profecriptionis tabulis, respondent copiofe: ac primum quod de ftudio religionis & reipu. præ fe ferat Cafar, hoc effe fimulatū & falſum docent multis & quidem grauiſſimis argumentis. deinde purgant fe figillatim de ijs quas ipsis obiecerat criminationibus, ut de reſtitutione ducis Vuirtembergici, de bello Brunſuiceniſi, de ſubuerſione iudiciorū & alijs cuiusmodi profecriptionis cauſis. lib. 18.

Cafar promotis ab Ingoſtadio ca

Pontifex ſicut antea incendiarios, ſic nunc emittit ueneficos in Germaniã et præcipue Saxoniam, qui puteos & aquas ſtagnantes ueneno inficiant. Id cū indicijs tum etiam per confitentes reos eſt cognitum. lib. 18.

Petrus Stroza Gallie regis impulſu trecenta millia aureorum mutua Proteſtitibus promittit: Ve-

1545

Republica.

Relig. Resp.

Relig. stris, Nuburgum petit, ac deditioe ca-
pit: inde Maxamū uenit. Protestantes,
quibus sese ea copiae coniunxerant, quae
Burensem Moguntiae detinuerant, cum
intellexissent Caesarem Augustam cogi-
tare, Danubium transmittūt. uerū cum
iam esset Caesar Maxami, ad priora ca-
strareuertuntur. lib. 18.

Protestantes sub finem Septembris
solicitant Helucios, ut sibi ferāt opem,
& in Caesaris finitimas ipsis prouincias
impetum faciant. Verum illi non esse si-
bi temere recedendum respondent a pa-
ctis quae sint sibi cum domo Burgundi-
ca atq; Austriaca. Inde enim toti Helue-
tie annonam suppeditari dicunt. lib. 18.

Caesar Octobris die tertia Monhe-
mum uenit. Protestantes eum insequuti
non supra dimidium ab eo miliare ca-
straponunt. est tamen inter utranq; a-
ciem fluuius Egra medius. utrinq; pra-
lium paratur, & iam Burenensis comes
transmittebat fluuium, cum ecce à Cesa-
re reuocatur. Postridie inicitur leue pre-
lium, quo Albertus Brunswicensis Philip-
pi filius occumbit. Interiectis aliquot
diebus Octauius Farnesius à Caesare mis-
sus, Donauerdam occupat ex insidijs, e-
oque Caesar se recipit. lib. 18.

Bohemi à Ferdinando excitati instāt
Electoris Saxoniae finibus: Ioannes Gu-

rum per
suasio-
ne & a-
stu Car-
dinalis
Turno-
nij ut
nulli tra-
deren-
tur est
perfe-
ctum.
lib. 18.

Relig.

lielmus Electoris filius Mauriciū orat,
ut auxilia ad depellendum periculum
subministraret, sicuti ex hereditario fœ-
dere teneatur. Is fœderi se ullo teneri
negat, quo non Cæsar sit exceptus. Inte-
rim eius impulsu ordines Saxonem soli-
citat, ne si suus princeps Mauricius pos-
sessiones eius, ad depellendum, quod à
Ferdinando immineat, periculum, occu-
parit, id indignè ferat. In eandem etiam
sententiam ad Lantgrauium, 11 die O-
ctobris rescribunt. lib. 18.

Schertelinus dux belli præstantissi-
mus, Augusta missus, cum bellum nõ eo
quo deberet consilio geri prouideret, &
quo d Lauringam, uti suadebat, non itū
esset, offensus, discedit è castris & domū
se recipit. Cæsar interim et Lauringam,
& omnem Danubij tractū, Vlmam pe-
titurus, occupat. lib. 18.

Smalcaldici decimo quarto Octobris
Giengam ueniunt, & ex aduersa parte
Cæsariani exercitus, ipsi castrametantur,
sic ut fluuius Brenta flueret medius.
Saxo hostem aggreditur, sed cunctan-
ter, ita ut ipsi pedem referre licuerit. O-
missa tum putatur præclara rei bene ge-
rendæ occasio, cum esset utrinque flumi-
ne conclusus Cæsaris exercitus. lib. 18.

Idibus Octobris Cæsar ponit in syl-
ua insidias, eoq; hostem pellicit. sed id

1546

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. non succedit. Lantgravius enim praesto est auxilio suis, & acriter ad noctem usque dimicat. Non multo post mittit Caesar noctu copias, quae silentio profectae incautos hostes opprimerent. sed id frustra fuit: Nam erant in armis Smalcaldici. Interim contagio et lues inuadit castra Caesaris: eoq; ad uetera castra redire prope Lauringam, pridie Calen. Nouembris, cogitur. Farnesius Cardinalis in Italiam reuertitur. lib. 18.

Ad ordinum Mauricij literas Lantgravius respondet, 20 die Octobris, monetq; ne Saxoniam domum & Hessicam diuelli patiantur, sed potius ut Mauricij opem sibi socijsq; ferat. In eandem ferè sententiam, eodem die ad Mauricium scribit, ut desistat ab incepto, nec inuito Saxone in eius prouincia quicquam tentet. Scribunt etiam eodem die Lantgravius, & reliqui belli consiliarij ad uicinas Saxoniae ciuitates quae sunt foederis Smalcaldici, ut communi nomine copias peditum Saxoni subsidio mittant Vuittembergam atq; Vinariam, ac simul quod reliquum ex foedere debent pecuniae, totum hoc Electoris filio persoluant. lib. 18.

Mauricius Ioanni Gulielmo filio Electoris, uigesimo septimo die Octobris scribit inire serationem uelle, ne eius ditio in alienas manus deueniat. In eadē

1546 Relig.

Reipublica.

Relig. Resp.

Colonien-
sis Archie-
piscopus,
quarta de-
mum die
Nouëbris,
cum de lata
à Pontifice
aduersum
se sententia
certior esset
factus, pau-
cis diebus in-
terieclis, ad
futurū Ger-
manie con-
cilium pro-
uocat. lib.
18.

Cum post
discessum
Smalcaldi-
corum Ha-
lam aduen-
taret Cæsar,
Hispani mi-
lites Bren-
tij domum
adeunt, mul-
ta proterue
faciunt, mul-
ta insolent-
er. ipse cū

uerba scribit ipsi etiam Electo-
ri. Non multo post ditionē eius
omnem, præter Vuittembergā,
Ménacum & Gottham, Ferdin-
andici exercitus auxilio, in su-
am redigit potestatem. Cumq;
propterea incurreret in omnium
inuidiam, ita se tandem scripto
purgat, quod sibi iure nō liceat
Cæsari qui de religione & Ger-
manie libertate tam diligenter
cauerit, repugnare. lib. 18.

Sebastianus Vuettemullus
Ferdinandici ductor exercitus
bellū Saxonibus denunciat, at-
que cum Hussaris in finitimum
Electoris agrum Voellandiam
impetum facit. Bohemi quorū
inuiti militabant, in Nouembri-
die discedunt à signis, et dilapsi
domum recurrunt. Saxo qui lō-
ge à patria sua aberat, fœderis
consiliarios Vlmæ sollicitat de
auxilijs. Si liberaliter omnia
promittunt, & rogāt ut ad ex-
ercitum maneat. lib. 18.

Protestantes, cum pauca om-
nino ciuitates atq; ordines con-
ferrent auxilia in bellum, pax
uero à Cæsare nisi durissimis cō-
ditionibus impetrari nō posset,
decernunt ut reliquis omnibus

Meldæ pro
pè Lutetiā
excitatur in
oppidanos
crudelis per-
secutio. Li-
Guilielmum
Briffonetiū
episcopum
habuerant,
qui eos in-
paulō puri-
ori doctri-
næ curauit
rat instituit.
Cum ergo
Pontificie
in suas ani-
mas tyran-
nidis perte-
si, ministrū
uerbi Dei in-
stituisent,
ad eumq;
audiendum
conuenis-
sent, capiun-
tur quam-
plurimi, ac
ex his qua-
tuordecim
Lutetiæ
damnati,

1546 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

uxore ac li-
beris, in ci-
uitatis do-
mum hospi-
talem, cum
aliò nò pos-
set, se reci-
pit. ac pau-
lo post exce-
dit urbe. cõ-
flabatur e-
nim ei ab
Hispano
quodam ec-
clesiastico,
ex literis in
eius biblio-
theca, de cõ-
munium tẽ-
porũ per-
turbatione,
reperitis, in-
uidia. ue-
rũ non ita
multo post
Halam re-
diit. lib. 18.

abductis copijs in Saxoniam, e-
quitos mille, et ad octo millia pe-
ditũ relinquuntur in hybernis.
Ita deinde ad 23 Nouembris di-
scedunt. Cæsar insequitur, cunq;
eos in Franconiam cogitare pu-
taret, Bophingam, Norlingam,
Oetingensem agrũ & Dingel-
spulum, ut eis anteuertat, dedi-
tione capit, ac postea Rotebur-
gum magna celeritate conten-
dit. Lantgravius interea domũ
se recipit. Saxo uerò ingressus
iter cum socijs, ciuitates & prin-
cipes ad quos uenit pecunia mul-
tat. lib. 18.

Lantgravius per legatos, de
pace apud Mauriciũ interce-
dit: sed nihil perficit, cum nisi de
uoluntate Cæsaris ille sibi nega-
ret paciscendum. lib. 18.

Cæsar sub Idus Decẽbris dat
litteras ad Vlrichũ Vuirtember-
gicum ut is se cum omni sua di-
tione sine ulla cõditione dedat,
alioquin cum eo & cum eius po-
pulo ferro & igni actum iri. In
eandem sententiam scribit etiã
ad populũ Vlrichus princeps,
cũ in arcem sese recepisset, ue-
niam à Cæsare supplex petit, ui-
gesimo die Decembris. lib. 18.

circa hoc tẽ-
pus, uiri
Melde cre-
mati sunt.
Nonnulli
consulto
istud fieri
putabant
ad eam, de
qua tum a-
gebatur,
Smalcaldi-
corum cum
rege coniun-
ctionẽ dis-
soluendam.
lib. 18.

1546

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. Neapolitani equites cataphracti quin-
genti, ductore Ioanne Baptista Spinello
ueniunt ad Cæsarem. lib. 18.

Quic- Cùm esset Hala Cæsar, uenit eo Pa-
quid latinus Elector ut Cæsari sese reconcilia-
Heidel- ret. quadringentos enim equites auxi-
berge= lio miserat Smalcaldicis ad Ingolstadtū.
ceptum Cæsar, acribus uerbis excepto demum
erat ab ignoscit. Vlmenses ultrò Cæsarem ade-
Electore unt, ac sibi condonari petunt: multatis
Palati- centum aureorum millibus & tormen-
no de in tis duodecim, uenia datur. Darmstatum
stüuen- à Burenfi ui capitur, Lantgrauij ditio-
dis eccle nis oppidum. Francofurtum (cùm de eo
sjs, id to Burenfis spem omnem abiecisset, et iam
tum in Moguntiam militem transmisisset) sese
hac Cæ= dedit. multatur aureorum millibus o-
saris for ctoginta. lib. 18.

Saxoniae dux, Decēbris die 22, post-
quam apud ordines Mauricianæ ditio-
nis de occupata sua ditione conquestus
est, bellū eis ad sua recuperanda denun-
ciat. lib. 18.

IN GERMAN.

EXT. GERMAN.

1547 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

Herman- Ianuarij die tertio Vuir
nus Colo- tembergicus princeps, so-
niensis Ar- licitante Palatino ueniā
chiepisco= impetrat à Cæsare. mul-
pus, de con tatur trecētis millibus au-
silio ordinū reorum. quinto post die

Ianuarij
de 13, fit sex-
tus confes-
sus Triden-
ti, in eoq; iu-
stificatiofi-

Genus aucto-
re Fliscano Co-
mite excitatur
seditio. Is casu
dilapsus in ma-
re submergi-

1547 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

provinciæ,
uolens de suo
loco & di-
gnitate
principali
decedit, su-
oque popu-
lo fidem ac
iurandū,
quo ipsi de-
tractus es-
set, remit-
tit. Ei Adol-
phus Scha-
uenburgus,
non tam no-
bilitatis uo-
luntate,
quam iussu
Cæsaris in
eius locum
substituitur.
Mox per to-
tam regio-
nē, Archie-
piscopi no-
ui manda-
ta, fit reli-
gionis mu-
tatio. lib.
18.

legatos mittit ad Cæsare
qui, culpam confessi, ue-
niā suppliciter ac demis-
se petant, ipsumq; per ua-
letudinē excusent. Venit
etiam ipse mense Martio,
Vlmam ad Cæsare, quan-
tumuis affecto corpore, et
è sella per consiliarios su-
os condonari sibi demisse
petit. cæteras reconcilia-
tionis huius leges uide a-
pud ipsum Sleidanū. lib.
18.

Memingi, Biberaci, Ra-
ucsburgij, Campodunen-
ses, Isnienses poenam à Cæ-
sare deprecantur. Memin-
genses multantur aureorū
millibus quinquaginta. li-
cū initio de non mutanda
religione caueri sibi pete-
rent, grauius sunt moniti
uerbis à Nauio, ne eius rei
mentionē ullam facerent.
Id eō putatur factū, quod
Cæsar neq; id negare aper-
tè auderet, neq; propter
Pontificem, uellet conce-
dere. lib. 18.

dei damna-
tur, liberū
arbitrium,
sacramentū
poenitentiæ,
ac purgato-
rium asseri-
tur. lib. 18.

Fit post
mortem Hē-
rici. muta-
tio religio-
nis in An-
glia, exclu-
saq; aucto-
re duce Sō-
merseti &
Thoma
Cranmero
archiepisco-
po Cantua-
riensi pon-
tificia do-
ctrina, Eua-
gelium in-
stauratur.
lib. 28.

tur. Ioanninus
Aurid uir ma-
gnæ uirtutis in-
ter alios truci-
datur. Causam
huius rei Cæ-
sar Farnesij,
imprimisq; Pe-
tro Aloisio Pla-
centiæ duci at-
tribuit. lib. 18.

Saxo Januarij die 18 Li-
psiam oppugnat. Inde

1547.

Respublica.

Relig. Respub

Relig. profectus non solum amissa recuperat per Turingiam & Misniam, sed Mauricium quoque suis omnibus oppidis exiit præter Lipsia & Dresda. Dum Lipsia oppugnatur, Brandeburgicus elector, missis legatis, pacem & inter principes Saxonos, & Saxoni electori atq; Lant grauius cum Cesare suadet. lib. 18.

Bohemi non solum milites detestantur aduersus Saxonem militiam, sed omnis etiam Pragensis Populus à rege petit per senatum, ne ad hoc bellum adigatur. Rex id non religionis causa, sed rebellionis inferri respondet. & Saxonem sollicitasse Turcam affirmat, ut Vngarie & Bohemie bellum faceret. lib. 18.

Cesar cum de statu Saxonie cognouisset, Mauricio mittit Albertum Brandeburgicum, cum equitum perditumq; copijs auxilio. Hispanorum præterea atq; Italicorum manum Sandeo & Marignano ducibus eò mittit. lib. 18.

Anna Ferdinandi regis uxor, multorum liberorum mater, moritur per hos dies. ei Cesar senus Vlmæ facit. lib. 18.

Augustani reconciliantur Cesari, multati centum quinquaginta mil-

Henricus Angliæ rex, sub finem Ianuarij moritur, herede instituto Eduardo filio nouem annorum adolescente. Ei Mariam filiam ex prima, Marie uero Isabelam, ex secunda coniuge substituit. antequam mortem obiret, Thomam ducem Norfolkium perpetuis uinculis addidit. eius uero filium comitem Surrie capite plectit, ob emissas insolentiores aliquot uoces, & e-

Relig. *libus aureorū, tormentis duodecim instructis, & imposito in urbē praesidio. Schertelinus dux militum Augustanus, cum eū sibi dedi Caesar peteret, fugit, & cum omni familia sese Constantiam recipit. lib. 18.*

Februario mense Iudocus Gruningus, cui Caesar anno superiore negotium dederat, ut in finitimis Saxoniae locis bellum faceret, Conradum comitem Deckelburgium Smalcaldic: foederis socium, Osnabrugum, & Mindam oppida, Comitem Lipensem, & alios quosdam ijs locis, imperata facere cogit, Ritbergū arcem occupat, inde Bremam petit, inibiq; occiditur: succedit ei Vrisherus, urbemq; alia parte tentat. uenerant Bremensibus auxilio Hamburgenses. nec multo post etiam auxilio Caesarianis uenit Erius Brunswicensis. lib. 18.

Electo Saxoniae cum de successu Caesaris audiisset, Februarij die 17, missis ad senatum Argentinensem literis, ad fortitudinē exhortatur. Idē facit Galliae rex, missa ad idus Februarij legato, qui eis prolixē de eius benignitate pollicetur. Sed iam Argentinenses miserant Vlmam legatos ad Caesarem, qui quibus conditionibus pacisci cū eis uellet, cognoscerent. lib. 18.

grotanti nimum suspetas. filio suo pupillo futuro, 16 tutores constituit, imprimisq; Edwardum comitem Herfordensem, regis adolescentis aunculum, uirū religionis uere perquam studiosum. lib. 18.

1547

Reipublica.

Religio. Reip.

Relig.

Ferdinandus Februarij die sexto Letmericiam uenit in Bohemiam, ibiq; habita oratione ad ordines, eos ad bellum contra Saxonem adhortatur. Quidam ex ijs sua sponte, quidam cum se initio excusassent, postea tamen offensionem regis ueriti assentiuntur. Nobilitas & Pragenses sub Idus Februarij, conuentum ordinu agi Prage, petunt: quod si regi fieri non posse uideatur, ipsiq; sua sponte conueniant, orant ne molestè ferat. quarto post die fœdus faciunt tuendæ suæ libertatis causa. Rex Prage conuentum indicit, sed ad 18 Aprilis diem, alio uidelicet & longè tardiore quam illi petierant. Interim ne quid tentent, neue conueniant arctè uetat. lib. 18.

Albertus Marchio Rochliciam si bi à Mauricio traditam occupat. Saxo cum copijs eò uenit, configit, oppidum capit: & hosti tormenta adiimit. Albertus ipse fugiens capitur, eius copie cæduntur maxima ex parte. Accidit hoc secundo die Martij. Ludouicus Auila Germanici belli scriptor, illecebris mulieris Albertu, quominus rem bene gereret, fuisse impeditum dicit. lib. 18.

Octauo die Martij Dresdæ Ferdinandus dat literas ad Bohemos qui-

Martij die tertio Tridenti fit se= ptimus concilij confes= sus. eo pon= tificia de sa= cramentis tota doctrina cõfirmatur. feruntur præterea quædam leges extera de beneficijs ecclesiasticis, ne quis duo possideat, ac si quid huic simile est de beneficiorum uidelicet cõditione, statu, ac moribus. alteri deinde concessui 21 Aprilis dies dicitur. lib. 19.

1547.

Reipublica.

Relig. Resp.

Relig. bus eos excitat in Saxonem. Quod quo facilius fiat, ipsum, in eos parat= re bellum scribit. lib. 19.

Argentineses 21 Martij die, Norlingæ cum Cæsare triginta millibus aureorū & duodecim tormentis paciscuntur. lib. 19.

Brandenburgicus Elector sollicitè deprecatur pro Lantgrauio. Sed quum duræ nimium leges dicerentur à Cæsare, respuit eas Lantgravius, et quamuis potius fortunam subire cōstituit. lib. 19.

Cæsar ex itinere cum iret uersus Noribergam, uigesima secunda die Martij, dat literas ad ordines Mauricianos ut exercitui suo suppediet commeatum. Idem scribit eodem die ad Pragenses. Ii cum cæteris ordinibus confœderatis, 24. die Martij, de rebus ad gerendum bellum necessarijs deliberant, & summæ rerum Gasparem Phlugium præficiunt. Mauricio uerò & Augusty fratri, qui cū Ferdinando uenerant Pricciam, mandant, ut è suis finibus quamprimum excedat. eos postea Ferdinandus excusat per literas. lib. 19.

Saxo miserat legatum ad Bohemos, fœderis cum ipso renouand;

Ex ijs qui Tridenti erant, Pontificijs partibus, cum ac̄er eius loci, à medico publico Pontificis mercenario, minus salubris esse dicentur, nonnulli Bononiã se conferunt. Alij qui sub ditione Cæsaris erant, eius iussu, Tridenti subsistunt. Ita nimis scinditur inter ipsos concilium. li. 19.

Gallie rex Saxoniæ que Lantgrauio ducenta millia aureorum, singulis centena millia auxilii mit= tit. lib. 19.

Relig. causa. Illi non negant, sed uigesimo octauo die Martij propter instans bellū se excusant, interim opem omnem & auxilium pollicentur. Scribunt præterea Martij die penultima ad Morauos ut sibi aduersus Hispanos & Hussaros Sodomiticum hominum genus ferant auxilium. Ipsi interim suos ad arma excitant. Aprili mense deprecantur apud regem pro Saxone, nec Cesari Ferdinando iuentibus, atq; adeo militantibus arma deponant, obsequuntur. Interea Saxo progressus, Fribergum et Missenum oppida ad Albim, adimit Mauricio. lib. 19.

Burenſis Maximilianus Apriliſ die duodecimo supplicium ſumit Francofurti de duobus, qui ad incendendum, contrucitandū, ueneno inficiendum, deniq; ad perdendam urbem ſubmiſi eſſe à Lantgrauio dicebantur. Purgat ſe iſ ſcripto de ea re, neq; ei quod quis in tormentis dixerit fidem omnino habendam eſſe cōtendit. lib. 19.

Ceſar Aprilis die 22, Miſſenum non procul à Saxone, 23 ad Albim peruenit, cum eſſet Saxo ad contrariam ripam. Ibi tum Hiſpani pedites flumen tranſare incipiunt, pontemq; ex ſcapſis, que erant ad alte-

Gallie rex, ultima die Martij, Rambolenti, cum reſgnaffet annos triginta duos, deſcedit è uita. Iſ cam erga doctos & literatos uiros libera- lis erat, & bene affectus, tum etiam ipſe omni fere literarum genere erat excellentis. Ei ſucceſſit Hèricus filius, qui Annam Mommo-rancium, extorrem iam ſextum annum à regis aula, reuocat, & priſtino loco reſtituit.

1547

Respublica.

Relig. Resp.

Relig

am ripam, conficiunt: Saxo contentit. Vuittembergam, Cæsar eum persequitur, & ad Lochanam sylvam tribus trans Albim miliaribus, assequitur, profligat, uulnerat, et captiuum abducit. lib. 19.

Conuentus aguntur Bohemorum Pragæ, Aprilis die 18 à Ferdinando designati. petunt Ferdinandi legati, ut ab armis Bohemi discedant, et fœdus nuper initu dissoluant. Respondent ordines, quod ab se factum sit, id neq; iniquum esse, neq; præter Bohemice consuetudinem, legatosq; eadere ad Ferdinandum decernunt: sed priusquam dimittantur adfertur nūcius de capto Saxonie Electore. Itaque propositum mutant, Ferdinando parent, & ut arma in Turcâ expediat, orant. lib. 19.

Cæsar Vuittemberge in castris, septimo die Maij, Saxonem capitum damnat: uerum Electoris Brandenburgici deprecatione, impositis durissimis conditionibus, ei uita condonatur. mori tamen eligit ipse, præ eo ut se Pontificio uel Cæsareo religionis decreto subijciat. Itaq; illa ei remittitur cōditio. Cæterum bonis omnibus exiuitur, exceptis arcuorū mil

Ex ijs qui qui summo honoris antea gradu fuerant, alij mittuntur in uincula, alij mouentur loco, alij cum nullo in aula regis numero essent, uilescunt sua sponte. Sordet inter cæteros Stãpiana illa, quam rex in amore atq; delicijs habuerat. lib. 19.

Aprilis die uigesimo secundo, tertio, quarto & aliquot post diebus, quo tempore Saxonie dux à Cæ

1547

Reipublica.

Relig.

Respub.

Relig. libus quinquaginta, quos qui eius ferret exuuias Mauricius, quotannis ei pendere teneretur. Dedit se postea Vuittembergae Maij die 21, cum id eis prius ut ita facerent, Saxo mandasset, & filio atq; consiliarijs militie sacramentum remisisset. lib. 19.

Cesar è castris ante Vuittembergam sexta die Maij cōscribit ordines Imperij, ut sub Idus Iunij Vlmæ conueniant. lib. 9.

Ericus Brunsvicensis, qui ad Bremensem obsidionē uenerat, cum ab ea discederet, incidit im Hamburgenses, à quibus ad Visurgim flumen ad internecionem conciditur, ipse tamen amissis tormētis saluus euadit. Erant cum Bremensibus nonnulli principes, & aliquot strenui belli duces, quorū tamen copie omnes capto Saxone sua spōte collapsæ sunt. lib. 19.

sare uictus est, non in Germania solū sed etiam Gallia et Britannia sol tristis, obscurus, pallidus & ueluti caligine quadam circumdatus esse uisus est. Itarem habere multa adhuc hominum millia testificari possunt. lib. 19.

Gallie rex Franciscus mortuus, uigesima quarta Maij die, sepelitur in eade diui Dionysij regibus consecrata, unaq; cum eo filij duo Franciscus & Carolus: quorū ille ante annum undecimum, hic autem ante biennium è uita decesserat. nam ad hoc usque tempus extabāt. qua pompa ac quibus ceremonijs elati sint, uide apud ipsum Sleidanum. lib. 19.

Relig.

Lantgravius Lipsiam uenit paciscendi causa, cumq; re infecta iam rediret domum, mutat propositum, reuertit, & sua omnia Caesaris dedit potestati assentitur, modo ne sit ipse captiuus, & ut propugnaculum sibi unum aut alterum relinquatur. Brandeburgicus elector atque Mauricius qui hæc pacta procurarent, illi, ni ita fiat spondent. cõcipitur deinde à Cesare pacis formula, quæ à Lantgrauio ita recipitur, ut amplius sibi non nulla petat declarari. lib. 19.

Saxo de possessione Vuittembergica deijcitur, in eamque Mauricius immittitur. Iulium Pflugium excluso Amstorsio Numburgensem episcopum constituit: scholam dilapsam instaurat, & in tenuiores frumētum distribuit. transactio Saxonis facta cum episcopo Magdeburgico, à Cesare rescinditur. lib. 19.

Vlmam ad comitia ordines Imperij conueniunt. Legati Caesaris petunt, ut ad compescendos Germaniam motus, si qui forte posthac orientur qualis hic recens, fœdus ineatur. abrumpitur autem hæc deliberatio propter pestem, & inde se ordines Augustam recipiunt. lib. 19.

Neapolitana seditio excitatur à ciuibus in Hispanos, ac post multas utrinque in urbe lanceas, Hispani tandem sunt

Lantgravius decimo Octavo die

1547

Respublica.

Relig.

Relp.

Relig.

Iunij Halam uenit ad Casarē, ut superiores, propositis sibi conditionibus pa- ut qui arces
 ciscatur: uerū cogitur præte- & propu-
 rea, capitum formulæ interpre- gnacula te-
 tationem Casari permittere, & nerent. Ita-
 sese decretis pij, liberi atq; gene- que multa-
 ralis concilij astringere. In hæc tis aliquot
 enim uerba subscripsit, cum ut cō- ciuibus, re-
 cilio Tridentino subscriberet ro- liqui iuben-
 garctur. In has igitur angustias ad tur exula-
 ductus Lantgravius à Casare sup- re. causa se-
 plex & in genua subsidens ueniā ditionis
 petit, presentibus & inspectan- hæc erāt,
 tibus multis principibus. Inde ad quod pro-
 coenam ad Albanum ducem, unā rex Petrus
 cum Brandeburgico atq; Mauri- Toletanus
 cio deducitur, post coenam per- pro more
 noctare ibi captiuus iubetur: tum Hispania,
 indignari, & de fide uiolata, con- uellet in cu-
 queri, sed frustra. postridie que- iusque ca-
 runtur Mauricius & Brandebur- put de fide
 gicus apud Casarem, sed nihilo ac religione
 plus rogando impetrant, quam il- inquirere.
 le conquerendo. Non multo post lip. 19.
 Lantgravius pacis conditionibus
 paret, sed nullum propterea gra-
 tius fert responsum, quā si per
 quatuordecim annos detineatur,
 nihil tamen contra promissum fa-
 cturum esse Casarem, qui perpe-
 tuum duntaxat carcerem remise-
 rit. Ita captiuus Lantgravius cir-
 cunducitur. lib. 19.

Gallie
 rex relegat
 Romam se-
 ptem Cardi-
 nales, siue
 ut eos à sua
 aula arceat,
 siue ut ipsi
 Pontificem
 flectant ad
 regis amici-
 tiam. lib.
 19.

1547

Republica.

Relig.

Resp.

Relig.

Gallie rex conducit in Germa-
nia copias per Sebastianum Vogel=
sbergium, idque quo tutius in Gallia
coronetur, fieri prætexit. lib. 19.

Ferdinandus Letmericie oppido
Bohemie, quum aliquot literas de=
disset ad Pragenses, ijq; legitimæ co=
gnitioni se sifterent, multat tandem
eos, propter initum contra se fœdus:
populo quidem parcit, sed nobiles
quosdam ad pœnam deposcit. Caspa=
rem Pflugium qui præerat summæ
rerum proscribit, & in eius caput au=
reorum millia quinq; constituit. cæ=
teras leges, quæ sunt Pragensibus im=
positæ, uide apud Sleidanum. lib. 19.

Mau=
riciustheolo=
gos Vuittember=
gicos, et

alios

professo=
res Lip=
siæ exci=
pit ho=
norifi=
cè, donisque or=
natos àse dimit=
tit. li. 19.

Cæsar Bambergæ conuentus Im=
perij indicit Augustæ ad Calendas
Septembres. lib. 19.

Cæsar decimo sexto Iulij literis
euulgatis edicit, ne quis Lantgrauij
ditioni uim afferat, sed ut legibus ex=
periantur, qui in eum habeant actio=
nem. lib. 19.

Cæsar præter Smalcaldicos, cæ=
teros etiam ordines Germanie mul=
tat ob belli sumptus, quod pro ipso=
rum salute sit susceptum. Summa pe=
cunie quam ex Germania Cæsar hoc
anno redegit, censetur supra decies

Pon

tifex Ca=
rolumGuistiū
Claudij

filium,

Rhemo=
rum Ar=
chiepi=
scopū,quem re=
gi periu=
cundumesse scie=
bat, cre=
at Cardi=
nalem.

lib. 19.

Gallie

rex filiam

suam nothā

circiter no=
uem anno=
rum puellāOratio Far=
nesio Ponti=
ficis nepo=
ti, maiorisincunde ne=
cessitudiniscausa, spon=
det. lib. 19.

Gallie

rex Henri=
cus uigesi=
ma sexta Iu=
lij die, Rhe=
mis ab Ar=
chiepisco=
po, adstanti=
bus Francieparibus, &
inungitur& corona=
tur, qua pō=
pa & qui=
bus ceremo=
niis lege=
pua Sleida=
næ. lib. 19.

1547

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig. sexies centena aureorū mil-
lia. Augustani præter Cæsa-
rem, etiam à Ferdinando, à
suo Cardinali, & à Triden-
tino magna pecunie summa
multantur. Illi enim omnes
inuentum sibi maximum ab
Augustanis, malum prætexe-
bant. Dux Vuirtembergicus
& Ulmenses idem etiam à
Ferdinando patiuntur. Cæ-
sar nonnullos principes ac
nobiles, Georgium Vuirtem-
bergicum, Albertum Mans-
feldium, Ludouicum Comi-
tem Oetingensem, Ioannem
Hedecum proscriptos om-
nino excludit à spe uenie cõ-
sequende. Magdeburgenses
litteris euulgatis proscibit.
lib. 19.

Cæsar sollicitat Heluetios
de scedere renouando. si ue-
tus sufficere, nec nouo opus
esse respondent. Basileam,
Tigurum, Schafusiam &
quosdam præterea alios ex-
cipit ab hac petitione: eosq;
se cū Imperij clientes essent,
nullo iure ab eo exemisse cõ-
tendit. lib. 19.

Sub finem Iulij mensis

Petrus Alois-
sius Pauli Ponti-
ficis filius homo
cumprimis impi-
us, & impurus,
Placentie in ar-
ce sua à 36 coniu-
ratis confoditur.
exanime eius cor-
pus cathena reli-
gatum è muro su-
spenditur, specta-
culum uidelicet
populo Placenti-
no gratū. Nam
præcipitatū ali-
quanto post in
fossam, pedibus
ac pugionibus in-
si Placentini con-
terunt ac dilani-
ant. Continuo
post eius mortē,
adeest ad portas
cū præsidio Fer-
randus Gonzæ-
ga Cæsaris per-
Insubriam præse-
ctus, & urbem
occupat. res ex
composito ita fa-
cta putatur. Oc-
census est Aloisius
decimo die Se-

Henrici
regis de re-
ligione de-
creta edicto
publico per
Angliam a-
bolentur, et
è templis in-
magines &
statue re-
mouentur.
fuit hoc ec-
clesiarū em-
médationis
per Eduar-
dum regem
initū. li. 19.

1547

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Ger-
manieEpisco-
pi, 14die Sep-
tēbris,

hortatu

Cæsaris

Augusta

dant lite-
ras adPontifi-
cem, mo-

nentque

ut profa-

lute rei-

pub. ad

constitu-

endā &

instaurā-

dam dis-

cipatam

in Ger-
mania

religio-

nem cō-
ciliū Tri-
dentumreuocet.
lib. 19.

Cæsar Augustam uenit ad co-
mitta. milites in urbe et pas-
sim finitimis in locis consti-
stuit. templum primarium
sibi capit, ac inibi Pontificio
ritu sacra fieri iubet. adsunt
Electores omnes & princi-
pes frequentissimi. Calendis
Septembris fit actionis ini-
tium. deliberationis præci-
pua hæc capita, de concilio
Tridentino, de Camera iudi-
cibus deligēdis, quod ipsum
sibi permitti petebat, ac de
auxilio Turcico, Cæsar pro-
ponit. lib. 19.

Octobris die decimo o-
ctauo Cæsar cōtendit à prin-
cipibus, ut se concilio subij-
ciant, priuatim autem Pala-
tinum atq; Mauricium de ea
re sollicitat. ij cum initio re-
cusassent, tandem tamen Cæ-
saris offensionem ueriti as-
sentuntur. Ciuitates rogatæ
num principum sententiam
uellent conuellere, cum ne-
gassent, & scripto quibus cō-
ditionibus concilium appro-
barent, declarassent, ita Cæ-
sar agit quasi se ei subiecif-
sent, statimq; inuio Nouem-
bris ad Pontificem, Triden-

ptembris, à qua
ut caueret, Pau-
lus pater non æ-
strologiæ solū,
sed etiam necro-
mantiæ peritus,
monuerat. huius
aliquot egregia
facinoræ recitat
Sleidanus. lib.
19.

Petrus

Martyr Flo-
rentinus,

Theologiæ

professor,

Argētorato

in Angliam

euocatur, sa-
crisque lite-

ris interpre-

tandis Oxo-

nie præfici-

tur. eò profi-

ciscitur etiā

cum Marty-

re, Bernar-

dinus Ochi-

nus Senen-

sis, magna

uir apud I-

talos elo-

quētis opi-

nione, qui

relictō uite

genere mo-

nastico ad

uerā Euan-

gelij doctri-

nam sese nō

ita pridem

cōuerterat.

lib. 19.

Angli duce

Sommerfeto re-

gis auctulo, Sco-

tos maximo præ-

lio deuincunt,

& progressi per

Scotiā, fines suos

longissimè pro-

ferunt. Belli cau-

sa fuit quod Sco-

ti reginam suam

pactam Eduar-

do regi uxorem

dare recusarent.

lib. 19.

1547

Respublica.

Relig.

Resp.

Relig. tinum Cardinalem de concilio Tridentum reuocando mittit. lib. 19.

Lantgrauij uxor Nouēbri mense principes, ut pro mariti libertate apud Cæsarem deprecetur per literas sollicitat. Ipsum enim pacis conditionibus omnibus à Cæsare præscriptis paruisse. Eiusque rei procurandæ causa ipsa uenit Augustam. Cæsar Nouembris die 25, explicat apud ordines, quibus conditionibus Lantgrauium se deditum acceperit. quod autem nondum eum dimittat, id eo fieri, quod literas & arcana foederis Smalcedici non exhibuerit, & custosdes sollicitari ad se deditum. Ipsos præterea Mauricium et Brandeburgicum deprecatores citat testes, quod nunquam carcerem Lantgrauio nisi perpetuum remiserit. Illi se per sermonis ambiguitatem excusant. lib. 19.

Communi omnium ordinum nomine pro Lantgrauio interceditur apud

Tridentinus Cardinalis nona die Decembris, Romæ frequentissimo Cardinalium Senatu, petit conciliū Tridentum reuocari, legatos in Germaniam ad ordinis ecclesiastici emendationem mitti, & de futuro Pontifice deligendo, si forte Paulus concilij tempore moreretur deliberari. In eodem confesso quinto post die, Iacobus Mendoza mandato Cæsaris, minatur, nisi Cæsaris legato pareatur, se esse palam de uitio professurū synodi. lib. 19.

Pontifex priusquam Tridentino respondeat, patres qui Bononiæ adhuc essent cōsultit. Illicensent ut qui Tridenti remanserint, Bononiā ueniat, ubi sit concilij potior pars: ad-

Relig.	<p>Cæsare: ipsa etiam uendum esse præ Cæsaris soror Maria: terea idoneè sub deprecatrix adhibe missum iri con= tur: sed nihilo pro= cilio Germaniã: pterea magis se pa= patribusque fore titur Cæsar exorari. liberum illinc lib. 19. quando uolent discedere: si hoc</p>		<p>Decembris die decimoquarto Rhe= morum Archiepi= scopus Gallie regis apud Pontificem le= gatus, nuper factus</p>
	<p>Cæsar repetit à Lantgrauio fidei il= li, cum Halam ueni nullam causam ret, datæ literas. Nã quin Tridentum se ijs obligatos esse redeant uideri. Lantgrauij filijs Mau Responsum hoc ricius & Brande= patrum, Men= burgicus quereban= dozæ commit= tur. Lantgrauius ex titur (nam Tri= cusat eas haberi à fi= dentinus ante di= lijs, qui reddituri ni= scesserat) ad Cæ= si liberato non sint. sare m perscri= Quo responso Cæ= bendum. lib. 19.sar offensus, familia res ei omnes præter unum aut alterum adimit. lib. 19.</p>		<p>Cardinalis, oratio= nem habet ad Pon= tificem atque Cardĩ nales qua regem ad mitti à Pontifice in ecclesie gremium petit, & omnem ei fidem atque amici= tiam exhiberi: con= trà Pontificem satis sua sponte propter Aloisij mortem ex= citatu aduersus Cæ= sarem exacuit. lib. 19.</p>

Relig.

Poloniae rex, Caesaris
auctam nuper tantopere
potentiam ueritus, lega=
tos mittit Augustam, qui
per epistolam, quam Ia=
nuario mense exhibent,
Prusiam non esse ditio=
nis Imperij, sed Poloniae
regum clientelae confir=
ment. Is enim ne Caesar
Albertum Brandeburgi=
cum ab Imperio proscri=
tum Prussia pelleret me=
tuebat. praecipuum eorū
hoc est argumentū, quod
anno M. CCCC. L. cum
Casimiro Poloniae rege
Prusiacis ita conuenerit,
ut eum pro summo magi=
stratu agnoscerent. lib.
20.

Vuolfgangus Prus=
siae magister Ianuarij die
uigesimo tertio ad Polo=
niae regis epistolam re=
spondet, contrāq; Prus=
siam esse ditionis Impe=
rij probat. ac ideo senten=
tiam proscriptionis ad=
uersus Albertum execu=
tioni mandari petit. niti=
tur etiam ipse transactio=
nibus quibus Poloniae re=
ges iuri Prusico si quod

Pontifex Calendis
Ianuarij Germaniae epi=
scopis, sua parum inter=
esse ubi fiat synodus, re=
spondet, sed ad patres,
qui sunt Bononiae per=
tinere. quid autem ipsi
de eare cōsuerint, Men=
dozā ad Caesarem per=
scripsisse, ipsumque ad
eos exemplum respon=
si mittere, ut quid fieri
oporteat ipsi deliberēt,
rescribit. lib. 19.

Cum Pontifex &
Bononiae congregata sy=
nodus, nisi suis condi=
tionibus, redire Tri=
dentum ad concilium
habendum nollent, Ca=
saris legati Bononiam
ad eam rem missi, Fran=
ciscus Vargas & Mar=
tinus Velascus, Ianuarij
die decimo sexto, cum
non iure eō translatum
concilium confirmas=
sent, actionem omnem
quae Bononiae fiat, pa=
lam illegitima, ac nul=
lius esse momenti pro=
fitentur. deinde Caesare
quantum iure liceat,

Relig. tandem per occupatio- salutis publicæ, que
nem haberent) & suo & per ipsos negligatur, cu
successorum nomine re- ram esse suscepturum.
nunciassse contendit: id= Cum uixdum loqui ce
que maximè Tornij, La pissent legati, interpel
dislao rege. ad illam uero lantur à Cardinali Mō
Casimiri, quam Polonus tano Pontificis legato,
obijciebat, respōdet, nul quòd Bononiensem con
la uel Cesaris uel Impe= uentum, non concilium
rij, uel Pōtificis, quorum appellassent. Is postea
maximè interesset, au= longa oratione de Cæ
ctoritate interueniente, sare & professionis indi
esse per uim extortam. gnitate grauiter con
Addit præterea, ipsum queritur. nec ut ciuili
Albertum qui nunc Prus magistratus, pro suo ar
siam teneat, aliquando bitratu, concilium co
Noriberge in comitijs gat tolerandum esse di
tanquam principem Im= cit. Cesarem enim eccle
peri consedisse. Auditis siæ filium esse non do
tandem utrinque ratio= minum. lib. 19.
nibus & argumentis, à
delectis contra Polonum
fertur sentētia, nimirum
proscriptionis decretum
aduersus Albertum qui
nunc Prusiam occupet,
esse firmum. lib. 20.

Cesar cum spem con
ciliij uidet esse exiguam,
lanuarij die decima quar
ta, rem refert ad ordines,
& religionis concilian
de rationes inuit. deligit=

Quo modo Vargas,
& Velasus Bononiæ,
sic Mendoza Romæ ad
Pontificem, atque Car
dinales, præsenibus ex
teriorum regū & prin
cipum legatis, de con
uentu Bononiensi iussu
Cesaris contestatur.
lib. 19.

1548 Relig.

Reipublica.

Relig.

Reip.

Delecti à Ce-
sare Iulius Pflu-
gius episcopus
Nüburgicus, Mi-
chael Sidonius,
& Ioannes Isle-
bilus Agricola,
(qui ante annos
duodeuiginti, ue-
re doctrine con-
fessionem, cum
Melanchthone,
& Brentio de-
fenderat) librum
de religione &
ualde arcane ar-
chitectantur. U-
quanuis omni-
no cum doctrina
pontificia con-
sentiret, nec ab
ea nisi leuissimè
deflecteret, ne-
quidem tamen
ipsis pontificijs
est probatus. Na-
& in Gallia Ro-
bertus Arbrin-
censis episcopus,
& Roma quidam
Romæus, ambo
pontificij aduer-
sus eum scribunt.
lib. 20.

que quosdam, qui do-
ctrina, ceremoniarum,
& totius emendationis
ecclesiastica capita con-
scribant. lib. 20.

Sebastianus Vogel-
særgus, qui in Germa-
nia ante aliquod tempus
Gallie regi conduxerat
exercitum, ob eam cau-
sam, cum domum rediisset
comprehensus, Augu-
ste magna hominum fre-
quentia, & quidem no-
bilium, quos ipse intrep-
idus affabatur, commise-
ratione ac desiderio, u-
nâque cum eo centurio-
nes duo capite obrun-
tantur. lib. 20.

Mauricius Februarij
die uigesimo quarto so-
lenni more Blector Im-
perij, à Cesare salutatur.
qua pompa & ceremo-
nijs uide apud Slaidanū.
lib. 20.

Cesar Idibus Maij cō-
uocatis ordinibus, con-
tendit ut principes reli-
gionis emendationem,

Ponti-
fex Romæ
ad Mendo-
ze protesta-
tionem Ca-
lendis Fe-
bruarij re-
spondet: ac
primum eā
sibi patri
pro suis me-
ritis, à Ce-
sare filio re-
pendi gra-
tiam con-
queritur. de
inde Men-
dozam ar-
guit, quod
ea protesta-
tione man-
dati fines
excesserit:
tum respon-
det ad sin-
gula eius ca-
pita. multa
que de suo
erga religio-
nem studio
predicat.
postremo,
questionis
huius cogni-

Anglæ
parta ad-
uersus Sco-
tos insigni
uictoria, e-
os tamē ad
pacem hor-
tantur per
litteras, atq;
ut Eduardo
regi pacti
ipsorum re-
giam dare
uelint in ma-
trimoniū,
itaq; in unā
gentem co-
alescere, sus-
cendunt exem-
plis utitur
regum &
principum
qui contra-
hendis ma-
trimonijs,
regiones bel-
lo infestas
& iure &
amicitia cō-
iūxerūt. de
inde quā
sit periculo
sunt exte-
na ad se ac-

1548 Relig.

Reipublica.

Relig.

Resp.

Vocatur Bucerus Augustam ab Electore Brädeburgico, ut librum de religione iussu Caesaris conscriptum approbaret, ad idque primo pollicitationibus, deinde minis à Gräuellano sollicitatur: uerum id is se facturum constanter negat, & cum magno discrimine redit Argentinam. lib. 20.

Vuolfgangus Musculus, cum Senatam Augustanum uideret nutare, nec se satis constanter gerere, Bernam Heluetiorum se recipit. lib. 20.

Brentius librum Caesaris, sententiam rogatus, improbat.

libro comprehensam suscipiant: cumq; Moguntinus communi nomine, sine mandato tamen, assensus esset, continuo Caesar tanquam ceteri nominatim consensissent, excudi librum & euulgari iubet. lib. 20.

Ioachimus Brandenburgicus Electoris frater urget apud Caesarem cautionem eam quam is militaturo dederat, religionem saluam fore, neq; se decreto assentiri profectur. Bipontinus princeps adesse ipse Augustae iussus, Caesarem orat, ut in ea religione in qua natus sit & educatus sibi perseverare liceat. Contra Caesar ut ab ea desistat et coram ipsum, & per literas sollicitat. Ciuitates tandem ut de decreto ad suos referre liceat, post magnam contentionem impetrant. lib. 20.

Vuirtēbergicus princeps, cum à Caesare nunciatus uenisset, librum pro

tionem, sit ne iure à concilio, Tridētum Bononiam, committit quatuor Cardinalibus disceptandam. lib. 20.

Ignes in Gallia aduersus Lutheranos excitatur. lib. 20.

Pōtifex, cum Caesaris de religione liber perlatum esset Romam ex ordinis sententia, censuram adhibet in quibusdam articulis, de sacerdotum coniugio, & coena sub utraq; spe-

cerere auxilia, cum externis exemplis, ut etiam domesticis demonstrant. lib. 20.

Maximilianus Ferdinandi filius Augusti cum Tridentino Cardinali profectus, in Hispaniam uenit, ubiq; naturam maiorem Caesaris filiam Mariam consobrinam in uxorem ducit. lib. 20.

1548 Relig.

Respub.

Relig.

Resp.

idq; scripto. Ir-
ritati propterea
Hispani Halam
ueniunt, eius do-
mum diripiunt,
ipsum ut ad Gra-
uellanum dedu-
cant, querunt:
uerum paulo an-
te urbe excesse-
rat. eius uxor æ-
grota cum libe-
ris, diuerso à ma-
rito loco exu-
lat. Ipsum tamen
cum omni fami-
lia dux Vuirtem-
bergicus Vhri-
chus, aliquanto
post nulla peri-
culi habita ratio-
ne excipit hospi-
tio. lib. 20.

concione recitari iubet,
ac ne quis contra faciat
edicit, sed & si quis in
posterum misificare ue-
lit, potestatem facit. lib.
20.

Saxoniæ dux capti-
uus, cum pollicitationi-
bus non leuiter tentare-
tur, constans tamen in
sententia permansit, nec
Caesaris librum appro-
bavit. eamq; ob causam
durius postea haberi coe-
pit à custodibus: adimun-
tur ei sacri libri, iubetur
à carnibus certis diebus
abstinere, isq; quo Cesa-
ris permissu semper an-
tea usus erat conciona-
tor, periculi metu se sub-
ducit. lib. 20.

Lantgrauius dicitur,
missis ad Cesarē literis,
spe consequendæ liberta-
tis, religionis Cesaræ li-
brum & laudasse et rece-
pisse: ac Cesari etiam suā
operam, siue in Germa-
nia, siue aduersus Helue-
tios promississe. Verum
nihil propterea cum il-
lo actū est remissius, sed

cie distribuen-
da. addit etiam
de bonis eccle-
siae restituen-
dis, idq; de plæ-
no, quia cōstet
de spolijs nulla
accuratori sa-
ctæ disquisitio-
ne. Pontificis
hæc cōsura per-
lata in Germa-
niam, ualde ar-
risit Electori-
bus ecclesiasti-
cis, ceteris non
item: quanquā
non magnope-
re reclamarūt.
lib. 20.

In Anglia
missa publico
decreto abroga-
tur: Episcopus
Vintoniensis,
Pontificis pro-
pugnator acer,
carcere conclu-
ditur. lib. 20.

Andreas O-
stander, Nori-
berga, Erasmus
Sarcerius, è co-
mitibus Nassouij di-
tione, Erardus
Schneffus et alij
ecclesiarum mi-

1548 Relig.

Republica.

Relig. Resp.

nistri è du- ab Hispanis custodibus modò huc, mo
 catu Vuir- dò illuc pro Cæsaris libidine tradu-
 tembergi- tus est. lib. 20.
 co, propter Conscribi Cæsar ante reformatio-
 inpium Cæ nis ecclesiastica formulâ curauerat,
 saris librū externam quidem illam, & quæ do-
 coguntur ctrinam omnem Pontificis nō solum
 secedere. confirmaret, sed etiam quodam uel-
 Osiander ti colore fucaret. Hanc ergo Cæsar Iu-
 in Prusiam nij die decimo quarto, coram princi-
 ad principē pibus ecclesiasticis recitari iubet. Ii
 Albertum auditam & approbant, & se uelle
 se contulit, eam suis præscribere de Pōtificis sen-
 lib. 20. tentia, significant. fuit & hic liber
 paulo post typis euulgatus. lib. 20.

Argentinenses ad Cæsaris librum
 scrius respondebant, cūmq; per lite-
 ras urgerentur, legatos tandem Au-
 gustam mittunt, atq; ad Cæsarem e-
 pistolam scribunt. Ea ut sibi Augu-
 stane confessionis religio adusq; de-
 cretum concilij permitteretur, pete-
 bant. Granuellanus & epistolâ rei-
 cit, & grauitè legatos increpat,
 quòd quam Cæsari religionis actio-
 nem ante cōmiserint, eam modò se-
 qui recusent: quam in rebus Imperij,
 obseruantiam Cæsari promiserint,
 eam in præsentia detrectant: addit e-
 tiam multa de ipsis iactari per Gal-
 liam, quæ sint suspitionis plenissi-
 ma. Itaq; urget ut disertè de senatus
 uoluntate respōdeant. Illi excipiunt

Relig.

quod *Cæsari* cōmiserint, id præ-
ter civilem administrationē mi-
bil esse: quod autem principum
exemplo urgeantur, iōgē eos es-
se in dissimili causa, qui ab omni
deliberatione fuerint *Augustæ*
submoti. In *Gallia* quid sparga-
tur se ignorare, sed senatum offi-
cij sui terminos non esse præter-
gressum. Postremo uim sibi pos-
se inferri, sed nulla ui, ut aliter
credant, quam ex uerbo *Dei* sit
reuelatum posse adduci. Eodem
prope modo actum est cum *Cæ-*
terarum ciuitatum legatis, ac ali-
quanto etiā durius. Nam & præ-
stitutus est illis dies, quo respon-
derent, & sunt iussi manere, do-
nec à suis responsam esset allatu.
lib. 20.

Cæsarei li-
bri auctores
theologi, ob
egregiè na-
uatam ope-
ram, merce-
dem recipi-
unt. *Ioan-*
nes *Islebius*
tulit à *Cæsa-*
re & *Ferdi-*
nando ho-
norarum.
Michael *Si-*
donius *Mer-*
seburgen-
sem episco-
patum in
Saxonia est
consecutus.
lib. 21.

Ferdinando regi, in singulos
induciarum annos, aureorum mil-
lia centena aduersus *Turcæ*, cum
ad munienda finitima loca, tum
ad alenda præsidia decernatur.
Cæsari ut pro suo arbitratu *Cæ-*
meram constituat permittitur.
lib. 20.

Fuit fœdus inter *Cæsaris* pro-
uincias, quas habet per *Belgium*
atq; *Germaniam*, & inter *Impe-*
rium, ut ille sit in imperij pa-
trocinio & tutela, contribuant
in usus publicos, suis tamen legi-
lib. 21.

Ad decreti
Cæsarei sa-
mam, *Vene-*
ti excitati,
edictum fa-
ciunt de ue-
ra religio-
nis libris ut
ad certos
quosdā ho-
mines ad eā
rem consti-
tutos dese-
rantur. fore
enim ut
postea in-
quiratur, et
in eos qui
quid com-
meruerint
grauissimè
uināctur.
lib. 21.

1548

Respublica.

Relig.

Resp.

Religio.

bus uiuant . Germania uicissim idem ab ipsis auxilium atq; defensionem expectet. lib. 20.

Fit decretum de concilio Tridenti continuando: post alia recitantur, atq; imprimis illud de religione ex libro Caesaris instituenda . Tandem ultima die Iunij, fit finis comitorum . lib. 21.

Caspar

Aquila, Salueldensis ecclesie minister, in Turingia, insultatus ab Islebio, quasi librum a se & socijs fabricatum comprobaret, eum edito scripto non minus pie quam fortiter oppugnat: Islebius arguit mendacis, & librum falsis esse refertur dogmatis confirmat. Isle-

Cesar scribit ad principes ut decreto obtemperent: imprimis autem ad Argentinensem episcopum, decima die Iulij, de operâ, ut decretum uim ac potestatem per suam ditionem obtineat: ad eamq; rem si necesse sit, idoneos sibi homines è uicinis locis accersat. lib. 21.

Cesar quamplurimos belli duces, qui steterant à Protestantibus, imprimisq; Schertelinum, Ringrauium, Hedecum atque alios proscribit. lib. 21.

Saxo captiuus rogatus à Cesare, ut suos filios, qui contra decretum in sua ditione & scribere, & cõcionari permittant, nec per legatos sollicitati, desinant, ipse quiescere iubeat, respondet, quod ipse facere salua conscientia nec posset nec uellet, id ut filij faciant suadere, perinde ad

Ioanna, Na uarrae regis filia, quæ Cluensi ante aliquot annos promissa fuerat, principi Vendomensi collocatur in matrimonium. lib. 21.

1548 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

bis domū reuersus, de libro ualde

suum facinus pertinere, ac si ipse se faceret. lib. 21.

gloriatur, aureumq; iam instare seculum iudicat. lib. 21.

Constantienses soli è Germania superiori Casari nondum reconciliati, cum propter duras sibi propositas à Casare leges, in summas essent angustias adducti, obsecrant Casarem per legatos, & ut salua sibi religio permittatur, octo aureorum millia cum tormentis quatuor promittunt. Casar eis nihil respondet, quo magnopere recreentur. lib. 21.

Augusti mensis die tertio, Casar senatum Augustanū mutat, in eumq; quos sibi fauere uidet, allegit. Tribus atq; omnes omnino populi cōuentus prohibet & abrogat. lib. 21.

Lis de ditione Chattorū inter Comitē Nassouium & Lantgrauium, à Casare aduersus Lantgrauium lata sententia deciditur. lib. 21.

Hispani, qui in illa ora erant, iussu Casaris, Constantiam ex insidijs adoriuntur, sed repulsi summa uirtute ab oppidanis, solum suburbium incendunt. multi ex ipsis in ea dimicatione pe-

Eleonora Francisci regis mortui uxor, relictis Gallijs, in Belgium se recipit. lib. 21.

Aumalius Guysij principis filius, cum Casaris sororis filiam Lotharingie dominam mulierum ambisset, Herculis tandem Ferrarie ductis filiam lucit in uxorem. lib. 21.

N

1548 Relig.

Respublica.

Relig. Resp.

riere, imprimisq; Alſonſus Viues dux ipſorum occiditur. lib.

Ambroſius 21.

Blaurerus Ec- Senatus Argentinensis ſcrip-
cleſie Conſtan- ptis ad Caſarem literis, orat ut
tienſis mini- uel uſquedum concilij decretum
ſter, ac cum eo fiat, ſua ſibi religio permitta-
quamplurimi- tur: uel certè ut ſuorum theolo-
ciues propter gorum, de illo edito libro, ſentè-
religionè exce- tia audiatur. Caſar utrunq; ne-
dunt Conſtan- gat, ſenatuq; menſem preſti-
tia. lib. 21. tuit, quo diſertè quid ſui ſit ani-
mi reſpondeat. lib. 21.

Martinus

Frechtus quiq; Caſar cum illam alteram uia
ex miniſtris Vl non ſucceſſiſſe uidet, proſcribit
menſibus cum Conſtantiennes. Illi grauiſimè
eo in uera reli- commoti Heluetiorum pontifi-
gione perſeue- ciorum conſilio parent, ac Cæ-
rarant, uincti ſaris de religione decretum re-
cathenis abdu- cipiunt ac promutgant. Tum de
cuntur. Geor- mum deprecantur pro ipſis Hel-
gius Martini uetij apud Caſarem: ſed nihil
frater, quòd eū proficiunt. Lindauienſes exem-
in itinere ad cõ- plo Cõſtantiensium, idem quod
ſtantiam retinè ipſi faciunt. lib. 21.

dam adhorta-
tus eſſet, pro-
pterea ipſe quo
que capitur.
fuit hoc Augu-
ſtū die 16. poſt
currui impoſi-
ti Kirchentum

Auguſta Caſar Vlmam ue-
nit, ibiq; nouum ſenatum inſti-
tuit: miniſtros eccleſiarū ut ſuo
libro aſſentiantur urget: recu-
ſantes in carcerem conijcit. Itè-
rum ſeparatim ſingulos per Grā
uellanam & mūneribus & mi-

1548 Relig.

Reipublica.

Relig. Reip.

deuehantur,
et Hispanorum
custodie com=
mittuntur.
lib. 21.

Argentinen=
sis episcopus
quarto die Se=
ptembris, ad
elerum, qui ex
papatu adhuc
in urbe reman=
serat, dat lite=
ras, ut Imperij
decretopareat,
et ad prescri=
ptam formulã,
religionem in=
stituat. Senatui
quoq; ne ei as=
ferat impedi=
mentum scri=
bit. lib. 21.

nis sollicitat: duo deficiunt, qua=
tuor in uera fidei cõfessione per=
seuerant. lib. 21.

Vlma Caesar ad exitum Au=
gusti Spiram uenit: mittit ad Ar=
gentinenses qui duodecim illa
que promiserant tormenta, ab=
ducerent. Spira Moguntiam de=
scendit, et secundo flumine Rhe=
no contendit in inferiorem Ger=
maniam. lib. 21.

Legati Argentinenses ut Ce=
sari tempestiue satisfaciant, ip=
sum Moguntia sequuntur usq;
Coloniam. Quo loco tandem,
cum ij, quorũ opera ipse uti con=
sueuerat, Germani consiliarij
adessent, octaua die Septembris,
senatus epistolam exhibent. Af=
sentiebantur per epistolam ut
Caesaris decretum in urbe exe=
queretur Episcopus: uerũ ob=
secrabant, ut Caesar sibi certis
quibusdam in templis uerbi Dei
prædicationem permitteret. Is
legatos à se sic dimittit ut id ip=
sis ab Episcopo impetrandum
dicat: qui si recuset, tum se con=
tentionis arbitrum constituit.
lib. 21.

Calendis Octobris Caesar.

1548

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig. quod ab ordinibus ipsi
permissum erat, sic Ca-
meram constituit, ut tres
aduocatos, ob Lutherana-
nismi suspicionem, loco
moueat: ceteros uero ut
doctrinam pontificiam
retineant & colant ad-
hortetur. lib. 21.

Henricus Brunswicen-
sis liberatus, Spire Smal-
caldicis litem mouet, cō-
tra quam discedens è car-
cere promiserat. Lan-
grauio priuatim Mogun-
tinus, Prusie magister
ac alij multi litem insti-
tuunt. lib. 21.

Constantienses pro-
scripti cum nullum aliud
uiderent auertendæ cala-
mitatis remedium, sese
domui Austriacæ dedūt.
Ferdinandus libens eos
in suam tutelam recipit,
eoque præfectum ex no-
bilitate mittit, qui eis im-
peret, & leges pro libe-
dine regis imponat. lib.

21.

Citadella a-
gri Patauini op-
pido Franciscus
Spira uir inter
suos clarus, ob
abiuratum à se
Veneijs coram
pontificio lega-
to Ioanne Caso
Euangelij uerita-
tē, de sua salute
desperat: cumq;
ex ea uehementi
cogitatione mor-
bum contraxis-
set, nec cuiusquā
consolationibus
aut Dei promissis
recreari pos-
set (negabat e-
nim ea ad se qui
peccasset in Spi-
ritum sanctum
pertinere) tandē
domi suæ miser
ex desperatione
uitam finiit. lib.
21.

Petrus Pau-
lus Vergerius,
cum scribere ad-
uersus Lutherana-
nos institueret,
atq; ob id eorum

Burdegale-
ses in Aquita-
nia, ob motam
propter salina-
rum uectigal-
rum seditionem, ac
præfectum re-
gium interfe-
ctum, multan-
tur à Connesta-
blio: de quam-
plurimis sup-
plicium sumit-
tur, ac impri-
mis de uno aut
altero tota ciui-
tate clarissi-
mis: priuilegia
eorum omnia
comburantur,
campane eis
adimuntur: præ-
fecti regij à se
occisi funus fre-
quentes & sor-
didati sequi, et
in reatu regis
misericordiam
implorare, con-
guntur: senatus
quod parlamē-
tum uocat, aliō
trāsferitur, præ-
sidiūq; in ip-

1548 Relig.

Reip.

Relig.

Reipublica.

Francosurti Michael Sidonius Moguntini legatus, expiatis prius templis, more suo concionatur atq; missam facit. lib. 21.

Electores ecclesiastici, in sua quisq; ditione, conuentus agunt, & religionē ex formula Casarea emendationis insunt. Coloniensis nequidem iam maritis ecclesiarū ministris, (ut formula ferebat) matrimonium retinere permittit. Moguntinus Lantgrauij filios, quibus loci ditionis ipsorum ecclesiasticam iurisdictionem ad se pertinere contēdit, interpellat, ut ita insitui religionem patiatur. uerū illi non permittunt. lib. 21.

Episcopus Augustanus sacrificos aliquot uinū constan-

tes.

Octobri mense Augustus Mauricij Saxonie ducis frater, Annam Christiani Dacie regis filiam ducit in uxorem. pactis dotibus nominatim ex paternis nō ex Ioannis Friderici, bonis partē fratri se daturum Mauricijus promittebat. lib. 21.

libros diligenter euolueret (delatus enim ad Pontificem, quod ex nimia Germanorum consuetudine, Lutheranorum doctrinā afinis esset, ac propterea Cardinalatu, ut dicitur, exclusus, purgare se ac Pontifici probare cupiebat) inciderat in Euangelij cognitionem, cum longe diuersum cogitaret. ad eamq; etiā paulo post, fratrem suum Episcopū Polæ pertraxerat. Verum cum adhuc in Italia cum Cardinalibus & episcopis uersaretur, incidit tandem Patavij in Frānciscum Spioram ex desperatione laborantem: cuius exemplo conterritus,

forum ceruicibus tota urbe collocatur. lib. 21.

Galli Scotie reginā sexannorum puellam, ut eius cōsequendæ spem omnem Anglis præcidant, in Galliam abducunt. lib. 21.

Philippus Caesaris filius ex Hispania Nouembris die 25 Genuam appellat, ac inde urbes Italie celebriores inuisit, ijsq; omnibus honorificè excipitur. lib. 21.

IN GERMANIA:

EXTRA GERM.

1548	Religio.	Resp.	Relig.	Resp.
tes, ut euangelij doctrinam ab- iurent, adigit. lib. 21.			secedit ad Rhe- tos, & in ualle Telina per ali- quot annos Eu- angelium do- cet. Vide à Chri- stophoro prin- cipe Vuirtem- bergico Tubin- gam tandem e- uocatur. lib. 21.	Ma- ximilia nas Co- mes Bie- rensis Bruxel- le mort- etur ex angina. lib. 21.
Mauricius domum reuersus, Cæsaris decretum proponit. e- ius rei causa cum Theologi Lip- senses ac Vuittembergici iterū atq; iterum conuenissent, tandē de rebus medijs & ijs que dicū- tur adiaphora, decernunt. po- stremo etiam Lipsiæ formulam religionis conscribunt, quā om- nes per Mauricij fines sequeren- tur. lib. 21.				

IN GERMANIA.

EXTRA GERMAN.

1549	Relig.	Respub.	Relig.	Respublica.
Vlmensis eccle- siæ ministri cum per septem menses captiui huc & il- luc essent circum- ducti, Martij die tertio tandem libe- ri dimittuntur. lib. 21.	Philippus sub initium huius anni facto per Germaniā itinere, ex Italia ad Ce- sarem patrē suum con- tendit in Belgium. lib. 21.		Metensis epi- scopus mutato uite genere du- cit uxorem ex familia Ecmo- dana. Cardina- lis Lotharingæ fit Metensis epi- scopus. lib. 21.	Fesanus rex in Aphrica, regno pellitur à Zer- phio quodam ui- cino rege, qui ex humili loco, ad eum dignitatis gradum peruene- rat. Fesanus ut Cæsaris opem im- ploret, Augu- stam uenit. lib. 21.
Episcopus Ar- gentinensis docto- res populi atq; iu- uentutis, ex diui Thome			Pontifex epi- scopus tres lega- tos in Germaniā mittit, qui indul-	

1549 Relig.

Relpub.

Religio.

Respub.

Thomæ collegio,
ad Cæsaris decre-
tum recipiendum
solicitat. Illi tem-
pus ad deliberan-
dum sibi capiunt.
lib. 21.

Bucerus et Pau-
lus Fagius, de con-
sensu senatus Ar-
gentinensis, Calen-
dis Aprilis, secedūt
in Angliam, euoca-
ti à Thoma Cran-
mero Archiepisco-
po Cantuariensi.
lib. 21.

Argentiniensis e-
piscopus recens sa-
ctus missificator sa-
cificus, urget & Tho-
mense collegium,
ut uel cedat loco,
uel sacra Pontifi-
cio more faciat. Se-
natus pro collegio
deprecatur, & ut
iuuētutis aliquam
rationem episco-
pus ducat, obtesta-
tur. lib. 21.

Luceo

Argentinienses, du-
riores leges
episcopo se-
rente, cum
ipsis cum
eo non con-
ueniret, le-
gatum ad
Cæsarē mit-
tunt, pe-
tuntq; ut si
ibi liceat su-
os ecclesie
ministros re-
tinere. lib.
21.

Magdebur-
genses Cæ-
sar iam an-
tea proscri-
ptos, nunc
ediētis ex-
ponit om-
nibus in
prædam,
& ordines
ut eis qua-
cunque ra-
tione pos-
sint, quam-

tum, quod ipsi
uocant, toti Ger-
mania propo-
nant, ex eius for-
mula, quicumq;
redire uolent, in
gremium eccle-
siae recipiant, de-
licta condonent,
auctoritate Pon-
tificis coenâ Do-
mini sub utraq;
specie distribui
permittant, ci-
borum omnium
esum habita ra-
tione locorum
& personarum,
quibus uidebi-
tur, concedant,
ac cætera huius
generis Pontifi-
cio nomine cu-
rent. II Maij die
25, in Belgio mā-
data sua Cæsari
proponunt. Ipse
continuo diplo-
ma dimittit ad
episcopos. Lega-
ti alios sibi per
Germaniam epi-
scopos, impri-
misq; Argenti-

Amiralius An-
glie ob affectati
regni suspicione,
sui ipsius fratris
Sommerjeti du-
cis iussu, securi
percutitur. lib.
21.

Calendis Apri-
lis Philippus Au-
striacus, amplifi-
sima pompa Bru-
xell. nobi pater
erat, excipitur.
Mauricius &
Brandenburgici
legati apud ip-
sum pro Lant-
grauio depre-
cantur, sed nihil
efficiunt. quine-
tiam eò durius
haberi coepit,
quàm antea. Au-
denarde in Flan-
dria, cum pro-
pter ualetudinē
quodam die car-
nibus uesci uel-
let, adest continuo
Hispanus aliquis
e custodiibus qui
fercula disijcit ac
disiurbat. lib. 21.

1549 Religio. Respub.

Relig.

Respub.

Lunenburgenses, Lubecenses et Hamburgenses ministri, Augustanum decretum & Caesaris librum scriptis confutāt. Hamburgenses Melanchthoni rescribunt, ut quas ipse ac socij uocent res adiaphoras, declarant, & ut eas nominatim percenseant. Magdeburgici Vuittembergici atq; Lipsensibus uehementer se opponunt, eosque grauiter accusant, quod per res adiaphoras pontificie religioni uiam aperiant. lib. 21.

Electores ecclesiastici librū edūt, quo longè lateq; pontificiā doctrinam sanciuunt, etiā ea parte quæ ad cōsecrationes pertinet & exorcismos, quorum usus quā late pateat,

plurimum damni dēt, adhortatur. lib. 21.

Vuolfgangus Bipontinus princeps, cum frequentibus literis urgeretur a Cesare, atque ut sine ulla ambage responderet, num & ipse decretum haberet ratū, rogaretur, nominatim & disertè per literas ad Cesarem quid sue sententiæ explicat, & ut in eo esse aliqua quæ cū uera doctrina conue-

nensem, qui suis quiq; in regionibus ista procurrerent, substituunt. lib. 21.

Maio mense Petrus Martyr disputat Oxoniæ de cœna Domini, aduersus doctores Pontificios. disputationis eius liber extat. lib. 21.

Gallie rex Henricus solenni pompa Lutetiam in unio mense ingressus, supplicat primum ad templum diuorum. captiuos deinde aliquot religionis causa rapit ad supplicium. Ita nimirū fidei sue confessionē edit, & foelix, faustū, fortunatumq; ut ipse putat, Imperium auspiciatur. lib. 21.

Iunij mēsis die decimo, Gallie regina diadematē Sandenysij insignitur. lib. 21.

Gallie rex Henricus mēse Iunio Lutetiā primariam regni urbem, primum solenni pompa ingreditur. lib. 21.

Veruinas, ob deditam Anglis Boloniam, capite multatur. Martius rescallus Vbianus eius sacerperpetuis uinculis addicitur. lib. 21.

Basilienses & Schaphusiani Heluetij, foedus cum Gallie rege, magna omnium admiratione faciunt. Is enim ipsorum doctrinam ferro & igne persequatur. Bernates

1549 Relig.

Respub.

Relig.

Respub.

uide apud ipsum
Sleidanium. lib. 21.

Concionatores
Lantgrauianæ di-
tionis, Pontificis
Indultum, oblatū
sibi à Moguntino,
repudiant, eoq; si-
bi non opus esse de-
clarant. lib. 21.

Mauricius die
quarta Iulij, com-
primit eos per lite-
ras, qui ueteres er-
rores Lipsico de-
creto renouari iu-
ctabant, quo sit a-
nimo erga ueram
religionem decla-
rat, & si qua de ea
dubitatio oriatur,
Vuitembergicos
consuli ac respon-
dere iubet. lib. 21.

Senatus Argen-
tinenſis Octobri
mense, Caesaris au-
thoritate transigi-
cum episcopo, eiq;
tria tēpla permit-
tit, in quibus ipse

niant, non
diffitetur,
sic etiā esse
quampluri-
ma, quæ ab
ea discre-
pent, liberè
profitetur.
obsecrat au-
tem & ob-
testatur Ce-
sarem, ut ne
cōtra quàm
ipse sentiat
facere, eoq;
discrimen
sua salutis
subire coga-
tur. lib. 21.

Mense Iu-
lio, Lant-
grauij capti-
ui uxor, ea-
demq; so-
crus Mauri-
cij, multis
afflictis cu-
ris atq; do-
loribus è ui-
ta decessit.
lib. 21.

Decima die
Nouembris, de-
cedit è uita Pau-
lus tertius Pon-
tifax, cum annū
ageret 82. cor-
pus eius in sacel-
lum Sixti Pon-
tificis delatū est,
quò populus ac-
currēs pedes eius
pro ueteri more
deosculatur. su-
nus eius sit per
nouem dies con-
tinuos. sumptus
funeris ad aureo-
rum millia quin-
quaginta estima-
tur. Prius paulò
quàm decederet,
exijt liber Itali-
cus Bernardini
Ochini nomine,
quo res ab eo tur-
piter & conscie-
leratè gestæ re-
citantur. lib. 2.

Conueniunt
ex omnibus lo-
cis Cardinales
Romæ Pontifi-
cis noui creandi

nates & Tigu-
rini abstinent ab
eo foedere. lib. 21.

Seditio in An-
glia mense Iulio
partim ob reli-
gionis mutatio-
nem, partim ob
rem agrariam:
multa hominum
millia bello ca-
duntur. Gallia
rex interim ca-
stella quædam et
arces circa Bolo-
niam capit, An-
glosq; coniecit in
maximas difficul-
tates. culpæ hu-
ius totius castus
deriuat Angli in
Sommerſeti du-
cem, regni pro-
tectorem: eamq;
maximè ob cau-
sam, Octobris
mensis initio, ip-
sum in carcerem
detrudent. lib.
21.

1549 Relig.

Respub.

Religio.

Respub.

ex decreto religio-
nem cōstituat. Tho-
mensis collegij re-
ditus in usum scho-
le episcopi consen-
su attribuuntur.
lib. 21.

Magdeburgen-
ses, cum aliquā
quotidie iniuriarū
acciperent, et di-
scrimine uersaren-
tur, calumniis qui-
bus appetebantur
edito scripto pri-
mū refutāt, quōd-
castella, uicos, et
oppidula aliquot
occuparint, id se
non seruandi cau-
sa, sed restituendi,
cum de pace sibi
cantum erit fecisse
dicunt: docēt pre-
terea se aduersus
Caesarem, ut dice-
bantur nō esse con-
tumaces: postremo
quomodo nisi sal-
ua religione, sibi
non sit integrū im-
perata sicere decla-
rant. lib. 21.

causa. Nouembris die ui-
gesimo octauo intrant in
cōclauē. Cardinales Gal-
li serius adueniūt, quā
ceteri. Erant inter eos
tres factiones, una Cesa-
ris, altera Gallie regis,
tertia Farnesiorum. Cae-
sariani Polum uolebant,
Galli Saluiatum, de qui-
bus duobus frequens fuit
per urbē excitata sama.
Ne Polus obtineret, The-
atinum obtulisse dicunt,
quōd eum Lutheranis-
mum redolere diceret: cō-
trā ne Saluiatus, impe-
diere Farnesij. Ceterum
quo ritu ac quibus cere-
monijs soleant Pōtifices
creari, ac de ijs omnibus
quae ad hanc rē attinent,
uide copios: apud ipsum
Sleidanum. lib. 21.

Paulus Fagius, qui cū
Bucero fuerat profectus
in Angliam, sub finē No-
uembris quartana febre
Castabrigie è uita uice-
dit. lib. 21.

Cesar per
Flandriam,
Hannoniam,
Atrebatē si-
lium circum-
ducit, in eius-
que fidem po-
pulum adigit
per iusturas
dum. Antuer-
pie is sub I-
dus Septem-
bris magnifi-
centissimo
apparatu ex-
cipitur. lib.
21.
Octobri mē-
se Franciscus
Mātuae dux,
uxorem du-
cit Cathari-
nam Ferdi-
nandi regis
filiam. lib.
21.

1550	Relig.	Reipub.	Relig.	Reipub.
<p>Missæ per uirginem unum annos intermissa, tribus in templis Argentorati Calendis Februarij repetitur: cumq; post meridiem in summo templo pontificia concio habetur, excitat strepitum ad hoc tam insolens spectaculum, adolescens aliquis. Ibi se sacrifici, quasi magnum aliquod instaret periculum, in tutiorem templi locum recipere. eò se statim confert admonitus Consulcum Prætoris, ut tumultum compefcit: sed nulli tunc apparent præter adolescentes: Sacrifici hanc nocti occasionem cessant in posterum, & apud episcopum se excusant, res postea deferunt ad Cæsarem. lib. 21.</p>	<p>Martij die 13. Cæsar è Belgio, Imperij comitia ad 25 Iulij diem instituit, quò superioris comitio inchoata perficitur, dissi-diorum caussa tollatur, & obstinati quidam ac rebelles comerceantur. lib. 21.</p>	<p>Februarij die septimo Ioannes Maria Montanus, qui Tridenti & Bononiæ concilio nomine Pontificis præfuerat, Farnesij, ut dicitur, prius fide data, se Parmam esse Octauio permissurum, Pontifex Iulius tertius eligitur. lib. 21.</p> <p>Ad hoc tempus prodijt Gallicæ regis edictum in Lutheranos, quo pœna quæ in ipsos iudices qui remissus uergerent, decernitur. lib. 21.</p> <p>Februarij die 22 Iulius tertius Pontificalibus sacris à Cardinali Cibone in iuguratur. biduo post auream portam, quæ dicitur aperiri, & iubilandum. lib. 21.</p>	<p>Initio Februarij agitur de pace inter Gallos & Anglos. Sommerseti dux Anglici regni protector è carcere liberatur. initur affinitas inter ipsum & comitem Beruicensem, cuius impulsu coniectus fuerat in carcerem. Beruicensis filius, Sommerseti ducis filiam ducit in uxorem. lib. 21.</p> <p>Cõflunt Romanam principum & civitatum legati, omnibus ferè ex locis, ad nouum Pontificem cõsultandus. lib. 21.</p>	

1550

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.	Magdeburgici cum cre-	brat. que fit	Octavianus
Clerus Ar-	bris edictis peterentur à	hæc ceremonia	Farnesius
gentinensis	Cæsare, Martij die 23, edi-	et unde habe-	nō solum in
24. Maij	to scripto sese purgant. ac	at originem, ui-	Parmæ pos-
die, de auo	primū se nec diuino, nec	de apud ipsum	sessione à
sua sacra,	humano iure conuinci re-	Sleidanum. lib.	Pōtifice cō-
cūm ei pri-	bellionis posse docent.	21.	stabilitur,
us Senatus	postea demonstrant eos qui	Iulius Pon-	sed etiā no-
uim nullam	cōtra se arma sumunt, bel-	tifex Innocen-	ua ornatur
aut impedi-	lum ipsi Christo facere.	tium quendam	dignitate.
mentum il-	postremo obiecta crimi-	adolescētulū,	Consalonie
latum iri ca-	na refutant, et calumnias	quē in delitijs	rum cū qui
uisset, Cæsa-	esse meras ab aduersarijs	habuerat, anti-	huic mune-
ris iussu re-	cōfictas planum faciunt.	quo suo nomi-	ri præest,
petit. Lega-	lib. 22.	ne atq; loco cre-	uocant. lib.
tū enim mi-	Colonienſis Archiepi-	at Cardinalē,	21.
serat Sena-	scopus Adolphus, Iulio	eumq; rursus	Pax fit in
tus per quē	mense, cum transēgisset	in domesticam	ter Gallos
se apud ip-	cū senatu, Coloniam ma-	consuetudinem	et Anglos,
sum de exci-	gna pompa et splendore	admittit. lib. 21.	itā ut Gal-
tata turba	plusquam duobus equitū	Post ab itum	lis restitua-
purgaret.	millibus comitatus ingre-	Cæsaris è Bel-	tur Bolo-
lib. 22.	ditur. lib. 22.	gio, promulga-	nia, ipsi ui-
	Iulij die 26, Cæsar Au-	tur eius aucto-	cissim An-
	gustæ comitorū facit ini-	ritate edictum	glis aliquid
	tium. placet maiori parti	in Lutheranos	pecunie de-
	repetendum esse conciliū.	grauissimum.	pendat, Gal-
	Mauricius nisi suarū par-	Eius hæc est	lus fit An-
	tium theologi decidendi	summa, ut uiri	gllici ordi-
	potestatem habeant, et ab	quidem si sen-	nis eques,
	isatio repetatur, interce-	tentiam mutet	uicissim An-
	dit. Hæc eius contestatio	gladio ferian-	glus Gallia-
			ci. lib. 22.

1550 Relig.

Respublica.

Relig.

Resp.

Matthias Illyricus, cum editum Caesar, contra Lutheranos in Belgio promulgasset, scripto grauter in Islebium & adiphoristas inuehitur, qui populo persuadere starent, religionem a Cesare non opugnari. lib.

22.

Augusto mese, Hispani quidam Augustam, qui concioni euangelij intererant, multa contumeliose faciunt ac proterue. His ciues ita commouentur, ut nisi praetor ciuitatis aduenisset, motumque compressisset, magnus aliquis in urbe motus esset futurus. li.

22.

publice recitata, quorundam opera ac studio factum est, cum ipse maxime instaret, ne in acta referretur. lib. 22.

Sub exitum Augusti mensis Granuellanus Augustae, non sine magno Caesaris mcerore moritur. in eius locum atque functionem successit Antonius filius Atrebatensis episcopus. lib. 22.

Henricus Brunsvicensis odio quodam inueterato religionis Brunsvicum obsidet. agrum circa diripit & incendit. uerum mese Septembri Caesaris iussu discedit ab armis. lib. 22.

Georgius dux Megelburgius dimissum ab Henrico Brunsvicensi exercitum ad se traducit, conditusque a clero Magdeburgensi, qui ex urbe secesserat, Magdeburgicum agrum uastat ac incendit. Vuancelebum oppidum capit ac diripit. Agricola ad depel-

tur: foemina uero terra obruantur. Sin minus, uiui exurantur, ipso rumque bona truncantur: tandem luant supplicium, publicentur. Constituitur in ipsos etiam iudices poena, si qui inquirendo remissiores appareant. Editum hoc Caesaris quia ad maximum Antuerpiensium detrimentum, propter exteros mercatores praecipue uero Germanos & Anglos pertinebat, iccirco ne tam seuera Antuerpiae questio haberetur, senatus & ciuium precibus a regina Maria est impetratum, ac tan-

Caesar unicum filio ad exitum Maij Bruxelae discedit, & Augustam ad comitia, adducto secum Saxoniae duce captiuo contentum, Latigratum Mechluniae in custodia relinquit. lib. 22.

1550 Relig.

Reipublica.

Relig.

Reipub.

Mulier
quedā Au-
gustana, in
sacrificum
quendam,
media luce
cereos ac-
cendentem,
& cum sua
hostia per
uicos inam-
bulātem, io-
cata, mitti-
tur in carce-
rem, & ma-
gno uersa-
tur in uitæ
discrimine:
ueruntamē
deprecatio-
ne sororis
Cæsaris tan-
dem confer-
uatur, lib.
22.

lendum periculum se coniun-
gunt Magdeburgicis. Itaq;
partim rusticorū, partim mi-
litum Megelburgio exercitus
opponitur, rustici statim con-
territi sese dant in fugam, ho-
sti uiam ad uictoriam patefa-
ciunt, ipsiq; prope omnes in
fuga conciduntur. lib. 22.

Cum principes atq; ordi-
nes pro Magdeburgicis atq;
Bremensibus apud Cæsarem
intercessissent, idq; perfecis-
sent, ut sibi tota actio permis-
teretur, uigesimo secundo die
Septembris monentur Bre-
menses ac Magdeburgici, ut
ad alterum diem Nouembris
Augustæ fide publica sese si-
stant. Interim Cæsar leges qui-
bus cum eis agi uelit, & Bre-
mensibus quidem qui proscri-
pti non erant, multo mitiores
præscribit. lib. 22.

Post infœlix prælium cõ-
missum à Magdeburgicis,
cum fracti putarentur, Cal.
Octobris edunt scriptū index
animi sui atq; cõstantiæ. mor-
tem enim optant omnes po-
tius, quàm se decreto Augu-
stano aut Tridentino cõcilio
subijciant. lib. 22.

dem ipsius
cura & so-
licitudine à
Cæsare con-
firmatum
Augustæ,
præsertim
quod ad ex-
teros nego-
tiores at-
tinebat.

lib. 22.

Cardina-
lis Lotha-
ringius mo-
ritur in Gal-
lia. per hanc
occasionē
Rubertus
Lenoncur-
tus Cardi-
nalis, epi-
scopatum
Metensem
cõsequitur.
lib. 22.

Cæsaris
exercitus
ductore Si-
ciliæ Prore-
ge, mense
Septembri,
urbē Aphri-
cam terra-
marisq; ob-
sessam ca-
pit, octo ca-
ptiuorū mil-
lia traducit
in Siciliam.
Draguetus
eius urbis
Dominus
ad Turcam
se recipit.
eoq; uetus
inter Turcā
& Austria-
cos disidiū
recrudeſcit.
lib. 22.

1550

Respublica.

Relig. Resp

Relig.

Henricus Brunsvicensis, Mauritius elector Brandenburgicus & Albertus eius patruelis, cum tamen eorum nonnulli eam sam eam dissimularent in Magdeburgicos arma expediunt, ac primum obsessa urbe cum propius ad moenia accessissent tentandi causa, quid ualere oppidani, magna clade repelluntur. postridie oppidani erumpunt, & leue praelium alacres committunt. lib. 22.

Octobris die duodecimo pacta sunt inter principes & Magdeburgicos indicia, missiq; in urbem de pace legati: necrum id ut sperabatur non successit. li. 22.

Ordines Magdeburgici, atq; imprimis clerus, legatos Augustam mittunt, & uigesimo quinto Octobris die, senatum populumq; Magdeburgicum graui ter apud ordines Augustae accusant, octoque millia peditum, equites mille ducentos contra eos in subsidium petunt. Recitato ipsorum, ad principum citationem, responso, cum non uiderentur Caesari satis se ad pacem demittere, aureorum millia LXX menstrua, ex arario publico in ipsos decernuntur. idque Caesar ita tum permittit, ut tantumdem postea quantum erit sumptu conferatur. Mauritius huic bello, publico nomine praeficitur. Cum Bremensibus qui legatos se missuros esse responderant, & si religio

Relig. permitteretur, nihil se non esse subituros promiserant, agitur longe clementius. lib. 22.

Sub initium Nouembris, nondum decisa lite, quam in ipsum Ferdinandus intenderat, decedit à uita Ulrichus princeps Wuirtembergicus. Ei succedit filius Christophorus. lib. 22.

Cæsar Augustæ causas cur superiori suo Augustano decreto paritum non sit exquirat. alij excusant priuilegia, alij temporis longinquitatem, Pontificij prauam iuuentutis in gymnasijs institutionem, ecclesiæ ministrorum peruicaciam, magistratum negligentiam, ac sacerdotum penuriam accusant. lib. 22.

Mauricius sub exitum Nouembris, Magdeburgum aggreditur, eamque partem que noua dicitur occupat. uerum eam postea Magdeburgici receptis ad se oppidanis, excurrunt, eamque hosti comoditatem eripiunt. lib. 22.

Decembri mense Mauricius Heccum & Albertum Mansfeldium,

Sub Idus Nouembris Pötifex

Iulius indicit cõciliũ Tridenti ad Calendas Maij. diploma huius in dictio- nis ad Cæsare mittit. lib. 22.

Lantgrauius cum nullam spem liberationis prospiceret, ac Cæsaris eius filios urgeret, ut literas quibus se Brädeburgicus atque Mauricius ipsi obligatos esse quererent, restituerent: ipsos etiam Cæsar fidei uinculo liberaret, cõsilio atque operam Conrad

1550

Respublica..

Relig. Respub.

Relig. qui in uicinis Saxonie ciuitatibus
maritimis copias conscripserant ut
Magdeburgicis irent auxilio, adori-
tur in Saxonia, eosq; fundit ac disti-
pat: quatuor ex ijs signa ipsumque
etiam non ita multo post, Hedecum
ad se traducit. lib.22.

Postridie Iduum Decembris Cæ-
sar, cum sciret multos nobiles uiros
militares & in armis plurimum ex-
ercitatos, sese religionis studio Mag-
deburgum contulisse, edicto ualde
prolixo, ijs qui intra diem 14 post al-
latas literas ad Mauricium desce-
rint, impunitatem promittit, cæteris
grauis & atroces pœnas commina-
tur. lib.22.

Magdeburgici, Decembris die
decima nona, de nocte profecti, hosti-
lem equitatum fundunt, incendunt,
profligant, redeuntes in urbē, Geor-
gium Megelburgium cum copijs ob-
uiam habent, ipsum etiam superant,
& secum captiuum in urbem abdu-
cunt. lib.22.

Maximilianus, Cesaris gener, ex
Hispania uenit Augustam: eò uenit
etiam è Belgio Cesaris soror Maria.

radū Brede-
sterni et Ioan-
nis Rome-
lij (quid e-
nim capti-
uus aliter fa-
ceret) fugā
meditatur:
sed in ipso
prope fugæ
momento,
cōsiliū e-
ius detegi-
tur. Ita qui-
dam ex eius
ministris
partim in
ipso facino-
re occidun-
tur, partim
postea secu-
ri publice fe-
riuntur. ipse
in arctiorē
custodiā re-
cluditur.
Gesta hæc
sunt Mechli-
næ, ubi is
à Cesare o-
rat relictus.
lib. 22.

1550

Respublica.

Relig. Relp.

Relig. Agebatur inter Cæsarem atque Ferdinandum de Imperij successione. Et Cæsar dicitur tum de filio suo cogitasse, contra Ferdinandus de suo Maximiliano, quem magis popularem & gratiosorem esse Philippo confidebat. lib. 22.

Mauricius & elector Brandeburgicus Magdeburgicis conditiones pacis proponunt. Verum illi nec se dedere, nec Cæsaris præsidium recipere, quod ab eis petebatur, uolunt. lib. 22.

Decembri mense ordines episcopatus Magdeburgici, maxime uero clerus, edito scripto senatum populūque Magdeburgensem grauius insimulant, acceptas ab illis præter fidem iniurias recitant, damnum sibi ab eis datum supra octies centena aureorum millia æstimant, eosque non religionis studio, sed retinendæ præde cupiditate, Imperio resistere criminantur. Eis non multo post respoñdet Senatus, & ad singula criminationum capita abundè satisfacit. concludit tandem nihil se contra fidem datam fecisse, neq; ullam dedisse belli causam aduersarijs. lib. 22.

1551 Relig.	Respub.	Religio.	Resp.
<p>Oſian= der in Prufſia hominē iuſtificari nō fide, ſed Chriſti iuſtitia inhabi= tante in no= bis commi= niſcitur. Al= bertūque principem tandem per trahit in ſuā ſententiam.</p> <p>Ei theologi collegæ re= ſiſtunt, coq; res recidit, ut quidam propterea paſtor eccle= ſiæ pellatur è Prufſia.</p> <p>Multi è Sa= xonia theo= logi opiniq; nem eius e= ditis libris poſtea reſta= tarunt. lib. 32.</p>	<p>Decretū Au= guſtæ facit Cæ= ſar, ut omnes or= dines ſeſe ſicut ſuperiori conue= nerat, concilio ſubijciant, mul= tāque de eius li= bertate pollice= tur. omnes præ= terea ut eò data fide publica, ue= niant, monet. lib. 22.</p> <p>Datur decre= to poteſtas Ele= ctoribus ac ſex præterea dele= ctis principibus, ut de pecunia, quæ ex arario ad bellum Mag= deburgicum ſu= blata ſit, quomo= do reponi debe= at, ad Calendas Apriles Noriber= gæ deliberet: ma= giſtratui præte= rea, ut hoc nomi= ne, populo quiſ= que ſuo tributū imperet permit= titur. lib. 22.</p>	<p>Stephanus episcopus Vintonienſis, cum Angliæ regis decreta nō ap= probaret, episcopatu ſuo, mēſe Ianuario, exui= tur, inq; carcerem reclu= ditur. lib. 22.</p> <p>Februarij die penulti= mo moritur Bucerus Can= tabrigiæ. honorificè is poſtea ſepelitur, ac docto= rum uirorum epitaphijs celebratur. lib. 21.</p> <p>Concilium Tridenti= num cum propter patrū ſolitudinē, tum propter Parmenſe bellum à Cal= Maij ad Calendas Septē= bris à Pontifice produci= tur. lib. 22.</p> <p>Maij die uigeſimo ſe= cundo Pontifex reſcribit ad Heluctios admodum amanter, q; ut ad conci= lium ueniant, exhorta= tur. una etiam ad eos Hieronymum Franchum le= gatum mittit. lib. 22.</p> <p>Gallia rex proponit edictum in Lutheranos,</p>	<p>Gallia rex Octauium Farneſium, ne Gōzaga Parmam ſibi e= riperet, ma= tuentem, in ſuum reci= pit patrociniū, q; Parmæ Gallicū militem im= ponit præ= ſidio. lib. 22.</p> <p>Pontifex Iulius Octauij factum fert indi= gnè, eumq; propterea tertio Idus Aprilis edito ſcripto Romam ci= tat ut intra trigeſimum diem, iudi= cio ſe deſen= dat. Niſi ſe= ſiſtat, ipſū maiſtatis iam dānatū proſcribit. lib. 22.</p>

1551 Relig. Respub.

Relig.

Resp.

<p>Episco- pius Argen- tinenſis, de cōcionatori bus quōd populū ac- cēdant et cle- rū magnis obiiciāt pe- riculis apud Senatū con- queritur: pe- tītq; ut iſta corrigatur, alioqui ſe capturū ex tempore cō- ſiliū mini- tatur. li. 22.</p>	<p>Decernuntur Ferdinando re- gi, tametiſi gra- uatē, aduerſus Turcam, ea quæ ſuperiori conuē- tu promiſſa fue- rant, auxilia. lib. 22.</p> <p>Idibus Febru- arij Imperij con- uentus dimitti- tur. lib. 22.</p> <p>Cæſar cū ad- uerſus Lantgra- uiū tanquam contumacem de- Dicia ditone tuliffet ſenten- tiam, iſi ſibi non licere ſecretō cō- ſiliū con- ſerre, propterea iudicio defendi ſe non potuiſſe demonſtrat. lib. 22.</p> <p>Magdeburgi ci ſolebant & ſe- cundo & aduer- ſo ſumme con- micitū in urbem</p>	<p>quos uocant, grauiſi- mum. eo ſuperiora om- nia partim confirmat, partim exacuit, & ad ſummam ſeueritatem ni- hil reliqui facit. lib. 22.</p> <p>Conueniunt undique Tridentum ad concilij diem pontificij, & ex Germania ipſi etiam E- lectores archiepiſcopi, magna cum omnium gra- tulatione. Pontificis no- mine præſt Cardinalis Crefcentius. Cæſar atque Ferdinandus eo ſuos etiā legatos mittunt. lib. 22.</p> <p>Prima die Septembris Tridenti in medio Ponti- ficiorum conſeſſu ſubitō Galliæ regis legatus, cū literis ad conuentum Tri- dentinum exoritur. de ea conuentus appellatione ubi aliquandiu diſcepta- tum eſſet, tandem lega- tus publicè, ob grauiſi- mos bellorum motus re- gi non licere ſuos Triden- tum mittere conteſtatur: deinde cōcilium hoc, ip- ſum pro publico non ha-</p>	<p>Decimo tertio die Maij Cæſar edito ſcri- pto, præfe- ctum ſuum Gōzagam Pōtifici ad- uerſus Octa- uium Far- neſium, qui illius man- dato nō pa- ruerit, opē ferre iubet. ſic Pōtifex Mirādula, Gōzaga ue- rō Parmam obſidet. lib. 22.</p> <p>Galliæ rex Romæ ſe per lega- tum de im- poſito Par- mæ præſi- dio excu- ſat, idq; eō factum à ſe dicit, quo eccleſiæ pa- trimonium</p>
---	---	--	---

1551 Relig. Respub.

Religio.

Respub.

et defendi
debeant, li-
brū scribit:
Idem ante
fecerat Brē-
tius iussu
Vuirteber-
gici: sed cū
Philippi li-
ber ab om-
nibus pro-
baretur,
placuit, ut
communi
omnium no-
mine, ad cō-
cilium qui
ea propo-
nerent atq;
defenderēt
mitterētur.
lib.22.

Christo-
phorus dux
Vuirteber-
gicus Ioan-
nem Bren-
tium eccle-
sie ministe-
riorestitu-
it, cumq;
Stu-
gardie Iulij
die 25 præsi-
dit. lib.22.

importare, et pe-
cus quotidie in
pascua circū-ur-
bem emittere. ue-
rūm hostes nunc
primum castella
quædam infra et
supra urbem ad
Albim constitu-
unt, quibus flu-
minis usum op-
pidanis eripiāt.
Varia uidentur
in Saxonia sub
hoc tempus pro-
digia: terni so-
les, ternæ lunæ
modò pallidæ,
modò sanguinei
coloris apparēt.
lib.22.

Delecti prin-
cipes Noriberge
statuunt, in bel-
lum Magdebur-
gicum conferen-
da esse iterū au-
xilia. magna cū
difficultate et
ferè ab inuitis
decreto paretur.
lib.22.

Quinta die

bere, sed pro conuentu
paucorum utilitate insti-
tuto: Postremo decretis
illius neq; regem, neque
Gallici regni quenquam
posse teneri: quinetiam si
Pontifex hostili et im-
placato animo erga regē
esse pergat, usurū ipsum
ijs remedijs, quibus ma-
iores eius uti consueue-
rint profitetur. quæ sint
illa Gallie regibus usita-
ta remedia, explicat Slei-
danus. lib.22.

Tridentini patres le-
gato regis, se eam negli-
gere protestationē et pro
nihilò habere, nec in acta
uelle referre respondent:
cæterum, ut in proximo
confessu regi respondeat-
tur dicunt fore. Sic proxi-
mæ actioni ad 11 Octo-
bris dicto die, confessus
dimittitur. lib.22.

Altera die Septem-
bris, Tridenti quod an-
no superiori transacta di-
cerentur aliquot religio-
nis capita, quæ non ne-
cesse esset iterum in disce-

tueretur, ac
ne deueni-
ret in ma-
nus alienas,
operam da-
ret. lib. 22.

Polinus
dux belli
Gallicus na-
ues aliquot
Belgicas in
Oceano ma-
ri capit. Bri-
saccus in Pe-
demōtio et

Taurinis
oppida mul-
ta, impri-
misq; Che-
rium et San-
damianum
capit. li. 22.

Classis
Turcica
cum arcem
Melitæ fru-
stra tentas-
set, Tripo-
lim Aphri-
cæ capit. ac
cusat butus
cladis Cæ-

1551 Relig. Respub.

Religio.

Respub.

Mauri-
cius decima
quarta die
Augusti mis-
sis ad Cesa-
rem literis,
præter pri-
uatâ ipsius
cautionem,
suis commu-
ni nomine
concilij ca-
ueri petit,
ut olim con-
cilio Basi-
licensi sit cau-
tum Bohæ-
mis: alioqui
Cõstantien-
se quoddam
decretum,
de non ser-
uanda fide
hereticis
(quales Ger-
manos ha-
beant Pon-
tificij) ne su-
os eõ mitte-
re possit im-
pedire. lib.
22.

Maij Magdebur-
gici fide publica
ut de pace agat,
in castra Mauri-
cij ueniunt. He-
deccus enim il-
lius animum ad
pacem inflecte-
bat. ueruntamen-
ne tum quidem
inter eos adhuc
cõuenire potest.
22.

Sub exitum
Maij Cæsaris fi-
lius Augusta di-
scedens, per Ita-
liam in Hispani-
am redit. una
cum eo Maximi-
lianus patruelis
eius & fororius
proficiscitur.
lib. 22.

Iunij mensis
die decimo septi-
mo iterum agit
de pace Mauri-
cius cum Magde-
burgicis, & Pir-
næ conditiones
proponit, ad
quas, licet essent

ptationem uocare, iccir-
co pergitur à theologis,
ijsque questio de eucha-
ristia exagitanda propo-
nitur. dantur ijs præ-
rea ex Lutheri, Zuinglij
& Buceri libris excu-
tienda certa themata que
post certo condemna-
rēt. quo ordine, quo ritu
hæ disputationes habeantur,
item qua pompa &
quibus ceremonijs cele-
brent illi solennes Cardi-
nalem & episcoporum
confessus, explicat latè
Sleidanus. lib. 22.

Octobris die undeci-
ma fit confessus Triden-
ti. ibi præsentiam localem,
transsubstantiationem et
quicquid ad idolū illud
panaceum pertinet stabi-
liunt: exceptas aliquot
ex Lutheri libris propo-
sitiones damnant: que-
siones aliquot de eare in
aduentū Protestantium
reiciunt. Iis tutum dant
itum ac reditum, conce-
pta ualde negligenter de
eare formula: leges quas
dam de sua iurisdictione

far, edito
scripto, Gal-
lie regem.
Is uerò con-
trario se ex-
cusat. lib.
22.

Septima
die Septem-
bris Lute-
tiæ recita-
tur regis e-
dictū, quo
uemat ne è
suo regno
ulla Romæ
pecunia ad
Pontificem
cum quo sit
ipsi bellum
perferatur.
lib. 22.

Ex aula
Cæsaris pro-
dit scriptū,
quo Parmæ-
sis belli ori-
go recita-
tur, causa
recepta à
Cæsare Pla-
centiæ de-
claratur,

155 Relig. Relpub.

Religio.

Resp.

Augusti
die 26, Au-
gustani do-
ctores atq;
ministri,
priuatim in
terrogatide
cena Do-
mini, & de
Cesaris de-
creto, cur ei
non pare-
rent, cum
constanter
respondis-
sent, procul
ab Imperio
iubetur per
Atrebaten-
sem episco-
pum exula-
re. Idem fit
Meminge
& alijs lo-
cis per Sue-
uiam, puta
batuſq; Cæ-
sar idē ubi-
que factu-
rus esse, nisi
bellum cum
Galliæ re-
ge, quod in
hoc tempus

grauis, non alie-
nè prorsus respō-
dent Magdebur-
gici. Albertus
Brandenburgicus
tamen cum ab-
sente Mauricio
dimicasset, ac eis
mediocrem cla-
dem intulisset,
initia pacis confi-
lia disturbauit.
lib. 22.

Magdeburgi-
ci milites Idibus
Augusti, Henri-
cum Almanum,
quod putarent
eum, dedēde ur-
bis, Senatui sua-
forem esse, depo-
scunt ad suppli-
cium. is se excu-
sat, & hostium
id esse signum
confirraat. Ita
milites senatus
oratione sedan-
tur. lib. 22.

Pergūt Mag-
deburgici Septē
bris die quarta

ferunt, atq; ita confessum
dimittunt. lib. 23.

Sub Idus Octobris Cæ-
sarinale creat Pontifex Ge-
orgium Martinusilē Dal-
matam, maxime per Vi-
gariā auctoritatis. quan-
uis autē eius opera uxor
Vayuode uidua Ferdi-
nando Transyluaniæ ad-
ministrationem permi-
sisset, cum tamen postea
nova quædam cum Tur-
ca moliri consilia uide-
retur, domi suæ à percus-
soribus Italis decimo o-
ctauo Decembris die, cõ-
fossus est. Põtifex de eius
necē quæstionem haberi
iubet. lib. 23.

Concilij nomine Tri-
denti euulgatur scriptū,
quo patres ad Galliæ re-
gis legatum absentem re-
spondebant, Concilium
scilicet legitime & ob tu-
stas causas esse conuoca-
tum: ipsumq; regem pa-
tris potius insistere debe-
re uestigijs, quam noua
aduersus ecclesiam con-
silia moliri. lib. 22.

Cesaris &
Pontificis
merita in
Farnesios
commemo-
rantur, ac
quam inui-
sè fecerit
Octavianus
explicatur.
lib. 22.

Contra-
rium Galli-
Cesariano
scriptum e-
dunt, quo
quæsto in pe-
riculo Par-
mæ uersa-
tus sit Octa-
uius, quam
iniuste Cæ-
sar Aloisio
interfecto
Placentiam
occuparit,
denique
quam iustā
rex iuuā-
di Octauij
causam ha-
buerit ofers-
dunt. lib.
22.

1551 Relig.	Repub.	Religio.	Resp.
<p>incidit, ob- stitisset. lib. 22.</p> <p>Vuirtem- bergicus mittit lega- tos ad con- cilium, qui eam doctri- nae confes- sionem, de qua ante cō- uenerat, propone- rent, et pro theologice idoneā au- ferrent cau- tionem. lib. 23.</p> <p>Mauricius Nouembris nona die, Magdebur- gū ingres- sus, cū præ- sidio, graue habet de cō- cionatori- bus, coram ipsis queri- moniam, ip- sosq; ma-</p>	<p>in pacis actione, remittente ali- quid de superio- ribus conditioni- bus Mauricio. Itaq; sub finem Octobris lega- tos mittūt Vuir- tembergam, to- tumq; negotium quanuis non sta- tim soluta sit ob- sidio, cōficiunt. lib. 23.</p> <p>Brandebur- gicus Elector Io- achimus legatū qui suum officiū et obsequium deferret ad con- cilium mittit. Id eō faciebat ut Pontifex Magde- burgensem ar- chiepiscopatum Friderico fratri suo, quod aliter non erat factu- rus, sanciret atq; confirmaret. lib. 23.</p>	<p>Heluetij quanuis à Pō- tifice sollicitati, concilio tamen non adsunt. hoc ipsis Morletus, regis le- gatus, usus Pauli Verge- rij consilio et opera per- suasit. lib. 23.</p> <p>Legati principis Vuir- tembergici ad exitū Oc- tobris Tridentum ueni- unt, Comiti Mōforti sue legationis causas expli- cant, cumq; ille eos ad Pō- tificis legatum deducere uellet, recusant, ne ei au- toritatem ullam tribue- re iudicarentur. lib. 23.</p> <p>Vigesimo primo No- uembris die, Tridentum uenit Argentinensium le- gatus Ioannes Sleidanus, ut cum Mauricianis ac Vuirtembergicis com- munitem causam ageret. Argentinensibus sese ali- quot alix ciuitates con- iunxerant, earūque e- tiam communem cau- sam agebat Sleidanus. lib. 23.</p> <p>Nouembri mense Pon- tifex uno eodemq; die tre-</p>	<p>Octobri mense dux Sommerse- tus Anglie regis augin- culus, ope- ra Northū- briae ducis cui ante re- conciliatus fuerat, de- nuo conijei- tur in carce- rem: sum- ma rerum administra- tio huius ca- ptiuitate re- dijt ad Nor- thumbriū. lib. 23.</p> <p>Galli per simulatio- nem amici- tie in Bar- cinona por- tū usq; pro- uecti, treve- mem unam et sex naues onerarias, rebus om- nibus ad na- uigaz</p>

1551 Relig.

Republica.

Relig.

Resp.

gnam sibi
 tum libellis
 tum pictu=
 ris fecisse
 dicit iniu=
 riam. cate=
 rum ad præ=
 ces, cum
 pro Cæsa=
 re, tum pro
 concilio su=
 sci pi edas ex
 hortatur.
 illi & mo=
 destè simul
 & constan=
 ter respon=
 dent, pro
 eo concilio
 quod ad
 profigan=
 dam Christi
 doctrinã co=
 ierit, non se
 aliter quã
 ut id Deus
 cito dissipet
 ac disturbet
 orare posse
 dicunt. lib.
 23.

Mauricius Chat=
 tos, sententia Cæsaris
 adæptos Lantgraui,
 de filiorum eius uo=
 luntate, per iusiuran=
 dum in suam fidem
 adigit. eares non ob=
 scure ad Cæsaris con=
 temptũ pertinebat.
 lib. 23.

Hispani, qui per
 agrum Vuirtember=
 gicum erant, sub hoc
 tempus euocantur à
 Cæsare, ac in Italianam
 belli Parmensis cau=
 sa dimittuntur. li. 23.

Novembris die
 octaua tránsigit Mau=
 ricius cum Magde=
 burgicis, conditioni=
 bus in speciem quidẽ
 grauißimis. Reuera
 tamen ipsis, per pri=
 uatas literas & de re=
 ligione, & de liber=
 tate, sicuti postula=
 rant, fuit cautũ. li. 23.

Qui fuit Magde=
 burgicis arumnarũ
 finis, is fuit aduersus

decim creat cardina=
 les, omnes Italos.
 lib. 23.

Vigesima quin=
 ta Nouembris die
 Trideti de more fit
 confessus. Recitan=
 tur decreta de pœni=
 tentia & extrema
 unctione: ijsq; quic=
 quid unquam eius
 generis à Pontifici=
 bus est excogitatum
 sancitur & confir=
 matur. lib. 23.

Legati Protestan=
 tium Tridenti cum
 uellent concilio scri=
 ptam doctrinã sue
 confessionem exhi=
 bere, à legato Ponti=
 ficio repelluntur, ut
 quidem Cardinalis
 Tridentinus, cuius
 ad hoc opera usi e=
 rant, affirmabat.
 Quod in scripto
 suo præscribere, nõ
 se concilio subijcere
 uelle uiderentur.
 lib. 23.

uigationem
 Maximilia
 ni instru=
 ctas abdu=
 cunt. Ita Cæ=
 sariani in
 quadam in=
 uectiua scri=
 bunt. lib.
 23.

Novem
 bri mense
 Maximilia
 nus Genuã
 appulit cũ
 liberis et u=
 xore. Gal=
 lii Massilia
 profecti,
 quasdam e=
 ius naues
 depradan=
 tur. lib. 23.

1551

Reipublica.

Religi.

Relig.

<p>Religi.</p> <p>Ca-</p> <p>spar Hu-</p> <p>berinus</p> <p>uerā re-</p> <p>ligionē</p> <p>ante li-</p> <p>bris etiā</p> <p>profes-</p> <p>sus, Au-</p> <p>guste re-</p> <p>ligionis</p> <p>formulā</p> <p>à Cesa-</p> <p>re pre-</p> <p>scriptā</p> <p>magna</p> <p>omniū</p> <p>admira-</p> <p>tione</p> <p>profite-</p> <p>tur. lib.</p> <p>23.</p>	<p>Cesarē grauiſſimi belli adi-</p> <p>tus atq; principiū. Init enim</p> <p>Mauricius cum externis re-</p> <p>gibus de ſocero ſuo Lantgra-</p> <p>uio per uim liberādo, conſi-</p> <p>liū, prius tamen amicē ten-</p> <p>tat, & legatos de eare mittit</p> <p>ad Caſarem. lib. 23.</p> <p>Cesar Augusta digreſſus</p> <p>Nouēbri menſe uenit Oeni-</p> <p>pontem, ut ſicuti Germanis</p> <p>promiſerat, tanto eſſet con-</p> <p>cilio uicinior. lib. 23.</p> <p>Mauricius ac Brandebur-</p> <p>gicus unāq; quā plurimi Ger-</p> <p>manie principes, ſub initiū</p> <p>Decembris, partim eorū per</p> <p>litteras, partim per legatos</p> <p>pro Lantgrauij liberatione</p> <p>apud Caſarē et deprecantur</p> <p>& ita ut petant fieri equum</p> <p>eſſe, multis argumētis demō-</p> <p>ſtrant. Sic autē dimittuntur,</p> <p>ut Caſar uelle ſe de eare co-</p> <p>ran agere cum Mauricio di-</p> <p>cret. lib. 23.</p> <p>Lantgrauij filius Guliel-</p> <p>mus urget Mauricio, ac ut</p> <p>breui in ius uocetur, futurū</p> <p>dicit, ni pater liberetur. Hæc</p> <p>ab iſis agebantur ad ſpeciem,</p> <p>ad occultādā, iſis etiā Mau-</p> <p>ricij conſiliarijs, belli quod</p> <p>parabant, conſilia. lib. 23.</p>	<p>Decēbris die de-</p> <p>cima quarta Grop-</p> <p>perus doctor canoni-</p> <p>cus, diſputādo, mul-</p> <p>ta facit Germanis et</p> <p>imprimis Bucero</p> <p>mortuo conuicia. le-</p> <p>gatus Argentinēſis</p> <p>de eare cōqueritur.</p> <p>Caſaris orator Pi-</p> <p>ctanius excuſat id</p> <p>inuito & repugnan-</p> <p>te concilio fieri. ſeq;</p> <p>ut ne poſthac fiat,</p> <p>operam eſſe daturū.</p> <p>lib. 23.</p> <p>Electores Archi-</p> <p>epiſcopi, propter</p> <p>Magdeburgicū ex-</p> <p>ercitū, qui in Turin-</p> <p>gia collocatus in hy-</p> <p>bernis, eccleſiaſticis</p> <p>ac imprimis Mogū-</p> <p>tino damnū dabat,</p> <p>Tridentio domū re-</p> <p>dire cogitant, eāque</p> <p>de re uigeſimo pri-</p> <p>mo Decēbris ad Ca-</p> <p>ſarem litteras mit-</p> <p>tunt. lib. 23.</p>	<p>Ma-</p> <p>ximilia-</p> <p>nus Au-</p> <p>ſtriacus</p> <p>Decem-</p> <p>bris die</p> <p>decima</p> <p>tertia,</p> <p>Triden-</p> <p>tū uenit</p> <p>cum li-</p> <p>beris &</p> <p>uxore:</p> <p>quā plu-</p> <p>rimum epi-</p> <p>ſcopi ob-</p> <p>uiam ei</p> <p>proceſſe-</p> <p>runt. eſt</p> <p>que ab</p> <p>iſis exce-</p> <p>ptus ho-</p> <p>norifi-</p> <p>cē. lib.</p> <p>23.</p>
--	--	--	---

1552

Respub.

Religio.

Relp.

Relig.

Januarij die tertio, Cæsar ad ecclesiasticos Electores, qui propter bellum in Germaniâ cogitabant, rescribit, ut Tridēti maneant, multaq; illis de cura ac sollicitudine sua erga rempub. de diligentia & providētia in præcognoscēdis et præcauendis periculis locutus, tandem rumorem illum de Mauricio, ipsumq; militū motum, soluto ipsis stipendio, extinctum iri ac sedatum confirmat. Mauricius enim eam tumultus causam & speciem prætexerat. lib. 23.

Mauricius iubet theologos, et in his Melancthonem, Noribergam usq; progredi. Interim spargit rumorem de sua ad Cæsarem

Januarij die septimo veniunt à Mauricio legati Tridentum, eoq; suspicio de ipso concepta à Cæsarianis remittitur. Januarij die decimo mandata sua Cæsaris legatis exponūt, utq; theologis, qui iam sint in itinere, ad decretū Basiliensis formulam caueatur, & ut ne Pontifex concilio præsideat, totaq; res de integro disceptetur, petunt. Cæteri legati Protestantium, Mauricianorum petitioni se coniungunt. lib. 23.

Protestantium legatis respondent Cæsariani, de securitate & cautione theologorum confectum esse, cætera non tam facile posse impetrari. ueniant ergo theologo, ipsa actione multa concessum iri, modo cautè & pedetentim fiat progressus, quæ modo nō possint impetrari. acceptam cautionis formulā protestantes exigunt ad formulā decreti Basiliensis: uidēt præcipua capita omissa esse, quædam non iter immutata. Eam itaq; Januarij die uigesimo secundo repudiant. lib. 23.

Vigesimus quarta Januarij

Dux Sömerfeti Angliæ regis auunculus, Northūbricæ ducis, cuius filius, Sommerseti filiam duxerat in uxorem, Ianuario mense, Londini securi percutitur. lib. 23.

P 7

1552

Reipub.

Religio.

Reip.

Relig.

profectione: Oeni=
 ponte ubi Cæsar e=
 rat iubet sibi hospi=
 tium parari: theo=
 logos Noriberge=
 uult quid sit cū Cæ=
 sare acturus expe=
 ctare. uerum sub
 exitum Februarij
 eos reuocat domū,
 cumq; ipse ingres=
 sus iter ad Cæsare,
 dierum aliquot uia
 processisset, missis
 Oenipontem ex iti=
 nere literis, et illa=
 ta quadam ad ex=
 cusationem causa,
 domum reuertit, et
 ad hunc modū ex=
 tracto tēpore cum
 diem ex die duce=
 ret, primo statim
 uere militum dele=
 ctus habere cœpit,
 quos magno silen=
 tio per hyemē col=
 legerat. lib. 23. 24.

Scriptum edit

Mauricius ad ordi=
 nes Imperij, quo
 grauitè de religio=
 nis dissidio conque

die, uocatus legatus Vuirte=
 bergicus, ab ijs qui se patres
 dici uolunt, doctrinæ cōfē=
 sionem exhibet, ijsq; condi=
 tionibus quas ante Cæsaris le=
 gatis explicarat, uenturos di=
 cit theologos, qui ex sacris li=
 teris cōfessionem eam tuean=
 tur ac defendant. Idem eodē
 die uocati Mauriciani faci=
 unt. lib. 23.

Fit publicus patrum con=
 sessus 25 Ianuarij, quo tota
 concilij actio, propter Prote=
 stantes, ad 19 usq; diem Mar=
 tij reijcitur. lib. 23.

Penultima die Ianuarij a=
 lia cautionis formula legatis
 Protestantū exhibetur: sed
 nihil aut parum à superiore
 immutata. cum autē ut eam
 reciperent urgerentur, con=
 uenit tandē ut ipsi quid suo
 cuiq; magistratui esset in ea
 re uoluntatis exquirerent.
 Vuirtembergici itaque Cal.
 Februarij domum redeunt.
 lib. 23.

Treuirensis archiepisco=
 pus 16 Februarij die Triden=
 to discedit propter ualeitud=
 nem. lib. 23.

1552. Republica.

Religio.

Repub.

Relig. ritur, eoque abuti
quosdā ait ad suo=
rum commodorū
occasionem. Se=
cundo loco Lant=
grauij captiuitatē
indignē cōmemo=
rat, eūmq; contra
fidem ad summum
Germaniæ dede=
cus, detineri dicit.
Postremo Germa=
niæ sortē, ita pro=
stratæ atq; afflicte
miseratur ac deplo=
rat. ad eamq; eri=
gendam se arma su=
scipere profitetur.
lib. 24.

Albertus Bran=
deburgicus scri=
pto, de durissima
Germaniæ condi=
tione, cōqueritur,
ac explicatis omni=
bus eius seruitutis
modis, in ecclesia=
sticos qui uocātur
potissimum, eius
auctores, se cum so=
cijs mouere bellū
significat. lib. 24.

Alterā die Martij lega=
tus Pontificius, pro suo iu=
re scilicet, peccata condo=
nat ijs qui certas aliquot
preces certis locis demur=
murassent. lib. 23.

Vndecima die Martij
Moguntinus & Colonien=
sis archiepiscopi, propter
belli rumorem redeunt in
Germaniam. lib. 23.

Princeps Vuirtember=
gicus alios ad conciliū le=
gatos summittit. II undeci=
ma die Martij Tridentum
ueniunt, & sibi de cautio=
ne, & ad exhibitam doctri=
næ confessionem, petunt
respondere. lib. 23.

Legati Mauriciani, cum
propter bellirumorē, qui
Tridenti increbuerat, &
certus putabatur, in peri=
culo se uersari cognosce=
rent, 13 die Martij magno
silentio se subducunt. lib.
23.

Decima octaua Martij
die Vuirtembergici theo=
logi quatuor, imprimisq;

Galliæ
rex editis li=
teris quo cō=
silio bellum
suscipiat in
Germania
declarat: nē
pe ut princi=
pes capti=
uos liberet,
effrenatam
cupiditatē
Cæsaris co=
erceat, affli=
ctæ Germa=
niæ pristi=
nam liberta=
tem restitu=
at, remque
publicam
constituat.

1552 Respublica.

Relig.

Rep.

Relig.	Calendis Mar-	Brentius atq; Argentinens	Quod autē
	tij Mauricius, ha-	ses duo Tridentū ueniunt.	in Germa-
	bito suorum ordi-	lib. 23.	nos episco-
	nū conuētū, quōd	Decimo nono die Mar-	pos bellum
	sibi eundem in ius	tij qui publico confessui	dicatur mo-
	esse diceret, res su-	fuerat designatus, in Ca-	uere, id lon-
	as domi constituit,	lendas Maij is est dilatus.	gē a se remo-
	Augustū fratrem	lib. 23.	uet, eosque
	relinquit sua ditio-		si caueant
	nis administrato-	Excuditur typis doctri-	idoneē, in
	rem, & ad Guliel-	næ cōfessio principis Vuir-	suam se fidē
	munum maiorem na-	tembergici, & Tridenti	recepturū
	tu Lantgrauij filiū	nonnullis, magno cum ca-	proficetur.
	se recipit. lib. 24.	terorum desiderio, distri-	lib. 24.
		buitur. Id Pontificis lega-	
	Decimo octa-	tus, qui publicē exhibitā	Gallie
	uo die Martij Lāt-	ā Vuirtembergicis sup-	rex dat lite-
	grauij filius cūm	pressam cupiebat, eoque	ras ad Me-
	uenisset Erleba-	ipsam ad se receperat, feri-	tenses, ut cō-
	chum, petit à Fran-	indignē. lib. 23.	meatum si-
	cosurdij per lite-		bi per suos
	ras, ne Cæsaris ul-	Martij die 22, legati	fines cum
	lum admittāt præ-	Vuirtembergici, cūm ea se	exercitu
	sidium. Sexto post	impetraturos quæ petie-	transseunt,
	die Mauricio se cō-	rant, diffident, ut quan-	expediant,
	iungit: ac uigesi-	topere suus princeps pa-	omnēmq;
	mo sexto Martij	cis esset cupidus ostende-	is beneuo-
	Schulnsurto per li-	rēt, theologos suos admi-	entiam pol-
	teras à Noribergē-	tunt ad actionē, et nomine	licetur. lib.
	sibus fidem, socie-	principis exhibent. Idem	24.
	tatem, instrumen-	facit Argentinensis. Delit-	Gallie
	tum bellicum, com-	beratur tum cum Cæsaris	rex, Idibus
	meatum, & auri	legatis, de actionis mode-	Martij, in-
	uim maximā pe-	atq; ordine. Protestantes	genti cum
			exerc-

1552 Republica.

Religio.

Resp.

Reilg.	<p>tit. si tandem post multam actionem depensis centū au reorum millibus, pacem sibi redimunt. lib. 24.</p>	<p>uolunt de omnibus concilij decretis suos audiri theologos, uel ordine de singulis sue confessionis capitibus. Pictavius Cesaris orator audiri eos pri mum de Missa contendit oportere, quod de eamirum tunc agatur inter patres. Illi contra urgent, & à principijs initium fieri uolūt, post ad summa, quæ sine illis uix intelligi possint, perueniri. lib. 23.</p>	<p>exercitū, suis finibus egressus, Tullum & Virodunū oppida imperij cepit, ac Lotharingiam recia petit. lib. 24.</p>
	<p>Albertus Marchio, Roteburgi Mauricio se coniungit. coniunctis uiribus, quacumque transeunt, oppida redigunt in suam potestatem, magistratos à Cesare constitutos loco mouent, ac simul pecuniam imperant ac tormenta. lib. 24.</p>	<p>Iulius Pflugius episcopus Numburgicus, Tridento recedit in Germaniam. lib. 23.</p>	<p>Aprili circiter mese, princeps Salernitanus, per occasionē disfidij cum prorege Neapolitano, deficit à Cesare, inque Galliam se recipit. lib. 24.</p>
	<p>Calendis Aprilis Mauritius Augustam obsidet, quartoque post die deditione capit, ueterem Senatum restituit, eisque ius</p>	<p>Legatus Argentinensis, ob priuata quædam sua negotia, cum difficulter & magna cum molestia, à Cesaris legatis, ut consentirent, impetrasset, Tridento domum redit. lib. 23.</p>	
	<p>Ultima die Martij queruntur Germani theologici actionem secum nullam institui, suam doctrinam haberi iam pro damnata,</p>		

1552

Reipublica.

Religio.

Resp.

Relig.

suffragiorum red-
dit. Inde superio-
ris Germanie ciui-
tates iubet ad exi-
tum Aprilis Au-
gustæ conuenire,
easque ut secum ue-
niant in societa-
tem sollicitat. lib.
24.

Aprilis die duo
decimo Vlma à
principibus obsi-
detur. dependitur
Stocachi Gallie re-
gis nomine, trime-
stris pecunia: u-
trinque obsides dā-
tur. Albertus a-
gros et oppida cir-
ca Vlmam popu-
latur, ab ipsaque exi-
git, ad octodecim
millia aureorum.
lib.24.

et palam conuicijs exa-
gitari. Postulat ut cito cū
ipsis actio instituat. Di-
xerat palam monachus
quidam, cum qui recte ui-
xisset, etiam si non credi-
disset, futurum saluum
tamen, id cum primis Ger-
mani theologi exagita-
bant. lib.23.

Ad Augustæ captæ ru-
morem Itali Tridento dif-
fugiunt, magna cum of-
fensione Hispanorum et
Caesarianorum omnium,
qui concilium ad exitum
perduci cupiebant. Illi ue-
rò nihil quàm ut aliqua
tandem occasione abrum-
peretur, aliud captabant.
lib.23.

Italis et Germanis e-
piscopis prope omnibus
profectis, Vuirtembergi-
ci, cum discessus sui cau-
sas grauissimas scripto
complexi essent, Aprilis
die octauo non sine ali-
qua legatorum Caesaris
offensione, domum re-
deunt. lib.23.

Lotha-
ringiam in-
gressus Gal-
liæ rex,
principem
puerum de-
duci curat
in Galliam,
eius matrē
ex Lotha-
ringia iu-
bet excede-
re, unaque
amitam,
que nō ita
multo post
se ambe Ar-
gëtoratum
ac post in
Belgium re-
cipiunt.
lib.24.

1552

Respublica.

Religio.

Reipub.

Relig.

Lincium profici-
scitur relictis VL=
mae socijs Mau-
ricius, ut de pace
cum Caesarianis
agat. quanquam
autem tum nihil
perficitur, spes ta-
men non obscura
pacis iniicitur.
lib. 24.

Rogatu Ferdi-
nandi inter Mau-
ricium ac Cesa-
rem à uigesimo
sexto Maij die,
ad octauum Iu-
nij, sunt indu-
cie. lib. 24.

Camerae iudi-
ces confederato-
rum principū ac
Gallie regis of-
fensionē ueriti,
Spira diffugiūt.
lib. 24.

Aprilis die uige-
simo nono, qui su-
persunt Tridenti Pō-
tificij patres conue-
niunt, & ad bienni-
um ac plus eo etiam
concilium reiiciunt.
paucis deinde diebus
legati Caesaris etiam
discedunt. Crescen-
tius Pontificis lega-
tus, cum Tridenti
morbum ex spectro
nocturno concepis-
set, Veronae in itinere,
cum Romam rediret,
uitam finijt. moriens
canem atrum, eundem
scilicet qui morbi cau-
sam dederat, circum-
stantem se uide-
re uidebatur, et sub-
inde ut arceretur, su-
is in clamabat. lib.

Aprilis die
decimo Cone-
stablius Gal-
lie, Metim si-
mulatione ami-
citiae ingredi-
tur, portas oc-
cupat, ac præ-
sidium impo-
nit. uenit eò
rex paulo post,
populoq; ada-
cto in suam fi-
dem, ac præse-
cto constituto,
in uicinam Ger-
maniam per-
git. lib. 24.

Relig.

Maij die tertio, Gallia rex Tabernas uenit. Argentinenses mittunt comectum: Conestablius ampliore resq; militi necessarias ex urbe pctit. Senatus iterum & paulo plus quam antea mittit. Conestablio non satisfit. Rex uocatis ad se legatis urbis, & de sua erga Germaniam uoluntate locutus, coctum panem sibi postulat suppeditari. paret senatus & ne quid urbi decedat ex uicinis agris panem in castra comportari iubet. Rex tandem Argentinensibus insensua, septimo Maij die mouet, atq; Hagaroam reata tendit. lib. 24.

Rex Vuiffchurugi cum esset, ueniunt ad ipsum quorundam Germanorum principum legati, ut exercitum sistat, ad pacis consilia animum adificiat, ac miserae plebi, imprimisq; Argentinensium finibus pareat. Rex 11 Maij monitus a Mauricio de Linciana pacis actione, biduo post principibus respondet, quando liberationis captiuorum certa spes sit, se ut ipsis ac toti Germania gratificetur, redire in Galliam. Tullit rex permolestie pacis actionem, sed dolorem caute dissimulauit. lib. 24.

Legati Heluetiorum apud regem pro Ensemensibus Ferdinandice ditionis deprecantur: unaq; uicinas Germaniae regiones ipsi commendant. Maij die uigesimo Rex, se Ensemensibus, modo captiuos

Martini Rossemus Caesaris exercitus ductor in Belgio Campanie Gallicae fines longe lateque incendit, Austriamque oppidum Mosae uicinum recipit. lib. 24.

Relig. ptiuos milites quos habeant reddant cōdonare respondet. In ceteros autem nihil unquam se statuisse grauius dicit, quàm quod solet in amicos: tametsi Argentinenses aliquam ipsi causam dederint offensionis. lib. 24.

Augu
ste prin
cipum
iussu,
promul
gatisq;
ea de re
literis,
ecclesia
rum mi
nistri
magna
cum po
puli uo
luptate
restitu
untur.
lib. 24.

Mauricius cū cōfoederatis, Maij die decimo septimo in milites quos Cæsar ad alpes cōscripserat, impetū facit, atq; ad Rutam ac Fiessam, ex eis mille partim capit, partim interficit, inq; Lœchū fluuium præcipitat. Erebergum arcem & opportunissimam & munitissimam ad alpes, nouemq; in ea peditum signa capit. Inde contendit Oenipontem: sed Cæsar, liberato prius Friderico Saxonie duce, se Villacum receperat. Milites quicquid Oeniponte suppelletilis Cæsar, Hispanorum ac Cardinalis Augustani fuit, diripiunt. lib. 24.

Albertus Marchio Brandenburgicus Vuolfgangum ordinis Teutonici magistrum direptionibus & incendijs, ad suas condiciones perducit: eodem agit modo cum Noribergensibus: Lichtenauum arcem & oppidum ditionis ipsorum, quinta die Maij, deditioe capit. postridie iubet per literas, ut quid pro Germaniæ libertate, & consuetudina religione, facere uelint, intra alterum diem renuncient. Illi transactione, quam cum Mauricio supra fecisse diximus, se

actum

1552

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. defendunt, & bellum iniuste sibi inferri conqueruntur. pergit ille tamen eis iniuriam facere. arcem captam solo equat: oppidanos pecunia multatos, in suam fidem adigit, centum præterea uicos, castella uillasq; ad septuaginta, templa quamplurima, ex sylua tria iugerum millia, Noribergensium ditionis ea omnia, diripit, spoliat, ac incendit. Indignè id ferebant confœderati, sed Albertum comprimere non poterant: & Lantgrauij quidem filius, duas equitum cohortes suas, ab eo iam ante reuocarat. lib. 24.

Bambergensis episcopus ut ab Alberto pacem redimat, Maij die undeuigesimo confectis ea de re literis, suæ ditionis uiginti præfecturas et oppida, ipsi transfert. Vuirciburgicus aureorum millia ducenta uiginti ipsi dependit, & nomen ad trecenta quinquaginta millia in se recipit, ac persolvere pollicetur. lib. 24.

Sueuiæ ciuitates inter Albertum ac Noribergenses pacem, sed frustra sollicitant. hæc tamen legatorum Mauricij atque Lantgrauij filij opera conciliatur. Pendunt Noribergenses aureorum millia ducenta, tormenta sex instructa tradunt, ijsq; demum conditionibus soluitur obsidio. Cõuertit se Albertus ad Vlmenses, Iunij die uigesimo. sed ij ad eius minas, quandiu uita suppetat, nihil se facturos eorum quæ postulet, respondent. lib. 24.

Gallie
rex do-
mum re-
diens ui-
gesimo
quinto
die Maij
Luce-
burgicū
agrum
incēdio
uastat,
Astencū
recipit.
Danuil-
lerium
& Lucū
capit.
Ibi erat
Erne-
stus Co-
mes
Mansfel-
dius, qui
& ipse
capti-
uus ab-
ducitur.
lib. 24.

Relig.

Calendis Iunij Mauricius, Passauj, apud principes qui pacis causa conuenerant, quibus modis sit deformata Imperij dignitas & eius libertas imminuta recenset, grauiusq; de ijs conquestus, tandem aliquando petit emendari. æqua principibus uidetur postulatio, sed tamen ad publicum Imperij conuentum referenda. lib. 24.

Gallicus orator Fraxineus, Passauj, copiosa oratione primum ostendit quantum semper momentum Germanorum Imperio, Gallorum amicitia attulerit: deinde pacem nec publice nec priuatim regem recusare docet, publice ijs quidẽ conditionibus quæ fœdere continentur: priuatim uerò ijs quas Cæsar ipse sit initurus. æquum enim esse ut qui damni causam dedit, idem etiam satisfactionis uiam primus aperiat. Oratori principes respondent, quando non obscure significet Cæsarem nonnulla quæ rex sibi uendit occupasse, æquum esse ut quænam illa sint, explicet. Ille cum de regis uoluntate per literas cognouisset, scripto postea respondet, conditionesq; pacis se negat editurum, sed eas uel à Cæsare regem expectare uel ipsis principibus permittere dicit. lib. 24.

Vbi de Gallici legati oratione cognouit Cæsar, ipse per Ferdinandum respondet, si quidem regis nomine Mauricius

Relig. pacis conditiones proponat nō iniquas, se non esse repudiaturum. arguit autem regē grauit̄ de societate Turcica, atq; eius indices, Gallici apud Turcam legati commentarios, ac literas quasdā Turcarum ad confœderatos principes, inter ceptas edit. lib. 24.

Mauricius præter Lantgrauij liberationem, flagitat ut de ijs quæ ad imminutam Germaniæ libertatem pertineant, principes iam iam pronuncient, atq; ut omninō pax religioni detur. lib. 24.

Post uariam disceptationem decernunt principes ut Cæsar ad tertium Iulij diem planè respondeat, eumq; ut id faciat per literas semel atq; iterum exhortantur. uerū is tergiuersatur & moras nectit: quinetiam ad principum literas, sibi non esse integrum ijs conditionibus pacem facere rescribit. Postulat ergo & hortatur ut ad æquas conditiones ipsi Mauricium adducant. lib. 24.

Dum Cæsar pacis deliberationē producit, Albertus, qui relictis socijs suum agebat priuatum negocium, archiepiscopus Moguntini fines ad Mœnum uastat & populatur, ipsumq; etiam episcopum, cum is prius maiora sua tormenta in Rhenum abiēcisset, ad fugam adigit. Inde se conuertit in Treuiros, arcemq; totius regionis præcipuam, ad Rheni et Moselle confluentem, Treuirensē archiepiscopum poscit. lib. 24.

Relig.

Principes confœderati, cum ab Electore Palatino, octo tormenta instructa abstulissent, decimo septimo Iulij die, Francofurtum ubi Cæsaris erat praesidium, obsident. Ibi Georgius Megelburgius Mauricij confœderatus, qui primus omnium Magdeburgicis bellum intulerat, icu tormenti occiditur. lib. 24.

Post uarias pacis disceptationes, Iulij die uigesimo quarto, iussu Ferdinandi, uenit in castra Mauricij Hêricus Plauuius, Misnie Burgrauius, Bohemique cancellarius, ac proposito quod Mauricio & à Cæsare, & à Saxoniae principe Friderico, iam immineret, periculo, ipsi tandem pacem persuadet. per pacis leges liberatur Lantgrauius, datur pax religioni, coguntur principes confœderati Ferdinando in Vngaria militare, ad Camerae iudicium, religionis Augustanae consiliarij admittuntur: ceteras conditiones uide apud ipsum Sleidanum. lib. 24.

Albertus principibus confœderatis ad obsidionem Francofurti se coniunxerat, sed mox quò res suas commodius ageret, Spiram secesserat, urbem redegerat in suam potestatem, episcopum Vuormaciensem duodecim millibus aureorū multarat, Argentinesesque per literas territarat. sed cum de Mauricij pace inaudisset, statim Francofurtū redit, obsi-

Gabrie rex cum exercitum Iulio mēse in Atrēbates eduxisset, nulla re ibi memorabili perfecta, copiis iam conuisione laborantes, dimittit. lib. 24.

1552

Respublica.

Relig. Resp.

Relig. det, tormentis concutit. Pacem is tulerat permolestè, eaq; comprehendi recusarat. odiose etiam ac contemptim multa in Mauricium erat locutus. Franco=

Idi= ferto Augusti die nona tandem discedit,
bus Au= transmissioq; Rheno prope Moguntiam
gusti Co= castra ponit: ciues in suam fidè adigit, ec
lonien= clesiasticis pecuniam imperat: templa,
sis archi= naues, arces, ædificia spoliat ac incen=
episco= dit: idem prope Spiræ facit, post in Tre
pus Her= uirorum fines se recipit. lib. 24.

mannus

qui pro Caesar Augusti die uigesimo Germa=
religio= nis, Italis, ac Hispanis stipatus Augu=
ne in sua stam uenit, institutum à se senatum, & à
ditione Mauricio abrogatum, restituit, tribus
propa= tollit, è concionatoribus tres reijcit, alijs
ganda, tamen ut ex Augustana confessionis for=
tantum mula doceant, permittit. Inde Calendis
erat pas= Septembris digressus biduo post Vlmã
sus, in uenit. lib. 24.

patria

mortem Lantgravius liberatus, propter tran=
cum ui= situm Lantgrauiane cuiusdam legionis
ta com= ad Albertum, iterum sistitur. Mauricius
mutat, in Vngariam mittit exercitum. Alber=
& qua= tus Treuerim deditione capit, præsidium
lem se= relinquit, ac mense Septembri pergit in
pe expe= Lotharingiam, ibique quas sibi Gallie
tierat, ui= rex deserat condiciones expectat. Ioan=
te finè= nes Fridericus Saxonie dux Cal. Septe=
conse= bris domum discedit: quarta Lantgra=
quitu r. uius iterum dimittitur, ac domum reuer=
lib. 24. tit. lib. 24.

Senen
ses Gal=
lie regis
auxilio
præsi=
diū Hi=
spanorū
eijciūt,
arcē ibi
manda=
tu Cæsa
ris ædifi
cari coe
ptam di
ruūt, &
in liber=
tatem se
uindi=
cant.
lib. 24.

1552

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Caesar sollicitatus ab
episcopis, Alberti trans=
actiones cū ipsis ac No=
ribergensibus, rescindit,
atq; ut tuendi sui causa,
foedus cū uicinis incant,
permittit. eare fretus Bā=
bergensis Forchemum et
alia oppida pleraq; recu=
perat. lib. 24.

Caesar, agri Vuirtebur=
gensis fines egressus, per
Palatinatum, contendit
Argentoratum. mittun=
tur ei legati obuiam, qui
rogent, ne quid grauius
in ciuitatem statuatur, &
ne in ipsorum republica
quicquam immutet. Ille
cū eis de sua uoluntate
prolixè esset pollicitus,
Septembris die decimo
quinto sub meridiem ur=
bem ingreditur, pran=
det, ac sub uesperum Ha=
ganoica uia discedit. eius
milites, incredibile est
quantū damna dederint
in uicino Argentinensi
agro, Albano duce con=
niente. lib. 24.

Camera iudices Spi=
ram redeunt. lib. 24.

Octobris die uigesi=
mo secūdo Caesaris ex=
ercitus Metim uenit ac
urbem obsidet. lib. 24.

Albertus Marchio,
cū ei de stipendijs ex=
ercitus, cum Gallia re=
ge non conueniret, ad
ad Caesarem se conuer=
tit, ac cum eo reconcilī a=
tur. Ei Caesar condon. &
ac remittit omnia. Co=
mites etiam Oetingen=
ses atque Mansfeldios
eius causa recipit in gra=
tiam: transactionē quo=
que quam Albertus cū
episcopis fecerat, rat
habet, tamen si prius e.
rescidiisset. lib. 24.

Aumalius Gallus cū
ingenti exercitu, cū
uenisset in Lotharingi=
am, Albertū adoritur,
uerū ei fortuna belli
non succedit: ipse enim
ab Alberto profligatur,
uulneratur, ac captiuus
abducitur. lib. 24.

Caesaris exercitus Bel=
gicus Galliam late pos=
t

1552

Republica.

Relig.

Relp.

Relig.

Dum Metim Cæsar obsidet, Vuolfgangus Teutonicus magister Eluangum oppidū occupat. præfecturam illic ecclesiasticam ualde locupletem ambibat. Verum à principe Wuirtembergico inde deiecitur, qui, ad faciendū belli sumptum, unū ei præterea, atq; alterum oppidum per uim adimit. lib. 24.

Cum de Marchionis Alberti præfectis, quod copias conduce-
rent, apud Cameram questus es-
set Bambergensis episcopus, lite-
ras tandem impetrat: iubentur
Albertini ab armis abstinere. lib.
24.

Vlmenses, arcem Helfstenum
recuperatam, deiecto præsidio
quod Albertus ibi reliquerat, to-
tam demoliantur. lib. 24.

pulatur, ac Hel-
dinum arcem
munitissimam
capit. lib. 24.

Vigesima No-
uëbris die uenit
Cæsar in castra
ante Metim.
urbs ualidè tor-
mentis concu-
titur. uenit etiā
eō Henricus
Brunswicensis
conquestum de
occupata sua à
Voltrato Mans-
feldio diuione.
lib. 24.

Sub exitum
Decembris Cæ-
sar hyemis in-
temperie con-
ctus, Metensem
obsidionē sol-
uit. ex cōtagio-
ne autem ac fri-
gore prope ter-
tia pars exerci-
tus desiderata
fuit. lib. 24.

1553

Respublica.

Relig. Resp.

Relig.

Cum multa quotidie Bambergensi eriperent Albertini, impetrat is a Camera restitutionis atq; auxilij literas. Id ubi rescit Albertus, conquiretur & apud Cameram, et apud Cæsarem pacta uiolari. Cæsar hortatur eum ut rem arbitris permittat. Conueniunt ad eam rem Heidelbergæ Bauarus ac Wuirtembergicus, sed Albertus cum pecuniam oblatam repudiaret, instaretq; ut sibi pacta seruarentur, nec impetraret, ad arma se conuertit. lib. 24.

Oritur inter Mauricium & Ioannem Fridericum Saxonie princeps, discordia, propter electoratus insignia, quæ sibi Fridericus retinebat. Legati utrinq; conueniunt ut rationem ineant concordie, sed frustra. lib. 24.

Dux Wuirtembergicus transigit cum Vuolsfango ordinis Teutonici magistro, acceptisq; triginta millibus aureorum, oppida quæ ceperat ipsi restituit. lib. 24.

Albertus episcoporum atq; Noribergensium fines uastat, Bambergam, & Schuinfartum Imperij oppidum occupat, Noribergenses equites ad quingentos intercipit, castella quæ ad Noribergesibus beneficio Ferdinandi possessa, capit. lib. 24.

Vigesimo secundo Ianuarij die, Galli supplicent Meti ad templadiuorum, ob rem bene gestam. postriedie per ciuium domos conquirunt libros Lutherorum, et palam per carnificem exurunt. lib. 24.

Metensis episcopus Cardinalis Leononcurtus, Meti sententiam mutauit, & in eum ecclesiasticos, contra morem superioris temporis optat. lib. 24.

Q 4

1553

Reipub.

Relig.

Reipub.

Relig.

Henricus Brunsvicensis per episcoporum ac ceterorum vicinorum fines grassatur, eosq; grandi pecunia multat. lib. 24.

Paulò post initium Iunij, Francofurti principes nonnulli cū Caesaris legatis, belli Franconici causa conveniunt: cumq; Albertus urgeret pacta ab ipso Cesare confirmata sibi servari, episcopi vero peterent ea rescindi, principibus Caesar nunciat per literas, se ut inseruiret tempori, Alberti transactiones consummasse: verum cum etiamnum alijs præterquam episcopis bellum faciat, hortatur principes, ut ipsum quacunq; ratione ad pacem adigant. Sed re infecta demum Francofurto disceditur. lib. 24.

Oetingensis comitis bona, filij eius duo diverse religionis possidebant: ipse vero atque unus e filijs à bello Smalcaldico adusq; Metense, incertis sedibus erant uagati. Pater modo filios duos accusat ut ingratos. Conue-

Maio mense, Anglie rege iam tum grauiter egrotate, Northumbrie dux, uni ex filijs Ioannæ Suffolciam, regis cōsobrinam, dat in in matrimonium. lib. 25.

Iunij die uigesimo Caesaris exercitus Therouennam Morinorum oppidum, cum per duos prope menses obsidisset, expugnat, diripit, incendit, diruit. lib. 25.

Iulij die quinto, Sigismundus Polonie rex Catharinā Ferdinandi filiam, uxorem quondam principis Mantuanæ, ducit in uxore. lib. 25.

Anglie rex Edwardus sexdecim annorū adolescens, magna cum religione & doctorum ui-

rorum

1553

Respub.

Relig.

Resp.

Relig.

niunt iussu Caesaris Lau-
gingæ principes aliquot,
ut de eare cognoscât, sed
nihil tamen constituunt.
lib. 24.

Maior mense indicitur
à Cesare Imperij conuen-
tus ad Idus Augusti. lib.
25.

Albertus è Franconia,
quo Mauricius milites
miserat, magna celerita-
te cum exercitu conten-
dit in Saxoniam. Halber-
statum occupat, ecclesia-
sticis aurum imperat, a-
grum uastat Brunswicen-
sem. lib. 25.

Mauricius eiusq; so-
cij redeunt in Saxoniam,
cōiunctisq; uiribus, cum
per epistolam, belli cau-
sas, & acceptas ab eo in-
iurias prolixè commemo-
rassent, ipsi bellū denun-
ciant. Is conditionem ac-
cipit, et legatos interces-
sores à se dimittit: orat
etiam Cæsarem, adductis
in perduellionis suspicio-
nem suis aduersarijs, ut
pacta sua cum episcopis
esse rata uelit. lib. 25.

Per hos men-
ses rapiuntur no-
uem ad suppli-
ciū Lugduni pro-
pter religionem.

Horum quinque
uixerat Lauzan-
na sumptu ac li-
beralitate Ber-
natum. Cumq; ij
tāquam pro suis
apud regem de-
precarentur, ni-
hil impetrarunt.
Cardinalis Tur-
nonij opera id fa-
ctū putatur. On-
nes constantisi-
mè, ac maxima
populi admira-
tione tam crude-
le genus mortis
tolerant. lib. 25.

Maria regina
cum primum ue-
nit Londinum,
Norfolciæ ducē,
Vintoniensem,
Dunelmensem,
& quosdam ali-
os pontificiæ re-
ligionis episco-
pos liberat è car-

rorum iactura,
Iulij die sexto è
uita decedit.
lib. 25.

Cæsaris ex-
ercitus Tero-
uenna diruta
progressus in
Atrebatēs, Hes-
dinum aliquan-
to ante à rege
receptum, lu-
lio mēse capit.
interficitur ibi
Orachus Farne-
sius regis ex fi-
lia notha ge-
ner. capitur in
ter ceteros no-
biles Gallie
Marescallus
Marchianus.
lib. 25.

1553

Respublica.

Religio.

Resp.

<p>Relig.</p> <p>Noribergenses Alberti ditionem inuadunt, & se scripto defendunt aduersus eius criminatio= nes. Ipsos enim dixerat, cum episcopis inito sedere, pontificiam religionem rursus amplecti. Ei contra ipsi crudelitatem inauditam & religionis ac numinis contemptum exprobrant. lib. 25.</p> <p>Committitur praelium nona die Iulij in Saxonia ad Visurgim flumen, inter Mauricium & Albertum: hic uincitur, ille tormenti ictu uictor percutitur, ac biduo post moritur. prodigia quaedam dicuntur eius mortem praecessisse, ut guttae in arboribus cruentae, & alia quaedam, quae Camerarius Lipsiae in eius funere recitauit. sepultus est Fribergi oppido Misniae. Albertus a praelio Hannobriam se recipit, ac decimo octauo Iulij die, nobilitati ac plebi Mauricianae bellum denunciat. uerum ij per</p>	<p>cere, ac Vintoniensem etiam ipsum creat Cellarium. lib. 25.</p> <p>Cantuariensis archiepiscopus cum esset quidam de eo disseminati rumores, quasi pontificiam doctrinam amplecteretur, edito scripto contrarium docet, ac doctrinam de uera caena Domini se disputatione cum facijs confirmaturum esse, si regina permittat, proficitur. Non ita multo post, ipse cum nonnullis alijs episcopis, propter religionem in carcerem mittitur. lib. 25.</p>	<p>Post Angliae regis mortem, Iulij die decima Ioanna Sufolcia, ex testamento regis pronunciatur regina. id populus indignè fert odio Northumbrij. Itaque mutato consilio Maria, in qua Northumbrius, quod iam occupato castello quodam pro regina segereret, copias educebat, a senatu reginae renunciatur. Inter Northumbrij copiae ab eo deficiunt: ipse captiuus uigesimo quinto Iulij die, Londinum adducitur. Augusti uero 22, damnatus lese maiestatis, cum prius concepta spe impunitatis, religio=</p>
--	---	---

1563

Repub.

Religio. Reipub:

Rellig. Augusti principis absentiam, a-
liquam Mauriciani exercitus
partem, ad tuendam provinci-
am retinent. lib. 25.

Augustus ad Mauricij fratris
mortui nuncium, sub initium Au-
gusti mensis, redit e Dania ubi
tum erat cum rege socero, popu-
lum in suam fidem adigit, Ele-
ctor salutatur, & ordinum suo-
rum conuentum agit. lib. 25.

Ioannes Fridericus Saxonie
dux, legatos mittit Lipsiam ad
ordines Mauricianos, filium mit-
tit ad Casarem, alios uero ad Fer-
dinandum & Danie regem, E-
lectoriamq; dignitatem, & su-
as possessiones repetit. lib. 25.

Imperij conuentus ab idibus
Augusti in Calendas Octobris,
& ab ijs deinde prorogatur in
mensum usque Ianuarium. lib.
25.

Henricus Brunswicensis, ope
Noribergensium, ac episcopo-
rum, bellum parat in Albertum.
lib. 25

ligionem e-
uangelicam
esset detesta-
tus, securi
percutitur.
lib. 25.

Petrus Mar-
tyr impetra-
ta dimissio-
ne, ex An-
glia Argen-
toratum re-
dit. lib. 25.

Ad Calen-
das Octo-
bres, Maria
Anglie re-
gno inauzu-
ratur: neq;
multo post
inchoantur
Londini pu-
blica totius
regni comi-
tia. lib. 25.

1553

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Albertus tandem per
Daniae regis, ac Brande-
burgensis Electoris le-
gatos Augusto Mauri-
cij fratri reconciliatur.
lib. 25.

Duodecimo Septem-
bris die Albertus, ad
Brunsvicum, vincitur
ab Henrico Brunsvicen-
si, ac in fugam conijci-
tur. Hēricus victor Brū-
svicum obsidet, pecu-
niāq; multat. Inde pro-
ficiscitur in Turingiam
cum exercitu. Ibi enim
iam Albertus vires col-
legerat. lib. 25.

Comes Plavius Hof-
fium Alberti oppidum
capit, inq; suam fidem
adigit: post Bivutum ob-
sidet: verum cum è Tu-
ringia diceretur Alber-
tus in Franconiam ad-
venire, ad eius famam,
Plavius Bambergam se
recipit. Albertus cum
venisset, undecimo die
Octobris Hoffium reci-
pit, in caeuōsq; praesidia
vros ut opprimat. lib. 25.

Pestis hac
estate gras-
satur Lute-
tia, nec eo
minus tamē
in eos quos
uocant Lu-
theranos se-
uitur. Bona
damnatorū
cuidā, quā
rex habet
in delicijs
Normāniae
Senescalle,
ad Aumalij
et Marchi-
ani, eius ge-
nerorum re-
demptionē

attribuun-
tur. lib. 25.
Ad deci-
mum octa-
uum diem
Octobris in-
stituitur Lō-
dini dispu-
tatio iussu
reginae de
praesentia
corporis
Christi in sa-
cramēto. li.

Galliae rex, Tur-
carum ope Corsicā
insulam Genuatum,
oppidis aliquot ex-
ceptis, occupat. lib.
25.

Post captum à Cae-
sare Hefdinum, Gal-
liae rex apud Ambia-
nos exercitum colli-
git, Caesarianos Dor-
lanum cogitantes, in
fugam conijcit, post
Cameracum tentat,
inde prope Caesaris
castra cōsudet ad Va-
lencenam, resq; uide-
batur ad praeliū spe-
ctare, sed rex paulo
post, agros longe la-
teque populando, re-
dit in Galliam. utri-
usque praelium in ca uici-
tate detrectarint,
Galli an Caesariani
est incomptum.
lib. 25.

Galli Versellas in
Taurinis capiunt ex
insidijs, sed cū se tue-
ri eas posse diffide-
rent, direptas relin-

1553

Republica.

Religio.

Respub.

Relig.

Henricus Brunsvi-
censis, cum semper an-
tea fuisset in Ioannem
Fridericum hostili ani-
mo, reconciliatur tamē
per Minquicium Fride-
rici Cancellarium. sed
et Augusti ducis depre-
catione, transigit cum
Mansfeldijs. post ad Li-
chtesfeldsum Plauio ac
ceteris socijs se coniun-
git. Ibi nouem signa mi-
litum Albertinorum de-
ditionem facere cogit.
Colembachum et alia
quę Albertus recepe-
rat, capit: Blasseburgū
præcipuum eius propu-
gnaculum obsidet. lib.

25.

Octobris die penul-
timo Iacobus Sturmius
uir cum primis nobilis
ac de Argentinenſi re-
publica optime meri-
tus, decedit de uita. lib.

25.

Schertelinus dux mi-
litū antea proscriptus,
redit in gratiam cū Ce-
sare, et suis omnibus
fortunis restituitur.
lib. 25.

Geneuæ, quunt ac se domum
sub finē Oc-
tobris, su-
mitur sup-
plicium de
perniciosis
simo hereti-
co Michae-
le Serueto.
Is in Trini-
tatē multa
proteruē et
contumelio-
se et scripse-
rat, et tum
etiam per-
tinacissimē
defendebat.
lib. 25.

In An-
glia publi-
co ordinum
decreto ir-
rita fiunt
Eduardi re-
gis de reli-
gione edi-
cta, Ponti-
cia doctri-
na confir-
matur, agi-

Turca Solymān-
nus filium suum Mu-
stapham natu maxi-
mum, ipse propter
proditionis suspicio-
nem strangulat. se-
cundæ hoc suæ uxo-
ris, uti ferunt, impul-
su fecit. Ea enim fi-
lium suum augeri
quacunque ratione,
ac parenti succedere
cupiebat. lib. 25.

Ioanna Suffolciæ
ex testamento regi-
na, Cantuariensis Ar-
chiepiscopus, ac tres
Northumbriæ ducis
filijs, lese maiestatis
publice dānati, quo-
rundam deprecatione
in custodia asser-
uantur. lib. 25.

1553

Respublica.

Relig.

Respub.

Relig.

Calendis Decembris Albertus ab Imperij Ca-
mera proferibitur, cum
que conquestus esset ea
de re apud Caesarem, ip-
sum, scripto, contra lar-
gitione corruptum Ca-
mera iudiciū, appellat.
lib. 25.

Henricus Brunsvi-
censis sexta die Decem-
bris, Schuinfurtum ubi
cum pr. esidio Albertus
erat obsidet, sed re infe-
sta domū redit. lib. 25.

iurque de
regina filio
Caesaris in
matrimo-
nium col-
locanda.
lib. 25.

Cesar, matrimo-
nij, quod inter eius
filium atque Anglie
reginam cceptum e-
rat, confirmandi cau-
sa, legationem am-
plissimam in Angliā,
cuius princeps erat
Emondanus, mittit.
lib. 25.

1554

Respublica.

Relig.

Respublica.

Religio.

Ioannes Frideri-
cus Saxonie dux
transigit cum Augu-
sto, eiq; ac eius here-
dibus masculis cedit

Ioannes Elektoratu, Misnia
Lascus cum & oppidis metalli-
aliqua pio- cis: licet ei tamen no-
rum homi- men electoris atque
num multi- insignia usurpare.
tudine, An- que ipsi vicissim Au-
glia fugiens gustus concedat, vi-
ob-

Cōiurat Thomas
Viatus, propter affe-
ctatum externū ma-
trimoniū, in Anglie
reginam atq; eius cō-
siliarios. Alia regni
parte Henricus Sus-
soleius conscribit in
ipsam copias. uterq;
respub. hostis iudica-
tur, uterque capitur,
uterq; diuerso tamen

1554 Relig.	Respub.	Religio.	Relpub.
oberrat ali- quādiu per Dania atq; Saxoniam, tandē ei se- des Emdæ, oppido Fri- sæ orienta- lis permit- titur, ibiq; templū pe- regrinis a- peritur. lib. 25.	de apud Sleidanum. lib. 25. Februarij die vi- gesimo uxor Ioan- nis Friderici Saxo- nie ducis Sibilla Cli- uensis, moritur Vi- narie. undecimo post eam die ipse e- tiā Fridericus, cum pacem & ocium cū omnibus principi- bus coleret, domi in- ter suos è uita dece- dit. Quo die dux Fridericus est mor- tuus, eodem Augu- sto Electori natus est filius Alexander. lib. 25.	Martij die quarta, leges fert Anglia regi- na, quibus quicquid su- pererat ad- huc euange- lici instituti, & abrogat- tur. lib. 25.	tempore, securi per- cutitur. lib. 25. Februarij die duo- decimo Ioanna Sus- folcia Eduardi regis consobrina, & heres eius testamento scri- pta, ob nō repudiātū regnum, cum marito Northumbrij filio, capite truncatur. mul- ti paulo post Londi- ni & Westmonsteri ubi regina tunc erat, rapiuntur ad suppli- cium. lib. 25. Elizabetha regi- ne soror quasi sedi- tionis cōscia datur in custodiam. lib. 25.
Ad exitum Mar- tij, hostes Alberti Marchionis ad obsi- dionem Schuinsfurti redeunt. Is accepta ab Aumalio capti- uo pecunia, copias colligit, Schuinsfur- tum ingreditur, cū- que diu seruari non posse uideret, diri-	Cantua riensis, Lō- diniensis epi- scopi, & Hugo Lati- merus Oxo- niam, ut cū theologis pontificijs disputent, adducitur.	Sena à Pontifice, atque Florentiæ du- ce obsidetur. Stroz- za erumpit ex urbe, & ex eis quamplu- rimos interficit. lib. 25. Aumalius depen- sis Alberto Marchio- ni sexaginta millibus	

1554 Relig. Respublica.

Relig.

Respub.

Ferdinandice ditionis ordines princeps obscrant, ut si bi per eum liceat integram Domini corna percipere.

Rex Iunij die 23, Vienna respondet, increpatq; quod ueterem contra sua edita querelam audeat renouare. tandem se de ea re amplius deliberaturum esse dicit, mox uetque ne quid interrim ipsi mouerent. Illi inquit nihilominus, et uigent Christi in statu. li.

pit atq; alio tendit. coactus ab insequente hoste, cum paucis fugit ad Kitzingum. lib. 25.

Maior mense Caesar proscriptionem Alberti Marchionis confirmat. lib. 25.

Comitia Imperij, cum propter bellum, nullus ferè ex principibus Augustam ueniret, reijciuntur in aliud tempus. li. 25.

Noribergici, appetiti ab Alberto criminationibus, decimo octauo die Maij respondent scripto, bellique huius causis et progressionibus explicatis, crudelitatem, qua fit usus, declarant, quam que semper a pace fuerit alienus, ostendunt. Postremo orant ne quis ei ferat auxilium, sed contra potius denent om-

finita disputatione, quia nolunt in illorum sententiam accedere, dantur in custodiam. lib. 25.

aureorum, liberatus sub finem Aprilis uenit in Galliam. lib. 25.

Sabaudie dux Carolus magna sue ditionis parte spoliatus è uita decedit, herede relicto filio Philiberto. lib. 25.

Ad exitum Iunij, Gallie rex inter alia multa Bouinum, Dinantium, Mariburgum, Bainsium cepit, omnemque illam regionem uastat, ac incendit. Rentium deinde in Atrebatum finibus obsidet: aduentante autem Cesare, et factis utrinque leuioribus prelijs, ab obsidione tandem Augusto mense discedit. lib. 25.

Regis exercitus cui præerat Strozzi, mense Augusto in Hebruria à Cesariano milite, interceptus magna clade multatur. lib. 25.

1554

Respublica.

Relig.

Respub.

Religio. nes operam, ut lata contra ipsum proscriptionis sententia executioni demandetur. lib. 25.

Ioannes Frisius Abbas Nustensis, cum undecimo die Maij ab episcopo Vuirciburgensi, in iure, de omnibus controversis religionis articulis interrogatus, uigesimo septimo die

Henricus Brunswicensis cōfecto bello Albertino, uult damnū & impensas sibi sarciri à ceteris. Itaq; grasatur in inferiori Saxonia, principēsque uicinos & ciuitates Imperij multat pecunia. res tamen intercessionē componitur & ab armis tandem disceditur. lib. 25.

Augusto mense, conueniunt Vuormacie aliquot Imperij ordines, atque iterum Octobri Francofurti, eò mittit Albertus literas, quibus de principibus nonnullis tanquam de sanguinarijs conqueritur. Rex Gallicæ missis eò legatis de uoluntate etiam quam cum ipsis sanctè coluerit amicitia, ex postulat. Ipsi enim ut ab Al-

Philippus Cesaris filius, classe decimo nono Iulij die uenit in Angliam. Vigesimo quarto celebrat nuptias cum regina Vintoniæ. lib. 25.

Albertus Marchio sinibus eiectus primum in Lotharingiam, deinde in Galliam ad regem se recipit. mittuntur è Germania sub finē Septembris in Lotharingie fines aliquot cohortes equitum, qui ne quod ille damnū daret prospicerent. lib. 25.

Philippus Cesaris filius per procuratores, solenni ceremonia Mediolani dux creatur. lib. 25.

1554

Re:publica.

Religio.

Resp.

Relig. berto sibi cauerent in Lotharingie fines miserant equitatum. Orat autem ne hosti suo suppeditent auxilium, atq; ut suis legatis qui ad comitia sint uenturi, idoneè caueant. Regi tum, quia mandatum eius rei nullum haberent, ordines nihil respondunt. lib. 25.

Decembris die decimo octauo, Caesar Bruxelle, Alberti proseriptionem renouat, & ne quis illum ulla re iuuat, grauitè edicit. lib. 25.

Ordines Anglie Londini persuasione Pontifici Cardinalis, Pontificem agnoscunt pro suo capite, cultumque defensionis ab eo suæ confessi, à delictis ac censuris pontificis per ipsum Polum, more pontificio, absoluantur. lib. 25.

Cesar ubi Heddinum fuerat, indeo loco nouum extruit propugnaculum, ad idq; toto Nouembri mense alit exercitum. lib. 25.

Cardinalis Polus publicis totius Anglie comitijs (quæ duodecimo Nouembris die haberi cœperunt) dignitatis, familie, atque hereditatis, à qua ab Henrico rege pulsus erat, restituitur. lib. 25.

1555

Republica.

Religio.

Resp.

<p>Relig. Fer= dinidus è Bohe= mia cir= citer du centos migrare iubet ec clesiæ mini= stros. lib.25.</p>	<p>Comitia Imperij ha= bentur Augustæ, ac die quinta Februarij quan= uis perpauca principes adessent, Ferdinandus lōgam habet orationem, de religione primum, cui totius uasitatis Ger= mania causam attribuit: remedium uerò per theo= logorum colloquia, sicut antea ceceptum erat, ad= ferri posse censet. Secun= da pars eius orationis fuit de iuuandis auxilio afflictis ordinibus, et pa= cis, atq; publici ocij per= turbatoribus coercēdis. lib.25.</p> <p>Ioannes Albertus dux Megelburgius, Alberti Prußiæ ducis filiam du= cit in uxorem. lib.25.</p>	<p>Initio Februarij dam= nantur capite Londi= ni, quòd ad Pōtificiam religionem redire nol= lent, egregia doctrina ac pietate uiri Ioannes Hopperus episcopus Clocestrensis, Ioannes Bratfordus, Laurentius Sanderus, Rollandus Taillerus iuriconsul= tus, Ioannes Rogerus et hic quidem Londi= ni ubi sacra docuerat, est exustus, illi uero in patriam quisque suam reducti, eodem suppli= cio uitam finierunt: constanter omnes. Pau= lo post, Dauidensis e= tiam episcopus damna= tus est, et domum ut e= medio tolleretur mis= sus. lib.25.</p>
---	---	--

FINIS.

DCN 69047771

TABLE OF CONTENTS

Page	Chapter	Section
1	Introduction	
2	Chapter I	Section 1.1
3	Chapter II	Section 2.1
4	Chapter III	Section 3.1
5	Chapter IV	Section 4.1
6	Chapter V	Section 5.1
7	Chapter VI	Section 6.1
8	Chapter VII	Section 7.1
9	Chapter VIII	Section 8.1
10	Chapter IX	Section 9.1
11	Chapter X	Section 10.1
12	Chapter XI	Section 11.1
13	Chapter XII	Section 12.1
14	Chapter XIII	Section 13.1
15	Chapter XIV	Section 14.1
16	Chapter XV	Section 15.1
17	Chapter XVI	Section 16.1
18	Chapter XVII	Section 17.1
19	Chapter XVIII	Section 18.1
20	Chapter XIX	Section 19.1
21	Chapter XX	Section 20.1
22	Chapter XXI	Section 21.1
23	Chapter XXII	Section 22.1
24	Chapter XXIII	Section 23.1
25	Chapter XXIV	Section 24.1
26	Chapter XXV	Section 25.1
27	Chapter XXVI	Section 26.1
28	Chapter XXVII	Section 27.1
29	Chapter XXVIII	Section 28.1
30	Chapter XXIX	Section 29.1
31	Chapter XXX	Section 30.1
32	Chapter XXXI	Section 31.1
33	Chapter XXXII	Section 32.1
34	Chapter XXXIII	Section 33.1
35	Chapter XXXIV	Section 34.1
36	Chapter XXXV	Section 35.1
37	Chapter XXXVI	Section 36.1
38	Chapter XXXVII	Section 37.1
39	Chapter XXXVIII	Section 38.1
40	Chapter XXXIX	Section 39.1
41	Chapter XL	Section 40.1
42	Chapter XLI	Section 41.1
43	Chapter XLII	Section 42.1
44	Chapter XLIII	Section 43.1
45	Chapter XLIV	Section 44.1
46	Chapter XLV	Section 45.1
47	Chapter XLVI	Section 46.1
48	Chapter XLVII	Section 47.1
49	Chapter XLVIII	Section 48.1
50	Chapter XLIX	Section 49.1
51	Chapter L	Section 50.1

TABLE